

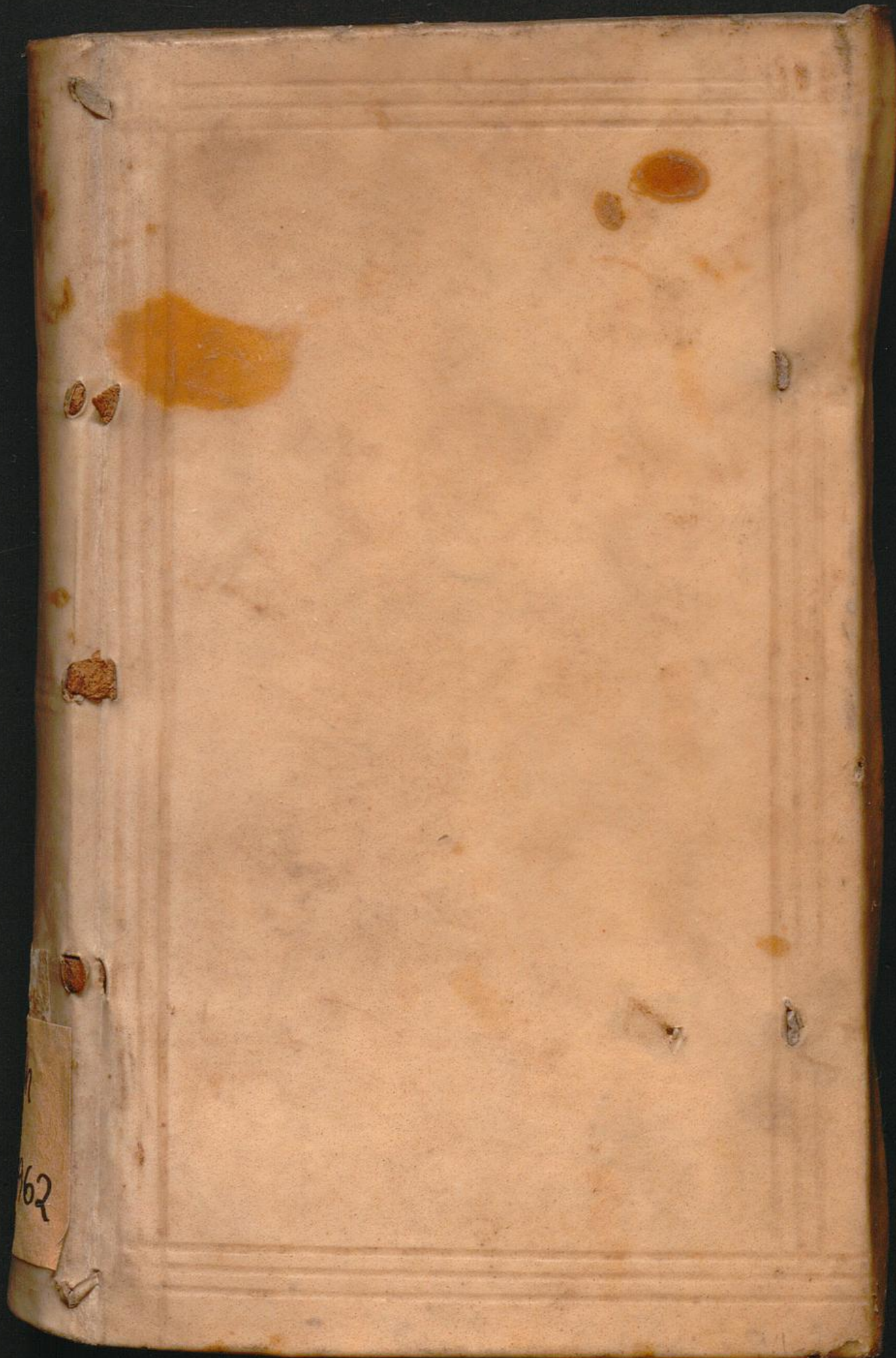
UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Henōtikon siue Pacificatorivm Dissecti Belgii

Afhakker, Aegidius

Vrsellis, 1618

[urn:nbn:de:hbz:466:1-64709](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-64709)

11
32 Th. 4962.

ΕΝΩΤΙΚΟΝ

sive

PACIFICATO-
RIVM DISSECTI

BELGII,

IN QVO

POST HISTORICAM RELATIO-
nem originis & progressus eorum dissidiorum
quæ in fœderatis Belgij provinciis REMON-
STRANTES ET CONTRA-REMONSTRAN-
TES per annos aliquot exagitarunt, vera
inquiritur ratio dissensiones istas componen-
di, & solidam in Religionis negotio
concordiam ineundi.

Per

SALOMONEM THEODOTVM.

EDITIO SECUNDA

Ab ipso Authore aucta & emendata.

Sod. J. W. Paderb.

VRSELLIS,

Excudebat VVendelinus Iunghen.

ANNO M. DC. XVIII.

The text on this page is mirrored bleed-through from the reverse side of the leaf. It is written in a cursive script and includes a large, ornate initial 'C' in the upper right corner. The text is largely illegible due to the mirroring and fading.

ADMONITIO

AD LECTOREM.

SExtus iam labitur mensis, candide Lector, ex quo primam libelli huius editionem dedimus. Nunc quare secundam maturauerimus, eamque auctiorem, hæc subest causa: Vltimum prioris editionis folium vix prelo fuerat subtractum, cum plurimum mihi subito, quos dudum ante fueram prestatulus, fiebat librorum copia; Ex quibus earum rerum quæ ad historicam narrationem spectant, & clarior in nonnullis & vberior desumi poterat notitia. His accessit familiarium quorundam familiaris petitio, ut & in fine secundæ partis discrimen, quod inter catholicam & hæreticas de prædestinatione sententias inuenitur, paulò diffusius explicarem; & in quarta parte de successione Romani pontificis

* 2 in

AD LECTOREM.

in sedem B. Petri, aduersariorum impudentiæ vberius occurrerem. His ergo acquiescendum ratus, quamprimū me labori denuo accinxi. Quo iam ad finem perducto, ac prioris editionis exemplaribus distractis, quod habeo, tibi, Lector, libens communico.

Habes ergo hic, vt & ante, quatuor libelli huius partes: In quarum prima miseram conspicias faciem confœderatarum Belgij prouinciarum, miserā, inquā, obsolas in religionis negotio quas componere ibi nemo potest, cōtrouersias. In secunda proponitur tibi ipse controuersiarum status, seu quæstiones de quibus in hunc vsque diem durat contentio, cum resolutionibus vtriusq; partis. In Tertia proponuntur & examinātur consilia, quæ diuersi Ministri ad resarciendam concordiam diuersis vicibus contulēre. Ac demū in Quarta vera proponitur ratio, per quam vera Christi Ecclesia in doctrinæ tam vnitatem quàm veritate perpetuò perseueret.

PROOE-

PROE MIV M

AD LECTOREM

AB ECCLESIA CA-
tholica alienum

*Q*UIS QVIS es, Le-
ctor, qui à Catholi-
cæ unitatis certitu-
dine separatus, in-
ter multiplices hu-
ius æui nostri sectas
& heresias vel
certæ alicuius opi-
nionis, siue Remonstrantium ea sit siue Con-
tra-Remonstrantiū, siue cuiuslibet ex alijs
partes tibi iam sectandas delegisti: vel de
omnibus suspensus ac dubius, ubinam soli-
dam reperire veritatem possis oculis & am-
biguis & anxijis etiamnum circumspectas;
paucis hic in libelli huius limine de ratio-
ne instituti nostri, de q̃ ea quam in te requi-
ro iudicij rectitudine monendum te esse
censeo.

*Ad me quidem quod attinet; nouit is
quem nullum latet secretum Deus, nullo me
aut maleuolentia affectu aut irroganda cu-
ipiam mortalium contumelia cupiditate*

* 3

ad hu-

AD LECTOREM.

ad huius materie tractationem animum
adiecisse; sed cum ne in mentem quidem mi-
hi aliquid super hac re antea venisset, ut
laborem hunc suscipere haud ita pridem
eorum auctoritate flexu esse, quibus id pro
salute tua tuorumq; sodalium à me peten-
tibus denegare nō valui. Deinceps verò me
perlustratis ijs libris, quos hunc in finem vi-
tiles vel penes me habebam vel nancisci
commode poterā, ea annotare solum studu-
isse, quæ salutis & quieti publicæ profutura
mihi videbantur. Quantum ergo ex ijs
quos habui libris fieri potuit, Belgij (in quo
mihi & natiuitatis primæq; educationis &
humanioris literaturæ principium largiri
Deus voluit) eam quæ toti nunc penè mudo,
vulgante famā, innotuit, miseriam paucis
tibi Lector ob oculos collocare studui, ut ipse
conspicere tam periculosi vulneris plagas, vi-
sis item pharmacis & remedijs quibus ea
curari non valuit, vel tu ipse emplastrum
nouum sanando vulnere nouus Aesculapius
admoueas; vel si tantum de artis tuæ effica-
cia sperare non valeas, id quod à me iuxta
Dei Medicorum omnium principis ordina-
tionem porrigetur tibi malagma auidius
arripas: Videlicet certam & solidam co-
gnoscentia-

PROOEMIUM.

gnosce^{nda} veritatis, confirmandae verae fi-
dei & pacandae conscientiae viam regiam;
beneficium à multis iam dudum expetitum,
multorum votis exoptatum & hactenus à
diuersis inter tuos frustratentatum.

Istud verò ante omnia scire te & obser-
uare cupio, non esse hoc remedium in com-
muni omnibus, sed ex omnibus, singulis, id
est in particulari cuiilibet à me destinatum.
Non, inquam, est huiusmodi quod in compi-
tis & triuijs, in curribus, & nauibus per
omnium indifferenter ora hominum voli-
tare, disputationibusq; & rixis hominibus
obtrudi inuitis debeat. Sed simile admodum
est illi de quo dixit Iesus Sirach. cap. 38. 25.
Sapientia scribae in tempore vacuita-
tis, & qui minoratur actu, sapientiam
perci piet. Ita enim existimo; unumquēq;
si penes se animi perturbationibus (quae in
multorum congressibus, colloquijs & dispu-
tationibus exurgere plerumq; & mentem
solent obnubilare) quantum fieri potest se-
datis & compositis, in secreto cordis sui cu-
biculo rationes quas attulero, quid valeant
serenus expēderit, facile viam quam mon-
strauero, reuera esse regiam & ab omni se-
ductionis periculo liberrimam probaturum

AD LECTOREM.

esse: atque adeo eum qui non ita prava voluntatis dispositione corruptus fuerit, ut videat meliora probetque, deteriora tamen sequatur, ad eam quam desiderat veritatis cognitionem, quietemque conscientiae non difficulter peruenturum. Atque hac eadem est causa cur hunc libellum primo non vernaculo; sed Latino idiomate in lucem prodire volui. Vt enim rudis & imperita multitudo ijs solet seruire commodissime oratoribus, qui solidis rationibus destituti, ad commouendas passiones & impete caeco concitandos animos gestium phrasiumque lenocinijs belle sunt instructi, ita liberalior & honestis literis exercitata mens rationibus duci potius quam pelli affectibus plerumque desiderat. Plerumque, inquam, Docet enim quotidiana experientia nonnullos etiam reperiri, qui licet Doctorum Magistrorumque gerant nomen, ita tamen siue prava quoad mores institutione siue alia qualibet ex causa animis sunt duri & intractabiles ut artibus ingenuis non modo emolliiri nihil possint; sed iisdem etiam utcumque sibi comparatis ad turbas maiores concitandas velut instrumentis abuti solent: Apud hos scior rationes meas minus
etiam

PROOEMIUM

etiam quam apud rudem plebeculam locū
reperituras, praesertim ubi principuam mise-
riarum & tumultuū, quibus patria nostra
submergitur causam ad se tanquam ad fon-
tes primosq; motores à me derivari conspe-
xerint. Verūquid consilij contra male-
volos? Eant (inquit in diebus carnis sua
de Phariseis Dominus) cœci sunt & du-
ces cœcorum. Agant ergo illi quantum
& quādiu ipsis à Domino permittitur.

Nobis ad eos (quos non paucos fore spera-
mus) est sermo, qui vel ex sola veritatis i-
gnorantia deviantes, vel falsitate sub veri
specie occultata decepti, conscientiam non-
dam abiecerunt qui de rebus ad salutem æ-
ternam pertinentibus iudicium laturi, re-
formationis tribunal cum Dei adiutorio po-
terunt conscendere, & quantum sibi vel à
natura vel à Dei gratia concessum fuerit
luminis, ad veritatis indagationem prudē-
ter intendere, qui demum agnitam verita-
tem non impiè blasphemare, sed humiliter
desiderant venerari.

Inter hos ergo si tu Lector, unus fueris,
non feres opinor ægrè conatum hunc nostrū
ex tui tuorumque similium amore genera-
tum. Scio; non facile amorem erga te no-
strum

AD LECTOREM.

serum ut credas persuaderi poteris. Quid enim non falsum, non fucatum & mendax ab ijs sperare valeas, quos indies mortaliū omnium flagitiosissimos idololatrias, meretricis Babylonica fornicarios, cōmilitones Antichristi veneficos, contentiosis clamoribus vocitari, libellis picturisque quam fieri potest odiosissime confictis, applausu publico, nullo contradicente, traduci percipis? imo quos encomijs istis dignos esse iam ipse fortassis firmiter penes te statuisti? Scio item habere te iā de falsitate doctrinae Catholica conceptum altè praiudicium. Has si de nobis opiniones ex ignorātia potius aut errore, quā bonarum rationum cōtemptu conceperis, nihil moror, praiudicium sit vel maximum. Vnum hoc mihi modo, imo verò tibi met ipsi dona, ut veritatis examinanda gratia, recta ratione iudice, ad libelli telectionem accingas. Hoc si praestiteris, ecce fucum tibi non faciam, non fraudibus, non cuniculis animum tuum ut expugnem, aggrediar: Si re ipsa me tibi amicum non proba- uero, nolo me diligas. Amicitia si candore caret, nulla est. Ecce ergo, vno verbo totius tractatus scopum tibi explico: Romanum Pontificem ut infallibilem cōtrouersiarum fidei

AD LECTOREM.

fidei iudicem agnoscas, molior. Quid ais?
 Inhorruisti credo, audito solo Romani Pon-
 tificis nomine. Quid ergo? Quid de Paulo
 V. moderno Pontifice quid aestimas? Num
 verè Cerberum credis tricipitem, aut na-
 tam generatione naturali septem distincta
 capitibus bestiam? Numquid similis nobis
 est homo rationis particeps, creatus ad Dei
 imaginem, capax aeternae tecum beatitudi-
 nis? Nunquid etiam similis nobis est homo
 natus de muliere, breui viuens tempore, re-
 pletus multis miseris? Nunquid & tecum
 & mecum manifestari eum oportebit
 ante tribunal Christi, vt referat propria
 corporis prout gessit siue bonum siue
 malum? Quis dubitat? Quid ergo affe-
 ctus tam sinistro in hunc hominem concita-
 ris? Est, inquires, homo peccati, hostis Dei
 & bonorum. Quid si esset? Ergone praua-
 lere Deo posset, aut Omnipotentis manum
 vel viuus vel defunctus effugere? Ergone
 sat virium non haberet Deus vt hunc suum
 aduersarium tormentis dignis subiceret?
 An leue nimis ei fore iudicium vltimum
 autumas? An tu maiores ipsi, quàm Deus
 vellet, optares poenas? Si affirmas: Me-
 mento homo vnde veneris: & scito quod &
 tu indi-

PROOEMIUM.

tu indigeas misericordia Dei. Si id non optares, sed credis miserum satis eum fore, ubi ad tribunal Christi venerit; quid ni ergo tu etiam modo miserum eum censes & misericordia potius quàm odio dignum? An fortasse iustum illum esse tuum credis aut bono publico necessarium contra hunc hominem zelum? Si ita credis, ergo certis utiq; argumentis oportet probata tibi sit eius peruersitas. Putasne hoc ita se habere? Si putas; Memento eorum quæ inter Remonstrantes & Contra-Remonstrates, durante paucorum annorum dissidio, grassata sunt odia, quot maledicta? quot calumniae? quot falsi errores per mendacium aut ignorantiam imputati? Dein cogita Pontifices Romanos quot unquam hereticos Ecclesia eiecerunt, tot capitales eosq; audaces, vafros & pertinaces sibi hostes conciliaße. An ergo credibile est hos omnes nihil illis unquam falsi imputasse, iniquas calumnias nullas intulisse, nulla eorum dicta aut scripta sinistra interpretatione violasse? Si vlla tibi sit humanarum rerum experientia, non eris ita vecors ut hoc dicere audeas. Vnde ergo aut quo iudice tibi constat, vera esse ea quæ tu contra Romanum Pontificem concepisti?

Dices

AD LECTOREM.

Dices forte consistentem te habere reum,
cum istam duntaxat arguas auctoritatem
eius, quam etiam nunc ego hic prædixi me
ei defensurum. Ergo ne Deo putas impossi-
bile huiusmodi quam dixi, cōtrouersias iu-
dicandi auctoritatem Romano Pontifici cō-
ferre? Credis, opinor, Dei omnipotentiam,
qua ei sit facile subito honestare pauperem.
Putasne ergo certū te esse, Deum istud quod
poterat, non fecisse? Audisti quid aduersarij
pro tua soleant opinione producere. Non est
aqui iudicis, vna tantum parte audita, sen-
tentiam subito dicere. Nunquid & tu te
hominem agnoscis errori obnoxium? Quid
ergo si in errorem incidisses? Vtique non est
impossibile, nisi tu te eodem gaudere priui-
legio, quod in illo persequeris, demonstrare
possis. Si ergo hic fortassis erraueris, vide
quantum ex errore malum: ouis pastorem
sine causa persequeris, ab ouili Christi, ex-
tra quod nō est salus, te separas, in Sponsam
Agni atque adeo in Sponsum ipsum iniuri-
us existis. An hac ergo tibi res temere vi-
detur statuenda? Si sapis, prudentem hic
consiliarium diliges: nec ideo remouebis à
consilio quenquam quia forte ad affectum
tuum tibi non loquatur, donec ita fueris in-
falli-

PROEUVIUM

fallibili ratione certus ut consilo ulterius
 nullo indigeas. Ego per eum te rogo qui ini-
 micos nostros nos iussit diligere, ut, pro sa-
 lute tua, conceptum in Romanum Pontifi-
 cem & eius oves Catholicos, odium pauli-
 sper quantum potes, supprimas, rationis spe-
 culam ascendas, veritatis solius inuestigā-
 da studio in quiete & tranquillitate libel-
 lum perscruteris; non oscitanter, sed ani-
 mo maxime serio examen instituas; hoc
 sciens, conclusionem quam finito examine
 facturus es, ad animam, ad beatitudinem,
 ad aeternitatem pertinere. Quid autem
 prodest homini si uniuersum mun-
 dum lucretur, anima verò
 sua detrimentum
 patiatur?

S. Ioan-

IOANNES CHRYSOSTOMVS

Hom. prima in epist. primam ad
Corinth.

Ἐκκλησία, εἰ Θεὸς ἐστὶν, ἡνωταί, καὶ μία ἐστὶν.
Τὸ γὰρ τῆς ἐκκλησίας ὄνομα ἐνώσεως καὶ
συμφωνίας ἐστὶν ὄνομα.

Hoc est:

Ecclesia, si Dei est, vnita est, & vna est.
Ipsum enim Ecclesiae nomen vnio-
nis & concordiae est nomen.

APPRO-

APPROBATIO.

Antidotum hoc contra varia, quibus
dissectum Belgiū quotidie magis ma-
gisq; scinditur, vulnera, salutare est; ex
Ecclesiæ Catholicæ myrothecio arte bona, &
labore magno depromptum: in lucem igitur
cum historica sua narratione exire potest.
Scriptum Colon. pridie Calend. April. 1618.

HENR. FRANCKEN SIERSTORPFFIUS
S. Theol. D. Gymn. Laur.
Regens, librorum
Censor.

Quæ secunda hac editione sparsim
per totum tractatum adiecta sūt,
taliter esse censeo, vt, non sine fructu ty-
pis committi possint. Coloniae Agrip.
die 19. Septemb. 1618.

HENR. FRANCKEN
Sierstorpffius
qui supra.

HENO.

HENOTICI DISSECTI BELGII

PARS PRIMA

Continens

INITIVM ET
PROGRESSVM DISSIDIO-
RVM, QVAE INTER MINISTROS,
ET POPVLVM IN FOEDERATIS BEL-
gij prouincijs per annos ali-
quot viguerunt.

AB ENT Belgæ nostri Reforma-
ti suam etiam fidei quandam
Confessionem, quam cusam an-
no 1566. aliquanto post Phi-
lippo Hispaniarum Regi obtulerunt; Ca-
techismum quoque, quem ab Heidelber-
gensibus mutuati sunt. Verùm quam ipsis
in hisce professionis suę formulis conueni-
at, aut antehac diu conuenerit Remonstrā-
tes Leydenſes in Epistola sua ad exteros
Theologos, pag. 13. his verbis aperiunt.

Circa annum à nato Salvatore millesi-
mum quingētesimum nonagesimum septi-
mum

An. 1597.

A

mum

mum subnatę varijs in locis sunt, præcipuè
 vero Gaudæ, Hornæ, Medenblicæ de Præ-
 destinatione, vocatione hominum ad salu-
 tem, & quæ hinc dependent, dogmatibus,
 disputationes; nec non de Confessione Bel-
 gicæ & Catechismi Palatini autoritate. An
 & quatenus istis fidei compendijs in Eccle-
 sijs locus esse possit: Num conueniens sit
 istiusmodi scripta ad Cathedrâ Ecclesiasti-
 cam deferre, contextus periodorum ex ijs
 desumptos populo Dei prælegere, in ijsque
 tanquam Concionis argumento occupari.
 Præterea de quarundam in illis phrasium
 recta & orthodoxa interpretatione non
 minus controuersum; calidèque satis de his
 inter istarum Ciuitatum Ecclesiastas ali-
 quot, aliosque coram Hollandiæ Ordini-
 bus disceptatum fuit. Quæ res cum nō parū
 negotij Synodo Hollandiæ facesseuisset, ei-
 dem occasionem præbuit & simul necessi-
 tatem imposuit Synodum Nationalem fla-
 gitandi. Accedebant sub hæc tempora ali-
 orum quoque apud suarum Prouinciæ
 Ordines partim ob easdem, partim ob alias
 causas assidue Synodici Conuentus postu-
 lationes. At Hollandiæ Ordines superiori-
 bus moti dissidijs primi suæ ditionis pasto-
 ribus Synodi habendæ copiam suo nomine
 fecerunt, hoc rescripto: *visum est, vt nomine*
Prouinciæ Hollandiæ & VVest-Frisiæ in conuentu

DD.Or.

DD. Ordinum generalium Synodus concedatur
& permittatur Nationalis reformatarum Eccle-
siarum, nominatim quidem in eum finem, vt
Confessio fidei Belgice in eo catu in timore Dei
recognoscatur & resumatur; atque accuratè at-
tendatur, quam ratione commodissimè iuxta
verbum Dei Ecclesia Belgica reformatæ veræ ve-
ritati ac Concordiæ asseri, inque ea cōseruari &
augeri, contentionesq; subnata componi atque e-
mendari possint. Hæc illi.

Porro antequam Hollandiæ Ordines hoc
rescripto in concilium habendum consen-
tirent, sexto nimirum Iunij eodem anno
omnibus Prædicantibus Generales Ordines
litteris missis imperarunt, dubia sua cir-
ca Catechismum & Confessionem scripto
clauso ad se transmittere. *Adolphus venit contra Dordracenses pag. 81.* nondum tamen ab
Ordinibus Generalibus, vt Nationalis Sy-
nodus haberetur, concessum est, nisi post
annos octo. Tantundem enim temporis ef-
fluxit (aiunt Leydenses) priusquam aliæ
prouinciæ calculum suum contulere.

Interea noua cæpit exoriri difficultas,
dissentientibus in Academia Leydensi The-
ologiæ Professoribus circa præcipuos facile
fidei articulos. Ante signani in hoc dissidio
fuere Iacobus quidam Arminius & Francis-
cus Gomarus. [Ad Arminij personam quod
attinet, ex oratione quam Petrus Bertius

Præses Collegij Theologici in eius obitum habuit, quæq; post editionem nostri huius Libelli primam ad manus meas deuenit, sic Lector habeto: Patria ipsi fuit Oudeuatria Hollandiæ oppidulum non prorsus ignobile. Natus ibi est anno 1560. Puer patre orbatus ab apostata quodam sacerdote literis est adhibitus in Vltraiectina ciuitate. Quo iterum Mecenate non ita multò post priuatum, Rudolphus quidam Snellius secum Marburgum in Hafsiam abduxit anno 1575. Non multò post inde reuersum amici quidam Leydæ philosophicis imbuendum disciplinis aluerūt. Vnde iterum anno 1581. Geneuam ad Theologiæ studium Senatus Amstelredamensis eum ablegauit. Ibi cum Bezam ad tempus aliquod audiuiſſet, factus quibusdam ob Petri Rami quam contentiosius defendebat philosophiam exoſus, Baſileam conceſſit: vbi maiori fauore ac diutius commoratus tandem Geneuam redijt. Italiam deinde viſitauit, Patauij aliquatulum ſubſtitit motus famâ Iacobi Zabarella, qui tunc philoſophiam ingenti hominum concurſu Patauij profitebatur. Ipſe Arminius in eadem vrbe Germanos quosdam nobiles Logicam docuit. Inde Româ, reliquamque Italiam perlustrauiſſe. Incurrit, ob hoc factum, in offenſionem Amſterdamenſis Senatus, plurimumq; ex populo fugilari

lari cæpit dicterijs, quasi Romani Pontificis deosculatus esset soleam, Iesuitis adsueuisset, Bellarmino innotuisset. Verum reuersus Geneuam & inde post menses aliquot in Patriam reuocatus, egregiâ in Pontificem & religionem Catholicam maledicentiâ minus synceri Caluinianismi suspensionem ex hominum cordibus dimouere conatus est; Receptus Amsterdami ad concionandi officium, magno id applausu annis quindecim ibidem exercuit. Interim transmissus ipsi est à quodam Martino Lydio, professore Franekerensi ex Frisia, libellus à ministris quibusdam Delphensibus aduersus Bezam conscriptus hoc titulo: *Responsio ad argumenta quadam Bezae & Caluini extractatu de predestinatione in caput IX. ad Romanos.* Suscepit libellum Arminius, pro honore magistri sui Bezae responsionem paraturus. Verum dum refutationem moliens argumenta obiecta ponderat; solutionem non inuenit, dat victas manus, moxq; lógicus adhuc quàm libelli istius authores à magistri sui sententia abscedit. Nec verò hanc, quam recenter induerat, opinionem silentio premit; sed occasione oblatâ, cum celeberrimis suæ religionis (iâ iterû reformandæ) Doctoribus collationes, seu disputationes per scripta instituit. Nam ad Franciscû Iunium tum Leydæ magni nominis Theologiae

logiæ professorem dubitationes suas contra Caluini ac Bezzæ aliorumque rigidiorum Calvinistarum Prædestinationem transcripsit. Respōsiones à Iunio pro Caluino recepit. Sed contra ipse iterum replicauit; satisfactum sibi à Iunio non esse contendit. Dū autem vltcrius à Iunio responsum non accipit, ipse post etiam Guilielmi Perkinsij nobilis in Cantabrigienfi Angliæ Academia Theologi, libellum *de prædestinationis modo & ordine* examinari instituit. Quo examine nondū absoluto, moriūtur eodē anno 1602. & Fr. Iunius & Perkinsius. Supererat in Academia Leydensi solus Franciscus Gomarus in Theologia professor. Huic ergo collega quærebatur Arminius in locum Iunij subrogandus. Vicit id vrgētū auctoritas aliorum tam pro Ecclesia Ambsterdamenti zelantium quam aduersus Arminij nouam de prædestinatione sententiam. rumusculos spargentium conatus aduersarios. Anno itaque 1603. Arminius Leyde ad ipso Francisco Gomaro Reformandæ Theologiæ doctor est creatus, ac professionis munus suscepit ferē ex oratione Bertij. Arminius itaque noua ista quam diximus opinione imbutus, suos in Theologia discipulos circa prædestinationis eiq; annexorum doctrinam aliter non paulò cœpit instrue-

instruere, quam vel ipse Geneue didicerat, vel eatenus in Academia Leydensi doceri consueuerat. Vnde cum ad prædicandi officium quidam discipulorum eius post admittendi suas darent pro examine Responsiones, deprehensi sunt à recepta doctrina non parum recedere. Redarguti suum allegabant Doctorem Arminium. Accessit his publica disputatio, quã Anno 1604. 7. Febr. de Prædestinatione præsidio suo sustinuit Arminius, in qua Deum non absolute quosdam homines ex solo suo beneplacito, sed post lapsum iterum per fidem in Christum credentes ad æternam beatitudinem ordinasse defendit. Similiter de reprobatione, neminem absolute; sed ob infidelitatem reprobos à Deo esse præteritos & æternis pœnis destinatos. Inde plurimum contra ipsum Arminium tanquã cõtra Reformatorũ nouũ reformatore simulates. Acerrimus Arminij Antagonista Franciscus Gomarus, eodem Anno Octob. 12. pro sententia cõtraria de Prædestinatione disputationem instituit; ubi *thesis septima* Prædestinationem definit esse propositum Dei, quo ex rationalibus creaturis (in confuso & indefinite præcognitis) certos quoddam iuxta suum beneplacitum præordinarit ad supernaturales earum fines, & ad creationem in originali iustitia ceteraque media; ad manifestandam glori-

am sanctificantis suæ gratiæ, sapientiæ, ac liberrimę potestatis. Et *thesi* 13. obiectum predestinationis ponit rationales creaturas, nō quatenus re ipsa sint *seruāda aut perdenda, creāda, lapsura aut peritura, reparāda: sed quatenus potentia remota & indefinita seruabiles, damnabiles, creabiles, labiles, reparabiles.* Dein *thesi* 23. & 25. Reprobationem definit, quod sit prædestinatio, quā Deus ex rationalibus creaturis in confuso & indefinitè præcognitis quosdam iuxta suum beneplacitum ab æterno à vita æterna reiecit, & ad æternam mortem ac contumeliam, ad viam quoque huius, creationem scilicet in originali iustitia, permissionem lapsus in peccatum, priuationem originalis iustitiæ & derelictionem in eadem præordinauit ad gloriam suę potestatis, iræ & potentiæ in reprobos, sanctificantis verò gratiæ in electos. Denique *thesi* 31. dicit multis reprobos foris per prædicationem, aut etiam intus in animo per spiritum, offerri à Deo salutem, vt infidelitatis & cordis contumacis conuicti, eò magis reddantur inexcusabiles.

Anno Domini 1605. VII. Febr. Arminius cum Rectoratum Academiæ deponeret *de componendo inter Christianos Religionis dissidio* orationem habuit. In qua multa primò enarrat verissima & notatu digna incommoda, quæ ex religionis dissidio oriri solēt; inde

inde de eius causis; denique de remedijs. Inter incommoda primò numerat dubitationem de Religione: Quum enim (inquit) populus videt nullum pene esse in doctrina Christiana articulum, de quo non sint diuerse, imo & contraria sententia, vsque adeo vt in quo pars vna pro-ram & puppim veritatis constituit, altera horrendam blasphemiam vocet: in quo si pietatis ponunt apicem, illi execrandam idololatriam appellant: easque controuersias agitari inter viros eruditos, graues, expertos, magnique nominis; neque tantam animaduertit in vita moribusque contendentium discrepantiam, vt credere ausit, Deū hisce potius vt sanctioribus, quàm illis spiritu suo veritatis assistere; Labitur in illam cogitationem vt existimet Religionis dogmata obscura & incerta esse. Dubitationem istam si excipiet studium inquirendi aliquod; id ipsum obortis difficultatibus deferuescet ilico, & succedit mera veritatis inueniendae desperatio. Quī enim speret idiota veritatem se inuenturū, quū de ipsis principijs, an illa solis scripturis, an etiam nō scriptis traditionibus cōtineātur, disputari intelligat? quū videat saepe de versione scripturarum incidere questionem solā Hebraei & Graci sermonis notitia solubilem? quum animaduertat doctorum virorum, qui de Religione tractarunt sententias, non rarò testimonij vice citari; ipse verò maternatantum linguae gnarus, libris alijs destitutus, solas scripturas habeat in vernaculā linguā

translatas? Qui, inquam, fieri potest ut non in hanc veniat opinionem; nemini quippiam certi constare posse de Religionis capitibus, nisi qui istarum linguarum peritus, omnes traditiones ad unguem nouerit omniumque Doctorum scripta exacte perlegerit, & illorum de singulis dogmatis sententias accuratè perdidicerit? Desperationem verò quid sequitur? Aut peruersissima de tota Religione opinio, aut omnis Religionis abiectio & Atheismus; unde germinat Epicureismus infelicio arboris fructus pestilentior. Quum enim hominis animus de veritate inuenienda desperat, & tamen primo impetu omnem religionis & salutis suae curam abicere nequit, compellitur eo quod φάλακρας pacanda conscientia comminisci. Aut statuet, necesse non esse ut populus axiomata Religionis cognoscat & exploratum habeat quid credat: Aut persuadebit sibi omnem cultum bona deuoti animi intentione Deo impensum, ipsi gratum esse, ideoque in omni Religione modò illam ex conscientia obseruet, hominem saluari posse, omnesque sectas pari loco habendas. Hisce opinionibus imbuti, non modo omne verum diuinarum studiū deserunt ipsi, sed, & stultitia arguunt illos, qui laboriosa inquirunt operâ, quod inueniri non posse rentur; quasi de industria querant in quo insaniant. At verò non minus preclius ex desperatione ista in Atheismum lapsus est. Nam quod vera Numen Religione desperant colere, ab omni illius cultu citra maiorem noxam abstinere posse

possit arbitrantur: propterea quod nullum nisi à se
prescriptum cultum gratum habeat Deus & præ-
mio remuneretur. Deinde aliis adhuc duobus
rationibus ex Religionis dissidiis Atheismū
procreari dicit, quarum prima sit, quod isto
dissensionum ariete firmamenta providentia di-
vina, quæ omnis religionis basis est, vehementer
contutuntur: quum subit animus cogitatio,
quod providentia si vlla sit, primum munus esse
videatur, charissimam filiam suam religionem
in tam clara luce collocare ut omnium qui non
ultrò oculos sibi effodiunt, aspectibus sit manife-
sta. Altera, quod homines prophetia, quæ Reli-
gionis continet instructionem; & cultus divini
exercitio destituti, primo in inscitiam & dissue-
tudinem cultus, inde in ipsam impietatem pro-
labantur. Ex atheismo porro radice pullulat Epi-
cureismus, morum omnium in licentiam dissolu-
tio & perniciēs; ruptis scilicet divini timoris re-
pagulis, quo solo in officio continentur. Dein-
ceps docet, quæ ratione ex Religionis dif-
fensione odia nascantur & ex odijs schismata,
factiones, persecutiones & bella. Remediū
daturus nullū esse aliud docet præter conci-
liū seu synodum ordinatè ac legitimè insti-
tutam. Pro cuius præparatione requirit vota
& supplicationes cum ieiunijs cinere & sacco, i-
tem vitæ seriam emendationem, Superbiā,
avaritiā, luxuriā cæteraq; vitia contrariis
vult virtutibus permutari, adeoq; conciliū
con-

con-

conuocari non nisi ex viris sapientia, vitæ
 sanctitate, experiētiā rerum instructis,
 Zelo Dei & salutis hominum, amore verita-
 tis & pacis flagrantib. Nimirū tales requirit,
 quorū nullus sit hæreticus: quos an facile in-
 ter suos habere possit vehementer dubito.
 Magistratui politico ius tribuit tum con-
 uocandi concilium, tum in eo *ordinis & mo-
 deraminis gratia* præsidendi. Actiones in ista
 synodo peragendæ sunt (inquit) accurata de
 cōtrouersijs disceptatio, matura cōsultatio;
 & libera sententiæ dictio: quarū omnium
 norma sit ipsum verbum Dei veteris & no-
 ui testamenti libris consignatum &c. Ex
 Synodo sic administrata fructum dicit ex-
 pectari posse vberimum; Non tamen in-
 fallibiliter vel omnium cōsensum vel ve-
 ritatis punctum, etiā vbi cōsensus fuerit,
 attingendum esse existimat: quare & sub-
 dit: *Qua verò communi erunt statuta cōsensu,*
illa per vim obtrudendi non sument authorita-
tem sibi synodus: semper enim cogitare debet
se, quum omnia ex conscientia fecisse videtur;
tamen iudicio labi potuisse, &c.

Eodem anno Iunij 30. in vrbe Leyda
 conuenerunt Arminium tres Prædicantes
 delegati Synodi Hollandiæ Australis, præ-
 sentibus etiā duobus alijs Synodi Borea-
 lis Hollandiæ delegatis, rumorem, qui de
 minus recta eius doctrina spargeretur, au-
 tho-

thoritate Synodali eidem intimantes, adeoque requirentes amicam super ista re cum ipso collationem, vt quid sit rei, quidque adhibendum sit remedij innotescat. Negauit Arminius integrum sibi esse aut expedire, vt quoties, à Theologo quolibet de minùs sana doctrina insimularetur, ipse ad examen subito postulari debeat: præstare verò ait, vt ipse cum talibus suis detractoribus congressus semel atque iterum calumniam sibi fieri demonstraret, ad hoc suis se sumptibus, quocunque loco fratribus visum esset, promptum fore affirmabat. Vltèrius verò vrgenti Francisco Lansbergio, vni ex Delegatis, vt in collationem descenderet, respondit, se cum Delegatis Synodi & rei gestæ rationem ad Synodum relaturis conferre non posse, nisi cum consensu & mandato sui Principalis; excepto eo, quod nec eorum relationi, quâ de collationis exitu ad Synodum facturi essent, satis posset confidere. Paratum se tamen (quamuis nullius sibi vel contra verbum **DEI** vel contra Confessionem aut Catechismum doctrinæ conscius sit) cum ipsis vt priuatis personis exemplò conferre, ita vt pars quælibet & asserta sua probaret, & aduersarij quoad posset rationibus refutaret; quòd si conuenire tunc non possent, de re tota silentium vtrinque seruaretur, atque ad Nationalem vsque

vsque Synodum omnia differrentur. Negauerunt hoc delegati, atque ita frustrati discesserunt.

Iulij vigesimo octauo eiusdem Anni Seniores Consistorij Leydenſis à Senatu Ecclesiastico ad Arminium mittuntur, vt cum eo (nisi inuitum sentirent) de eodem negotio collationem instituerent. Excusauit se iterum nec quicquam actum est.

Circa idem tempus Classis Dordracena pullulantibus paulatim inter Gomarum & Arminium dissidiis falcem adhibere conabatur; concepto grauamine in hac forma: *Quum in Ecclesia & Academia Leydenſi rumor sit controuersias quasdam circa doctrinam reformatarum Ecclesiarum obortas esse, cēſuit clāſſis neceſſarium eſſe, vt de ijs controuerſiis quam tutiſſimē citiſſimequē componendis Synodus deliberet, vt ſchiſmata omnia & offēdicula quae inde oriri poſſunt, tempeſtiuē amoueantur, conſerueturquē vnio reformatarum Eccleſiarum contra aduerſariorum calumniam.* Oblatum eſt hoc grauamen Academiae Leydenſis Curatoribus & ciuitatis Conſulibus; qui conuocatis profeſſoribus ab iisdem ſciſſitati ſunt: num quae iſſis controuerſiae huiuſmodi eſſent perſpectae: Illi, re inter ſe primū examinatā ſeorſim perpenſaq; vnanimiter reſponderunt: optaſſe ſe à Claſſe Dordracena melius ordinatiuſq; in hac re actum eſſe: Inter ſtudioſos quidem opinari ſe
plura

plura disputari, quàm ipsis gratum sit; inter se
verò, hoc est, inter facultatis Theologicae professo-
res, nullum discrimen, quod quidem constet, esse
in Fundamenti doctrina. Datuos quoque operã,
ut quæ inter Studiosos disputationes istiusmodi
oborta sunt, minuantur. Actum x. Aug. Anno.
1615. Subscribere:

Iacobus Arminius pro tempore Rector Acade-
mia.

Franciscus Gomarus.

Lucas Trescatius.

Ex ipso die quum idem quoque propositum
esset D. Ioanni Kuchlino Regenti Collegij Theo-
logici, respondit se ijs quæ à DD. Professoribus
dictæ rant, suffragari.

Nouembris nono Leydam venere Dele-
gati Synodi Hollandiæ Australis, Vniuer-
sitatis Curatoribus nouem quæstiones pro-
ponentes, petentesque ut ipsi Curatores à
Theologiæ Professoribus responsiones ad
easdem quæstiones postularent. Negarunt
id Curatores huiusmodi disquisitionem ad
Nationalem Synodum, quæ proximè futu-
ra sperabatur, differentes.

Respondit nihilominus postea ad quæ-
stiones istas Arminius; singulis quoque ea-
rum aduersarias quæstiones opposuit. Pri-
ma quæstio Synodalis erat:

Num electio sit prior, an vero fides prauisa, ita
ut Deus secundum fidem prauisum elegerit suos.

Prima Arminij huic opposita:

An

An decretum de danda alicui fide, prius sit decreto quo statuitur fidei ad salutem necessitas.

2. Synodalis: An inde sequatur Deum esse authorem peccati, si dicatur eterno suo decreto omnia, & singula, etiam prauas hominum voluntates ad certos bonos fines determinasse & regere.

2. Arminij: An determinare & dirigere omnia & singula etiā prauas hominum voluntates ad certos bonos fines, idem sit quod statuere, ut homo vitiosus fiat & peccet, quo via patefiat exsequendo absoluto decreto Dei de nonnullis in ira damnandis, & alijs ex misericordia saluandis.

3. Synodalis: An peccatum originale hominē per se aeternae mortis reum faciat, etiam nullo accedente peccato actuali: an verò eius reatus Christi mediatoris beneficio ab omnibus & singulis hominibus sublatus sit.

3. Arminij: An si nonnulli propter solum peccatum ab Adamo perpetratum, alij etiam propter repudiatum Euangelium condemnentur, non sit duplex peremptorium decretum de damnandis hominibus, & duplex iudicium, vnum legale, alterum Euangelicum.

4. Synodalis: An opera non renatorum ex viribus naturae profecta ita Deo placeant, ut illis ad conferendā ipsis gratiam supernaturalem & salutarem moueatur.

4. Arminij: An serius sensus peccati & timor initialis ita placeant Deo, ut ijs moueatur ad peccata

peccata remittendum & timorem filialem ingenerandum.

5. Synodalis: An Deus iure suo, nunc ab homine lapsa fidem in Christum exigat, quam ex se habere non potest: An vero omnibus & singulis, quibus predicatur Euangelium, det gratiam sufficientem, qua, si velint, credere possint.

5. Arminij: An Deus iure ab illo homine possit postulare ut credat in Iesum Christum, pro quo, decreto absoluto statuit, ne Christus moreretur; & cui gratiam ad credendum necessariam dene-gare, eodem decreto statuit.

6. Synodalis: An fides iustificans sit solius Dei vocantis, illuminantis & voluntatem reforman-tis effectum & purum donum, idq; solis ab æ-terno electis proprium.

6. Arminij: An id purum donum dici queat, quod à pura liberalitate offerentis oblatum, ab eo tamen cui offertur repudiari potest: an vero vo-luntaria acceptio id doni nomine indignum faciat.

ET, an fides detur saluandis; an vero fidelibus de-tur salus: an vtrumq; dici possit diuerso respectu; & si sic: quomodo in istis decretis non sit circu-lus, in quo nihil prius & posterius est.

7. Synodalis: An quilibet verè fide'is possit ac-debeat de salute sua certus esse in hac vita.

7. Arminij: An fides iustificans natura ordine precedat remissionem peccatorum, nec ne: & an
quispiam

quissiam ad aliam fidem adstringatur, quam ad iustificantem.

8. Synodalis: An verè fideles & electi fidem ad tempus prorsus amittant.

8. Arminij: An aliquis fidem habens & retinens incidat in illud momentum, quo si obiret, condemnaretur.

9. Synodalis: An fideles sub gratia novi Test. possint in hac vita legem Dei perfectè servare.

9. Arminij: An Deus à consortibus Novi Test. postulet ne caro aduersus spiritum concupiscat, tanquam officium gratiæ foderis istius respondens, nec ne.

Hæ questiones cū responsionibus Arminij ad priores, editæ sunt ab eius filiis An. 1613. Cætera quæ ante retulimus, partim habet Arminius in Declaratione sua ad Ordines pag. 2. 3. & 4. partim Petrus Bertius supra.

1606. Anno 1606. Martij decimoquinto, Ordines Generales, vt Nationalis Synodus conuocaretur, consenserunt, idque nomine Illustrum ipsarum Dominationum, vt pote legitimorum Magistratum, protectorum ac defensorum in hisce regionibus Christiana Religionis reformatæ, & quibus proinde ius comperit, &c. vt Synodus illa Nationalis cum reuisione Confessionis & Catechismi earundem Ecclesiarum & Constitutionibus Ecclesiasticis hætenus in ea frequentatis in nomine & timore Domini ita institueretur, vt, &c.

Hæc

Hac autem tempestate (aiunt Leydenſes
pag. 15.) non minus ſegniter de ijs ferè qui-
bus ante (ſcilicet anno 1597.) quæſtionibus
inter Hollandiæ & aliquot vicinarum pro-
uinciarum Paſtores diſputabatur, alijs rigi-
diorem Doct̃oris Franciſci Gomari, a-
lijs eam, quæ Reineri Dontheclokij
nomine venditabatur, alijs mitiorem D.
Arminij de Prædeſtinatione, eiſque annex-
is quæſitis ſententiam amplectentibus, ſin-
gulis verò opinioni ſuæ in Confeſſionis &
Catechiſmi verbis patrocinium aliquod
quærentibus. Ob has itaque neceſſitates vr-
gebatur Synodus; hæc tamen, licet ab Ordi-
nibus iam conceſſa, inchoata non fuit. Cau-
ſam ibidem ſubiungunt Leydenſes: Malè
habuit Eccleſiarum Delegatos de reuiden-
dis Confeſſione, Catechiſmo & Canonibus
Eccleſiaſticis mentionem iniſci. Aiebant
ſcilicet iſto commate in dubium vocari to-
tam illis Breuiarijs comprehenſam doct̃ri-
nam. Vrgebant forenſe hoc eſſe *Reuifionis*
vocabulum, nec poſtulari illum actum, niſi
cum latæ ſententiæ non acquieſcitur, ſed e-
ius retractatio aut mutatio potius poſtula-
tur. Quare tam grandis negotij & tanto-
rum conſiliorum moles ex vocis iſtius in-
terpretatione pependit aliquamdiu, & in
hunc uſque diem impeditur. Reuerſus igitur

tur ad suos Pastoribus ijs, qui ad petendam Synodum missi fuerant, diligentius ad rescripti istius tenorem attendere cœperunt Hollandicæ Ecclesiæ, quæ in Synodo Gorinchemiensi habita mense Augusto eiusdem Anni 1615. 16. cxi. æquitatem istius De recognoscenda Confessione & Catechismo clausulæ suo suffragio comprobant. *Ecclesiis enim videri, ait Synodus, in Synodo Generali confessionem more solito expendendam iterumq; examinandam esse, &c.* ideoque Professoribus Leydensibus, & Pastoribus ad eam Synodum pertinentibus mandatum, vt Confessionem & Catechismum in hisce regionibus vsurpatum diligenter perlegant & scrutentur. Pergunt deinceps:

1607. Anno 1607. mense Iunio, euocatis ab Ordinib. insignioris notæ aliquot Pastoribus & Doctoribus ex omnibus Confœderatis Prouincijs, conuentum habuere, quem dicunt *præparatorium*, vbi de forma & modo habendæ Synodi cognoscere eorum iudicia voluerunt. Verum in eo ipso conuentu rursus Recognitionis istarum Doctrinæ formularum, quantumuis ea non sine exemplo aliarum Ecclesiarum & grauissimis de causis à supremo Magistratu decreta esset, acriter restitutum est, iudicatumque in Synodo nationali non debere Confessionem Belgicam

Belgicarum Ecclesiarum (ita habent Leyden. desiderato verbo, reuideri vel examinari) sed posse relegi, Si id Synodus ob incidentes causas necessarium iudicauerit. Vnde hic tali modo conqueruntur Remonstrantes: *En rescissum hic tredecim aut circiter Ecclesiastarum iudicio Summarum in Belgio potestatu Decretum. Et sic porro non ab Ill. Ordd. Generalibus, sed ab ipsis Ecclesiarum Pastoribus in expectatione desiderata Synodi detenta sunt nostrates Ecclesie.*

Fuit in hoc conuentu etiam Arminius multumque ibi diuersis vicibus postulatus fuit apertè se declarare in iis, quæ in Catechesi & confessione desideraret. Sed renuit ipse illud facere, priusquam ad Synodum ipsam ventum esset. *vid. Sibr. Lubb. in Resp. ad Epist. 2. Bertij.*

Interim Ministri quidam Hollandiæ recognitionem illam vrgeri non desinebant. Indicitur Synodus Hollandiæ Australis Delphis habenda, prius tamen deputantur ad Arminium tres diuersarum Ciuitatum Prædicantes. Hi iterum Arminium de sententia sua interrogant, negat ille collationem, dicens differendum esse hoc negotium ad Synodum nationalem, atque ita eos dimisit. Inde in Delphensi Synodo articulo quarto statutum est, vt Ecclesiastæ & Theologiæ Professores in omnia scriptis

istis seu formulis contēta tum quo ad substantiam, tum quo ad verba & phrasas attentē inspiciant. Ibi tum aliqui Prædicatorum, ne Doctrinę reformatę capita in controuersia vocare viderētur, in pleno Concilio vltro testati sunt, se Confessionem & Catechesin quod ad substantiam, & fundamentum doctrinę pertinet probare. Vrserunt tamen alij, vt edicerēt, num omnia etiam verba & phrasas, & quicquid est istiusmodi in Confessione & Catechismo conformia esse crederent Diuino verbo, an nō. Detrecharūt ad hoc respōdere dicti Prædicantes, ex Ordinum & Gorichomiensis Synodi decreto ad Nationalē Synodū hāc inquisitionem differri postulantes. Inde statim hi passim per Ecclesias Batavorum & finitimas quoque regiones, partim clancularijs susurris, partim propalatis apud vulgus delationib. vt heterodoxi & de impuriore doctrina suspecti, traducti accusatiq̃ue sunt.

Anno 1608. aduersus Arminij iam feliciter inchoatam reformationem, excitari cæpit durus quidā & insuperabilis propheta, agitat⁹ spiritu Domini, illo scilicet qui vexabat Saul. Iuuenis erat natione Vltraiectinus dictus Vincentius à Drielenburch. Dederat hic operam ad tempus aliquod iuris prudentiæ in Academia Leydensi, in
hunc

hunc usque annum (vt ipse fatetur) nondū
renatus, nec fidelis, sed vehementi præiudi-
cio abreptus aduersus Calvinistas & Confi-
soriātes, seu eos qui confessionis Belgicę &
Heidelbergensis Catechismi doctrinam
conformen esse credunt sacris literis. Hoc
autem anno diebus circiter 14. ante pascha,
cum esset Vltraiecti, dicit in oratione ma-
tutina subito in se descendisse virtutem
Dei veluti diuinam quandam obumbrati-
onem atque inspirationem qua certò in-
tellexerit se esse per Christum iustificatum
& à damnatione redemptum, moxque ita
fuerit mutatus in nouū hominē, vt nō solū
verā fidē & conscientię quietē sit adeptus,
sed etiam istiusmodi S. Scripturę notitiā,
vt qui prius tanquā per nebuam verbū Dei le-
gerat, nūc clarē & dilucidē illud legerit & intel-
lexerit; imo vt claram Saluatoris faciem sibi im-
pressam viderit. Noueram (inquit) iam cœlestē
Patrem, noueram Filium, noueram Spir. S. noue-
ram Deum. Scripsit paulò post de hac sua re-
generatione quædā ad Iacobum Arminiū,
à quo tamen responsū non accepit. Deinde
Leydā reuersus vt iuris studiū absolueret,
in Augusto huius eiusdem anni secun-
dam habuit visionem, in quam cum stupo-
re fuerit abreptus, occasione lecti istius
præcepti Domini Matth. 23. *Patrem nolite
vocare vobis super terram, vnus est enim pater
vester*

vester qui est in cælis. Hic itaque primò se ait vidisse omnes Catholicos contra hoc Christi præceptum Pontificem Rom. vocare *Papam* seu Patrem in terra Christi Vicarium. 2. in hoc Pontificis nomine comprehensum esse numerum mysticum nominis Antichristi, quem S. Ioannes Apocal. cap. 13 dicit comprehensurum *sexcenta sexaginta sex*. Itaque inscium se pro nomine *Pater à Deo* scripsisse *Paterra deo*, moxque applicato, iuxta græcam calculandi formulam, ad singulas literas valore arithmetico, ipsū reperisse, qui querebatur numerū, exultasse mox se præ gaudio; geminatum R. non iam lapsum; sed quia vocem *Terra* secum in illud nomen trahat, nec sonum in pronunciando mutet, *Oraculum* putasse quo omnes Papistæ possint eludi.

Hac erga visione illustratus propheta pergit mox ad Arminium, mysterium eidem aperit, & copiam suæ prophetiæ apud illum deponens, ipse cum autographo subito Hagam comitis pergit, ut Principi Mauritio & Dominis suis Ordinibus Generalibus id ipsum exhibeat. Hagam ubi venit ad Ioannem Vtenbogardum Comitum Mauritiij tunc concionatorem se confert ut per eum accessum ad Mauritium impetret; negotia ait se habere diuina per Dei spiritum sibi reuelata, quæ communicare suæ

Excele

Excellentiæ & per eam Ordinibus Generalibus debeat. Ioannes Vtenbogardus ipsi respondet, non posse se hæc tam facile credere nec cum ipso ad suam Excellentiam pergere, nisi prius ipse Drielenborg miraculū sibi aliquod exhibeat. Tū Drielenborg paululum cunctatus, exhibiturū se ei miraculū recipit: prolaturum scilicet nomen Antichristi seu bestię, quod nulli mortalium fuerit hæcenus cognitum, moxque familiari vocis tono Pontifex Romanus, inquit, est *Paterradeo*. iterum secundo altiori voce id ipsum repetit. Demum tertio quanta poterat contentione maxima idem denuo ingeminat, ita ut tremere circumquaque viderentur omnia. Vtenbogardus, audito tam monstroso miraculo, timore correptus ē musæo suo discedere atque hominem solum inibi relinquere parat. veritus scilicet ut, sicut ab aliis Sanctis, cæcis aut claudis membrorum solet integritas restaurari, ita in se mutilando novus hic miraculorum patrator virtutis suæ periculum faceret. Iamque fugam adornans, *Hoccine*, inquit, est quod promisti, miraculum, pulchrum sane miraculum: Et ego huiusmodi facile miracula fecero: *Monsieur Drielenborg caue ne iudicij te beneficium deserat*. Tum ille nihil eius rei esse periculi asserens, Vtenbogardum ut quæ à se prolata erant calamo in chartam exciperet,

B 5

roga

rogabit; sed frustra: donec tandem in genua prouolutus & per amorem Dei deprecatus permouit eum vt resumpto animo quæ audierat verba describeret: Scripto iam nomine geminatum illud R. Vtenbogardo non multum placuit: ideoque quamprimum potuit, hominem à se dimisit, nec accessum ei ad Mauritium procurauit.

Ille ergo spe sua frustratus redit eodē die Leydā, Arminio de sinistro suo successu queritur, & ab eo non multum serio commendatus in opportunius tempus mysterij tanti, cuius capaces nondum erant homines reuelationem differt. Sibi tamen interim & familiæ suæ prophetare non desinit. Nam sequenti anno tertiam visionem iam matrimonio cum exiguo continentia adeoque veræ regenerationis testimonio, copulatus, Ultraiecti habuit, in qua eundem Antichristi nominis numerum Belgicis hisce dictionibus *Roomsh paep. i. Romanus papa* competere intellexit. Sed ante annum 1613. in publicum visiones hasce suas non diuulgauit.

Eodem hoc anno 1608. Ordines Arminium eiusque Antagonistam Gomarum Hagam Comitum euocant, Senatūque supremi Consilij cum quatuor Prædicantibus delegant, vt de Controuersijs eorum inquirant, suumque de eis iudicium ad se referāt.

Pro-

Proposuit Gomarus Arminio vnum & triginta articulos, vt & Arminius Gomaro vigintinouem vterque scripto, neutri verò alterius responsiones videre concessum est. Sed Delegati examinatione partium facta ad Ordines hoc modo retulerunt; Inter Gomarum & Arminium (quantum quidē ipsi iudicarent) nullum esse de capitali aliquo ad salutē necessario puncto dissidium. Hinc ira excanduit Gomarus in tantum, vt in Confessu Ordinū vehementi contentione palam asseueraret, tantum esse inter suam & Arminij sententiam discrimen, vt ipse cum Arminij sententia ante Christi tribunal comparere non auderet, additque tantam inde orituram esse simultatem, vt non prouiciæ solum & ciuitates, sed ipsi etiam ciues in sese mutuò sint insurrecturi. Arminius contra paratum se sistebat vel ex tempore, aut quodocunque Dominis Ordinibus visum esset, innocentiam suam & causæ æquitatem clara explicatione manifestam reddere. Gomarus deinde domum reuersus articulos suos Arminio propositos typis diuulgat, Arminium in multis perstringit. Respondet ijsdem articulis Arminius; iniuriam sibi à Gomaro illatam, falsosque errores impositos demonstrat.

Octobris vigesimo Ordines Arminium literis denuò ad se euocant, vt in penultimū eiusdem

eiusdem mensis diem Hagæ se sistat, promissam, Doctrinæ suæ explicationem & ore, & scripto præstiturus. Paruit ipse, eamque professionem exhibuit, quam post eius obitum anno millesimo sexcentesimo decimo, relicta eiusdem vidua adiuta à suis fratribus typis emisit. In hac professione plurimis primò se excusat de negata hactenus collatione cum ijs, qui ex autoritate Synodi se conuenerant, purgans se ex eo præcipuè, quòd non Synodo alicui siue Australis, siue Borealis Hollandiæ, sed politico suo Magistratui de suis actibus rationem reddere teneretur, atque ita sine Magistratus mandato nō potuerit se alicuius Synodi examini aut iudicio submittere; aitque pag. 8. *Si &c. Sic ego Synodo aliquam in me auctoritatem aut ius concessissem, quam nes habet, nec ego ex officio meo concedere ei possum absque iniuria eorum, qui à politico magistratu mihi sunt prepositi.* Deinde pag. 9. Si dicatur (ait) debuisse me aperte meam sententiam edicere, vt de ijs, quos forte haberem, erroribus potuissem instrui. Respondeo ita se rem habere, vt non ego solus, sed plures etiam alij in religionis negotio hæsitent, adeo vt instructio prodesse nulla possit, nisi omnibus illis conuocatis in tali loco, *vbi definitiua de omnibus sententia feratur.* Inchoaturus fidei

dei suæ professionem primo Ordinum Cōgregationi proxime post Deum obediētiā se debere fatetur, idemque in finerepetit. Deinde triplicem ait esse inter reformatos de Prædestinatione Sententiam. Horum primam se improbare, hanc scilicet: Quod Deus ab æterno nullo habito respectu vel ad existentiam, multò minùs ad lapsum hominum quosdam ad æternam vitam, ceteros ad mortem ordinauerit, ideo solum, vt iustitiam suam & misericordiam vel absolutum in omnia dominium, sapientiam & iustificantem gratiam declararet: Quod ad hunc finem obtinendum ordinauerit media, cum necessaria ad finem istum connexionem, idque vi prioris decreti, ita vt præordinatus per ista media necessario ad præstitutum finem perducatur: Quod inter hæc media Creatio hominis in originali iustitia, lapsus ipsius & iustitiæ originalis, ac imaginis Dei priuatio, simulque Conclusio sub peccato & damnatione, sint communia prædestinatis & præscitis: Quod pro fine electionis medium **D E U S** ordinauerit missionem **C H R I S T I**, & in adultis efficacem vocationem ad fidem, ita vt vocatus dissentire non possit: Conseruationem quoque in fide & iustitia vsque ad mortem, per quam fiat,
vt

vt electi plena voluntate peccare aut à fide
& gratia excidere nunquam possint; ita ta-
men, vt paruuli non omnes, sed ij duntax-
at, qui prædestinati sunt, ob solam Christi
satisfactionem & meritum, salutem conse-
quantur: Quòd medium reprobationis
omnibus reprobis etiam paruulis commu-
ne sit negatio gratiæ etiam sufficientis, eò
quod pro ipsis Christus (qui causa est me-
ritoria gratiæ) non sit mortuus, nec velit
Deus spiritum Christi reprobis conferre:
Quòd quibusdam (adultis) reprobationis
medium proprium sit obduratio, contin-
gens eis vel ob peccata præcedentia; ad cu-
ius obdurationis executionem det Deus
cognitionem iustitiæ suorum mandato-
rũ, quæ ipsi in iniustitia coguntur obserua-
re; vt sint inexcusabiles; vel ideò, quia Euā-
gelij gratiam reiecerint; ad cuius obdurati-
onis executionem vtatur Deus vocatione nõ
sufficienti & inefficaci, idq; tã ex volunta-
te Dei, quàm ex effectu; ita vt, vocatio ista
vel tantum sit exterior; ad quam fides se-
qui non potest, vel etiam interior solius
intellectus illuminatio, qua etiam Dæmo-
nes credunt, vel denique aliqualis etiam
motus ad cælestia dona degustanda: quòd-
que ij, quibus hoc postremum contingit,
omnium sint longè miserrimi, cum tollan-
tur

tur in altum, vt lapsu grauiore ruant;
quippe qui necessario ad vomitum re-
deunt.

Hanc opinionem dicit à quibusdam te-
neri, vt fundamentum *Christianitatis, salutis
& certitudinis salutis*, esseque, secundum il-
los, certissimam fidelium conscientiarum
consolationem, contrarium autem Pelagi-
anum esse ac Diuinæ gratiæ imminutium.
Deinceps ipse Arminius hæc singulatim re-
futare aggreditur. Primum quidem, quia
Christianitatis fundamentum solummodo sit
decretum Dei statuentis Christum caput
Saluatorem ac fundamentum saluandorū:
prædestinationis verò istius doctrina non
sit ea, qua præcisè fideles vt membra isti
Capiti vniuntur. Secundum; quia prædesti-
natio isthæc non sit decretum Dei secun-
dum propositum in Christo Iesu, nec do-
ctrina istius prædestinationis sit virtus Dei
in salutem omni credenti, cum Iustitia Dei
per eam non reueletur ex fide in fidem.
Tertium denique; quia *salutis certitudo* hoc
argumento nitatur: *quicumque credit, saluabi-
tur; ego credo, ergo saluabor*. Cum tamen do-
ctrina isthæc nec maiorem, nec minorem
huius argumenti tradat. Addit nō tradi istā
prædestinationem in Euangelio, cum ibi
(etiam ex ipsius Gomari in suis thesibus
con-

confessione) nusquam explicetur, quosnam
figillatim (per paucis exceptis) nec quot, sed tan-
tum quales generatim prædestinauerit Deus.
Deinde ait istam prædestinationem sex-
centis primis post Christum annis in nullo
vnquam Concilio definitam esse, nec ab
Augustino aut alio quouis Patre intra pri-
mos sexcentos annos receptam; quinimò
nec conformem esse Catechismo aut Con-
fessionis Belgicæ, vt nec multarum Ciuita-
tum ac Prouinciarum aliarum Confessio-
nibus. Imò verò *repugnare diuinæ sapientiæ,*
iustitiæ & bonitati; naturæ quoque humanæ,
cum ab ea liberum arbitrium remoueat; i-
tem repugnare rationi creationis vitæ, &
mortis æternæ, peccati quoque & gratiæ; De-
nique detrabere honori diuino; cum ex ea
sequatur Deum esse peccati authorem, quod
quatuor argumentis probat, atque in-
de infert, non hominem, sed Deum pecca-
re, & quoniam implicat, peccatum esse, quod
Deus ipse facit, concludit, peccatum, nul-
lum esse peccatum, aliaque plura absurda &
inconuenientia: quinimmo constanter as-
seuerat per istam doctrinam euerti funda-
mentum, non Christianæ duntaxat, sed om-
nis etiam omnino religionis; ideoque
ob hanc præcipuè doctrinam, Reformatos
pessimè

peffimè haftenus audire apud Papiftas, Mennoniftas & Lutheranos: atque ob hanc caufam fe commotum ad iftud punctum diligentius attendere, vt fine detrimento cum Antichrifti regno bellum poffet gerere.

Deinde fecundam proponit aliorum *Sententia 2.*
 fententiam Quòd nimirum Deus ex om- *De predest.*
 nibus hominibus pauciorẽ partem ab æterno decreuerit ex fuo folo beneplacito, gratiæ fuæ ac gloriæ participem facere, ceteros præterire & fibimet ipsis relinquere; dein verò vbi fic fibi relictos peccaffe vidit; damnationi ac pœnæ destinare: ita tamen vt prædeltinatio feu electio refpectu finis confideret hominem in comuni & abfolutè; refpectu mediorum cõfideret hominem vt lapfum in Adamo: vrque in Decreto finis hi duo fint gradus, primus Dei *præfciencia*, qua nouit fuos, fecundus *præfinitio*, qua falutem illis ordinauit, eligendo fcilicet illos primo ab æterno, deinde vero gratiam & gloriam præparando. Media quoquẽ fint, primò ipfe *Chriftus*, deinde *vocatio efficax & perfeuerantia donum*. Ad reprobationis verò executionem ordinetur *derelictio in natura & gratiæ fupernaturalis denegatio* iultè à Deo facta.

C

Tertiam

*Sententia 3.**De prædest.*

Tertiam denique sententiam subiungit quorundam dicentium, Prædestinationis & rebrobationis obiectum esse hominem lapsum, ita tamen ut in prædestinati nullum habuerit Deus respectum ad eorum fidem seu poenitentiam, ut nec in reprobis ad impoenitentiam sed ad suam duntaxat gloriam.

*Censura Ar-**minij de v-**traque sen-**tentia posse**riori.*

Has duas posteriores sententias ideo dicit excogitatas, ut Deus peccati author non esse defendi posset, reuera tamen ad hoc eas non sufficere. Non quidem priorem; tum quia Deus negando sufficientem gratiam in causa fuit, ut necessario peccatum sequeretur, tum quia omnes sic à Deo neglecti, non possunt non damnari. Nec etiam posteriorem, partim quidem, quia eiusdem fautores dicunt, quod Deus subtrahat reprobis gratiam ad non peccandum necessariam; partim verò, quia ponunt Deum voluisse suam gloriam manifestare per vindicatiuam iustitiam, unde infert Arminius, ex Dei voluntate necessaria esse peccata. Deinde subdit: declaratis iam sententijs de Prædestinatione in Ecclesijs nostris & vniuersitate Leydensi doctis, atque à me non approbatis, allegatis quoque censuræ meæ rationibus, nunc meam proponam sententiam, quâ verbo Dei maxime confor-

*Arminij**sententia**de prædest.*

conformem esse existimo, scilicet. Primū absolutum Dei decretum de saluandis peccatoribus esse quo detreuit Christum dare hostiam pro peccatis. Secundum, esse voluntatem saluandi in Christum credentes ac pœnitentes. Tertium, esse ordinationem mediorum secundum Dei sapientiam. Quartum, voluntatem saluandi vel damnandi quoslibet in particulari propter assumptam fidem, vel propter incredulitatem ab æterno in ipsis præuisam, ita tamē, vt fides non nisi ex gratia tam præueniente quam concomitante credentibus obtigerit. Inde post miram huius sententiæ commendationem admittit Dei prouidentiam in omnibus omnino rebus, dum modo per hanc non cōstituatur peccati author.

Liberum arbitrium ad vera bona faciendā per gratiam Dei dicit roborari; Gratiam verō non esse solum Dei fauorem erga peccatores, sed etiam esse Dei dona intellectui ac voluntati hominis infusa, fidem scilicet, spem, charitatem &c. sine quibus nihil boni homo valeat vel cogitare; esse quoque iugem assistentiam Spiritus sancti, præuenientē, excitantē, concomitantē & subsequē in omne opere bono; ita tamē vt hominē ad operandū nō necessitet, sed ab eo repellī possit, idq; sēpē fieri.

De libero arbit.

De gratia inherente.

*De hominū
possibili per-
fectione.*

*De perseue-
rantia per-
petua.*

*De iustifica-
tionis certi-
tudine.*

Per hanc gratiam posse hominem præua-
lere contra Diabolum, mundum & carnē
in omni tentatione. An autem qui hanc
gratiam semel verè acceperunt, possint ea
per suam negligentiam amittere & mun-
do denuo adhærere, dubitare se dicit. Por-
ro certitudinem huius gratiæ habitæ mo-
ralem concedit: eam verò, quæ sit fidei, non
audet asserere: Audet tamen dicere, posse
hominem per Dei gratiam in hac vita esse
perfectum, ita ut non peccet, quamquam
in nemine id fiat aut factum sit, excepto
solo Christo. Dein quæstionem mouet
dicit de dicto isto Apostoli Rom. 4. *Fides
imputatur ad iustitiam.* Vtrum scilicet id
intelligi debeat proprie ita ut ipse actus
fidei inhærens homini imputetur coram
Deo, ex gratiosa acceptatione, in siue ad
Iustitiā: an vero figurate & improprie ita ut
iustitia Christi per fidem apprehensa cre-
dentibus in iustitiam imputetur. an deni-
que etiam sic, ut iustitia ad quam fides im-
putatur, sit fidei instrumentale opus. Suam
sententiam dicit esse, quod per merita so-
lius Christi Deus credentes reputet ius-
tos, nullos autem alios, præter credentes:
ideoque conuenienter & proprie dici, fi-
dem homini credenti in iustitiam ex gra-
tia imputari; quatenus **DEVS IESVS**
Christum

Christum filium suum proposuit tribu-
 nal gratiæ, siue propitiationem per fidem
 in sanguine ipsius. Tandem obiectum si-
 bi esse ab æmulis, permotos à se esse Ordi-
 nes, vt *Catechismi* & *Confessionis* reuisionem
 imperarent; negat esse quidem id à se fa-
 ctum, rectè tamen ac bene id factum esse
 sustinet; posse scilicet & debere formulas
 illas ad sacram scripturam, quæ sola infal-
 libilitate gaudeat, examinari, atque inter
 cætera disquiri: An non contineantur in
 formulis istis contradictiones seu pugnan-
 tia dogmata. Rationem dubij subiungit,
 quia cum aliquando à quodam Concio-
 natore Doctor Ioannes Piscator in Nassou-
 uia professor per literas fuisset admonitus,
 vt in doctrina de iustificatione, ad Heidel-
 bergensem Catechismum se conformaret,
 eique tria eiusdem Catechismi loca tan-
 quam opinioni eius repugnantia ab eodẽ
 Concionatore fuissent obiecta, respondit
 ipse, se Catechismo per omnia consenti-
 re, citans decem aut vndecim eiusdem
 pro sua doctrina testimonia. Subdit autem
 Arminius: *Ego verò Sanctè affirmo, non me vi-*
dere, quæ ratione loca ista Catechismi conci-
liari possint. Adducit item exempla Augu-
 stanæ, Helueticæ ac Gallicanæ Confessio-
 num, quæ reuisioni & mutationi subiace-

rint: immo, ait, ipsa Confessio Belgica etiam reuifa atq; per additionem, detractionem, alijsque modis est variata. His qui obijciunt, hoc modo singulis annis reformatorum fidem in dubium vocari ac mutari posse, respondet doctrinam hominum nullam esse indubitatam, sed solas sacras literas, secundum quas omnes alij spiritus probandi sint, vtrum ex Deo sint, nec ne: alioqui non potuisse à Luthero & Zvvinglio doctrinam Papalem examinari, quæ tot centenis annis in Ecclesia recepta erat: ne autem nimis frequenti reuisione opus sit, Consiliū dat, vt Confessio fiat quam breuissima, & quantum fieri potest, ex ipsis scripturæ verbis conflata.

Hæc summa est professionis, quam Arminius hoc anno (vt diximus) obtulit Ordinibus. Gomarus re cognita, paulò post sponte Hagam Comitis pergit, audientiā apud Ordines petit; eaq; impetrata, acerbā oratione Arminium traducit, multos ei errores attribuit, Pelagianismi præsertim accusat, Iesuitam, & Iesuita peiorem, inconstantem, Ordinum assentatorem vocat: defendisse eum ait, Magistratum etiam gentilem in Synodis Christianis sententiā posse suam dicere ac præsidere; quin immo Pontificem Romanum fratrem, membrum

brum filiumq; Ecclesiæ matris appellasse. Tradit dein scripto Ordinibus hanc suam in Arminium inuectiuam, quam demum post mortem Arminij typis diuulgauit. Verùm relicta Arminij vidua in præfatione, quam viri sui professioni præmisit, studiosè eundem Arminium à Gomari calumnijs vindicat, ac præsertim impensissimè à fraternitate cum Romano Põtifice; prodens ex alijs Arminij scriptis immortale eius (cui scilicet ad vltimum vsq; spiritum operam dederit) in Romanum Pontificem odium ac venenatam maledictionem: ex altera quoque parte Gomari in Arminium inueteratam propalat inuidiam, de eaque sic ipsi improperat: *Et tu, Gomare, hoc perge pede, sic tuus equuleus cursitet, passionibus frenum relaxa, ac taliter corde disposito, Deum, vt verba tua pro suo beneplacito moderetur ac regat, precare: hoc nimirum oras, firmato iam ante proposito turpiter adeo in proximi famam debacchandi, in eumque iam finem oratione præmeditata: Vnde hac tua tanta in Confratrem acerbitas, quæ ne post mortem quidem eius demoritur? vnde, nisi mera ex inuidia? Nosti quales nonnunquam de frequenti in Concionibus eius auditorio sermocinationes sint habita: Nosti quo astu quidam tibi noti minare istud studuerint:*

Nosti quisnam inchoata iam primum eius professione, quoque vultu ei dixerit: dicunt te esse doctiorem Iunio: Nosti item quid à te, tuisq; consortibus nonnunquam de thesibus proprio studio per eum ad Iuuentutis profectum elaboratis, ac nonnihil commendatis dictum sit: quid item sit dictum de lectionibus eius super secunda ad Thessalonicenses secundum caput, ad Pontificem Romanum spectantibus, cum eas auditores eius demirantes commendarent: Norunt denique complures alij, cum aliquando more tuo in eum esses concitatus, ed quodd Epistola ad Galatas explicatione inchoasset, cum per acerbo morsu te dixisse: tu inuolasti in meā professionē.

Eodem hoc anno 1608. Nouembris 23. Ill. Hollandiæ Ordines exaratis ad singulas Ecclesiastarum Classes literis, quas quisque haberet circa Catechismum & Confessionem observationes denuo ad se trāsmitti & custodiæ suæ in Synodum Nationalem committi iusserunt. Quo facto, aiunt Leydenses, illicet altercationibus istis præposteris & intempestiuis de scriptorū istorum iterando examine finis impositus est, & altum de ijs in hodiernum diem silentium. Hoc tamen vltimum quomodo verum sit non satis video, cum postea anno millesimo sexcentesimo duodecimo non leuis fuerit Dorderacensibus Prædicantibus

can-

cantibus pugna cum Adolpho Venatore, de eorundem etiam scriptorum autoritate. Pergunt interim Leydenles reliqua huius anni ita describere: Non tamen (hoc modo) sopitæ fuere eæ, quæ de prædestinatione, & eius appendicibus vigeant disputationes; sed ex scholis ad suggestum, ex suggestu ad promiscuam multitudinem, in foras, in compita & porticus delata, summa, media & infima sortis homines exercuere; Hæ in classibus & presbyterijs erant contentiones materies fecunda, nec cuiquam iam Ecclesiæ idem quod nos sentienti in Ecclesia sua pacato esse licebat, aut ullis SS. Theologia candidatis ad Ecclesiastica dignitatis munia aspirare ultra concedebatur. Mense Decembri, Synodi prouincialis conuocationem flagitarunt ab Hollandiæ classibus missi pastores. Verum Ordines Hollandiæ minime hoc ex utili tum reip. tum Ecclesiæ futurum iudicantes, ut qui impensissimo nostros condemnandi studio duci eos viderent, petitioni ipsorum abnuere, addito non grauari suas dominationes Synodi copiam quoquo tempore facere, modo à temeraria, & præcipiti fratrum condemnatione abstineret, donec in nationali Synodo negotium cum pace disquiri possit. Verum fratres contra obniti & nostros quibus possunt modis ab obeundo ministerij opere arcere, in plebis odium concionibus,

Et scriptis abducere, nouatorum & heterodoxorum exosis nominibus insectari non destiterunt.

Hoc modo dissensionibus incrementa sumentibus, locus & occasio simul data est alijs spiritum suum excitandi & prophetias alias reprobatae denuo in mediū producendi. Fuit in vrbe Leyda ab initio penē eiectæ religionis Cathol. ab an. nīm. 1574. concionator quidā dictus Casparus Coolhaasius. Hic tunc cernens libertatem prophetandi per Consistorij & Classem Synodorumq; autoritatē non parum impediri; docere cæpit huiusmodi Ecclesiastica iudicia vbi politicus Magistratus Christianam religionem profitetur, admittēda nō esse, totūq; Ecclesię & Ecclesiastarū regimē penes huiusmodi magistratū residere. Hoc posito fundamento, visibilē Christi Ecclesiā latē admodū aperuit; omnes in eā recepit, qui in eius. i. Christi nomine baptizati sacras literas, quocūq; tandē sensu, reciperent; ideoq; neminē talē vt aliter, quā vellent, credat, molestandū esse aut ex Ecclesia eiiciendū, iniquas propterea esse censuras illas, quas siue olim Catholici siue iam in belgio reformati cōtra dissentientes in quibusdā Christianæ religionis articulis, tulissent. Sed libero huius libertini spiritui oppo-

opposuere se ministri cæteri; in conuentu
 synodali eum hæresios condemnarunt, tã-
 tumq; apud DD. Ordines effecerunt vt ci-
 uitate fuerit eiectus anno 1582. Ille Gaudã
 inde se recepit tutum hæctenus huiusmo-
 di hominum asylum: moxque pro latissi-
 ma sua visibili Ecclesia librum edidit quẽ
Lydius vocauit *lapidem pro examine facien-*
do quænam sit Apostolica, Catholica, Euangeli-
ca, Reformata, Pura Ecclesia. In eo parui fa-
 ciẽdam esse dicit communicationem cum
 quacunq; visibili Ecclesia; solummodo se-
 rio curadum, vt quis sit in inuisibili Chri-
 sti Ecclesia. hoc est vt sit viuum eius mem-
 brum, quod fiat per spiritum adoptio-
 nis in fide Christiana & vita bona,
 sub obedientia politici magistratus cum
 libera conscientia. Hæc esse quæ oporteat
 facere, cætera autem, vt sunt baptismi &
 Eucharistiæ susceptio, S. Scripturæ lectio,
 concionum sacrarum frequentatio, si libe-
 ra conscientia quis frui illis possit, non
 esse omittenda, nec tamen esse ad salutem
 necessaria. Hunc librum nunc tãdem, hoc
 anno 1608. *sperans Fortunæ regressum* denuo
 recudi Gaudæ curauit. In fine Appendicẽ
 adiecit, in qua se, dum Leydæ adhuc paci-
 ficam hoc suum euangelium doceret,
 ita fuisse ciuibus exosum dicit vt
 diebus

diebus singulis dominicis pluries centeni homines exiuerint in voorschooten (pagus is est extra Leydam) concionem audituri, cœnam Domini celebraturi, infantes ad baptismum presentaturi, & matrimonio copulandi: non aliter (inquit) atq; si ego pessimus quem mundus vspiciam haberet, fuisset hereticus. Hæc homo iste illic ubi intentioni eius seruiunt ita fatetur apertè. Post paucos tamē annos, annimirum 1611. tractatum quendam de Disciplina Christiana & Excommunicatione ex scriptis Rodolphi Gualteri concinnatum, iterum prælo diuulgans, in epistola ad Magistratum Leydensẽ tractatui isti præmissa, dicit se anno 1582. ab Ecclesia ista auulsum fuisse inuita tota congregatione ciuium. Ex quibus facile patet liberam nimis hominis istius esse conscientiam. Hoc eodem Anno à Mense Iulio vsque ad finẽ penè sequentis anni missis vltro citroque literis, serio de Fide iustificante deque hominis coram Deo iustificatione disputatum est inter Sibrandum Lubberti Theologiæ Doctorem & Professore in Academia Franekerana Frisiæ, & Petrum Bertium Collegij Theologici apud Leydenses præfectum. Defenderat in Thesisibus quibusdam Bertius fidem in Christum per gratuitam acceptilationem Dei in Christo, haberi.

haberi pro omni legis iustitia quam homo præstare tenebatur, ita ut habeat homo in se inhærens aliquid per quod sit iustus. Hanc sententiam dicebat Sebrandus Socinianismum sapere: Demonstrat id literis suis latè, ita sensisse Michaellem seruetum, Faustum Socinum & Ostorodum, Fatetur Bertium quidem ab istis Hæresarchis quoad satisfactionem Christi plenariam pro peccatis nostris dissentire, sed contendit id verbo tenus tantum fieri, & ex argumentis quibus pro sententia sua stabilienda Bertius utitur, inferri posse impiam istorum hominum, aduersus Christi satisfactionem, hæresin. Sustinere simul volebat Bertius, fidem apprehendere iustitiam Christi, quæ per imputationem fiat nostra. Hoc solum verum esse tuebatur Sibrandus ita Lutherum, ita post Lutherum reformatores omnes docuisse, & hanc doctrinam simul cum priori effato consistere non posse, sicut idem simul esse nequit forma & instrumentum acquirendæ seu apprehendendæ formæ. Familiaris initio fuit & amica collatio, tādē tamen vertente anno ita Sibrandus: sibi visus est Socinianismum Bertij detexisse ut in literis Anno 1609. 9. Iulij datis aperte dicat se indigne molesteque ferre quod Bertius
Socini

Socini libro sit seductus, hoc ita esse graue
 ut & præsentis vitæ statum turbet, & eter-
 næ peruertat. Bertius his acceptis, mox ita
 orditur: *Quid ergo dilecte in Christo frater,*
post tot totiesq; iteratam scriptiõnem, nondum
tibi in mentem venire potuit, ut a quo trutina
examine sententiam meam expenderes? Ego
vero lectiõne istarum literarum quas nunc tan-
dem de manibus depono ita sensi me commoue-
ri, ut parum absuerit quin eas protinus consci-
derim. Video me abs te haberi pro desperato.
Iam scilicet conclamatum est de..... Iudi-
cas me Socini sententiam amplecti. Et paulo
post: Quid rationis adfers O homo ad minimũ
apicem epistolæ superioris meæ? Ostende, Ostende,
inquã, quanam res Lutherum mouerit ut istam
sententiam conciperet? quando id factum? qua
occasione? quibus momentis? quo scripturæ colo-
re? cur ipsius cogitationes in alteram partem
deuolutæ non sint? Et infra iterum quærit
quid sit fidem credentis imputari ei ad iustitiã
moxque subdit: Responde si quid tibi est oris
aut cordis. Quid detrectas aut tergiuersaris?
Quid suspiciones fingis? Quid spectra & por-
tenta, excluso omni ingenio & liberali examine
omniq; Christiana charitate, imaginaris? quid
diducis supercilium? Quid diuidis questionem
& partem confessam fingis me negare? &c.

Ad

Ad has literas, eo quod tardius eas accepisset respondit Sibrandus 20. Septembris, demonstrans se nihil præter rationem ipsi scripsisse, ipsum vero frustra quæ quæsierat quærere. *Ad responsiones meas (inquit) nihil regeris: ad argumenta mea nil respondes: & tamen mones imopandè insultans vrges me vt respondeam. Relege primam & penultimam meam epistolam & pudebit te huius plus quam puerilis iactantia & insultationis.* Rogat deinde Bertium asperè satis, vt clarius ipse suam sententiam explicet. Subditque: *Tuæ Rhetoricationes & plus quam pueriles iactantia atq; insultationes merentur vt in hunc modum te vrgeam. Si modestè sententiam tuam explicuisses ego hoc modo non agerem. Nunc cum ipse hareas, & ex salebris te explicare nequeas perinde agis ac si me constrictum & conuictum teneres.* Deinde ait fidem in hac propositione: *Fides imputatur credenti ad iustitiam* poni per metonymiam pro obedientia seu iustitia CHRISTI. repetit. que argumenta quibus id probauerat in literis prioribus. Non respondit post hæc amplius Bertius donec tandem mense Decēbri rogatus à Sibrando cōsensum dedit vt tota disceptatio typis excuderetur.

Interea,

1609.

Interea, videlicet Anno 1609. Arminius cum varijs dudum luctatus morbis, tandē Octobris die 19. è vita migravit. Fuere ex eius aduersarijs qui adductis quibusdam S. Scripturæ testimonijs, morbos eius inter pœnas quas Deus hostibus suis comminatur, referrent. His Petrus Bertius in funebri sua pro Arminio oratione conatur occurrere. Atque adeo quidem Arminium commendat, vt Gomarus laudis tantæ cumulum in hoste doctrinæ suæ non tolerans, paulo post orationem ipsam Bertij libello edito reuocauerit in dubium, multaque & contra Arminij integritatem & contra Bertij veracitatem obiecerit. Respondit tamen huic libello postmodum Bertius, *Alloquio* quodam ad F. Gomarum edito.

Cæperant præter Gomarum alij quidā in Arminium adhuc superstitem calamum stringere. Inter hos facile primus fuit Reginaldus Donteclock qui inter cætera opuscula contra Arminij sententiam edita, etiam dealogum instituerat inter vnum latinæ, & alterum belgicæ tantum linguæ peritos, super thesibus Gomari & Arminij iam antea belgicè editis, vbi Arminij sententiam quasi pro idiotis explicās odiū ei conciliare conatur ex eo quod sit noui-

tia

tia & toti Reformatarum Ecclesiarum collectioni contraria. Ideo hoc anno aliquis pro defensione Arminij *Christianam & severam* edidit admonitionem pro pacis studio ad R. Donteclok, conatus ostendere Arminij sententiam orthodoxæ reformatorum doctrinæ non repugnare. Verum Aduersarij non ita facile infringi sibi passi sunt argumentum ab antiquitate & auctoritate Ecclesiæ suæ delumptum. Nam eodem hoc Anno Adrianus Georgius Smoutius Minister Roterodamensis. *Concordiam* edidit *quinquaginta & plurium scriptorum* contra Pelagianismum, ut ipse loquitur, cuius Arminium insimulat. Dedicauit librum magistratui Roterodamensi 6 Septemb. anno apparitionis Domini nostri 1609. reapparitionis autem Euangelij nonagesimo quarto. Mirum quem ipse huius reapparitionis primū Euangelistam faciat, cum Lutheri apostasia tā vetusta non sit, multo minus Caluini.

Anno 1610. Ioannes Vtenbogardus, con- 1610.
discipulus quondam Arminij, nunc quoque sententiæ eius præcipuus defensor, tractatum edidit *de officio & auctoritate Christiani magistratus in Ecclesiasticis negotijs*. In hoc libro supremam in terris circa Ecclesiastica auctoritatem politico magistratui attribuit, vocationemque ministrorum Ecclesiæ

ecclesiæ eidem competere strenuè defendit. Parati videbantur plurimi aduersæ sententiæ prædicantes hunc Vtenbogardij tractatum refutare; verum interuenit Ordinũ prohibitio, ne quisquam de illa materia aliquid euulgaret. Producta tamen est aliquanto post eiusdem authoris quædam concio Hagæ-comitis ante annos aliquot habita, atque alijs tunc per copiam communicata: ubi de ministrorum Ecclesiæ vocatione tractans, nequaquam eam ad politicum pertinere magistratum defendit, rationes contrarias, quibus fere hunc suum tractatum stabilivit, dissoluit ac refutat. Quare concinnatus est à quodam ex hoc eius tractatu, & priori concione quidam dialogus, oppositis sc. sibi contrarijs argumentis, & responsionibus, ita vt *Ioannes* vnã, *Vtenbogardus* alteram cõtrouersiæ partem proprijs suis verbis tueatur. Titulus libello præfixus sic habet, *Ita & non Ioannis Vrenbogardi prædicantis Hagensis de vocatione ministrorum Ecclesiæ*. Hic itaque sicut in Arminij castra concessit, ita aduersæ partis, tam scriptis quàm verbis satyricam acrimoniam effugere nequaquam valuit.

Pro eadem Magistratus auctoritate defendenda, edita quoque est hoc anno
Leydæ

Leyde concio quedam habita ante aliquot annos coram Rege Angliæ ab Episcopo Chichestriciæ. In qua politico magistratui defenditur competere ius conuocandi & confirmandi concilia seu synodos Ecclesiasticas. Ex aduerso Amsterdami prodijt *Declaratio duarum questionum*, quarum prior est de differentia politicæ & Ecclesiasticæ administrationis; posterior de iure Magistratus in visibili Ecclesia; Extracta è libris quibusdam Francisci Iunii quondam doctoris & professoris in Academia Leydensi. Vbi nominatim contra Ioannis Vtenbogardi *Tractatum* ostenditur diuersum esse regimen Ecclesiasticum à politico, ac penes diuersos residere.

Hoc item anno Petrus Bertius librum de *Apostasia Sanctorum* typis diuulgauit. In quo Iustos quamdiu in hac vita degunt, posse à iustitia sua & fide semel habita deficere, defendit prolixè. Misit Author vnũ libri exemplar ad Isaacum Casaubonum in Angliam cui adeo hæc doctrina non displicuit vt etiam vehementer eam commendarit. Regem tamen, vbi ad eum delatus fuit, liber hic admodũ offendit. Porro quantum ipse Bertius & quibus rationibus de sententiæ suæ veritate confidat,

D 2

in

in præfatione ad Lectorem satis manifestat; ubi inter cætera sic loquitur: Adeo ut Deus, Scriptura, Ratio, Patrum consensus, Ecclesiarum confessiones, virorum gravissimorum autoritas, honestas atque utilitas doctrinæ stent à nobis: quæ quidem satis ampla puto esse veritatis documenta. Viderint, qui contra hæc omnia solam opponunt pertinaciam suam. Et infra: Et post hæc omnia, non placebit nobis nisi dura, peruicax, indomita ac nescia rationi cedere contumacia? &c. Eiusdem anni mense Iulio, eorum nomine qui Arminij sententiam sequebantur, Hollandiæ Ordinibus oblatus est libellus supplex, titulo Remonstratiæ à Ministris & pastorib. in causa doctrinæ gravatis, in quo quid de Prædestinatione, Satisfactione Christi, efficacia diuinæ Gratiæ, libero Arbitrio & perseuerantia iustorum in hac vita, sentiant, breuiter exposuerunt; & simul contra hostiles aduersariorum quorundam conatus, opem & subsidium implorarunt. Ad libelli huius oblationem per prouisionem supplicantibus indultum est, ut ij qui explicatas istas sententias sequerentur, non tantum à censuris Ecclesiasticis essent immunes, sed etiam ne quis in examine quod Ministrorum ordinationem præcedit, in capite de diuina Prædestinatione cum suis appendicibus

bus, supra quàm articulis libello expressis continebatur, contra animi sui sententiam grauarietur. Quod simulatque innotuit (ait Bertius in collat. pag. decima tertia) factum est, vt pastores illi qui ex nouissima Synodi constitutione, rerum Ecclesiasticarum curam in hac prouincia ad se singulariter pertinere arbitrabantur, veriti ne res illa abiret longius, nacti Remonstrantie exemplum, comparuerint sub initium Decembris in pleno Ill. DD. Ordinum confessu, inque illotum de alijs rebus, tum de quinque illis articulis libello superiore expressis quaesti, illos obscuritatum quarundam, equiuocationum, ac denique opinionum à scripturis sacris recedentium insinularint, seque id quod dicerent, suo loco probaturos affirmarint. Placuit ergo ad hanc eorum accusationem audiri partes. Ac ne quid in re tanti momenti temerè statueretur, decretum est vt seni vtriusque pastores proximo conuentu ordinum comparerent, qui ipsis audientibus rem totam à capite orsi amicè & placide excuterent.

Anno itaque 1611. euocatis ipsorum 1611. Ordinum literis vtriusque senis predicantibus, initium actionis fuit vndecima Martij ante meridiem. Hic illi qui de libello titulo

Bertius
supra.

Remonstrantiæ oblato quasi fuerant, libellum suum opposuerunt; quem ex re Contra Remonstrantiam; ipsos, Contra Remonstrantes ad distinctionem protinus vocari placuit.

Hæc ergo occasio fuit exoticorum utriusque partis nominum. Duravit autem hæc collatio usque ad finem mensis Novembris. Quid vero certis interea diebus verimque actum sit, ita Collationis huius in latinum sermonem versionem suam breviter præmittit Petrus Bertius:

XII. Martij responsum est ei (Contra Remonstrantiæ pridie oblatae) viva voce à Remonstrantibus.

Eodem, exhibitum à Contra Remonstrantibus scriptum primum aduersus primum Articulum continens interrogationes.

XV. Martij responsum ei fuit à Remonstrantibus gemino scripto.

Eodem, exhibita à Contra Remonstrantibus impugnatio prior Articuli primi qui est de prædestinatione.

XVII. Oblatum est à Remonstr. responsum pressius, ita exigentibus Contra Remonstrantibus.

Eodem, exhibita est à Remonstrantibus Adversio Articuli primi, qui est de diuina prædestinatione.

XIX.

XI X. Duobus illis scriptis respondent Contra-Remonstrantes.

XXII. Martij causas adducunt Contra-Remonstrantes, cur detrectent respondere ad quaestiones à Remonstrantibus propositas.

XXIII. Vrgentur ijdem à Remonstrantibus, prolatis causis cur debeant respondere.

Eodem, Contra-Remonstrantes per libellum supplicem petunt ab Illustr. Ordinibus ut ne vrgantur impensius de Reprobatione.

Eodem & XXIV. disputatum est viua voce vltro citroque de Articulo primo, deque scriptis ad eius oppugnationem & defensionem exhibitis decima quinta, & decima septima Martij.

XXV. Martij dimissus conventus ob instans festum paschatis.

V. Aprilis Exhibuere Contra-Remonstrantes impugnationem posteriorem Articuli primi.

Eodem, exhibuere Remonstrantes vindicationem suam ad Articulum primum.

Sub finem Aprilis intermissa est aliquan-

risper collatio, ob dissertationem qua
contra Remonstrantibus cum D. Vorstio
intercessit.

XI. Maj, exhibuere Contra Remonstran-
tes impugnationem priorem Articuli se-
cundi de merito mortis CHRI-
STI.

Eodem tradidere Remonstrantes Adsertionem
Articuli secundi.

XII. & XIII. Institutum est colloquium vi-
ua voce de scriptis ad Articulum secundum
utrumque exhibitis.

XIII. Maj oblata est à Contra-Remonstran-
tibus impugnatio prior Articulorum tertij
& quarti, de modo gratia vel vi irresistibi-
li.

Eodem, oblata per Remonstrantes Adsertio
Articulorum tertij & quarti.

XIV. XV. & XVI. Maj institutum est
colloquium viua voce de scriptis ad Arti-
culos tertium & quartum utrumque ex-
hibitis.

XVI. Maj oblata est à Contra-Remon-
strantibus impugnatio prior Articuli quina-
ti, De possibilitate defectionis Sancto-
rum.

Eodem

Eodem, oblata est à Remonstrantibus Adser-
tio eius Articuli.

XVIII. & XIX. Colloquium super eo Ar-
ticulo & scriptis utrimq; exhibitis, institu-
tum.

XX. Maj editum primum decretum Illustr.
ordinum prouisionale.

Octobris XXIX. exhibita à Contra-Re-
monstrantibus Impugnatio posterior Arti-
culi secundi, de merito mortis Chri-
sti.

Eodem, exhibita Vindicatio per Remonstran-
tes.

Exhibita item à Contra-Remonstrantibus im-
pugnatio posterior Articulorum tertij &
quarti, de modo gratia communican-
da.

Et à Remonstrantibus vindicatio Articuli tertij
& quarti.

Denique exhibita à Contra-Remonstrantibus
impugnatio posterior Articuli quinti, de pos-
sibilitate defectionis Sanctorum.

Et à Remonstrantibus Articuli quinti, & Ad-
sertionis sue vindicatio.

Nouembris XV. editum decretum proui-
sionale secundum Ill. Ordinum, de tolerantia
matrua.

Nouembris XXI X. status controuersiae exhibitus à Contra-Remonstrantibus.

Iudicium quoque eorundem de componendorum dissidiarum ratione.

Eodem status controuersiae oblati à Remonstrantibus. Iudicium item Remonstrantium de componendorum dissidiarum ratione. Hæc Bertius.

Collatores seu actores in hoc negotio fuerunt, Remonstrantes quidem hi: Ioannes Vtenbogardus, Adrianus Borreus, Eduardus Poppus, Nicolaus Greuinchouius, Ioannes Arnoldus, Simon Episcopus.

Contra-Remonstrantes vero: Ruardus Acronius, Libertus Fraxinus, Petrus Plancius, Ioannes Bogardus, Ioannes Becius, Festus Hommius. Verum quid tandem? An hac collatione dissidium terminatum? An pars alterutra claram & quæ cui libet patere possit pro se allegare potuit S. Scripturæ sententiam? Nihil minus. Quid ergo? Ordinum iussu status controuersiae primum formatur in fine Et quidem de quinque duntaxat iam disputatis articulis. Quamuis porro Remonstrantes protestati sint, se in nullis alijs doctrinæ articulis à communi reformatæ Ecclesiæ sententia discrepare; Nunquam tamen Contra Remonstrantes satis hoc ipsis confidere potuerunt. Demum
pro

pro Collationis coronide quam ratione concordia iniri optimè possit, serio inquiritur; nec tamen in hoc puncto consensus partium reperitur. Contra Remonstrantes enim quamprimum ad Nationalem Synodum negotium esse deferendum, iudicabant: Remonstrantes verò mutua tolerantiam exerceri donec animi utrimque pacatiores redditi ad concilium absque præiudicio & perturbatione celebrandum habiliores inuenirentur, suadebant. De ipsis autem iam ita seriò disputatis controuersijs quid Ordines ab utraque parte recepti iudices? De hoc iudicio ita Leydenses pag. 19. Caterum Hollandia Ordines quos ut de veritate ac falsitate articulorum iudicium ferrent, eorundem deterrebat obscuritas, saluo & his & illis suo de hisce iudicio, ita statuerunt, ut memores pacis domus Dei & edificationis piorum Pastores singuli ea prudentia & animi moderatione totum hoc negotium tractarent, ne Christianæ Charitatis & publicæ concordie vincula porro per ipsos dissoluantur, neque cuiquam mystarum vel recens sacris initiandis ex hisce contentionis temeribus præiudicij quicquam aut molestiæ creetur.

Sed fortassis obscuritas hæc inde orta est quod

quod partes clarissima verbi Diuini lucerna relictæ, traditionibus & humanis formulis duntaxat inhæserint. Nihil tale. Nam fuit postmodum qui loca sacrae Scripturae ab vtraque parte in hac collatione citata & explicata in duos indices collegit, citatis paginis editionis belgicae quibus ea in collatione pertractantur. Et à Contra-Remonstrantibus quidem allata testimonia sacrarum literarum enumerat sexcenta sexaginta & vnum: A Remonstrantibus verò mille & quadraginta. Si tot lucernis homines isti quinque articulorum veri talem videre non valeant, quid demum consilij? Aut quis credat iam nuper illos vidisse quod tota videre non poterat Christianitas: videlicet, apud Catholicos subuersa esse Christianæ religionis fundamenta, Antichristianismum verò & meram idololatriam iam à multis sæculis viguisse? Agnoscite miseri cæcitatem vestram. Illis vos humiles præbete discipulos quos posuit Deus in Ecclesia sua pastores & Doctores. Ephes. 4. 11.

Dum ita Remonstrantes & Contra-Remonstrantes frustra concordiam quaerunt; Ecce noue circumquaque oriuntur turbæ. Mortuo Arminio, successor quaerebatur in professoratum Theologiæ.

Is,

Is, agente Ioanne Vtenbogardo, alijsque Remonstrantibus fauentibus, anno superiori fuit à Curatoribus Vniuersitatis Leydenſis requisitus Conradus quidam Vorſtius natione Colonienſis, ſententijs Theologicis non *Catholicus* ſed *privatus*, annis iam quindecim profeſſor Steinfurti in VVeſtphalia. Impedire id conati Contra-Remonſtrantes multa contra Vorſtium in vulgus cæperunt ſpargere. Donec tandem hoc anno Ordines Miniſtris in Collatione Hagenſi congregatis ſuam ſuper Vorſtij vocatione cenſuram iuſſerunt edicere. Sex itaque Contra-Remonſtrantes ſupra nominati 29. Aprilis cenſuram ſuam Ordinibus obtulerunt; videlicet conſtare ſibi, Vorſtium iam ante annos facile duodecim circa Arianam & Fauſti Socini hæreſin à reſormata Eccleſia diſſenſiſſe. Circa alios quoque articulos Chriſtianæ fidei fundamentum concernentes; Nimirum docuiſſe eum, quod Deus abſque plenaria ſatisfactione peccata poſſit remittere.

1. Quod Chriſtus non omnes quæ nobis debebantur, pœnas tulerit.
2. Impium non iuſtificari coram Deo tali fide qua credat, hoc eſt, certò conſidat Chriſtum pro ſe in particulari æternam

mercedem

mortem & omnes damnatorum penas perpes-
sum esse.

Sed quis Christianus hanc Calvinistarum
non horreat de Christo blasphemiam? Cer-
tè æterna animæ mors consistit in impla-
cabili separatione, per mutuum odium ab
eo, qui est vera vita animæ per mutuam
charitatem Qui ergo possibile est vt Chri-
stus, qui de se dixit *ego sum via, veritas, &
vita*, æternam mortem senserit? An ipse
suam odisse Deitatem potuit, aut ab ea odio
haberi? Cum item mors æterna citra con-
trouersiam sit incomparabiliter grauior
quàm mors corporis, quomodo verè di-
cere potuisset Christus iamjam animam in
manus patris emissurus. *Consummatum est*: si
æterna mors quæ reprobos post hanc vitam
manet, tunc adhuc ipsi adeunda fuisset.
Vel si velint Christum adhuc in cruce vi-
uentem passum esse æternos gehennæ cru-
ciatus; Quomodo toties testari scriptura
posset, liberatos seu redēptos nos esse per
sanguinem agni seu Christi, si ipse æternam
mortem gustare debuit vt nos ab ea libe-
raret? Aut quid opus est huiusmodi horri-
dum paradoxon comminisci? Nunquid
Christi corporalis passio ob personæ di-
gnitatem fuit infiniti meriti? Certè tenent
hoc etiam Contra-Remonstrantes, vt pa-
tebit

tebit infra parte 2. ca. de Satisfactione Christi. Fuit ergo anima Christi statim post crucis mortem in manibus Patris, in quas eam moriens commendauerat, & in paradiso, id est in gloria æterna & voluptate perpetua, inter mortuos libera. psal. 87. 5. cuius participationem etiam eodem die latroni secum crucifixo promiserat. Redeamus ad historiam.

4. Aiebant Vorstium docuisse, fundamentum certitudinis salutis non consistere in meritis Christi per fidem apprehensis, sed in nostris bonis operibus & pœnitentia. Quod de his & alijs quibusdam punctis iam dudum cum Theologis Heidelbergensibus negotium ei fuerit: Quod apud eos quoque, coactus à Comite Benethemési, culpam heterodoxias agnouerit, emendationem etiam promiserit, non tamen præstiterit. Hoc autem postremum probabant literis anno superiori à facultate Theologica Academiae Heidelbergensis impetratis, in quibus brevis censura ferebatur super libro quodam quem Vorstius de Deo recens ediderat. Nimirum ex eo libro Vorstium Atheum potius quàm Theologum probari posse, vt qui defenderet Deum essentia quantum, magnum, finitum, compositum ex essentia & accidentibus, mutabi-

mutabi-

mutabilem voluntate passiva obedientia obnoxium esse & similia trecenta. Ex quibus inferrebatur, Vorstium ad Academiam Leydensem vocare, nihil esse aliud quam dissidiorum incendium oleo velle restringere. Subiungunt dein loca quædam ex hoc Vorstij tractatu de Deo, quibus non obscure fauere Samosatrenianis aut Arianis alijsque Antitrinitarijs videtur. Quare petunt Vorstij vocationem ab Ordinibus impediri. Verum Ordines Vorstium cum illis commiserunt, ut ad obiecta ipsis satisfaceret in plena sua congregatione presentibus & supra nominatis Remonstratibus & Vniuersitatis Curatoribus quod ita fecit ut & Remonstrantes testimoniū ipsi apud Ordines dederint nihil se audiuisse quod iure Vorstium grauare posset. Cōtra Remonstrates autem asseuerabant satisfactum sibi non esse; ideoque priori suæ petitioni se inhærere. Iudicarunt ordines in fauorem Vorstij. Iamque admissus & approbatus Steinfurtum ille pergebat res suas ad migrationem dispositurus, cum subito noua exorta difficultas turbas maiores excitat. Nam dum Vorstius ita studiose se coram Ordinibus purgat, Franekere in Frisia per quosdam Vorstij hætenus Steinfurti discipulos libellus quidam *de officio Christiani hominis*

hominis typis excudi curatur: deprehensi sunt in hoc libello varij Antitrinitariorum errores, libellus publicè combustus est, comprehensi item sunt aliqui editionis authores, qui examinati, sub pallio simplicitatis & ignorantiae hæreses suas dissimulabant. Inuentæ tamen sunt apud eos quatuor familiares epistolæ autoritate Ordinum Frisiae cum admonitione ad omnes reformatas Ecclesias mox in lucem emissæ; in quibus certè epistolis homines isti errores suos mirumque seducendi populi propositum non obscure nimis detegunt. De Vorstio honorificè loquuntur, simulque aliquos prædicantes de societate secum inita suspectos reddūt. Hinc fama roborari contra Vorstium; impius, & blasphemus audire vndiq; cœpit; dictata eius quæ Steinfurti discipulis prælegerat, aliaq; cõmentaria examinata, variae Arianorum explicationes notatæ & in lucem editæ; monuerunt de his omnibus Frisiae ordines senatum Hollædiæ & Curatores Vniuersitatis Leydensis missis literis 24. Iulij. Interim Ioannes Vrenbørgardus hac amici sui tam patenti infamia territus perscribit ad eum, quem audierat rumorem; suum etiam hoc modo nomen in periculum venire, vt qui pro recipiendo eo in Vniuersitatem multum laborasset; petit transcribi sibi rei veritatem, vt si iniqua sit calumnia, aduersarijs os obturari possit; si res ita se

E habe-

habeat, ipse Vorstius de professione relinquenda cogitet. Curatores quoque Vniuersitatis Leydenfis & ciuitatis consules delegatos quosdā ad ipsum transmiserunt, rumores quos de ipso etiā Steinfurto acceperant eidē scilicet significant: commerciū eū habere ac societate cū Socinianis, id est, nouis Arrianis in Polonia à quibus ad Ariane Theologiae professionem vocatus respondisset, se ipsorum partibus magis profuturum, si Steinfurti in professione permaneret. Petunt itaque ab eo fidei suæ in hoc negotio professionem reddere ne dedignetur. Respondet Vorstius tum ore, tum scripto, primò se quidem ante annos aliquot semel atque iterum Socinianis in Polonia scripsisse, sed non alium in finem, quàm soleat etiam Iesuitis scribere, ut sc. sententias eorum melius percipiat, libros eorum sibi comparet, argumenta ad verbum Dei examinet. Negat tamen vquam se eorum partibus studuisse; de libello in Frisia edito Deum testatur nihil se sciuisse, nec vel in minimo collaborasse: nunquam contra SS. Trinitatem quidquam vel docuisse vel scripsisse. Interim rata se non habere, nec pro suis agnoscere extracta quædam memorialia ex diuersis, malæ etiam doctrinæ authoribus, compendij causa, apud se seruata, quæ fortasse in aliorum manus inciderint. Deinde veræ fidei de summa Trinitate

nitate, & Christi Domini diuinitate professi-
onem edidit suoque nomine su bsignauit.

Sequēti quoq; anno Martij 22. in pleno Or-
dinum confessu Hagæ orationem apologeti-
cam habuit, longam satis, qua eodem fere te-
nore purgare se ab omnibus aduersariorum
accusationibus nisus est. Varios præterea in
hanc sententiam edidit tractatus apologeti-
cos ad magistratum Steinfurtensem, ad Re-
gem Angliæ, qui notatis & damnatis quibus-
dam in libro Vorstij, *de Deo* sententijs igni eū
tradiderat, multūq; apud Ordines institerat
vt Vorstium è ditionibus suis exterminarēt
ad Ordines Hollandiæ & Frisiæ; quibus in-
nocentiam suam Remonstrantibus potius,
quam Contra-Remonstrantibus probatā fe-
cit; tantumq; effecit, vt cum iam ante profes-
sioni Steinfurtēsi se abdicasset, publico Ordi-
num Hollandiæ sumptu Goudæ vsque nunc
sustentetur; ad professionē tamē non admis-
sus. Cæteris seuerior Vorstij censor fuit Si-
brādus Lubberti, qui hoc anno *Declarationem*
edidit Responsionū Vorstij, conatus ostēdere
excusationes eius fictas & falsas esse. Circa fi-
nem libelli pag. 142. post recensita præcipua
quæ ex Vorstij libro de Deo collegerat dog-
mata, ita concludit: *Hæc omnia sunt falsa & im-
pia dogmata extra & contra Dei Verbum excogi-
tata. Hæc omnes Ecclesia detestantur & execran-
tur. Cum eiusmodi sint tuæ prophetiæ ipse vides in-
ter quos prophetas censerī debeas.* E 2 De

De Socianis quod dicunt, quales nimirum sint Hæretici, & quas turbas dent in Polonia, intelligi aliquo modo potest ex quodam lib. anno 1612. Nissæ edito cum hoc titulo: *Noua monstra noui Arrianismi, seu absurda hæresis à nouis Arrianis in Poloniam importata*. 1. Deos Christianis colendos esse. 2. Christum semi-Deum & semi-Dominum tota vita sua fuisse. 3. Christum esse filium Dei metaphorice. 4. Christum pro peccatis nostris non satis fecisse nec satisfacere potuisse. Refutata à P. Martino Smigletio Soc. Iesu S. Theol. D. Porro ad lectorem inter cætera sic auctor monet: Rancouium Polonia minoris oppidum horum Arrianorum sedes est, horum monstrorum seminarium. Ex hoc barathro prodire Faustus Statorius, Ioannes Statorius, Valentinus Smalcus, Hieronymus, Moscorouius caterique Arrianorum dogmatum architecti, nouis & prodigijs de Deo & sacramentis opinionibus infames. Horum igitur monstrosi errores ex innumeris ad 4. capita reuocati in hoc libro confutantur. præcipue vero quos habet Socinus in refutatione VVieci & Belarmini, Statorius in respons. ad librum nostrum de Diuinitate Christi, Smalcus in libr. de Diuinitate Iesu Christi, Moscorouius in varijs contra Petrum Scargam libris, &c. Liqueat verò ex huius libri contextu hæreticos istos pro 4. sui dogmatis fundamento assumere id, quod testantur vbi que sacræ literæ, scilicet Deum gratis remisisse nostra peccata, Christum tamen dicunt

salu

saluatorem nominari, quia doctrinâ suâ viam salutis nobis demonstraui eamque suâ morte confirmauit.

Nos ad Remonstrantes & Contra-Remonstrantes reuertimur. Quos ne quis forte suspicetur, dum ita inter sese & corâ Illustribus DD. Ordinibus de rebus tanti momenti disceptant, Aristocratia introducta, Democratiam in istis prouinciis iam dudum receptam abrogare voluisse; ecce hoc anno & sequentibus diligentius solito ministri plerique causas suas in curia populari cæperunt agere; è suggestu inquam, pro concione contentiosissimè declamare, partem aduersariam odiosissimè perstringere, suam verò quâ fieri posset maximè probabilem reddere. Libros præterea & diuersos tractatus idiomate belgico in eundem finem concinnare & ad multorum capitum Belluæ, plebis, iudicium diuulgare. Horum nos (quatenus ad manus nostras peruenerunt) catalogum & nonnunquam breuem materiæ summam singulis annis quibus prodierunt, ob oculos tibi Lector, proponemus, vt tu tandem (si iudicio non sis omni destitutus) iudices, num huic causæ actorum diligentia vel potiùs Iudicis competentia defuerit. Hoc igitur anno præter eos ex quibus iam narrata retulimus, prodit.

Via regia ad Cælum. siue, Doctrina de æterna

E 3

Dei

Dei electione, creatione & lapsu hominis, de efficaci vocatione electorum, de eorundem iustificatione, sanctificatione, deque vita aeterna. Fecit & edidit hunc librum idiomate Anglico Thomas Tuke anno 1608. Nunc eundem vertit in Belgicum Henricus quidam Hexham. Dordraci.

Distinguit autem hic author Iustificationem à Sanctificatione quod illa sit imputatiua & per solam fidem apprehensa, hæc autem inhærens fructus illius, consistens in virtutis possessione & exercitio: adeoque hæc sit in hac vita imperfecta illa autem perfectissima.

2. *Doctrina de predestinatione.* Authore Danieli Tossano dum viueret Professore Theol. in Acad. Heidelb. nunc è latino in Belgicum idioma translata. Amsterdami. 3. Nicolai Hemmingij *Tractatus de vniuersali gratia ex latino in Belgicum translatus per B. H.* Hunc librum magni faciunt Remonstrantes, utpote ex quo sententiæ suæ antiquitatem populo commendare possunt. Fuit enim iste Hemmingius discipulus Philippi Melanthonis, Superintendentem in Dania fuisse Remonstrantes asserunt. Negat id Contra-Remonstrantes. Fatetur tamen fuisse eum professorem Th. in Acad. Hafniensi: sed propter doctrinam (sanam dicunt) à professione remotum, factum esse Canonicum Roschildensem. Intelligitur autem hic per gratiam vniuersalem, illa quæ à Deo offertur omnibus hominibus, ita ut nulli omnino desit. Quod videtur facere contra particulare *Contra-Remonstrantium* certorum hominum ele-

tionem, & aliorum absolutam reprobationē.

4. *Fundamentalis instructio ex verbo Dei, de Prædestinatione per Reginaldum Donteclok iuxta copiam iam ante triennium Leydæ impressam.*

5. *Præstans Oratio docens quomodo gerere se homo debeat circa veritatis inquisitionem, quādo in Ecclesia opinionum & doctrinæ diuersitas oritur. habita olim à Georgio Sohnio Professore Th. in vniuersitate Heidelbergōsi* Præmittitur huic Orationi brevis historia dissidij & schismatis, quod An. 1570. & deinceps per multos annos, inter Vbiquistas & cæteros Lutheri discipulos exortū, nō dissimilē ab hoc Hollādorū progressū habuisse author cōtēdit. Quasi dicat; sicut ibi vnitatis resarciendæ remediū nullū idoneū inuentū est, ita nec hic vt inueniatur vnquā fore; vt propterea singulis de aliquali inueniēdę veritatis modo hac oratione prospectū cupiat. Datautē hęc oratio huiusmodi remedia, quę pleriq; hēretici optimē se adhibuisse existimāt cū tamē lōgissimē illa à se remoueant; talia sc. quę si superiori sēculo omnes sibi comparassent, nullus prorsus fuisset inuentus qui Luthero, nullus qui Caluio aut cuius alteri Hæresiarcharum adhæsisset.

6. *De causis peccatorum, & quod homo ad peccandū necessitetur nō ex Philippo Melancthone translatus Roterdami.*

Anno 1612. in Febr. terminatū est dissidiū q̄ per aliquod tēpus Roterdami inter Ministros flagrauerat. Nimirū Cornel. Geselius Cōtra-Remon-

strantium partes tenens, tanquam non satis pacificè cum aduersariis Remonstrantibus se gessisset, nec cum Nicolao, Greuinchouio publicam inire disputationem voluisset, ideoq; à ministerio depositus adhuc priuatim conuenticula exercere & fouere non desisteret, per sententiam Magistratus è ciuitate proscriptus; Cumque ipse exire vltro renueret, à pratore & ministris eductus est.

Eodem anno acerrimus Vorstium inuasit aduersarius Georgius Eglisemmius natione Scotus, medicus & philosophus, Hage-comitis tunc commorans, pietate quadam in Regem Angliæ commotus, vt eius sententiam, quam de exterminando Vorstio Ordinibus transcripserat, quamque Vorstius iniquam esse contendebat, in Ordinum iudicio æquissimam esse defenderet. Citauit Vorstium semel atque iterum oblata Ordinibus *Crisi* atque *Hypocrisi Vorstiani responsi*: in quibus eum *Atheismi, Ethnicismi, Iudaismi, Turcismi, Hæreses, schismatis & ignorantia* iudicialiter accusat, ipsum Vorstium missis ad eum epistolis, ad dicendam causam in certamen prouocat. In Hypocrisi cum Sinone Virgiliano eum comparat, qui *dolo instructus & arte pelasga, sustulit ex utroque vinculis ad sidera palmas*, &c. Vorstij protestationibus, votis, lachrymis & iuramentis nullam esse adhibendam fidem: rationibus se probaturum à Vorstio, quantumuis contrarium

rium iurante, Deum censerī ac statui *non infinitum, non simplicem, non immaterialem, non immutabilem, non omniscium, non omnipotentem, non omnipresentem, non impassibilem, non aeternum, non vnum sibi aequalem suūq; similem.* Super his alijsque ita Ordines affatur: *rigidissimum examen rursus expeto & expecto. Aut enim Vorstius à me alijsq; penè omnibus atheismi accusatus plectendus est; aut accusatores tum poenam temerè litigantium, tum calumniatorum multam passuri, aut perenni dedecore afficiendi, &c.* Vorstius verò periculosum istud certamē declinauit. Respondit quidem aliquis pro eo sub nomine *Emissarij Leydenfis* ad crisin Georgij, styli ipsius acrimoniam redarguens & certamen pro Vorstio eidem rursum offerens, non tamen in ordinum curia, sed in ipsa Leydenfi Academia. Ad hæc autem respōdet Georgius fugam Vorstij redarguens: se verò non (quod Emissarius obiecerat) ordines ad scholarum subsellia trahere, sed scholas à Vorstio deprauatas ad legitimi Magistratus subsellia citare ac sistere. Edidit præterea Georgius decem in apologeticam Vorstij orationem hypocrises, in quarum vltima ostendit Vorstij religionem vel omnino nullam esse, vel epitomen omnium sectarum.

Miraris fortasse, Lector, inter eos qui sacratissima diuini verbi biblia pro infallibili fidei norma recipiunt & venerantur: quini-

mo qui in iis explicandis Magistros se & Doctores profitentur, talia opinionum monstra vel esse, vel quod sint ab aliis credi posse. Ego verò nihil miror.

Vis dicam (quam sentio) causam? Libertas hoc facit **PROPHETANDI & REFORMANDI**. Experientiam accipe aliam:

Elapsis aliquot annis turbæ non exiguæ fuerunt Alcmariæ in Hollandia Boreali inter Adolphum Venatorem, & Cornelium Verhil eiusdem ciuitatis prædicantes. Doctrinæ sententijs multum erant diuisi, suos vterque habebat de populo assedas; odia grassabatur Vatiniana, accusationes prodibant inhonestæ; ad quas sequebantur exauthorationes & appellationes. Ego pugnas de moribus fileo: Hoc solum reformatis suggerens, vt suorum prædicantium ex hac Alcmariana historia (quam partim ipse Hilenius, partim Magistratus omnis, hoc est tam ciuilis quam Alcmariæ ciuitatis, partim denique **PETRVS HERMANNI** à Persijn in lucem prodierunt) imperfectionem edocti parcius in Catholicorum sacerdotum ac religiosorum mores debacchentur. Studebat Venator & Arminij & priuatas quasdam suas promouere Sententias, sed repugnabat ei acriter Cornelius Verhil cñ consistorio. Venatori fauit magistratus, cuius ope eiecto Cornelio, ipse loco suo
adhuc

adhuc perseuerans anno superiori declarati-
onem quamdam seu professionem ediderat,
ad hoc maximè intendens (vt ipse in epist.
quadam) ad amicum ait, qua ratione schisma-
ta in religione reconciliari possint. Contra
hoc Venatoris scriptum hoc anno. 14. Mar.
sex prædicantes Dorderaceni Ioānes Becius,
Iohannes Dibbezius, Balthasar Lydius, Dani-
el Demetrius, Ioannes Bocardus & Daniel de
la Vingne obtulerunt Hollandiæ Ordini-
bus refutationem quandam. quam Ordines
postridie Venatori transmittendam decre-
uerunt, vt si quid haberet, scripto responde-
ret, ac proximæ suæ congregationi offerret.
scripsit Venator suam replicam, in qua Dor-
deracenos de 104. erroribus in refutatione e-
orum commissis redarguit. Disputatio est in
multis ad catholicæ veritatis confirmationē
vtilissima, dum reformatores isti ijs se armis
mutuò conficiunt, quibus à Catholicis impe-
titi lēdi se posse dissimulāt. Libet itaque præ-
cipua hunc in finem vtilia argumenta hic
notare ex lib. Belgico, hoc anno in lucē edito
sub hoc titulo: *Singularis tractatus de præcipuis
doctrinæ articulis hoc tempore controuersis, &c.*

Primum itaque Dorderaceni præ-
santur, statutum sibi esse demonstrare, quan-
tum Venator à communi reformatæ Ec-
clesiæ doctrina in Catechismo & con-
fessione comprehensa recedat, *Non enim opera
pretium*

Pag. 2.
& 3.

pretiū arbitramur (aiūt) omnes peregrinas Adolphi
opiniones prolixius refutare: sed sufficere putamus,
si ostendatur discrepantia, quæ inter opiniones ipsius
& reformatæ Ecclesiæ doctrinam inueniatur. Inde
primò Venatorem arguunt, quod sibi non
ducat religioni à confessione Belgica & Cate-
chismo non nihil deflectere, modo constāter
teneatur scriptura, & Apostolorum symbo-
lum, nisi forte talis confessio cudatur, quæ so-
lis constet S. Scripturæ tam verbis quàm sen-
tentijs; adeoque non sit multum hostiliter
procedendum cōtra eos, qui licet in quibusdā
à formulis istis per homines collectis, dissen-
tiant, tamen sacram scripturam inuiolabiliter
seruāt, nullasq; formulas huiusmodi recipiē-
das arbitrantur nisi sub hac conditione: *quate-
nus cum scriptura conueniunt*. Subijciunt dein-
de Dordracenses, hoc modo: *Hinc apparet,
manifestè hanc esse Adolphi sententiam, ut
nulli se doctrinæ formula, sed soli sacra scriptura
astrictum credat, ut propterea non solum confessio-
nem Belgicam & Catechismum, sed & reliquas
omnes vnitatis doctrinæ formulas ab Ecclesiā Dei
cogitet exterminare, ut ita facilius peregrinas su-
as opiniones absque Ecclesiastica censura metu po-
ssit introducere. Et paulò post: Quid hoc est ali-
ud nisi omnium reformatarum Ecclesiarum mo-
rem condemnare; quarum singula suas ediderunt
confessiones, ut tali veritatis professione ab omni-
bus sectis, falsisque opinionibus se sequestrarent. Et*
quo-

quonam modo Ecclesiastica doctrina puritatem
conseruare possent, si tollantur è medio earum con- Nota.
fessiones, quibus se ab ijs separarunt, qui Verbum Dei
& Symbolum Apostolorum perperam interpretā-
tur? Quid inde nisi mixta crambe omnium religio-
num, ita vt (Libertinorum in Ecclesiam schema-
te introducto) cuilibet pro libidine sua circa reli-
gionis negotium tam loquendi, quàm agendi po-
testas permittatur? Nulla enim in Christianismo
tam est secta horribilis quæ scripturam sibi in sub-
sidium non alleget. Quinimò ipsi etiam Libertini,
tamen si funditus scripturam abijciant, scriptura
tamen pro se testimonia non verentur allegare. Vn-
de datur intelligi, quando quidem apud sectas omni-
genas scriptura tam explicatur diuersimodè, vni-
tatem in Ecclesia Dei non posse retineri absque hu-
iuscemodi regulis ac formulis, in quibus Ecclesia
Doctores propius suam declarent, de recto Scriptu- Pag. 4.
ra sensu ac intelligentia, sententiam. Dein paulò
inferius sic: Notum enim est Ecclesiam nonnun-
quam coactam esse, necessariò vt i quibusdam voca-
bulis in scriptura totidem literis ac syllabis non v-
surpatis, vt eo clarius sententiam suam de quibus-
dam fidei articulis contra hæreticorum quorundam
errores exprimeret, vt olim in primitiua Ecclesia
verbum *monosot*, id est, eiusdem essentia, vsurpa-
tum est, vt ita sententiam suam de aeterna diuini-
tate Domini nostri Iesu Christi contra Arianos de-
clararet. Atque hac est causa, ob quam semper hæ-
retici

retici & veritatis hostes huiusmodi verba & phrasas studuerunt reijcere, quibus Ecclesia vti debuerunt, vt opinionem suam de istiusmodi capitalibus fidei articulis clarius exprimerent, atque ita declararent, quonam modo Scriptura verba de huiusmodi articulis intelligerent. Cum enim per astutias diaboli verba scriptura circa quosdam doctrinae articulos ita torqueantur ac sinistrè explicentur; vt etiam haretici eadem recipientes, alium nihilominus sub ijs sensum teneant, quàm verus scriptura intellectus exigat. Hinc est, quod huiusmodi contradictores ad scripturam communiter prouocent, non quodeam tanto honore & reuerentia dignentur (si enim auderent, facile etiam eam deprauarent) sed quod Scriptura verba in alium sensum pro se torquere nouerint suamq; opinionem verbis & phrasibus dubijs inuoluere studeant, aliter scripturam intelligentes, quàm orthodoxi Ecclesie doctores soleant. Porro quod attinet ad conditionem de formulis recipiendis, quatenus cum Dei verbo conueniunt qualisnam hac esset formularum approbatio? Hoc enim modo qualibet facile sectæ huiusmodi scripta subsignarent, seruantes interim propriam suam de verbo diuino intelligentiam, iuxta quam scripta etiã ista intelligenda esse cõtenderent. Et qualis tũc in Ecclesia esset vnitas? Quæstio nobis est non de verbis, sed de recto sensu scripturae, in quo doctores (vt vnitatem in Ecclesia Dei seruent) oportet omnino conueniant. Ad hoc seruiunt confessiones & vnitatis formula. Iis itaque sub tali cõditione subscribere, perinde esset, ac

si subscriptum ijs non esset: semper enim effugium superesset pro alio scriptura sensu comminiscendo, quàm dicta formula præ se ferant.

Ad hæc Venator pagina 88. cum dixisset, se cum ceteris reformatis præter vtriusque testamenti scripturam, nullam aliam agnoscere fidei regulam, contra Dorderacenses ita insurgit: Et, quod maxime miror, non verentur hic (Dorderacenses) ijs pedes inferere calceis quos prædecessores nostris non quæ ipsi, cum reformationis fundamentum ponendum esset, Papatui detraximus. Volunt non esse necessarium, doctrinam meam ex scriptura refutari aut vbinam eidem aduersetur, ostendere: sed Confessione sola & Catechismo. Quæ ratione quaeso? quia semel (aiunt) illa ex scriptura confirmata fuisse. Euge fratres! Domini mei; quidnam hoc est aliud, quàm quod olim Sacerdotes & Monachi asserebant, non esse necessarium ex scriptura convincere hæreticos, aut cum illis istiusmodi disputationes suscipere. satis verò eos esse convictos, dummodo constaret sententias eorum decretis ac decretalibus, conciliorum definitionibus, Catholica (ut vocabant) Ecclesie aduersari. Pro dolor, tam paucos, intra annos purum veritatis panem huiusmodi fermento veteri commisceri! Et id genus multa, voce querula, contra istud Dorderacensium argumentum, conglomerat, contendens inde sequi neglectum Sacrae Scripturae, ita ut humanae isthæc formulæ pluris paulatim æstimandæ sint ipsis etiam

iam

iam Sacris literis, vtpote cum non ex his, sed ex illis & agnosci fratres, & condemnari hæretici debeant. Plura in hanc sententiam infra pag. 40. & 41. ingeminat. Interim pag. 29. & 30. ego (ait) contra rotundè profiteor, ex liquido fonte Prophetarum & Apostolorum omnem doctrinam, & hauriendam & proponendam & tanquam ad lydium lapidem examinandam esse. Si hinc discedatur, nihil manet in tota religione certum; nisi huic fundamento insistamus, nullum est vrgens argumentum quare non tam Papistis, Mennonistis & Lutheranis, quam nobis reformatis sit credendum. Fatebor liberè: cum ad Ecclesie ministerium me applicarem, non intellexi aliud quippiam à me docendum esse, vllius alteri regula me obligatum fore, præterquam Scriptura soli, &c. Dein. pag. 32. sic subdit: Scripturas aiunt etiam hæreticos pro se allegare multisq; modis explicari posse. Existimant itaque inualidum esse, & incertum fundamentum, cum ex sola Scriptura absque formularum humanarum subsidio disputatio initur. Lego in ipsis idemet, quod magnus illa Iesuita Bellarminus aliq; omnes Romana sedis propugnatores tanta cū vehementia in libris suis vrgent, è suggestibus quotidie proclamant, & vbiq; plebi persuadent. Et si hoc pergamus pede, intra tempus non longum de novo in Papatus medio submersi racebimus. Similiter infra pag. 82. Ita viri fratres! rectè versus

PAPA-

Papam. Estne hoc aliud quā dicere olim Hispani-
ci solebant inquisitores? non est opera pretiū here-
ticos ex Scripturis conuincere, non est vllō modo;
satis est ostēdere illos descivisse à Decretis & De-
cretalib. à statutis concilij Tridentini, à doctrina
Ecclesie: Si semper Ecclesia doctrina ex Scriptura
defendi deberet, nullum esset oriū: Ecclesia erra-
re non potest: Hac tot in Concilijs est stabilita, tot
impressis libris defensa, tot à doctorib. propugna-
ta; semel sufficienter contra omnes hereticos ex
Scripturis est firmata: hereticorum dicta ad eam
solummodo conferantur; si cum Ecclesie fide
non consentiant, disputatione vltiori non est
opus, superuacua est vltior probatio. O Iesui-
tarum astutias! O deplorandū Ecclesie statum!
ita nūc tam cito in reformatā Ecclesia disputari,
sicut pessimū ī illa fortassis facere vix auderent!
Ipse Iesuita Bellarm. isto modo contra hereticos
non procedit. Refutat eorum argumenta ex Scri-
ptura textibus, & rationibus, ex Patribus, ex Cō-
cilijs. Non ita latē exspatiatur sicut Dorderacen-
ses ministri. Heu flebilis misera nostra patria sta-
tus! quonam tandem adhuc nos recipiemus? O
Dorderacenses fratres! mene audetis falsū appel-
lare Doctorem meam professionem grauiter erro-
neam; meam sententiam, opinionem falsam; nec
vultis hac ita se habere, ex Scriptura conuince-
re? sed satis est, iuxta vestram sententiam, ex
Confessione & Cathéchismo me conuinci? Ergo-
ne hac duo erunt controuersiarum iudices? hac-

cine lapis Lydius, ad quem omnis doctrina probanda? Et paulò post. Ergone in posterum abijcienda erunt Biblia, noctibus ac diebus Confessionibus & Catechismo studendum? Ergone nunc rubigini tradendus erit anceps Sancti Spiritus gladius, quod est verbum Dei, pugnandumque chartaceis cultris humanarum traditionum? Heu miseria! Et quoniam ij, qui dominantur in Clero, quales sunt qui sese Ecclesiam nominant, cum se existiment Ecclesiam representare, Prædicantes dico & seniores exiguo tamen numero ad Synodum conuenientes; quoniam, inquam, isti sibi arrogat auctoritatem leges & fidei Confessiones cudendi, statuendi, probandi ac autorizandi; nunquid tandem res deueniet, ut fidei nostra firmitas eiusdemque mutabilitas prorsus & omnino ab hominum cerebris dependeat? sic Ergo Ecclesia vniuersalis & verè sic dicta, quæ tot myriadibus constat, ceteri nimirum omnes Prædicantes & membra pro veritate cogentur recipere, quicquid approbauerit Ecclesia representatiua, quæ ex paucis Prædicantibus & senioribus, nimirum circiter viginti quatuor in synodo siue particulari, siue nationali congregatis, conflatæ est. Quare ergo illud reiecimus, quod tot centeni Episcopi & Pastores, quot in Tridentino Concilio congregati erant,

yna

vnâ cum tot Doctoribus & Cardinalibus, in congregatione quinquagies solenniori & grauiori, quàm nostra sint Synodi, post tam longas disputationes & collationes, immo non vna, sed multis annis rem ipsam perpendentes, decreuerunt? Itane tam cito præscriptionem allegare, ac temporis iuuat testimonium adducere? Ideone necessarium non est proprios fratres (vt de hereticis sileam) sicubi errauerint ex Scriptura instruere, & deductis ex ea testimonijs conuincere; sed satis erit, vt hoc ex Confessione & Catechismo, quæ iam 40. circiter annos pro veris approbata fuere, præstetur? Hoccine rem totam expediet, nec opus erit doct inam istam auctoritate Scripturæ solidare? Ergo iam doctrina Papalis probatione ex Scriptura omnino non indiget, quippe quæ tot centenis iam annis perseuerat, totque in Generalibus Concilijs confirmationem obtinuit. Verum enim verò, si ita aduersus Lutherum, ita aduersus Zvvinglium, ita aduersus Calvinum, ita aduersus primos reformationis fundatores fuisset disputatum, quid eos opinamur fuisse dicturos? Si ita, simul atque Confessio nostra & Catechismus ante 46. annos recenter è penna funderentur, contra eadem fuisset disputatum: Agite, hosce libellos conferamus cum doctrina in Concilio Tridentino, in Decretis etiam priorum Conciliorum

ciliorum, in libris denique Scholasticorum Theologorum comprehensa; ut appareat, quantum ab ea discrepent; non enim est opera pretium, ut Concilia nostra atque Ecclesie doctrinam ex Scriptura contra nouas hasce professiones defendamus, quippe quae iam tot centenis annis in tam diuersorum auctorum libris contra Lutherum, contra Berengarium, contra Ioannem Hus aliosque hereticos defensa sunt. Immo cum ipsi existimemus (Ita loquuntur Dorderacenses fratres) hac nostra scripta ita in Dei verbo esse fundata diuersisque tractatibus ante hac confirmata, ut nec Lutherus, nec Caluinus, nec Beza, nec quisquam alius Confessionum, seu Catechismorum fabricator ullusue doctrina huius aduersarius eadem de vlla falsitate possint conuincere. Iterum dico, si hoc modo cum nostris praedecessoribus actum fuisset, numquid in caelum usque in contrarium fuisset vociferati? numquid ad solam scripturam pronocassemus? numquid alium nos habere controuersiarum in religione iudicem praeter sola Biblia negassemus? &c. Ad hoc verò quod Dorderacenses dixerant, scripturam diuersis modis explicari, pag. 32. & sequentibus, ipsas etiam formulas non pauciores, immo verò plures sensuum explanationumque diuersitates admittere pluribus contendit, probatque tum ex facto Ioannis Piscatoris, qui per Heidelberg-

bergensem Catechismum sese defende-
rat in opinione quadam, quam reforma-
tæ Gallicanæ Ecclesiæ erroneâ & anathe-
mate dignam censuerant tum etiam ex
præsenti hoc discrimine, in quo ipse suâ
etiam doctrinam ab eisdem formulis profe
intellectis nō discordare sustinet. Infra ve-
ro pag. 42. Et quid (inquit) si quis Confes-
sionem & Catechismum perperam, ut mihi
aliisque imputatur, explicaret, quid hic con-
siliū? Tum commentariis glossarumque thesau-
ris erit opus, prout horum etiam ingens qua-
dam portio partim ex Germania, partim Dor-
deraco, Schidamo, ex Zelandia aliisque lo-
cis prodierunt, inter quæ vnus Leyda produit cō-
mentarius, qui omnium miscellanea continet,
ita ut hæc explicationes Postillarum fere multitu-
dinem adequant. Sed quid porro consiliū, si quis
commentaria etiam isthæc sinistrè exposuerit: in
promptu enim mihi est diuersas eorum expositio-
nes tum pro me, tum contra Dorderacenses alle-
gare? tunc commentariorum prodibunt com-
mentaria, dabiturque progressus in infinitum,
sectas & schismata multiplicans. Immo verò
tantum abest ut hos libellos vnitatis formu-
las censerī posse credam, ut rotundè afferere non
dubitem; quin etiam tum ratione tum experien-
tia ex veteribus recentibusque historiis Ec-
clesiasticis demonstraturum me recipio, sectas &

schismata nulla alia ratione, quàm Formulis, Confessionibus, Catechismis, alijsque scriptis adscitijs (excreuille) possumque bonis rationib. ostendere, non esse vllum ad diminuendas sectas sciss.que Christianitatem vniendam remedium, priusquam sepositis Formulis omnibus, omnes & singuli libris Apostolicis acquiescamus. Si quoties Scripturarum aliquis textus male explicatur, toties Confessiones & Catechismi cudendi sint, abunde apud nos verificabitur quod regum totius orbis terrarum sapientissimus Ecclesiaste 12. exclamat: scribendorū librorum nullus est finis. Dein. p. 45. si verum est (inquit) quod ipsimet hoc tempore quibusdam, ac vni præsertim viro doctissimo attribuunt; quantumcunque se in his aut istis punctis cum Ecclesia consentire declarent formulisque loquendi similibus vtantur, habere tamen eos sensum hæreticum; Quid ergo ad hoc malum euitandum prosunt Fortimula? vel num forte Scriptura plurib. ambiguitatibus & amphibologijs imponere nobis cupiet, quam alij libelli isti? Non ita sodes. Frustra Spiritui Sancto nos magistros offerimus.

Atq; ita deinceps rhetoricè cōtra illos procedens eadem speciosè producit argumenta, quæ contra nos allegare omnes solent Sectarij; quæ quidem nobis parum officiunt & soluta iam dudum sunt à multis; contra Reformatores verò, quam diu reformationis suæ fundamentum tenere volunt, quis non videat

videat esse validissima? Etenim probat in sequentibus autoritate etiam ipsiusmet Confessionis Belgicæ aliarumque reformatarum Ecclesiarum, non posse Dorderacenses aliam præter scripturam recipere fidei normam, nisi sub hac conditione: *quatenus cum scriptura consentiat*; alioqui illos non Reformatos, sed Romanos futuros esse, quod ipsum non semel etiam eisdem improperat.

Deinceps pagina. 4. & 5. Dorderacenses arguunt Venatorem, quod sub prætextu charitatis Dei & proximi disputationes de credendis nihili faciat, adeoque Libertinorum inuehat sectam, omnibusque Christum pro capite recipientibus Ecclesiam aperiat. Citant hæc eius verba: *qui Deum ac CHRISTVM confitetur, licet recipere nolit quæ in hac aut illa Synodo determinata sunt pro certis quibusdam phrasibus aut verbis, in qualicumque etiam doctrina parte usurpandis, dicatque ipsa mihi à Christo usurpata locutio sufficit; quis istiusmodi hominem pro membro, talemque congregationem pro Ecclesia non recipiat?* Contra hæc ita Dorderacenses: *Iuxta hanc ADOLPHI opinionem, pro Ecclesia membris recipiendi erunt Samosateni, Arriani, Anabaptistæ, quini- mo ipsi etiam PAPISTÆ. Ergo in doctrina*

de vera Iesu Christi Deitate existimat Adolphus neminem esse cogendum, ut verbum *ὁμοούσιον* id est, unius essentia, in primitiva Ecclesia è scripturis contra Arrianos definitum recipiat. Pulchrum sane intentum, ad omnes veteres in antiquis concilijs semel ex verbo Dei condemnatas haereses denuo ex inferni abyssu depromendas, atque num legitimo iure condemnatae fuerint, in dubium reuocandas.

Contra hæc multa iterum Venator, non minus subtiles contra illos inferens, quàm ab ipsis contra se illatas consequentias abnuens. tandem pagina 52. per Catholicam seu vninersalem Ecclesiam ait se illam intelligere congregationem, quæ per doctrinæ Christi confessionem ab alijs coetibus eandem respuentibus, distinguitur; ita tamen, ut in hac Ecclesia Catholica multi sint mali, & reprobi veluti morbida & infecta membra. Probat deinde autoritate Philippi cuiusdam Mornæi, Francisci Iuneij, Casmanni & Amandi Polani, quin etiam ipsius Caluini lib. 4. instit. cap. 2. Parag. 11. & 12. & Confessionis Belgicæ articulo primo non hæreticos solum omnes, sed ipsos etiam Papistas, licet pessimè infectos, & adulteros, ad Ecclesiam Dei pertinere. Atque ipse Venator hoc modo interim ratiocinatur, pag. 54.

Alia-

Alloquin enim quonam modo & à quo baptismum nostrum accepimus? unde personalem missionem? A qua Ecclesia primi reformationis doctores Lutherus & alij incorporati fuere? &c. Dein pag. 59. cū extenuasset valde Niceni concilij authoritatem, contendit malè esse factum quod concilium ita propter vnius iota discrimen turbauerit totā Ecclesiam: additque: Adeone mirum est, si in dubium reuocem vocis huius *ὁμοῦς*. & necessitatem? numquid integra concilia contrarium desinierunt? Numquid aliquot Episcoporum censure non esse necessariam iudicarunt? Legantur historia Ecclesiastica. sed scio, quid hic sint responsuri. Arriana erāt concilia. Dico: erant huiusmodi, quæ iussu ductuq; imperatoris celebrata, ab eodēq; approbata fuere: imo coacta ex episcopis & doctoribus, qui ubiq; publicas possidebāt Ecclesias &c. Et paulò post: nec improbare volo sententiam Constantini, potuisse scilicet Alexandrum & Arrium in multa pace (relicta videlicet cuiuslibet sua opinione vel nō mota hac controuersia) perseuerare: Esse solummodo superuacaneas subtilitates, &c. In summa multis contendit, non posse per illos homines clariora seu verba, seu phrasas excogitari, quàm in scripturis habeantur. Contrarium autem huic suæ opinioni (pag. 67.) dicit esse idem quod infidelitatis reos agere Apostolos, & cum Papistis præter scripturam etiam Ecclesiæ traditiones Concilio-

orumque decreta esse necessaria, asserere. E-
 tenim (inquit) vel decreta conciliorum sunt ne-
 cessaria & Apostolorum libri insufficientes, vel
 contra. Si necessaria & Apostolici libri defici-
 ant. Ergo cessimus Papatui. Si non; ergo nec
 excogitata eorum verba: quæ enim ex toto ad
 salutem non sunt necessaria, ea nec ex parte: si ex
 toto carere ijs possumus, quid ni & in particula-
 ribus hisce verbis? Si Apostoli clarè expresse-
 rint, quis dicet clarius? Si quis ergo ex me re-
 quirat: Quid credis de his aut de illis fidei articu-
 lis in hominum Confessionibus aut Catechismi
 insertis? Inuestigabo num de ijs aliquid in scriptu-
 ra sit reuelatum nec ne: Si non: aestimabo non esse
 necessarios, dicamque nihil me certi super hac re
 tenere. Si sic: talia respondebo, qualia in scriptura
 inuenero, talibusque verbis; recipiam quoque quid-
 quid mihi ex scriptura de eisdem proferri potest.
 Si quis dicat, quomodo scriptura verba intelligi
 Respondebo: sicut ibi scripta sunt. Si quis ve-
 lit, ut aliter dicam, replicabo denuo: quoniam
 peius dicere nolo; & contra, Apostolis aut Saluato-
 re ipso, melius dicere non possum; ego in hoc qui-
 esco. Si queratur: sed quam tuam de his est sen-
 tentia? Respondebo, ea quam verba præseferunt.
 Quidnam præseferunt verba? quod Apostoli in-
 voluere dicere. Ac sic ego finem impono, & quæ-
 libet suo abundare sensu permitto; eo solum cauto
 ne quis se magistrum faciat vel scriptura vel con-
 scien-

scien-
 nis
 L
 do:
 Vena
 init
 tot
 Hic
 lis,
 cesse
 mo p
 qui p
 testa
 prob
 tor,
 ses a
 8. i
 nibu
 nato
 vt è
 ram
 falsa
 stolo
 orbe
 men
 quæ
 omni
 tolen

scientia proximi, eam siue suis siue alterius hominis verbis astringendo.

Dorderacenses pag. 6. pergunt hoc modo: Est item notabile admodum, quod Adolphus Venator mox post præfata verba subiungit, si ab initio in Christianismo ita processum esset, non tot imo nullas sectas & hereses fuisse orituras. Hic prudentiorem se putat Venator ipsis Apostolis, qui in principio (ut Venator ait) non ita processerunt, ut omnes sectas euitauerint, quin immo prudentior videri vult ipso Spiritu Sancto, qui per Paulum primæ Corinthiorum vndecimo testatur, oportere nonnunquam hereses esse, ut qui probati sunt, manifesti fiant. Contra putat Venator, ita potuisse ab initio procedi, ut nullæ hereses aut sectæ fuissent oritura. Demum pagina 8. inde hoc modo concludunt: Ex his omnibus facile est aduertere, quodnam Adolphi Venatoris in professione sua sit propositum: nimirum ut è medio tollat discrimen omne, quod inter veram Christianam religionem, aliasque peregrinas falsasque opiniones ac dogmata, quæ inde ab Apostolorum temporibus vsque in hodiernum diem in orbe Christiano, exorta fuere, inuenitur, ut fundamentum doctrina Christianæ in tam paucis tamque generalibus articulis comprehendat, ut Sectæ omnes sub vna Christiana Ecclesia computari ac tolerari possint.

Respon-

Respondet his Venator pagina sexagesimanona hoc modo : *Quenam hac conclusio? qui hoc ex verbis meis consequitur? Iterum quæro si quis in omnibus tam verbis quàm phrasibus numquam à Scriptura discessisset; an istiusmodi hominem hæreses arguere quisquam potuisset? Certè nemo præter Deum, quid homo iste in corde suo de verbis scripturæ sentiret, diiudicare posset. Et paulò post: sic processerunt Apostoli: ipsi enim res fidei verbis suis expresserunt, quibus velim nos acquiescere. Locum sancti Pauli primæ Corinthiorum vndecimo sibi obiectum Venator explicat; & quidem non solum ex alio scripturæ loco, sed etiam ex Henrico Bullingero & alijs, verbum istud, oportet, non significare ita fatalem necessitatem, ut contra hæreses remedia quærere non liceat. Infert itaque sibi etiam licere quod optimum est remedium proponere; atque hoc ait non pugnare cum SPIRITU Sancto, eiue contradicere. Tandem suam de subtilitatibus Theologicis, & ad sacram Scripturam additionibus evitandis sententiam pag. 72. hoc adagio confirmat.*

*A Medicorum Recipe,
A Iuris consultorum Excipe,
A Theologorum Distinge,
Libera Nos Domine.*

Simili-

Similiter pagina octaua arguunt Venato-
rem Dorderacenses, quod cum dicat se nul-
las habere ambiguitates aut dubia circa pu-
ram veræ Ecclesiæ doctrinam; simul tamen
fateatur multas se easque non exigui mo-
menti habere considerationes circa Confes-
sionem Belgicam & Catechismum; adeo-
que doctrinam his contentam existimet non
esse puram veræ Ecclesiæ doctrinā; nec Ec-
clesiam, quæ istam doctrinam profitetur,
veram esse Ecclesiam: malè ergo eum se re-
formatæ Ecclesiæ ministrum profiteri, at-
que eo titulo ab ea stipendium accipere, *pa-
gina vigesima, & vigesima secunda.* Venator
pagina octogesima concessio atque iterum pro-
bato utroque antecedentis dicto, prima
quoque illata inde à Dorderacensibus con-
sequentia; negat tamen consequentias po-
steriores, quoniam Ecclesia formulas illas
non pro puræ doctrinæ norma, ut sacras li-
teras; sed pro humanis ijsque fallibilibus o-
pinionib. nuper acceptarit, semperque ha-
bere debeat.

Hinc tandem Dorderacenses particula-
tim Venatoris, quibus à Confessione, & Ca-
techismo dissentiat opiniones ad 8. capita
redactas recensent: Quibus Venator ordine
respondens, partim imputatas sibi sententias
abnuitt, tanquam calumnias; partim admit-
tit; ut veras. Inter has, fatetur credere se aut
è scri-

è scripturis conuinci, non posse, dari a
 liquod peccatum, quod omnes homines
 ex Adamo contrahant; adeo vt ob id
 peccatum æternæ damnationi sint obno-
 xij. Arbitrium liberum defendit. Gen-
 tiles sine explicita, & historica in per-
 sonam Christi fide, imo quibus ne ver-
 bum quidem vnum (de Christo) sit reuel-
 tum, saluari posse (pagina centesima tri-
 gesima quinta) dummodo piam vitam du-
 cant; id est, si opera fecerint conformia
 legi naturæ cordibus suis inscriptæ, ac
 per manus inde à Noe & Adam acceptæ
 (pagina centesima vigesima nona.) Con-
 cedit tamen nos non saluari nisi per me-
 ritum Christi (pagina centesima trigesima
 Sexta). Interim multis agit & quidem, su-
 more, admodum patheticè, contra sententi-
 am dicentium, omnia Gentilium opera quæ-
 tumuis appareant bona, esse tamen pecca-
 ta & æterna damnatione pianda. Vires
 cuilibet hominum datas esse sufficientes
 quibus vel mediata, vel immediata ad
 salutis viam se possit conferre: firmiter
 se tenere ait, nisi quis culpam perditionis
 nostræ in Deum velit deriuare, necessarium
 omnino esse, vt sufficientem gratiam ad-
 mittat, qua hominum quilibet per totum
 terrarum orbem tantum habuerit virium,
 vt eo bene vtendo, maioremque simul gra-
 tiam

tiam à Deo flagitando & acceptum talentum fideliter expendendo, damnationem euadere, æternamque salutem consequi poterit. *Nec verò intelligo (subdit) cur Dorderacensis fratribus absonum videatur, quod dixi, Deum nulli importabilia imponere onera, si illud iustum esse agnoscant;* Interim non videtur Venator hæc Dei dona supra naturales hominum vires eleuare, dum addit se nescire, *cur Pelagius sit hæreseos condemnatus,* si omnia nostra, siue naturalia sint, siue supernaturalia, à Deo nobis esse donata concesserit, ita vt ex nobis nihil prorsus valeamus.

Nam certè concessit hoc Pelagius; Nec negari à quoquam potest qui se non à semetipso, sed à Deo factum & creatum esse crediderit. Quid ergo Pelagius hoc confitendo, Christiana potius religione quam naturali Philosophia dignum confessus est?

Deinceps contra suos aduersarios, absolutam plurium hominum reprobationem defendentes, sic ad hominem argumentantur. *Quicquid quisque tenetur credere, hoc est verum (vbi quid enim cogemur, credere mendacium) sed quilibet tenetur (iuxta vestram sententiam) credere, se à Deo electum, Deumque saluare se velle. Ergo verum est D E V M elegisse quemlibet cumque hominem, eumque saluare velle:* Item sic: *Quidquid de semetipso nemo debet credere, id de nemine verum est.*

nemo

nemo autem debet credere, se absolutè & absq[ue] conditione esse reprobatū, ergo &c. Deinde ex ipsorū Formula baptizandi qua omnes baptizati dicuntur sanctificati esse & Ecclesiæ mēbra concludit: vel omnes baptizatos esse prædestinatos, quod aduersarij non concesserint, vel gratiā sanctificantem non solis conuenire prædestinatis. Et plura huiusmodi ex scriptura & Patribus contra eosdem allegat. Tandem concludit, se nequaquam vel à communi Christi fide, vel à reformatæ Ecclesiæ sententia desciuisse: fatetur quidem (pag. 168.) se, à particularium eiusdem Ecclesiæ doctorum quibusdam sententijs dissentire. Sed, inquit, numquid particularibus reformatorum quorundam Doctorum opinionibus astringi nos conuenit? Si sic, ergo & cum Luthero, Musculo, alijsq[ue] epistolas ad Hebræos, Iacobi, duas ultimas Ioannis, eiusdemque Apocalypsin è scripturæ canone oportet reijcere: Cum Caluino & Beza hereticidii approbandum erit, aliæque huiusmodi absurditates plures, quæ uni, aut alteri priuæ fuerunt.

Tandem collectis per ἀναρχαίωσις centum & quatuor erroribus à Dorderacensibus in hac disputatione commissis, subiungit. Hæ pluresque huiusmodi incongruentiæ, absurditates & errores exoticæ falsæque opiniones, contra Verbum Dei, contra communem Ecclesiæ sententiam, contra præcipua tam veterum quam recentiorum Doctorum dogmata, contra confessiones reforma-

tarum

tarum Ecclesiarum Germania, Gallia, Anglia &c. quin imò contra Belgicam confessionem ac Catechismum Heidelbergensem, à Dorderacensibus fratribus in refutatione eorum sustinentur; quarum opinionum pars non exigua doctrinam continet Iesuitarum, partim ipsismet eorum propositi-
tionibus, partim etiam deterioribus: alia Stoicorum sunt dogmata, nonnulla etiam peiores quàm Manicheorum: Complures item quæ à diuersis sectarijs defensa olim fuere & etiamnum hodie ab ijs sustinentur, quos hereticos nominamus. Denique non minima earum portio noua sunt propriaque ipsorum inuentiones. Hæc Venator, quæ num vera sint, miseræ vtriusque partis oues quo iudice intelligent?

Eodem hoc anno mense Aug. ordines provinciae Ultraiectionis suæ concilium coegerunt, in quo sua ipsi autoritate circa Ecclesiae gubernatione ministris suis prædicantibus leges & cæremonias præscribere, multas certè quarum ne vestigium quidem in lacris Literis apparet: præfantur tamen ad eosdem suos ministros velle se saluum esse fundamentum præcipuum reformationis quod in humanorum decretorum statutorumque abiectione consistit. Actum quoque est in eodem concilio de modo componendi controuersias illas turbasque inter Remonstrantes eorumque aduersarios. In eum finem primo se declarant iurisiurandi ac fœderis obligatione teneri,

teneri, ne vllam doctrinam, regulam, mensuram aut normam fidei vitæq; piæ in ista prouincia vel recipere vel sequi debeant, præter solum verbū Dei scriptum. Confessionem belgicam recipiunt in eo sensu qui conformis sit sacris literis, simulque reuisioni ac examini in Nationali synodo eandem subiacere debere decernunt. Dein capite tertio, articulo tertio ita ministris præcipiunt: *operam dabunt vt in fundamentis dei sternendis vtantur verbis & phrasibus è sacra scriptura desumptis, exemplar habentes sanorum sermonum quos ab Apostolis dedicerunt, verbum Dei loquentes non verbis quæ docet humana sapientia, sed quæ docet Spiritus Sanctus, spiritualia comparantes spiritualibus, vitantes logomachias quæ nullam præstant vtilitatem sed subuersionem audientium: reijcientes quoque subtiles profundasque speculationes & inutiles disputationes, memores semper finem præcepti esse charitatem ex corde puro, conscientia bona & fide non ficta.*

Moderatio Ordinum.

Dein articulo quarto cauent, vt in tradendis cōtrouersijs ea adhibeantur moderatio, ne cui detur occasio iure suspicandi, aliquid ab eis doceri, ex quo sequi possit, hominem vllum à Deo creatum esse ad damnationem, aut ad peccandum necessitate impelli, aut etiam inuitari quemquam
ad

ad salutem à Deo, cui tamen ipse eam absolute non dare decreuerit. Sicut etiam sollicitè curandum, ut initium, medium, & finis salutis nostræ non naturalibus hominum viribus, sed solipura & immerita diuinæ in CHRISTO gratiæ adscribatur. Deniq; articulo quinto postquam Theologis permiserint de quibuldam huius doctrinæ circumstantijs disputationes in Scholis instituere, subdunt: Nolumus tamen ut huiusmodi disputationes ad suggestum Ecclesiasticum adferantur: quemadmodum nec volumus ut ijs qui in hac materia altius ascendere non audent, quam ut dicant DEVM ab eterno secundum suum beneplacitum in CHRISTO Domino nostro fundatum, ad salutem eternam, eamque impromeritam elegisse atque ordinasse omnes & singulos in eundem (IESVM CHRISTVM) credituros, & in ea fide vsque in finem perseueraturos: Contra vero ad exitium destinasse ac reprobasse omnes & singulos gratiam suam spereturos, se ea indignos prestituros, & in ista infidelitate perseueraturos: idcirco vel minimum negotij faceffatur, aut, ut altius doceant, molestia exhibeatur &c.

Hæc deinde ad executionem in Ultraiectiona prouincia ita deducta sunt, ut quidam prædicantes huic moderationi acquiescere renuentes solum vertere sint coacti.

Libri editi sunt hoc anno varij.

1.

Consideratio Sententiae Iacobi Arminij, de Prædestinatione, gratia Dei & libero hominis arbitrio apud Ordines Hollandiæ ab eodem declarata. Authore Daniele Tileno Theologo Academia Sedanensis.

Latine Francoforti & Belgicè alibi,
supresso loco.

In fine editionis Belgicæ subiectæ sunt tres familiares epistolæ, vna Davidis Paræi ad Authorem. 2. Authoris ad Paræum. 3. alicuius M. Abrahami Sculteti, itidem ad Paræum. In quibus literis Arminius tanquam alter Pelagius nigro prorsus calculo notatur; Author verò huius Considerationis tanquam secundus Augustinus ad cælum extollitur.

2.

Christiana inductio ad pacem & mutuam tolerantiam in hodiernis dissidijs. In qua fundamentaliter demonstratur Eximium Doctorem Henricum Bullingerum, tametsi quoad prædicta dissidia, eandem cum Remonstrantibus sententiā tenuerit, nihilominus pro Reformatæ Ecclesiæ doctore agnitum esse: Et consequenter etiam Remonstrantes, ut qui quoad eadem cum Bullingero sentiunt & Ecclesiæ unitatem seruant, intolerabiles censendos nullatenus esse. Per Samuelem Lansbergium Ministrum Roterdamensem.

Inpressum Roterdami

3.

De Hæreticidio Tractatus brevis. In quo doce-

docetur, Hæreticos nō puniendos esse morte & c.

Paruus Via dux; pro instructione simplicium qui his temporibus ob dissidia perplexi vix quid agere debeant, sciunt.

Nescio tamen quomodo hic titulus libello conueniat, vtpote in quo potius religio omnis, hoc est nulla, quam inter tam multas vna certa, approbatur. Moderatio scilicet & mutua tolerantia etiam reformatis cum Romano pontifice seruanda indigitatur: Si modo pontifex reipsa demonstrat se non suam sed immortalis Dei gloriā quærere multorumq; hominum vnionem & salutem sibi curæ esse. pag. vltima.

Copia quarundam literarum quas personæ duæ sibi mutuo scripsere, de Perseuerantia Sanctorum.

Dordraci.

Defenditur ibi ab altera parte quæ est *Adami Hertvvech*, acriter Sanctorum perseuerantia; id est; quod verè fideles, licet incidant in grauissima peccata; nunquam tamen à fide totaliter, nec à salute finaliter deficiāt. Tandem mouetur quæstio, an moderna reformatorum dissidia fundamentum fidei aut æternam salutem concernant. Ad quam idem Adam respondet affirmatiuè, & quoad negotium de Apostasia SS. probat 6. argumentis.

6.

Breuis & solida Refutatio cuiusdam libelli sub nomine Adami Hertvvech Roterodamensis emissi: in quo friuola & leuissimis quibusdam argumentis is conatur euincere fideles in quacunque etiam peccata incidant, nihilo minus saluandos esse, nec perire posse.

Roterodami.

Statum controuersiae ponens author (litera B.) ait aduersarium cum suis sentire quod fideles licet omnia sibi possibilia perpetrent flagitia inque ijs perseverent, quinimo licet in errores incidant, quibus fundamentum salutis vel ex parte vel ex toto euertatur &c. nihilominus omnibus Dei donis aut aeterna salute priuari non possint.

7.

Eirenicus Christianus. Siue de pace Catholica Ecclesiae excellens, Christianus, Necessarius & utilis tractatus.

Compositus per P. M. Franciscum Iunium dum viueret professorem Theologiae in Academia Leydensi.

Translatus per Iohannem de la Haye Ministrum Hagensem.

Amsterdami.

Multa in hoc libro differuntur de tua pace & tolerantia seruanda cum dissidentibus quibuscunque, qui caput religionis Christianae id est CHRISTVM ipsum

ipsum non conuellant. Exhortationes quoque dantur ad pacem & concordiam bonæ quidem, vt & consilia salubria, Non tamen efficacia. Quippe *mundus* etiam ab Apostolorum temporibus *totus in maligno positus* non consuevit sanis Euangelij consilijs ita acquiescere, vt prauis affectionibus prorsus mortificatis, hæresum aut schismatum authores non profundat.

Consilium ad Vastatam Galliam Anno 1567. datum per Sebastianum Castalionem. Vbi causa presentis tunc belli simulque medicina eius indigitantur. Ac præsertim diligenter examinatur ac perpenditur an conscientys vis sit adhibenda.

Consilium scilicet non tam Christianum quam politicum: Imo vero nec politicum; quippe libertatem prophetandi cuius, hoc est etiam falsis prophetis, ne turbas dent in Repub. permittendam esse statuens. Authorem (hunc forte ob hoc scriptum) non magni faciunt Contra Remonstrantes. Adeo vt inueniatur inter illos qui Theodorum quendam Bomium arguat, quod scetentia Castalionis ossa è sepulchro produxerit. Iste tamen Bomius (*In Veredario suo edito anno 1617. pag. 20.*) aduersario, huic respondens, mirificè Castalionem cōmendat; honorificū

de eo citat testimonium Vniuersitatis Basileensis, in qua Theologiæ professorem egit: Ex Philippi quoque Melanthonis & Christophori Carleili ad ipsum datis literis laudes eius exaggerat. Castalionem hunc & idem asserit Bomius & huius Consilij proœmiasta Basileensium testimonio probat, Anno 1563. mortuum esse. Sed quomodo ergo Consilium hoc pro Gallia excogitauit anno 1567. An ossa eius post mortem forte prophetarunt? Hoc si verum sit, sat iam à factore vindicata sunt. Sed forte hoc consilium prædicto anno non tam ab Authore est excogitatum, quàm à typographo in lucem emissum. Ita proœmiasta idem insinuat. Sed tamen sensus tituli est vt nos eum transtulimus. Et infra titulum subiungitur, primam libelli impressionem factam fuisse anno M.D.LXXVIII. Ita scribimus indocti, doctique poemata passim.

In causa Vorstij varijs adhuc hoc anno scriptis vtrinq; sudatum fuit: Prodiit enim primò.

I.

1. *Lydius lapis Adriani Smoutij Concionatoris Roterodamensis pro examinanda Responsione quadam aut declaratione quam in fine superioris anni Conradus Vorstius edidit ad Articulos quosdam ad sui grauamen in vulgus sparsos.*

Ex.

Excipit hic author Vorstium acriter, audacter & argute.

2. *Examen Responsionis quam D. Conradus Vorstius edidit ad Articulos ex Angliā transmissos.*

3. *Conradi Vorstij Prodomus plenioris responsionis suo tempore cum Deo secuturi, Ad Declarationem D. Sibrandi Lubberti & iteratam Ministrorum Leovvardiensium Cautionem, aliāq; plura id genus eristica scripta recenter in lucem aduersus ipsum emissa.*

Lugduni Batauorum.

4. *Specimen Conscientiæ, candoris, veracitatis, simplicitatis & pietatis D. Vorstij, quod denuo exhibuit in ipso suæ ad Regios Articulos apologiæ limine, & antepaucos dies in prodromo in loco de immensitate sue omnipresentiæ essentia Dei. Scriptum à Pastoribus Ecclesiæ Leovvardiensis.*

Franeckeræ.

5. *C. Vorstij brevis Refutatio Speciminis à Leovvardiensibus Ecclesiasticis aduersum ipsum editi.*

Lugduni Batauorum.

6. *Responsio ad D. Vorstij Prodomum data à Ministris Leovvardiensibus.*

Leovvardiæ.

7. *Conradi Vorstij Responsum plenius ad scripta quædā eristica non ita pridem à diuersis fratribus contra ipsum edita &c.*

G 5

Lugduni

8. 8. *Declaratio Ministrorum Leovvardiensium
super pleniori Responso Vorstij.*

Leovvardiæ.

9. 9. *Catalogus errorum siue Gallucinationum
D. Sibrandi Lubberti, ex libello ipsius cui titulum
fecit Delaratio Responſionis &c. fideliter excer-
ptus, cum breui refutatione. Authore Conrado
Vorstio S. Theol. Doctore.*

Lugduni Batauorum.

Enumerat hic Vorstius errores Sibrandi
ad nonaginta nouem. De quibus ad Lecto-
rem sic præfatur : *Inuenies hic centuriam
pene integram errorum illius viri qui tam acer-
bum aliorum censorem agit : quos quidem ex v-
nico ipsius libello eoq; paruulo , inter perlegen-
dum excerpſimus. Maluiſſem quidem ego inuidio-
ſo hoc labore supersedere. Sed tam saepe palam-
que ab hoc homine prouocatus & velut inie-
cta manu ad scribendum pertractus , quid
facerem ? Annon insulsis ipsius nœnijs & coc-
cyſmis centies repetitis aliquid opponere debu-
&c.*

10. 10. *Matthai Sladi Anglobritanni Gymnaſij
literarij in vrbe Amſterdamiſi Rectoris, cum
Conrado Vorstio de blaſphemijs , hæreſibus &
Atheiſmis à Sereniſſimo ſapientiſſimoq; Magne
Bri-*

Britannia, Francia & Hybernia Rege Iacobo
huius nominis primo in eiusdem Vorstij de Deo
Tractatu & exegefi Apologetica, nigro Theta
notatis, Scholastica disceptationis Pars prima.
Ad Nobiliss. ac prepotentes D. D. Ordines fæde-
ratarum Belgij regionum Generales. In qua si-
des orthodoxa de vera Immensitate & infinita-
te trin- unius Dei opponitur heterodoxia Augu-
stini Streuchi Episcopi Kisami & Vorstij statuen-
tium Deum & finitum esse, & domicilio quo-
dam non suo habitare. Ostenditurque Serissi-
mum Regem gravissimas ob causas Vorstij do-
ctrinam, de finitudine, localitate, quasi-corpo-
ralitate & quasi compositione essentia Dei
condemnasse: multaque in ysdem Vorstij Apolo-
gys latinis atque Belgicis fraudulenta so-
phismata & aperta mendacia detegun-
tur.

Hanc postea secuta est pars altera (cum
præfixa appendice prioris partis) de immu-
tabilitate & simplicitate Dei qua docetur
Serenissimum &c. Regem Anglia iuste ac me-
rito notasse blasphemum Vorstij dogma, DEUM
esse mutabilem, & accidentibus subiectum
asserentis. Appositum Conradi Vorstij & Fausti
Socini Conventus siue Bicinij exemplum.

Præfixa quoque huic parti est prioris lō-
ga valde Appendix.

Stylus ubiq; mordax & amarus in Vor-
stium & Remonstrantes.

Amsterdam.

H.

II. *Parasceue* Conradi Vorstij ad *Asiicam*
Collationem cum Ioanne Piscatore Scholæ Her-
bornensis professore. Translata è latino in Bel-
gium. Amsterdami.

Transcripserat iam ante, in Martio sci-
 licet huius anni, Piscator ad Vorstium cen-
 suram suam super eius librum *de Deo & Ap-*
ologeticam declarationem. Notauerat
 plerosque suspectos passus, argumentis etiã
 errores confutaret. Responderat quoque ei
 Vorstius. Iam vero cum à tam multis vndi-
 que simul aduersarijs, ijsque acrioribus &
 vehementibus impeteretur; In vno Piscato-
 re (quem omnibus suis aduersarijs longè se
 præferre ait) omnibus volens satisfacere,
 collationem ipsam parabat in lucem emit-
 tere hac præmissa parasceue, in cuius prolo-
 go acerrimè perstringit Georgium Eglisem-
 mium, Matthæum Sladum, Adrianū Smou-
 tium &c. quod tam iniquo secum egerint in-
 scriptis suis animo, vt digni non sint quibus
 à bono viro respondeatur.

1613.

Anno millesimo sexcentesimo decimo
 tertio Februarij vigesimo sexto & vigesimo
 septimo, Delphis in Hollandia australi ha-
 bita denuò est collatio sex prædicantium
Ioannis scilicet Bogardi, *Ioannis* Becij, *Festi-*
homij, ex parte Contra Remonstrantium;

Ioannis

Ioannis autem Vtenbogartij, Adriani Borrensis,
& Nicolai Greuinchouij, ex parte Remon-
strantium. Colloquij huius occasionem &
successum ita describunt Leidenses pag. 82.
Quum illustrissimus quidam patriæ nostræ
Herospacis militiæque studijs Belgis suis
notissimus vocatis ad se duobus Pastoribus,
quorum vnus Remonstrantium, alter Con-
tra-Remonstrantium partes tuebatur, signi-
ficauisset sibi ex animo dolere diutinis hisce
Ecclesiasticorum certaminibus florentissi-
mas Belgij Ecclesias possundari, seque vnice
optare, vt ex consilio aliquot vtriusq; partis
Ecclesiastarum seriò & quàm citissimè di-
spiceretur, num qua ratione ex quæ quinq;
articulorum nomine, venditabantur dispu-
tationes componi possent; & singuli pro se
quisque operam suam, promouendo tam
pio operi, liberaliter addixissent; Factum,
vt primo post tempore terni vtrinque Del-
phis de negotio isto deliberaturi conueni-
rent, magnaue nostros erigebat spes, futu-
rum vt aliqua componendi dissidij dialla-
tica ratio iniretur. Verum cum ad sermo-
nes deuentum & multis vtriusque disputa-
tum esset, nostri (quod ineundæ pacis Caput
esse videbatur) vt de necessitate articulorū
controuersorum sententiam dicerent Con-
tra-Remonstrantes, petiuere; & num eos in
Pastoribus Ecclesiarum, salua fidei Saluificæ
integritate,

integritate, ferri posse crederent, exponere dignarentur: addentes, si non tolerabiles eos esse iudicaret, frustra de Sarcinda Ecclesiae pace ulterius laborari; sin tolerabiles faterentur, de modo redeundi in gratiam cogitari posse, & sine mora cogitandum esse. Contra Remonstrantes vero respondere ad hoc grauati, scripto nostris exhibuerunt theses aliquot & antitheses numero 37. quarum illis suam & Ecclesiarum Belgicarum, uti prae se ferunt, sententiam de memoratis supra capitibus definiens, his contrariam, quam nostrorum quibusdam probari dicebant, reiecere; addebantque, si idem secum de his capitibus sentire profiterentur Remonstrantium quotquot sunt; cogituros tunc se num quae ineundae pacis via iniri queat. Nostri, quamuis iniquissimum putabant, ad trium pastorum (tot n. aderant non publico Ecclesiae, sed privato nomine) lubitum, de ijs cap. denuo sententiam explicare, de quibus ut dubitare eos suspicarentur, causa non erat: non tamen responsionem praecise detrectarunt; sed contra potius hoc responsi dedere: institutum fuisse hoc colloquiū, non ut de alijs quaestionibus nouae mouerentur lites, sed ut praesentes tollerentur, non ut in huius vel illius fidem nouo examine denuo inquireretur, sed ut de modo sopiendi compertas controversias de-

liberatae

liberaretur. Paratos tamen se fore, quouis tempore suam de istis cap. aperire sententiã, modo hoc à Contra Remonstratium æquitate impetrare liceat, vt litem Remonstrantibus mouere ob 5. Articulos definant, & liberum hic relinquunt Ecclesiæ Pastoribus suum iudicium; hoc si promittunt, non grauari se, explicatam de illis cap. sententiam dicere. Alias inani pacis spe lactari Remonstrantes, & quotquot in expectatione eius sunt Ecclesias, quã diu non constet, illæso fidei fundamento, ipsorum de prædestinatione & eius annexis assertiones ferri posse. Hucusq; illi cõformiter ip sis istius collationis actis eodem anno typis diuulgatis; nisi quod illic nõ triginta septem, sed sexdecim tantum theses totidemque antitheses, circa sex doctrinæ Christianæ articulos proferantur. Articuli sunt: Primus, *de plenaria satisfactione Saluatoris nostri pro peccatis nostris*. Secundus *de Iustificatione hominis coram Deo*. Tertius, *de fide iustificante*. Quartus, *de peccato originali*. Quintus, *de certitudine salutis*. Sextus, *de perfectione hominum in hac vita*. Patet ex iisdem actis etiam, vtraque ita parte in sententia permanente, re infecta esse discessum. Quoniã vero præfata antitheseon capitula tres Remonstrantes ex sola sibi suspiciõne impu tari dixerat, p dijt simul Collationi subnexa quorũdã citatio dogmatũ è scriptis Arminij, Vorkij,

Vorstij, Petri Bertij & Adolphi venatoris, quibus antitheses illas à Remonstrantibus, reuera defendi comprobetur. Tandem hæc subiicitur censura in Arminium ac Vorstij ex epistola quadam Davidis Paræi scripta Heidelbergæ hoc anno 1613. *Primo Martij ad N. N. Arminium vestrum Sociniani in Polonia expresse vt suum nuper nominarunt pacificatorem, vna cum quodam Acontio, Bonfinio, claudestinis assēclis, quarum auctoritate postularunt à fratribus orthodoxis fraternitatem: isti vero fortiter recusarunt. Acta ad me misit synodus Lublinensis cui nuper postridie natalis Domini respondit: vertat se igitur Vertumnus ille Vorstius in omnes formas, & album nigrum quotidie vobis occinat; mihi qui hominem nimis noui, non imponet; spero etiam quod non vobis & Ecclesiæ. Dominum precor ex animo vt si est sanabilis det ei mentem & linguam rectam, rotundamque.*

Eodem anno sexto Martij Rex Angliæ iterum literas dedit fœderatis ordinibus, quibus dolere se admodum significat ob certamina inter ministros populumque eorum exorta; pro ijsdemque sopiendis hoc suggerit consilium; experiundo se didicisse disputationibus Theologicis hoc genus quæstionum difficulter determinari; magis autem è re fore; vt sopiantur autoritate publica: ita vt prohibeatis, inquit, ministros vestros

vestros ne eas disputationes in suggestū aut ad ple-
bem ferant, ac districtē imperetis vt pacem colant,
se inuicē tolerando, in ista opinionū ac sententiarū
discrepantia, quæ superdictis capitibus inter ipsos
inuenitur, saltem donec maturē cognito negotio
authoritate publicā per vos aliter statuatur. Ad-
ditque se visis vtriusq; partis opinionibus, ac
argumentis neutram comperisse adeo deu-
iam, vt non possint cum fidei veritate & cum
animarum salute consistere. Vide Leyden. p. 20.
Mense Aprili Vincentius Drielenborgh
iam in Vrbe Ultraiectina duorum conuen-
tuum Quæstor & simul ciuitatis Consiliarius,
à Spiritu in consciētia sua (vt ait) redargutus
& conuictus quod reuelationes quas Anno
1608. & sequenti acceperat ita contra vo-
luntatem Dei sepeliret; hoc est, hæcenus in
lucem pro omnibus nō edidisset: magno ze-
lo cæpit prophetias suas conscribere, & scri-
ptas quidem primo Illustrissimo Comiti
Palatino tunc ob nuptias cum Serenissimi
Angliæ Regis filia contrahendas aut contra-
ctas per Belgium iter habenti, per cubicula-
rium eius offerri curauit, cum dedicatione
quadam ad eundem principem præfixa. Sed
nihil exinde responsi accipiens deinceps
prelo cœpit scrinium sui pectoris aperire,
partim latino (cuius aliquāliter compos est)
partim belgico idiomate omnibus (sui simi-
libus, hoc est, eodem Spiritu renatis) Anti-
christum

H

christum

Christum apertissimè demonstrare. Sed is qui tantam Sacrarum literarum præ omnibus intelligentiam, se teste & iudice, iam dudum acceperat, nondum intellexisse visus est illud 1. Cor. 14. 32. *Spiritus prophetarum prophetis subiecti sunt.*

Fervore enim prophetandi abreptus, in Magistratum & Ministros Ultraiectinæ provinciae tanquam in Antichristi sobolem non obscurè debacchatus, seditionis reus, in carcerem coniectus est. ubi examinatus omnia fere quæ hætenus de ipso retulimus scripto liberè confessus est, Octobris die 25. Quocirca cū mensem adhuc in vinculis exegisset, Ordinum provinciae sententia (postmodum typis divulgata) ciuitate & ditione ultraiectina pulsus est. Perrexit ipse Amsterdamum, ubi libertatē prophetandi & præsidium quorundam Ministrorum nactus, fortiter vocationi suæ cēpit insistere.

Inter libros qui hoc etiā anno vtrunque conscripti ad me peruenēre, celeberrimi facile sunt *Sibrandi Lubberti Commentarij ad novaginta novem errores Conradi Vorstij*. Hoc anno impressi Franekeræ : quamquam eos author anno superiori in Iulio se absoluisse significet. Celeberrimi, inquam, sunt vel ob solam Epistolam dedicatorem quam ad Archiepiscopum Cantuariensem totius Angliæ

Anglię primatem & metropolitanum libro
præmisit. In ea enim epistola pluribus Re-
monstrantium ansam dedit contra se cala-
mum stringendi, dum feruenti Zelo in Vor-
stium inuectus etiam Hollandiæ Ordines
*quod alenda huic pesti manum quoquo modo per-
rigant* fugillare visus est. dum optat ut ij quot-
quot ad gubernacula sedent ita veræ religionis
& concordiæ Ecclesiarum curam gerant, ut
re ipsa demonstrent, id quod credi videriq; vo-
lūt, pluris se omniū Ecclesiarū Belgicarum publi-
sam incolumitatem quam vnius aut pauco-
rum hereticorum priuatum commodum facere,
&c.

Nobis notandū potius quod paulò infra de
Vorstio sic scribit: Cum hereticus in confessu
Ordinum solenniter iurasset se essentialem Dei
omni præsentiam nunquam negasse; dixit in eodem
confessu; confessu? imo in eodem momento; Deum
suā essentiā non esse in sterquilinijs, cloacis & locis
sordidis præsentem. Quo sane factō ipsos Ordines
Hollandiæ subsannare & quasi naso suspendere vo-
luit. Voluit enim declarare, se iudicare illos, apud
quos dicebat ne minima quidem harum rerum sci-
entia præditos esse, ac proinde licere sibi apud eos-
dem quicquid in buccam veniret, impunè deblate-
rare &c.

In summa, contendit Sibrandus acriter,
Spiritus prophetarum prophetis subiectū esse oportere,

tere; id est, (vt ipse explicat) iudicium controuerfiarum fidei non ad Magistratum politicum sed ad prophetas seu verbi ministros pertinere, &c.

Tandem post admonitionem ad Lectorem ita ex abrupto aduersarium suum aggreditur.

Conrade Vorsti. Vt ex omnibus Academijs Ecclesijsue reformatis Germania, Britannia, &c. vnam eligas, cuius iudicio te, tuaq; scripta submittere velis, & vt hoc mihi intra duos menses significet & simul designes diem, quo te ante proximas Calendas Maij, Academia Ecclesiæ à te nominata iudicio sistere velis. Hoc enim intellecto, & me (si Deus volet) parabo, vt & me illi Academia Ecclesiæ, quamcūq; nominaueris sistam. Idq; lege vt nisi te ex tuis scriptis hereseos conuictum non recusaturus sim illas pœnas subire, quas cuius diuinum & humanum damnato heretico minantur. Si verò te hereseos conuicero, nullam aliam pœnam abs te exigam quàm vt ab eas ex Burgica. Deinde ad singulos errores à Vorsti sibi tributos acris stylo vbi respondit, tandem pag. 84 r. librum ita finit: *Hac voluit, & plus quam heretica proteruita mihi penè per vim expressit.*

2 Diuulgata quoque hoc anno est; Defensio Sententiæ D. Iacobi Arminij de prædestinatione Gratia Dei, Libero hominis arbitrio, &c. Aduersus eiusdem à Daniele Tileno Theologo Sedanensi editam Considerationem. Authore Arnoldo Com

uino Ecclesia Lugduno-Batava Pastore.

Lugduni Batavorum.

Porro sententiam Tileni quam Paræus cum suis plurimum commendauerat, ita hic author censet, vt capite septimo sustineat eam pugnare cum mandatis & promissionibus Euangelij, cum confessione Belgica & catechismo palatino, cum attributis Dei, videlicet cum sapientia, iustitia & bonitate eius cum natura hominis, cum actu creationis, & cum natura vitæ & mortis æternæ. Item, destruere gratiam, iniuriam esse in gloriam Dei & ignominiosam Christo. Imò capite nono asseuerat sententiã Tileni euertere fundamentum omnis religionis vniuersæ, & christianæ in specie.

III *Ad Conradi Vorstij Parasceuen Responsio apologetica Iohannis Piscatoris, qua is defendit suas notas contra examen illius. Præfixæ sunt illæ notæ vnâ cum epistola magistri ad errantem discipulum monitoria.*

Herbornæ Nassouiorum.

IV. *Ad Conradi Vorstij amicam collationem, &c. Notæ Iohannis Piscatoris professoris S. literarum in illustri schola Nassouica Herbornensi.*

Herbornæ N.

In epistola ad Vorstium præmissa: **Principio**, inquit, oras me vt vtrumque libellum tuum (& parasceuen scilicet & amicam Collationem) gratum habeam. Ego verò tibi fateor neutrum

H 3

mibi

mibi gratum fuisse: quia vterque non parum mihi molestia exhibuit in detegendis sophismatibus tuis quibus lucem veritatis inuoluis, &c.

V. Concordantia orthodoxæ doctrinæ de providentia Dei Anno 1597. à Francisco Gomaro latinè conscripta. Nunc belgicè edita.

Delphis.

VI. Collatio de finali Perseuerantia Sanctorum scriptis habita inter Danielelem Vet prædicantem Lutheranorum Delphis, Hagæ &c. commorantem, & duo membra reformatæ Ecclesiæ Delphensis.

Delphis.

Duo isthæc membra fuere Abraham Ioannis & Cornelius Simonis de genere textorum. Sententiam tuebantur Contra-Remonstrantium, quam cum non satis clarè initio proposuissent & nihilominus importunius responsum à Daniele extorquere conarentur, Lutheranos statim crabrones experti sunt. Tanquam enim æstro ac plane scemineo furore percitus Lutheri filius importunitatem illorum & imprudentiam, si quam prius admiserant, oppidò castigavit, & de victoria in satyrico scribendi genere obtinenda desperare eos fecit, adeoq; modestiores reddidit.

VII. Questiones & responsiones Christianæ. Quondam per Theodorum Bezam latinè conscriptæ. Nunc Belgicè impressæ. Delphis.

Petri Baronis summa trium de prædestinatione sententiarum, cum Ioannis Piscatoris ad eam Notis & Fran-

& Francisci Iunij ad eandem disquisitione; ac denique Gulielmi Wittakeri prælectione aduersus vniuersalem gratiam, & concione de prædestinatione, diuinæ gratiæ constantia ac certitudine salutis, &c. Hardrouici.

Fuit Petrus Baro in Academia Cantabrigiensi Angliæ professor Theologiæ circa annum 1580. vbi cum in variis suis lucubrationibus gratiam vniuersalem, id est, nō solis electis esse propriam, sed omnibus communiter hominibus à Deo offerri contra Calvinū & Bezam sustineret. Wittakerus ita ei iuit obuiam, vt tandem anno 1595. Lambetæ in cōgregatione Episcoporum & Theologorum articuli quidam (à loco Lambethani dicti) approbati consignatiq̃ue sint, in Academia promulgandi.

IX *Frederici Broeckeri, disputatio de genuino sensu septimi capitis Epistola Pauli ad Romanos contra Theodorum Coornbert & D. Iacobum Arminium.* Enchusæ.

X. *Ordinum Hollandiæ ac Vvestfrisiæ pietas ab improbiſſimis multorum calumnijs simulq̃, à nupera Sibrandi Lubberti epistola quam ad Reuerendissimum Archiepiscopum Cantuariensem scripsit, vindicata per Hugonem Grotium eorundem Ordinum fisci Aduocatū.*

Lugduni Batauorum, *Authoritate publicâ Senatus delegatorum ab Ordinibus Holl. & Vvestfr.*

Editum quoque est hoc Anno Dordera-
 censium (quorum superiori anno memini-
 mus, sex prædicantium *Breue responsum* ad
 Adolphi Venatoris replicam. In quo sicut
 exoticos Adolphi errores dextrè redarguit,
 ita Confessionis suæ & Catechismi autorita-
 tem ex Reformationis fundamento ab Adol-
 pho labefactatam neutiquam stabiliunt.
 Nam *lit. B.* inter Conciliorum nostrorum de-
 creta & suas vnitatis formulas hanc solum
 ponunt differentiam quod qui à nostris con-
 cilijs dissentiunt morti soleant adiudicari: A
 suis autem vnitatis formulis si quis dissentiat,
 atque ita Reformata Ecclesiæ iudicio se
 nolit submittere, quod talis *per hoc re ipsa se*
abscindat ab eadem Reformata Ecclesia. Sed quis
 nō videat quam sit hæc inutilis ad argumenta
 Venatoris responsio. Nam si talis re ipsa se
 abscindat à Reformata Ecclesia, necessarium
 est consequens, quod iste separatus seu abscis-
 sus sit extra veram Ecclesiam (si tamen Re-
 formata Ecclesia sit vera Christi Ecclesia) a-
 deoque hæreticus & in statu æternæ damna-
 tionis nisi ad Ecclesiam à qua se absciderat,
 regrediatur, hoc est, nisi vnitatis formulas re-
 cipiat. Hoc autem solum est quod vult Vena-
 tor, nec mentionem ibi fecit hæreticidij. Et
 certè si ex eo solo petenda sit differentia inter
 decreta Ecclesiæ Catholicæ & commenta ista
 nescio quorū hominū, quid respondere Vena-
 tori

tori poterit Calvinus, & *Contra-Remonstrantiū* non pauci qui etiam hereticidium approbant Pergunt tamen hic Dorderacenses, pag. B. 3. confirmare quod dixerant *impossibile esse ut unitas in Ecclesia Dei seruetur, si unicuique permit- tendum sit ut pro suo ingenio S. S. literas explicet.* Sed ad Venatoris consequentias de Reformationis fundamento per hanc doctrinam euerso & papatu reuocato, nihil respondent amplius, nisi quod scriptura Sacra explicari & intelligi debeat secundum traditionem maiorum. Quod miror qua conscientia Nouatores nostri dicere audeant; si antiquos Patres legerint.

Prodierunt denique rhytmi aliquot & cantica idiomate belgico in populo sparsa; in quibus Gomaristarum, id est, *Contra-Remonstrantium* de prædestinatione sententia odiosissimè perstringitur, ipsi quoque istius sententiæ præcipui Doctores satyricè admodum taxantur. impietatis, inuidiæ, tyrannidis & papismi insimulantur.

ANNVS 1614.

A Nno 1614. mense Ianuario Ordines Hollandiæ & occidentalis Frisiæ Ultraiectensium exēplo Angliæq; Regis, ut videtur, consilio cōmoti, sua *Dominorū* in *ministros* vñ potestate, simile fere quale supra Ultraiectinorū ordinū meminimus, pro resarcienda tādē Ecclesiarū concordia, decretū edidere

H 5

Edi-

Editum porrò postmodum est hoc decretum munitum S. Scripturæ autoritate, & Conciliorum, *Antiquorum Patrum, Confessionum publicarum & recentium Doctorum testimonijis.*

Post hæc etiam, Transyfulanæ prouinciæ ciuitates (aiunt Leydenses pag. 24) turbare cœpit quorundam inconsulta temeritas, & super hisdem quæstionibus non minus segnitè æstuatum. Quare & huius prouinciæ Rectores trāquillitatis publicæ studiosi in decretum descenderunt, in quo à feruidis illis & polemicis apud populum digladiationibus circa hæc ipsa capita abstinere iusserunt suarū ditionum pastores.

Læti hanc ab ordinibus imperatam pacis moderationem excepere Remonstrantes.

Quin & Leydenses hic statim ita eam cōmendant: & certè si quis præsentem cūm Reipub. tum Ecclesiæ in hisce regionibus faciem intueri & patriæ Rectorū, ac variantes quoque sententijs, iudicijs, consilijs, Ecclesiastarum animos obseruare uolet; fateri necesse habet, nullum idoneum magis compescendis primum conflictantium partium motibus, inde conciliandis sensim partibus remedium inueniri posse. Non tamen æquè Contra-Remonstrantibus negotium illud placuit. Prodierunt enim aliquantò post aliquot libelli vulgari idiomate tacitis authorum nominibus, quibus & *veritas* se premi conque-
ritur

ritur & Christiana modestaque declaratione ostenditur, etiāsi compertum esset decretum illud Ordinum de componendis in religione dissidijs, ad ineundam pacem esse percommodum, tamen à fidelibus populi ministris recipi nullo modo posse: Ordines de prophetijs iudicando, quod Prophetarum est sibi arrogare, adeoque diuini esse ordinis perturbatores. Non esse magistratus circa Ecclesiastica leges condere, sed à Deo latas cum Ecclesia tota recipere: inuolare in aliorū iura Magistratum quoties moderationis formulas concipere aut ortas in Ecclesia coutrouersias citra synodum componere in animū inducit.

Libri præterea hoc anno editi ad me peruenere; *Sibrandi Lubberti Responsio ad pietatem Hugonis Grotii.*

Franequeræ.

Præmittit author libro epistolam ad Senatores Gelriæ &c. quam sic auspicatur: *Hugo Grotius nullo vnquam verbo à me laesus, scripsit in me declamationem plenam vanitatis & arrogantiae; eam vocat pietatem Ordinum Hollandia. In hac totum Ordinem Ecclesiarum Belgicarum, presbyteria, classes, Synodos: omnes Ecclesiarum ministros & electiones illorum: totam denique rationem gubernanda Ecclesia, & omnia iudicia Ecclesiastica, presbyteralia, Classicalia, Synodica, prout hætenus in Ecclesiis Belgicis exercita fuerunt petulanter perstringit, atque*

atque ita Vniuersam Ecclesiam Belgicam per me-
um latus petit. In principio scribit me libertatem
sacra docendi passim exagitare, dominatum despi-
cere & potestates conuitijs incessere. Vtramq; vero
hanc accusationem nihil aliud esse quàm vanam &
inertem calummiam, testantur mei libri & c. Tu-
lit quoque Sibrando suppetias Ioannes Bo-
germannus Ecclesiastes Leouardienſis editis
Annotationibus in Hugonis Grotij Pietatem. Has
tamē Ordines Holl. distrahi per ditiones suas
vetuerūt. Surrexit etiā pro Grotio Ioannes
Arnoldus Leydenſis ciuitatis concionator &
Responſionem ad istas Bogermanni Anno-
tationes concinnauit. Cuius pars prima hoc
anno, altera anno 1616. Lugduni Batauorum
est edita.

Contra Vorstium deniq; hoc anno Stein-
furti libellus est editus hoc titulo: *Sorex Vor-
stianus Hoc est D. Conradi Vorstij Theologi Confes-
sio De iustitia Dei, merito & satisfactione Christi,
fide iustificante & hoc genus alijs. Ex autographis
fideliter descripta, idque in hunc vsum, vt, num ille
in sinu foueat Socinianismum, cuius ex pijs lecto-
ribus liquido appareat.*

Anno 1615. Cum iam Remonstrantes à su-
is aduersarijs de iniquis processibus passim
verbis et scriptis traducerentur, quasi totius
schismatis ipsi fons essent & origo, vt qui
contentiosè innouationē vrgerent doctrinæ
martyrum sanguine obſignatæ, quique or-
dini

dini Ecclesiæ se fraudulenter subduxissent, &c. de quibus alijsque similibus iniustis conatibus iam in Contra-Remonstrantia initio Hagienſis Collationis exhibita & deinceps in alijs quoque libellis odiosè accusati erant; pro sui defensione librum edidèrunt cum hoc titulo: *Præſtor de alaratio siue Narratio processus omnis obseruati à pastoribus Ecclesiarum quos Remonstrantes vocant, in dissidijs istis Ecclesiasticis vsque ad Annum 1612. Continens Necessariam ipsorum defensionem aduersus accusationes Contra-Remonstrantia libello comprehensas. Ad illustres & prapotentēs Ordines Hollandiæ & Vvest-Frisiæ.* Lugduni Batauorum.

Cœperunt hoc anno Amsterdameses solito seueriùs aduersus Remonstrantes insurgere. Nam præterquam quod concionatores scriptis & concionibus acerrimè frequenter in eos declamarent, Simon quidam Goulardus Gebennensis, cū iam annis circiter tredecim Amsterdami Gallicæ Ecclesiæ egisset prædicantem, à Consistorio fuit ab officio suspensus & à participatione Cænæ exclusus, eò quod pro Remonstrantium sententia concionem quandam instituiſſet.

Ibidem quoque hoc Anno vulgata est *Responsio ad tres quæstiones*, quarum prima quærebatur: *An Ordinum moderatio posset saluâ conscientia à ministris recipi & an concilianda paci sit conueniens.* Subiungiturque responsio negativa.

tiua. Primò, quia ista moderatione eiiciatur ex Ecclesia doctrina de prædestinatione quam pastores populo subtrahere non possint; maximè cum nec Christus nec Apostoli ita prædicauerint, vt suspicionem absurdæ doctrinæ per crudas consequentias illatæ, potuerint euadere. Secundò, quia dū decretum prohibet absurdas illas sententias doceri, stigma inuratur doctrinæ Contra-Remonstrantium, quasi verò illa esset huiusmodi digna canterio. Tertiò, quia præcipiatur doceri falsum contra expressum Dei verbum; scilicet, hominem proprijs viribus sibi iustificantem acquirere fidem. Si enim quæratur unde vnus hominū habuerit, vt tanquam fidelis à Deo eligeretur ad gloriam, cum interim alter Deo eligenti sit obiectus vt infidelis adeoque reprobatus, non posse Remonstrantes respondere, initium, medium & finem salutis vnus, non naturalibus eius viribus, sed soli puræ & impromeritæ diuinæ in Christo gratiæ adscribi, quare dum hoc nihilominus doceri Ordines decernunt, contradictoria eos simul seruari præcipere. Non esse hoc decretum pacis conciliatiuum, sic ibidem ostenditur: Primò; quia vtraque pars liberè poterit suam docere sententiam & simul negare se contra decreti formulam quippiam docuisse. Secundò, quia populus sublimem istam

verita-

veritatem iuxta Dei verbum edoctus eique
tanquam salutari pabulo assuefactus non fe-
ret mutationem tantam sibi obtrudi, quæret-
que conscientiae libertatem, pro qua hæc-
tenus pugnasse perhibetur. Nec putabit minus
suos sibi concedendos ministros, quam Lu-
theranis ac varij generis Mennonistis sine
molestia ministri permittuntur. Et qualis hinc,
ait pag. 21. *oritura sit vnitas quilibet facile secum
dispiciet. Qualem quietem ac pacem doctrina istius
(cuius in moderatione isthac patrocinium suscipi-
tur) introductio causarit, Vltraiectina, Rottroda-
mensis, Alckmariana, Brielana, VVoerdana, Schor-
houiana, Leydensis & Hormana ciuitatum, pago-
rum quoque quorundam, tristia testantur exem-
pla. Contra vero, num quod damnum aut dissidium
perseuerantia in veteri reformatæ Ecclesie Ortho-
doxia dederit, tranquilla nobis Ecclesie Zelandiae,
Frisiae, Diœcesis Grœningensis, Dorderacensium
quoque, Amstelrodamsiũ, Enchusanorum, Schi-
damensium, Edamensium aliorumque manifestum
faciunt. Si porro deinceps plebi prohibeatur ne doctores
alios audiat, ne priuatim conuentus faciat, &
ita deinceps; an non hoc sit pugnaturum cum
libertate acquisita, qua patriotis ac ciuibus
magis est debita quam alijs, qui pro terra huius
salute ne pedem quidem mutare sustinent; &
si tum nihilo segnius cœptis insisterint (ut
ante sub papatu factum est) an non oritura
inde*

*inde sit consciëntiarum violenta coactio & in pri-
prios municipes indigenasque tyrannica vexatio,
secum quisque seriò dijudicet. Tertiò vel ex eo
quod in Academijs disputationes permit-
tuntur, inter studiosos Theologos, ait oritu-
ras sententiarum discrepantias, quas quo mi-
nus ipsi populo dein proponant, impediri
non posse. Quartò, quia per hoc decretum
non nisi de prædestinationis conciliando dil-
sidio proponatur; cum interim in pluribus
sit aliorum articulorum vel aperta vel sus-
pecta dissensio.*

*Secunda quæstio est: An igitur possit Magi-
stratus alium quendam moderationis conceptum
formare, iuxta quem doctrinâ harum Ecclesiarum
regulatâ, pax ipsæ possit restitui.*

*Respondet Primò, id non esse necessarium,
sufficere. n. ad hoc sacras literas tâquam nor-
mam fidei, & Confessionem belgicam ac Ca-
techismum Heidelbergensem, tanquam ve-
ritatis formulas. Secundò, nec posse fieri sa-
luâ veritate. Huius enim & additionem &
diminutionem mendacium generare. Et si
semel falsitati locus aliquis detur, fore vt si-
milibus causis vrgentibus nunquam sit mo-
derandi finis, vt tandem ex toto labascant ve-
ritas, fidelium pastorum esse, neutiquâ istud
permittere. Tertiò, neque id Magistratus of-
ficio fore conueniens, sed abusum concessa
ipsis potestatis, tû quia non nisi conformiter*

Drub

Divinæ voluntati quilibet superior debet imperare, in quo si deficiat, Deo magis esse obediendum, quàm homini; tum quia sic Magistratus in alienū inuolaret officiū, & in Sācta Dei intraret: Ecclesię enim regimen, quo ad doctrinæ sanæ propositionem, pastoribus & Ecclesię Episcopis commissum esse. Quartò, Conceptum huiusmodi fore iniquum. Cum enim Contra-Remonstrantes nihil ex antiqua doctrina innouandum contendant, omnem moderationem in eorum fore præiudiciū ac in fauorem Remonstrantium, qui ab antiqua doctrina recesserunt, præsertim cū ij teneant vtriusque partis dissidium non esse circa, ad salutem necessaria. Contra-Remonstrantes verò sustineant doctrinam Remonstrantium saluo salutis fundamento, aut recipi aut doceri non posse.

Tertia quæstio est: Quid ergo consilij pro pacis restauratione capiendum? Respondet in promptu esse consilium. Cum enim Remonstrantes à vetere doctrina desciverint, quam tamen absque salutis dispendio teneri posse concedunt, cumque magnam politico magistratui in causis Ecclesiasticis auctoritatem tribuant; iubeātur, inquit, auctoritate publicā antiquis se ministris reconciliare ac receptis semel vnitatis formulis adhærere. Quod si recusauerint, re ipsa eos fore con-

I uictos

uictos inobedientiæ, ac vanè magistratui fu-
 isse blanditos. Si verò contendant saltem vti-
 le fore si vetus doctrina nō nihil vel explicetur
 vel emendetur, Conuocetur, ait, pro hoc
 Nationalis synodus, eiusq; iudicio Remon-
 strantes sponte se submittant. quod si no-
 lint, præfractæ contumaciæ obnoxios se
 ostendent, &c.

Excepit has responsiones postmodum Io-
 annes Vtenbogardus editâ *Defensione Reso-
 lutionis præpotentium Dominorum statuum*.
 Quam Mauritio Comiti dedicauit. Vbi au-
 thorem hunc & omnes generatim in illo
 Contra-Remonstrantes acriter rebellionis
 arguit, qui iustissimo suorum superiorum
 mandato obtemperare durâ ceruice con-
 temnant. Probat quoque diuersorum au-
 thorum testimonijs, à Contra-Remonstran-
 tibus Deum reuera authorem peccati con-
 stitui.

Eodem anno, in Iulio, Iacobus Triglan-
 dius concionator Amstelredamensis magi-
 stratui suæ vrbs obtulit librum cum hoc
 titulo: *Rectè moderatus Christianus*. In quo (con-
 tra Ioannem La-Haye, qui eidem magistratui
Christianū moderatū obtulerat atq; in eodem
 supra dictam Ordinū moderationē defende-
 rat) probat, licet tolerandi & iterum parturi-
 endi nonnunquam sint simplicitate qua-
 dam seducti, tamen doctores falsos semper
 im.

impediendos esse, ne doceant; veritatis
 prædicationem tacere, in fauorem illorum
 qui falsa docent, non esse prudentis, sed
 infidelis pastoris, id nolle facere non esse
 pertinacis, sed constantis, non quærentis ho-
 minibus placere, sed Deo, eosque qui huius-
 modi sunt vel maximè veram pacem sectari
 Probat sua ex scripturis, argumentis item
 aduersarij e S. Scriptura depròptis, quod sci-
 licet Apostolus Paulus omnibus omnia sit fa-
 ctus, quod circumciderit Timotheum, quod
 se purificauerit, vt Nazareus, Respòdet Apo-
 stolum hoc fecisse, non tamen obseruanda es-
 se tanquam ad salutem necessaria docuisse;
 fecisse autem vt lucraretur infirmos in fide
 quod semper faciendum esse Romanorum
 decimoquarto ipse docuerit. Moderationem
 tacendæ veritatis dicit esse diaboli technam,
 qua paulatim eandem conatur euertere, sicut
 tentauit olim per Arrium in voce *ὁμοούσιος*,
 Eodem (inquit pag. 24.) modo agitur hodierna
 die: *David-Ioristis, Franckistis, Cornhertistis, &*
alijs huiusmodi libertinis non tanta curæ est pax,
licet de ea tam multum clamitent; quod satis
blasphemi eorum libri quibus Ecclesiam Dei &
doctrina veritatem quotidie proscindunt, homi-
numque multorum quietem perturbant, abun-
danter testantur. Verum quemadmodum ipsimet
nullâ in religione habent firmitatem, quin potius re-
ligione prorsus destituti (omnis enim religio nulla

religio) salutē suā in vita politica ponūt; sic etiā aliorū hominū corda secū à religione conantur dissoluere, in arena reponere, & in politico viuendi instituto fiduciam docere. Ita & illi, qui moderationem hodierno tempore tantopere student promouere, aliud nihil moliuntur, nisi vt per medium dictæ moderationis reformatam Ecclesia doctrinam, quæ ipsis aduersatur, possint obscurare; vt ita commodius opiniones suas introducant. Deinde ne quidem vel in eum finem moderationem esse adhibendam dicit, vt postea facilius veritas solidetur: non enim, inquit, facienda sunt mala vt eueniant bona. Articulos autem ambigui & duplicis sensus eudere, vanum esse pacis, verum autem discordiæ remedium, probat ex Melanthere &c. Deinceps altera parte ex grauitate controuersiarum ostendit eas non posse componi. Si (inquit) diligenter attendatur, comperiemus controuersiam non consistere solummodo in diuersis explicationibus quorundam Sacra Scriptura locorum, sed concernere præcipuos quosdam Christiana doctrina articulos, quorum quidam quinque articulis (disputatis in collatione Hagensi) continentur: alij verò extra eos, verbi gratia, De peccato Originali, De satisfactione CHRISTI, De medio consequenda salutis, De perfectione hominis in hac vita, demum De attributis Diuinæ essentie, &c.

Prodiit quoque hoc Anno Dissertatio Theologica

logica de duabus quaestionibus hoc tēpore cōtrouer-
sis quarum prima est de Reconciliatione per mor-
tem Christi impetrata omnibus ac singulis homini-
bus. Altera de electione ex fide prauisa; Sermone
primum inchoata postea vero scripto continuata,
inter Guilielmum Amesium Theologum Anglum
& Nicolaum Greuinchouium Ecclesiastem Rote-
rodamensem, Roterodami.

Ediderat hanc dissertationem prius Ame-
sius, sed ita vt argumentis quibusdam nouis
pro se eam locupletasset, & fidelitatem eius
Greuinchouius desideraret; quare hic nunc
genuinam se illam atque integram cū re-
sponsionibus ad Amesij instantias pollicetur.
In epistola dedicatoria ad magistratum Ro-
terodamensem, & in praefatione ad lectorem
Amesium aliosque nonnullos Contra-Re-
monstrantium antesignanos & Fautores acri-
ter perstringit, & accusationes eorum quasdā
aduersus Remonstrantes emissas tanquam
calumnias refellit. Secuta est postea

Guilielmi Amesii Rescriptio scholastica & breuis
ad Nicolai Greuinchouij Responsum illud prolixū,
quod opposuit dissertationi, de redemptione generali
& electione ex fide prauisa.

Amstelodami.

In praefatione ad Lectorem fidem suam
defensurus, Nicolai Greuinchouij cornua i-
ta alijs cornibus incipit retondere: Prodyt ti-
bi nuper (Christiane lector) Nicolai Greuinchouij
scriptum responderium postquam annos iam aliquos

in amaritudine fellis bene quasi maceratum ac digestum fuisset; quo certè libro ludos ille Taurios edidisse nobis videtur, vel venationis illius imaginè quæ in Hispania iam maximè viget, & agitatio Taurorum appellari solet: ubi ferox emittitur bellua, quæ nunc in vnam, nunc in alium vel agitatorum vel etiam astantium fertur, prosternens alios violentiâ, alios etiam mortifero cornu transfigens. Nam simili plane modo Hercules iste noster in hac versatur arena, dum obuium quemq; non cornu quidem sed linguâ tamen & dentibus petit, &c.

7

Hoc quoque anno Amsterdami è latino idiomate (quo superiori anno Bremæ fuerat excusi) in belgicum versi editi sunt Quatuor tractatus de perseuerantia Sanctorum: in quibus ea defenditur præcipuè contra Petri Bertii librum de Apostasia Sanctorum, per Ludovicum Crocium S. Theologia Doctorem & professorem in schola Bremensi.

Contra hunc Bertius secundæ libri sui editioni hoc anno Hyperaspisten seu protectorem adiecit.

8

Cuius pag. 220. ita texit coronidem: Videor tandem ex nebulis in apricum protraxisse acumina illa distinctionum, quibus hætenus iacuit apud multos operta veritas? Quid enim aliud toto libro tuo agis, Ornatisime Croci, quàm vt quem Deus dicit iustum, tu neges vnquam iustum fuisse? quod Deus

Deus ait posse fieri, tu neges? quod ille vocat deferere, tu voces videri, ac proinde non deferere? Quid autem in rerum natura tam certum aut clarum est, quod hac ratione non possit eludi? Ostendi non constare te tibi, iniuste mihi haresin Ariana pestilentio rem abs te esse obiectam; nec me hic à Confessione belgica tot martyrum sanguine firmata recedere, sed te Brema sub sacri Imperij Aquila degentem recedere à Confessione Augustana. Ostendi amplius tuis te iugulari axiomatibus; nec posse te de Apostasia statum ullum controuersie formare, vel problema fingere, vel thesin constituere, vel titulum tractationi præfigendum ex arte concipere. Per ipsas quoque caligines sequutus distinctionum tuarum secreta, protraxi in lucem aperta illa minimè inter se coherentia &c. Deinde dans Crocio consilium prudentius veritatē inuestigandi, post pauca subdit: Cogita post hac antiquitatem, Hebraeam, Græcam, Latinam, omnem. Vniuersa enim quanta quanta est, stat prome. Suggesto quoque tibi, vt legas Erasmi libros duos, oppositos Lutheri commentarijs de seruo arbitrio. Cessit illis Melanchthon; non erit tibi inhonorum iisdem fascēs submittere. Lutherus certe ijs nunquam respondit, tametsi diu postea vixerit. Si ille (Deus bone quantus vir & quanti animi) cepit ex eo de impetu remittere, Si Melanchthon palam recantauit; Si nos, imo si inter nos tam multi desertā priore sententiā, gloriā Deo dedimus; ne sit

mi Croci, pudori tibi agnoscere bonum quod offertur, & tantum non in oculos ingeritur, &c. Demum subiūgit *Observationes & theorematum de perseverantia Sanctorum ex Epistola Beati Pauli ad Hebræos.*

Acrius quoque hoc anno scriptum contra Iohannem Bogermannum edidit Casparus Barlaeus Collegij Theologici apud Leyden-
ses subregens, hoc titulo:

- 9 *Casparis Barlaei Bogermannus Ελεγχόμενος sine Examen Epistolæ dedicatōriæ quam suis ad pietatem illustrium Ordinum Holl. & Vvestfrisiæ notis præfixit Ioannes Bogermānus Ecclesiastes Leonardienfis. In quo etiam crimina à Matthæo Slado impacta Erasmo Roterodamo diluuntur.*

Lugduni Batau.

- 10 *Arminius quoq; licet iam diu sepultus, inquietatus est scripto quodam; cuius titulus: Thesium D. Iunij de diuina prædestinatione ab ipso anno 1593. positarum verarum repetitio; & eorū quæ ad easdem D. Arminius breuiter annotauit, in ijsq; (vt inquit desiderauit, compendiaria observatio data à Cornelio Dungano Ad Ill. Nobiliss. Spectatissimosq; Dominos deputatos Vtraiectinae prouinciæ Ordines.*

Amstelredami.

Quæ ieuerat iam etiam annis aliquot, Hollandiæ Ordinum scilicet decreto tectus Ioannis Vtenbogardi Tractatus de officio Christiani.

Christiani Magistratus in Ecclesiasticis negotijs. Hic nunc ex Zelandia antagonistam accepit Antonium Waleum ministrum Medioburgensem, edito libro cuius titulus: *Officium Ministrorum Ecclesie simulq; auctoritas & cura quae summo Magistratui in illos competat.*

Medioburgi.

11.

12

13

Vorstius hoc anno contra Matthæi Sladi Disceptationis partes duas, duos item libros emisit. In quibus suam *de vera Dei Immensitate, Infinitate, Immutabilitate, Simplicitate sententiam ab improbis Sladi calumnijs, conuitijs & Sophismatibus vindicat &c.*

Goudæ.

Quid inter hæc Vincentius Drilenburgh se teste *o didauctos*? An desinit prophetare? Ecce tibi ab illo emissus Amstelredami hoc anno *Christianus Mercurius. Dialogus de eterna Dei predestinatione Aduersus Remonstrantes, & Pastores Ultraiectinos simulq; contra pontificios.*

Alia item quædam spiritu suo digra contra Catholicos hoc & sequenti anno literis & picturis eructauit.

Anno 1616. cum iam multis in ciuitatibus, sed præsertim Amstelredami à prædicantibus exacerbati ciues Ordinum Moderationi locum dare recusarent, nullusque pene se à disputationibus tam verbis quam scriptis acrioribus, temperaret; Ordines Hollandiæ & VVestfrisiæ Hugonem Grotium ad Amstelredamenses ablegarunt. Qui 24. Aprilis

I 5

in

in senatu, semihoræ circiter spatio perorans, Ordinum nomine petijt, vt Magistratus pro Ecclesiarum pace & bono communi, non expectata Synodo, vigentes fidei controuersias vnâ cū Ordinibus tractare, decernere & decreta executioni mandare vellet. Verum negatum id est Ordinibus, relatumque ipsis Senatui consultum, quo Consules & Senatores ciuitatis Amstelredamensis declarant se cogitare religionem Christianam defendere, cuius iam vltra 50. annos exercitium in istis regionibus fuerit; iudicare quoque mutationem istius religionis absque legitima Synodo vel minimâ, suæ Reip. noxiâ fore &c. *Vide Smolletii contra Nicolauū Greuinchouiu, post præfationem.*

Scripta hoc & sequenti anno, eaque odij plusquam vatianis vt plurimum refertissima, tot sunt edita, vt colligere ea aut numerare omnia, ne dum legere, vix quisquam sufficiat. Præcipua huius anni quantum quidem mihi constat, sunt hæc sequentia.

I De Tolerantia mutua tã Ministris quã populo non obstantibus diuersis in doctrina sententijs, cum charitate obseruanda. Contra Iacobi Triglandij (in merito nominatū) Recte moderatū Christianum Authorem Iacobo Taurino Vltraiectensis Ecclesiæ Ministro.

Diuisus est tractatus iste in duas partes. In quarum priori ostendere Author nititur Triglandij cæterorumque Contra-Remonstrantium

strantium Intolerantiam è diametro pugnare cum sententia Serenissimi Regis Angliæ, D. D. Caluini, Parei, Vrihakeri, Perkinsi, Iunij; cum Ecclesijs Gallicana & Palatina, cum Synodo Hollandia &c. Quorum multos contendit ita contrarijs sententijs dissidere, vt iuxta Triglandij opinionem debeant pro damnatis & gehennæ incendio subiectis haberi. In posteriori parte, Remonstrantium sententiam in quinque vulgatis articulis longè tolerabiliorem esse quàm Contra-Remonstrantiū, defendit, nō tamen tantū esse discriminē, quin partes sese mutuò tolerare in eadē Ecclesia valeant.

Verum contra hanc Taurini tolerantiam mox, altera etiam parte nedum edita, insurrexerunt pro Triglandio, iam contra Vtenbogardū occupato, defensores duo pluresue. Nam prodijt primo Amstelredami *Proba seu Exēplar Mutuæ tolerantia Iōis Vtenbogartij & Iacobi Taurini. Hoc est, Index variarū felle & amaritudine repletarū, inconuenientiumq; calumniarum quibus doctrinam Ecclesiæ & probos eius Ministros turpiter traducunt. Desumptus ex eorum scriptis quorum impromeriti sunt tituli, vnius, Defensio Resolutionis; alterius, Mutuæ tolerantia. &c.*

Hunc Indicē secutus videtur alius liber, cuius titulus est: *Defensio Rectè moderati Christiani à Iacobo Triglandio concinnati. contra fucatā Iacobi Taurini mutuam tolerantia & intricatum eius super ea librum. Per fidelem quendam verbi Dei Ministrum.*
Amstelredami.

Taurinus quoque contra rumores de nimia sua acrimonia pullulantes, *Pressiorem edit declarationem quarundam pbrasum in priori sua parte vsurpatarum.* Ad Magistratum Amstelredamensem.

Vbi conqueritur librū suū (licet cum consensu Ordinum Vltraiectionum editum) ab eodem Magistratu citiuis esse prohibitum. Qua occasione refert mendacia, calumnias & perfidas contumelias, quas non ipse solum & Ioannes Vtenbogardus cæteri que Remonstrantes, sed etiam Vtraiectionis ciuitatis Rectores tam à prædicantibus Amstelredamensibus in eorū cōcionibus, præsertim à Plācio, quàm à Vincentio Drielenborgh in canticis, rhytmis & libellis eius varijs perpessi iam dudum sint: Ut ita ostendat, non adeo mirandum esse si paulo acrius contra eos processerit.

Emiserat idem ille Drielenborgh in fine superioris anni (hoc quoq; anno iterum impressum) *Breue examen & Sententiam Ioannis Vtenbogardi super tractatu quodam cuius titulus est: Defensio Resolutionis præpotentium Dominorum Statuum &c.*

Notauerat in eodem Examine quasdam graues (vt loquitur) blasphemias & accusationes ex supradicto Vtenbogardi tractatu desumptas.

Secuta deinde est *Necessaria defensio Ioannis Vtenbogardi. contra libellum grauium blasphemiarum & accusationum, &c.* Sed hic Vtenbogardus

gardus de stercore fætidī & putidī loci secreti, id est, cordis sui (vt postea Drielenburgh se explicat) & similibus phrasibus, adeoque cum stercore, scilicet cum Vincentio Drielenburgh, certans, siue victor siue victus, maculatus est. Nam aliquantō post editus est Amstelredami; *Progressio & Exhibitio Ultraiectini Martyris Ioannis Vtenbogardi. Qui, postquam Examen eius & consequens inde sententia breuiter essent proposita, in theatrum Orbis terrarum progressus est perfrictā fronte, cui pertinaciter insculpta est superscriptio peruersa ipsius Necessaria defensionis super graues blasphemias & accusationes, quas contra Dei Ecclesiam admisit; quorum indicem ipse libellū nominat, ferens sua super pectus suū priuilegia. Per Vincentiū à Drielenburgh membrū Ecclesie Dei, propter testimoniū Iesu Christi proscriptū ex ciuitate, vrbibus & ditionibus Ultraiectinis.*

Appellauerat Vincentium Vtenbogardus in sua defensione, præsumptum seu putatitiū Ultraiectinū Martyrem. Male hoc habebat hominē, qui nō putatitius, sed verus; nec Ultraiectinus, sed diuinus seu cælestis voluit diuinæ veritatis Martyr seu testis appellari. Ideo istud, tanquam probrosum, nomen in authorē suū regessit, eumque ita Ultraiectini martyris personam facit sustinere, vt ipse interim maledici morionis dextrē sustineat.

Post has velitationes in Iulio Iacobus Triglandius librum edidit, quem intitulauit, *Defensionem doctrinae & honoris Reformatæ Ecclesie*

clesie

clesia cōtra varias blasphemias presertim Ioānis Vtenbogardi. In quo eū de Sophisticis amphibologijs, & violenter tortis expositionib. & imprimis, de testimonijs quorundam Doctorū malā fide citatis redarguit. Accusauerat Vtenbogardus Contra Remonstrantes, duritiā, inobedientiā & seditionis, vt qui decretis Ordinū nullatenus vellēt acquiescere. Triglandius ex aduerso Remonstrantes de fraudulentā pacis simulatione, vt nimirū sub illo prætētu, sectam suam stabiliant, arguit: Se ait falsā consciētiā intermittere non posse, quin cōtra falsam Remonstrantium doctrinam veritatis patrocinium præstet. Tractat latē de Prædestinatione & Reprobatione, de vocatione externa reproborum, de prouidentia Dei in malis, & necessitatione ad peccādum, de naturæ lapsū, de gratia efficaci, de perfectione Sanctorū, & salutis certitudine; de antiquitate istius suæ doctrinæ, & quomodo in Ecclesia doceri debeat. Respōdit post Ioannes Vtenbogardus, *Clara* sui inscriptione defendens ea loca in quorum citatione malæ fidei à Triglandio insinulatus fuerat.

Probatque multos esse inter Calvinistas qui cum magistro suo Caluino Deum reuelantē statuunt peccati esse authorem, eumque absolutē necessitare homines ad peccandū. Contra hunc quoque librum Triglandius postmodum

odem hoc anno, alium opposuit, cum hoc titulo: *Clara Demonstratio, qualiter Iohannes Vtenbogardus nullatenus se purget in sua nominata Clara Iustificatione &c. tractās praesertim de Necessitate ad peccata, deque Tolerantia mutua.*

Hunc iterum secutus est alius libellus, cuius auctor Gemmarium se nominat ciuitatis *D. Matersalem* (id est, per anagramatismum *Amstelredam*,) puerum se dicit octennem (Octo enim iam anni elapsi erant à regeneratione Vincenty Drielendurgh) eundem qui lapidem philosophicum, spirituale, generale & specialem pridem inuenerat. Hoc est qui tragicam Babylonis comœdiam, scurrili prorsus & venenosissimo scripto contra Romanum Pontificem, Catholicam Ecclesiam vniuersam, & potentissimos Christiani orbis Principes egregiè blasphemus emiserat: ibi enim huiusmodi finxit lapidem suggerente aut (vt ipse hic fatetur) *demonstrante illo cuius solius is est proprius.* Quis ille? ὁ καλέμινθ διαβολῆς Apo-
calypseos 12. versu nono, qui cum mendaciū lo-
quitur, ex proprijs loquitur Ioannis 8. versu 44.
Is ergo Idem auctor ingenti confidentiâ, hūc quem dixi libellum contra Ioannem Vtenbogardum dedit cum hoc titulo: *Spiritualis cāpana pulsus super duplici propositione facta precipuè ad Ioannem Vtenbogardū, eiusq; principales commilitones, ad fautores quoq; eorum ac defensores*

Qui dicitur calumniator.

fores ceterosque omnes Ecclesia Dei aduersarius
 quo fundamentaliter & aperte demonstratur, om-
 nes illos nec Deum nec Christum nosse, neque vlla
 habere bona opera qua Deo in Christo sint accepta.
 Et infra sic: cum privilegio Actuum Apostoli-
 corum cap. 4. versu 19. & cap. 5. versu 29. (vbi da-
 tur nobis privilegium Deo magis obedi-
 dum esse quam hominibus) Atque vt lectori
 suam de victoria fiduciam ostendet, quasi de
 re bene gesta epinicion pro tessera libello
 praefixit: ALLELVIA. In hoc libello pos-
 famosum in Ioannem Vtenbogardum proce-
 mium, arguit ex multis Scripturae testimoni-
 is, Deum omnia operari in omnibus, opera-
 tiones etiam homicidarum & adulterorum,
 esse tamen omnia quae Deus facit valde bona,
 multa autem hominum opera detestanda esse
 & mala coram Deo. Tandem prouocat om-
 nes qui contra ista asserere quid voluerint
 Confessionem Belgicam & Catechismum
 Heidelbergensem sacrae Scripturae confor-
 mia esse & per spiritum Sanctum scriptori-
 bus inspirata, tueri se ex Dei verbo velle re-
 cipit. Epilogi vice: vnusquisque (inquit) huius
 sit praeuocatus, ne vel Ioannem Vtenbogardum, vel
 sententia eius adhaerentes tanquam Christiani Eu-
 angelij Doctores audiat, quam diu quidem in opi-
 nione sua persistunt. Ipsi enim (vt patet ex menda-
 cibus eorum concionibus & libris, intra septem
 praesertim aut octo abhinc annos auditu & visu
 videri

*Verè iustificatē fidem nec confitentur nec habent
atque adeo neque Deum, neque Iesum Christum
Dominum ac Salvatorem nostrum nōrunt, &c.*

Emisit iterum iste Vincentius hoc anno
Christianum Mercurium, duas ferentem episto-
las, quas ipse in suæ regenerationis principio
anno scilicet 1608. ad Arminium & Vten-
bogardum, tanquam ad veros Euāgelij præ-
cones, dederat. In quibus quia nimium visus
est eos tunc commendasse, in quos nunc ita
debacchatur, commentarios iis attexuit qui-
bus laudes eorum in alium quàm verba so-
nant, sensum torquet.

In summa triūphare videbatur & vincere
noster Vincentius, in calumniandi & contē-
tioso scribendi genere, omnes simul Remon-
strantes; donec simplici & apertā veritate in-
certamen prodeunte; non nihil confusus, de
spiritu suo visus est non parum remittere.
Prodiit enim circa idē tempus

*Clara declaratio conditionis Vincentij à Drie-
lengborgh ex ipsiusmet scriptis. Ex qua videre est
quam verum sit, quod ipse supernis & cœlestibus
inspirationibus & apocalypsibus à Deo sit donatus,
ac propter testimonium Iesu Christi proscriptus, per
H. Pagium S. Theologia studiosum.*

Leydæ.

Examinat hic author modestè & patien-
ter omnia quæ de se gloriosissimè Vincenti-
us iactare solebat, ac solide satis refutat fin-

K

gub

gula Malam quoque Vincentij fidem in quibusdam aperte demonstrat. Quare Vincentius in hoc certaminis genere non versatus, utpote in quo obiectum exercendae suae vesaniae non reperiret, mox *Dialogum* emittit inter *Fredericum & Theodorum de quibusdam scriptis Vincentij Drielengburch contra Ioannem Vtenbogardum &c.* Vbi multa quae contra Ioannem Vtenbogardum & ceteros Remonstrantes ad speciem contumeliosissime & mendacissime scripserat, in mitiorem sensum trahit & commodius explicat. Praedictum tamen H. Pargium tanquam Vtenbogardi pedissequum, quasi contemptum, non nihil fugillat, tanquam cui non sit operae pretium respondere. Ita hunc aduersarium declinavit.

Edidit quoque circa haec tempora Ioannes Vtenbogardus *Epistolam* quandam (quam vocat *Auream*) *Martini Buceri in qua docet quis sit haeticus, & quousque Christiana communicatio cum dissidentibus seruanda sit.* Cum praefatione ad Magistratum Hagensem.

Huius Epistolae mox oppositae sunt *Tres Epistolae Aureae Ioannis Vtenbogardi.* Quibus quidam amatores aliquos *Euangelicae veritatis* & *membra Ecclesiae Christi* ultraiectine ad constantiam in suscepta doctrina & communi ordinatione hortatus fuit &c.

Ordinatum quoque est *Antidotum*, contra *perniciosum Ioannis Vtenbogardi pharmacum*

quod Moderatio dicitur. Per Galenum Philale-
tium.

Nondum hoc anno satis defensio videba-
tur Sibrandus Lubberti. Quare Franciæ in
Frisia edita est, Godefredi Sopingij Apologetica
Responsio ad libellum anonymum qui vocatur Boña
fides Sibrandi Lubberti. & ad Hugonis Grotij pie-
tatem. Summam libri Author hanc ponit.

1. Absterguntur multa calumnie falsò Clarissimo
illi viro Sibrando Lubberto impacta. 2. Articuli
quinque in Hollandia controuersi ex Philippo Me-
lanthone & Patribus excutiuntur, Quorum etiã
hæc à Grotio in Pietate sua allegata, à corrupte-
lis vindicatur 3. Ordo Ecclesiarum Belgicarum
contra Grotium & alios confirmatur.

Contra Hunc authorem & alios plus satis ho-
stiles prodijt Casspari Barlai Subregentis in
Collegio Theologico Leydæ, Dissertatiuncu-
la; in qua aliquot Patriæ Theologorum & Eccle-
siarum male sana consilia & studia iusta oratio-
nis libertate reprehenduntur. Ait pag. 4. esse in
Belgij isto tractu viros predicatorij ordinis,
vocales plus satis, qui ad scribendos salutiferos li-
bro: inepti, ad prædicandã Christi sapientiã elin-
gues, tamen ad obrectandum cum Magistratibus
tñ dissentientibus circa res religionis symmystis di-
serti sunt & copiosi Pag. 5. addit: Si templa aliquot
Hollandiæ peragrarè libeat, Theolog. quã plurimos in-
spernologos, cõcionatores, in cõuitatores, pacis præ-
cones, in factionum principes & schismatis facinorosi

ebuccinatores transformatos mirabere, nec tam deformata amplius quam pessimis aliquorum moribus deformata religionis antistites esse iurabunt &c.

20 Translatus est postmodum hic libellus in Belgicum idioma: atque ita aptior redditus quem Vincentius Drielenburch exagitat. Quare is contra illum in fine huius anni *spiritualem* emisit *equitem* &c. In quo suo more sibi placet. Atq; in fine frigida captata occasione, omnium ferè à se scriptorum catalogum recenset.

21 Pro Contra-Remonstrantium inobedientia circa moderationem, ab Ordinib. ipsis prescriptam, defendenda, editus quoq; Amstelredami est libellus *Eusebii Montani*, de auctoritate Magistratus. Vbi defenditur, licet inferiori magistratui, pro defendenda auita religione, superiori eam turbare volenti resistere &c.

22 Ibidem formatus ab aliquo prodijt *status* *precipuarum questionum & controuersiarum inter Remonstrantes & Contra-Remonstrantes gentium*. Sed non placuit Remonstrantibus illius questionum computatio. Quare mox Haghemissa est *Caucela contra malitiosum & falsum scriptum nunc recenter Amstelredami editum* *titulo status precipuarum quest. &c.*

23 Amstelredami quoq; iterum explicatum est *caput nonum Epistola ad Romanos. per Theodorum Scabaliæ*. Leyde

Leydæ edita Richardi Thomsonis Angli Dia-
 triba de Amissione & intercisione Gratia & Ju-
 stificationis. Vbi acriter Remonstratium sen-
 tentia defenditur.

25

Harderuici; Tapeinophrosynes Dialogi duo pro
 Caluini de prædestinatione sententia, per Io-
 annem Urbanum pastorem Hattemensem. Con-
 tra hunc Goudæ impressa est Temeritas re-
 calcitrans siue dialogus inter sanam Rationem &
 stultam Temeritatem. Per Marcum Gualterum
 Schola Campensis Rectorem.

26

27

Hoc eodem Anno Gaudanus quidam
 cōcionator H. Herberts dictus, pro causa Re-
 monstrantium *breuem & claram demonstra-*
tionem edidit; qui libellus tā fuit auidē di-
 fractus, vt intra quatuor mensium spatium
 iterū fuerit incusus. In prologo vtilē probat
 de prædestinatione disputationē, modo abs-
 que schismate peragatur, *sicut factū inter pri-*
mos Reformationis auctores, & sicut modo fit, in-
 quit, *inter Papistas, præsertim cum isthac contro-*
rouersia, in nullo vnquā Concilio, imo nec in Cate-
chismo aut Confessione satis sit decisa; itaq; male
 eos agere, qui sub interminatione schismatis,
 aut nescitate salutis alterā partē vrgent: anti-
 quitatem sententiæ suæ ad Apostolorū vsq;
 tempora deriuat, Lutherum & Melanthonē
 licet nō in iuuenili calore, quo rapti aliquādo
 exceßerint; saltē in matura ætate sibi consen-
 sisse. Denique decisionem alicuius Con-

K 3

ciliij

cilij se quidem ait non subterfugere, nec
tamen eidem multum confidere, tum quia
optima quæque Concilia excepto Aposto-
lorum, in quibusdā errauerint; tū quia plura
Concilia fuere simpliciter mala quā bona. Ita-
que iuxta Confessionis Belgicæ articuli
septimum, scripturam solam statuendam esse
regulam omnium: ita nimirū vt ea reformet
Concilia, antiquitates, cōsuetudines, multitu-
dinem, sapientiā ac iudicia hominum. Tra-
ctatus eius quatuor constat capitibus, Sacra
Scripturæ testimonijs confertissimis, quibus
primò probare nititur, Deum saluare velle
omnes, sed sub conditione *si credant*, & sub
eadem conditione saluandos predestinasse, ce-
teros *ob infidelitatem* reprobasse. Secundò Chri-
stum esse mortuū pro omnibus etiam repro-
bis ita vt nemo salutem cōsequatur, nisi cre-
dat. Tertiò, neminem esse Deo acceptum, nisi
per gratiam præuenientem, concomitantem
& subsequentem; hanc tamen gratiam non
ta operari quin homo eidem possit dissentire;
hoc autem fieri in peccatoribus, quibus
sufficientem Deus gratiam offerat. Quarto
iustos posse à gratia excidere atque adeo sa-
lutem perdere: idque sæpe esse factum.

Harderuici quoque hoc anno *Tractatus pro-*
dyt de iuribus Ecclesie Christi, & Magistratus
Ecclesiasticis contra Ioannem Vtenboga-
et c. per Ellardū à Mehen Ministrū Harderuicem
Cin

Circa finem eiusdē anni V Vilhelmus quidā Teelingius Concionator Medioburgensis in Zelandia librum iustæ magnitudinis in quarto, idiomate etiā Belgico, emisit, quē *Eubulum* nuncupauit: tractatque in eo de diuersis considerationibus super præsentī statu Christianæ suæ & suorū Ecclesiæ; simulque fidelem conatur tradere instructionem, iuxta quam obortæ inter suos difficultates componi optimè possint. Huic & authori & libro Remonstrantes Leydenses (licet in ijs, quas narramus, dissidijs, aduersarij) in citata sæpe Epistola sua ad Pastores externos, pag. 52. huiusmodi dant testimonium: *Hæc (est) sententia V Vilhelmi Teelingij Ecclesiastæ Medioburgensis, quo non alium aut eruditione aut pietate priorem habet classis V Valachriana. Is nuper scripsero, in quo multa eruditè & piè propæce Ecclesiarum differit, sex fidei capita esse docuit, &c.* Summa libri hæc est. Causam tanti mali esse peccata, quia scilicet primam charitatem reliquerint, quod ita se habere ostendit capite nono acerbè & recensens & redarguens publica quam plurima vitia. Ideoque primum generale pacis & concordie restaurandæ remedium dicit esse morum in republica emendationem: Tum quomodo ea commodissimè institui & possit & debeat, edocet Totius reformationis vnicā normam & regulā adhibendam esse scripturam sacrā. Ideirco ne-

minem debere vel suo cerebro aut inuentis proprijs, vel patribus, vel hominum decretis locum aliquem in hac reformatione concedere. Dein particulare remedium trimembre præscribit, conuictionem veritatis in articulis fidei cōtrouersis, persuasionē charitatis in mutua tolerantia, corporalē coactionē, per auctoritatē Magistratus, aduersus pertinaces. Primū dicit esse ex scripturis solis possibile, saltē in præcipuis articulis ad salutē necessarijs. Sic ubi autē deficit hæc scripturæ claritas, ibi adhibendum esse secundum remedium, quamdiu illud prodesse Ecclesiæ potest: non tamen tolerantiam aliquorum dogmatum vsurpandam, nisi communi totius Ecclesiæ cōsensu; ideo, vt de eo constet, synodum nationalem esse necessariam. Ad tertium suo tempore & loco adhibendum, Magistratum teneri; per illud non cogi conscientias, sed vtile esse quibusdam vt cogātur ad media per quæ possit eorū voluntas iuclinari ad veritatē: Ecclesiam item posse contra Magistratus voluntatem spiritualibus clauium armis veritatem propugnare. Magistratū verò, sicut nec quāquam aliū, teneri Ecclesiæ iudicium recipere nisi, post diligens examen, illud sacræ scripturæ consonum esse iudicauerit. Tractat reuera hæc latissimè & quantum reformationis fundamenta sinunt exactissimè neq; quas ob eorundem fundamentorum debilitatem patitur

tiatur

fiatur angustias, ita ut alij solent, dissimulat. Attamen, quid preconceptum contra veritatis defensores valeat ad cæcitatem odium, suo ipse exemplo non obscurus testis est, ubique contra Ecclesiæ Catholicæ veritatē conatur frustra, ut suo nos infra loco videbimus. Cum illo enim ob materiæ quā tractamus similitudinē, pro rimanda veritate præceteris nobis erit consultadū. Det ipsi Deus odium abijcere & veritatem quærere.

Eodē anno typis expressa est tabula quædam, in qua, prolatis testimonijs ex Caluino, Beza ac præcipuis Contra-Remonstrantium antesignanis, oppositisque in contrarium S. Scripturæ testimonijs, ostenditur Contra-Remonstrantes contra verbum Dei, tria isthæc ab ordinibus vetita puncta vere profiteri ac credere, scilicet *Deum quosdam homines creare ad damnationem, necessitate eosdem ad peccandum impellere, inuitare quoque ad salutem eos quibus tamen eam nolle dare omnino decreuit.* Subiecta erat tandem Turcarū seu Mahometanorum circa eadem puncta Contra-Remonstrantibus consentiens opinio ex Azoara 24. & 26. Alcorani, & ex Mahomet in libro Boari capite quarto. Non dissimilem praxin iniere Contra-Remonstrantes. Nam ex Arminio, Venatore, Vorstio doctrinam S. Scripturæ testimonijs oppositam patentibus pliscatisque tabulis disperserunt negari: scilicet

K 5 ab eis

ab eis peccatum originale, impotentiam hominis ad bonum post lapsum, imputatiuam iustitiam, perseuerantiæ certitudinem &c. Notât insuper à Remonstrantibus mala fide Caluini eiusque asseclarum sententias in ipsorum tabula citatas fuisse, ingratitudinem ipsis erga primos suæ reformationis parentes ac libertatis vindices, impropere; Turcarum citatam in tabula doctrinam in ipsorum redundare ignominiam, vt qui vel à Turcis in veritatis cognitione superantur, Hanc dein tanquam confessam Turcarum & Contra-Remonstrantiū ἡμολόγησαν Remonstrantes in causæ suæ patrocinium denuo annotarunt.

Certatum denique est aduersarijs scriptis de concione quadam, quam vehementiorem & ad causandum schisma comparatam habuit Festus Homnius Leydæ in templo Sancti Petri, Octobris 16. Drielenborch quoque rythmos aliquot idiomate vulgari, sed stylo proprio, commentus est contra Taurinum sub emblemate Reineri vulpeculæ &c. Pro quibus etiam simile recepit laboris præmiū *Ab Equo missus Ad Asinum* &c. Vnum latinum carmen sic habet:

*In Vincentium A Drielenburch, nequitia omnis
& spurcitia collauiem ex vrbe & ditione Vltra-*
flina pro merito scriptum.

Vincenti, sapiens tibi videris,

Non

Non es, crede mihi: Quid ergo? Stultus,
 Nugator stolidus, Calumniator
 Insulsus, nihil in tuis amœni
 Scriptis, ingenij, salisue docti,
 Nil quod erudiat, nihil quod ulli
 Prudentum placeat; pro acitate
 Nostros insipidâ, calumniisq;
 Demens persequeris: profecto miror
 Quis Dæmon, Furiaue quæ replerint
 Hac te spurcitiâ, malo atque peste. &c.

Deinde subiungitur hoc anagramma.

VINCENTIUS A DRIELENBORCH.

EN HIC TURBO DELIRANS VNICE.

Et quia fortasse pluriâ facit Vincentius suum barbarum *Paterradeo*; ob numerû 666. ideo fuit qui ei in honorê excogitauit hunc titulum: VINCent Van Dr VLenborch. Alius pressius ipsum designans *Cucullum* confecit inscriptum hoc symbolo: DrleLenbVrch paVs Van aLLe sotten, id est, papa omnium stultorum. Vel breuius latinè reddi potest, DrleLenbVrch pLanè stVLtVs.

ANNO 1617. Cum iam sat verborum incomponendis dissidijs videbatur, ad verbera deueniendum Amstelredamentibus visum est. Causa tumultus eiusque euentus epistolis quibusdam familiaribus vulgari ac Latino idiomate emissis, ista refertur: Cum Vvalones quidam qui cum Remonstrantibus sentiunt, in vrbe per aliquot dies Domi-

nicos

nicos seorsim conuentus suos habuissent, sine vlllo Senatus interdicto: ciues quidam indigenæ sibi nihil minus permittendum rati è vicinia Leydenſi concionatorem quendam accersuerunt. Hic quinto Februarij circiter trecentorum auditorum frequentia primam concionem habuit; quibus etiam nonnulli ex aduersarijs exploratores se adiunxerant. Postridie Remonstrantes alium locum (vt sufficiens esset auditoribus spacium) mille quingentorum hominũ capacem conduxerunt: illũ parandum subsellijs & suggesto instruẽdum curarunt. Rumore diuulgato de conductã tam ampla apotheca, in qua iuxta Remonstrantium doctrinam conciones esset habendæ; Zelotæ quidam seditiosas quasdam accadem spirantes scedas per vrbem disseminarunt, ac passim columnis bursæ (locus is est mercatorum conuentui destinatus) templorum valuis, pontibus & alijs locis affixerunt: quarum prima vndecimo Februarij affixa sic habebat. Si cui est animus sacrilegos falsatores verbi Diuini exterminare die Dominico hora semioctauo in bursa se sistat. Nihilominus Remonstrantes die sequenti ad secundam concionem maiori frequentia conuenere ad mille ducentos, vt fertur. Concinator exposuit primũ pluribus, se non venisse eò sua sponte, sed accitu & rogatu multorum honestissimorum ciuium, qui diceret con-

conscientiarum suarum edificationi minime facere dogmata quæ Amstelredami in publicis Ecclesijs contentiosissimè vrgerentur & tanquam ad salutem necessaria magna verborum acerbitate populo inculcarentur. Deinde concione prope ad finem perducta surrexit Anglus quidam qui prope suggestû Ecclesiasticum sedebat, & erectus in pedes, sublata voce, in hæc verba prorupit: *Audite Domini, audite: An aliter docetur in templo veteri & nouo, ubi Ecclesiastæ nostri Plancius, Triglandius, Hallius & ceteri concionantur?* Respōdebat promiscuè vna voce populus: *imo verò, imo verò*, paucis iterum aduersarijs reclamantibus & negantibus. Iam ante pueri foris stātes lapidibus vitreas domus fenestras petere cæperant; mox tantus fiebat aduersariorum concursus, vt se mouendi vix cuiquam facultas daretur, clamores tollebantur intus & foris quibus etiam ad Remonstrantes occidendos se mutuo hortabantur, clausa deforis ianua ne quis effugeret. Sed Remonstrantium ingens multitudo ingressos aduersarios deterruit, donec perruptis vi foribus, cum sanis & risu circumstantium ægrè se quisque in tutum reciperet. Concionator egressus, tametsi honestioribus quibusdam ciuibz cinctus, luto cōspersus est & scopis madefactus, facie conspurcata. Tandem & lapidibus impetitus cum suis stipatoribus fugam arripuit.

Ipse

Ipse in domum quampiā ingressus se occultabat. Herus domus vnus ex Scabinis generis eductis etiam cultis cum famulis suis aegre tumultuantē turbam domo prohibuit. Dein aduersus locum vbi cōcio habita erat, hostilis mouetur expeditio, ruptis ablatisque omnibus tanquam in prædam datis, adeo vt à meridie etiam imbrices è tecto deijcere ceperint, tanquam solo domū æquaturi, ni Magistratus auctoritate progressus fuisset interruptus. Deinde per septimanam sequentem affixis quibusdam programatibus, ad maiora audenda sunt incitati. Die decimo nono Februarij, id est, sequenti Dominica, hora circiter octaua matutina, congregati sunt in bulla quadringēti vel quingēti zelotē, qui plateas omnes percurrentes horrendū clamitabant: *Vbi nunc sunt Arminani?* Quorundam Remonstrantiū vitreis ædiū fenestris cōfractis: vnū dictum Adrianū Antonij lapidū iētū tollere de medio statuerāt, qui in aliā domū cōfugiēs eius etiā specularia vitrea persequētū furori rea fecit. Inde in domum Remi Episcopi irruentes, post excussa saxis specularia, ianuas & fenestras perfregerūt, domū totā diripuerunt, pecuniam, vestes & quicquid fere erat in domo portatile, rapuerunt. Prætores eò se conferebant ad tumultum sedādum, sed frustra. Timor erat ne urbem totā direptio ista peruaderet. Damnum Remo illatum æstimatur

matur duodecim vel octodecim florenarum
 millibus. Ad 4. vel 5000. hominum è pro-
 pinq̃uo otiosè hæc spectabant. Tandem hora
 prima direptione peracta; cum iam tecto de-
 moliendo & domui solo æquandæ admotæ
 essent manus, venit eò magistratus cum duo-
 bus militum signis & raptores compescuit. A
 ciue Amstelred. viro cordato & honesti ssi-
 mo intellexi vnum ex ipsis direptoribus præ
 cæteris zelosū opificio scriniarū à Magistra-
 tu apprehensum ac examinatum de causâ tā-
 tæ violentiæ in bonos ciues, respōdisse: *Quid?*
Impij isti nebulones, cum Deum dicant peccati
authorem, eumque homines, nulla culpa ratione
habita, ad infernum detrudere, digni sunt qui ig-
nibus exurantur. Ita miser causam tot iam an-
 nis tam acriter disputatam etiam-num igno-
 rans, in hostibus amicos expugnabat. Porro
 præfatis literis annexa est dissertatiūcula, in-
 iuriam in hoc tumultu Remonstrantibus illa-
 tam acriter prosequens, contra quam aliquā-
 tō post alius responsionem edidit, qui & in-
 ualoris dictæ atrocitatem extenuat, & disser-
 tatiunculæ istius authorē seditionis arguit,
 inuectusque in Remonstrantes varia particu-
 larium inter eos personarū vitia iisdem im-
 properat, vt de Iohanne Vtēbogart, quod ex-
 altari per captatum Magistratus fauorem ex-
 quirat, atque ita Ecclesiam in extremam mi-
 seriam conijciat: quod Remonstrantium ali-
 quis

quis in ludibrium Contra-Remonstrantium
 cani suo nomen *Slyckeus* id est, *cœnogeusius*
 (quo nomine odiose illi solent compellari)
 imposuerit, quod inter Remonstrantes inue-
 niatur, qui Dorderaci in catasta flagris cæsus
 & in exilium sit eiectus; quique Amstelre-
 dami ob alia scelera carceri fuerit mancipa-
 tus &c. Responsio ad hæc non multò post se-
 cuta est hoc titulo: *Breuis ac manifesta denuda-
 tio spiritus cuiusdam mendacis qui nuper appa-
 ruit, in edita Responsione ad dissertatiunculam
 tumultus Amstelredamensis.* Vbi dum prædicta
 aliaque multa negantur ac refutantur, quin-
 quaginta & quinque mēdacia à priori respō-
 dente breui libello admissa indigitantur. Se-
 ditionis Spiritus Contra-Remonstrantium
 proprius esse asseritur, quo concitati non
 horrea tantum diuersis in locis sed & publi-
 ca templa cōtra expressam Magistratus pro-
 hibitionem violenter inuaserint: Nomina-
 tim taxat aliquos Contra-Remonstrantium
 prædicantes, qui nuptias ante ratum matri-
 monium exercuerint: De Iōanne Vitēbogar
 honorificè, de P. Plancio contemptim author
 loquitur &c.

Dum hæc Amstelredami inchoantur, de-
 cimoquinto scilicet Februarij, Arnhemij à Se-
 natu curiæ Gelriensis, nomine ordinum eius-
 dem Gelriæ ducatus; decretū est editum, quo
 prædicātes Neomagenses, Tielenses & Bom-
 melij

melij (qui iam dudum Remonstrantium partibus fauebant) iuebantur intra bimestre spatium statum suæ cum alijs ministris controuersia eidem Senatui breuiter explicare, addere quoque sententiam suam, num fundamentum antiquæ Apostolicæ Christianæ religionis in istam controuersiam traheretur: Quod si nō; excogitarēt, an & quomodo vtriusque partis sententia cum Ecclesiarū pace seruari ac defendi possit & debeat. Vetabantur item quicquā siuè directè, siuè indirectè, scribere aut dicere tam priuatim quàm publicè quod quocunque modo à recepta semel reformatā doctrina discordaret. Præcipiebatur quoque, ne quis in posterum minister Ecclesiæ eligeretur; nisi iuxta præscriptū Geldriensis Synodi habire Anno 1612. vbi articulo vigesimo (qui cum alijs duobus huic decreto subiungitur) hæc formula profitendæ fidei initiandis ministris præscribitur: *Nos infra scripti verbi Diuini ministri hisce declaramus sincerè & bona coram Deo conscientia, fateri nos ac sentire, in confessione ac Catechismo reformatarum Belgij Ecclesiarum constantā doctrinā pro vt ea ante hac vnanimiter in hac Ecclesia prædicata fuit, in omnibus cū S. Scriptura ac Dei verbo conuenire, simulq; promittimus, nos eandem doctrinam tum publicè tum priuatim pro viribus defensuros ac docturos, omnesq; errores eidem repugnantes reiecturos ac propulsuros &c.*

L

Depum

Demū cauebatur eodem decreto ne quāquam vtriusvis partis ministrorum, vltos famosos libellos scriptave maledica vel ederet, vel alibi edita inter populum spargere; ne item odiosis *Remonstrantium, Contra-Remonstrantium, Arminianorum &c.* nominibus apud populum vteretur. Circa idem tempus minister quidam Thilarus Alardus Frisus detectus delatus est, contra vltimum edicti membrum, tabulam congruentiæ doctrinæ Contra Remonstrantium ac Turcarum (cuius superioris anno meminimus) quibusdam ex plebe cōmunicasse. Quare ipse depositione censuram quorūdam amicorum intercessionē agrē euadens, iussus est omnia quæ distribuerat exemplaria colligere ac in curiā transmittere si qui autē tradere exemplaria renuerent, eos ad senatū deferre; ipsa quoque tabula per sententiam curiæ igni est adiudicata et publicē cōbusta. Prodiit nō multō post, inter scilicet dies quatuordecim libellus authoris anonymi, modestē (vt habet titulus) prædictæ curiæ Geldriēsis acta examinās; in quo multis argumentis author nititur ostendere, istam Contra-Remonstrantium praxin rectam ad papatum denuo reuocādum viam sternere; Nimirū quia de prædestinatione rigorosam adeo tueātur opinionem honori diuinitatis bonisque moribus contrariam, in qua maxima ex parte cū inquisitoribus Hispanicis

gidioribusque papistis conueniant, quia opinionem suam nunquam ab vniuersali Ecclesia receptam violenter studeant fidelibus obtrudere atque ita cum Romano Pontifice nouos fidei articulos condant. Quod non valentes ex Dei verbo errores suos stabilire, ad humana scripta prouocent, eadem verbo Dei non modo æquiparantes, sed & præferentes, cum illud explicari velint ad istarum formularum sensum: Quod insuper ministros confessioni ac catechismo adstringant in eo sensu, quo à priuatis quibusdam doctoribus intelliguntur, quousque papistæ nunquam (ait) peruenerunt: Quod se tueantur triginta vel quadraginta annorum præscriptione, quam & ea in dubium vocari non temere possit. Quod sententiæ suæ quidquam cōtradiçi nullatenus patiantur, magistraliter satis expositulantes an huc vsque Ecclesia errauerit, quasi verò reformatæ Ecclesiæ subito ad perfectionem deueniret & exinde errare amplius non possit; quod exitialem regnis doctrinam de puniendis tollendisque hæreticis tam perfriçta fronte vrgeant vt proclamant ex diabolo prouenire quod magistratus in hoc detrectet consentire &c. Dein ea quæ in edicto prædicantibus sunt vetita publicè vel priuatim proponere, ita sugillat: Nunquid igitur prædicantes isti de prædestinatione eique cognatis ex sua sententia nec prædicare debent.

bunt nec loqui? An ne in priuatis quidem collo-
quijs nec directè nec indirectè de hac re licebit
conferre? Istud equidem quid miri, quid noui est
in hisce partibus &c. De exusta per Magistrat-
us sententiam tabula pluribus tragicè aspe-
reque expostulat: ipsamque tabulam suo hoc
libello denuo insertam ad vitam reuocat.
Denique sententiam contra Alardum Frijsi-
latam examinat & iniquam fuisse asseuerat,
libertatem ipse suam ex Plauto hoc versu cõ-
mendans: *Qui homo timidus erit in rebus de-
bijs nauci non erit.*

Eodem anno prodijt authoris itidem ano-
nymi libellus Reuelatæ falsitatis malæque
fidei admissæ in Tabula discrepantiæ inter
Diuini verbi ac Remonstrantium doctrinam.
Primò falsum esse ait vllam ibi esse discrep-
tiam; quod vt ostendat, ipse doctrinæ Remon-
strantium tabulam alijs Scripturæ testimonijs
conformen proponit. Secundò falso Remon-
strantes *nouatores* appellari contendit, cum A-
postolorum doctrinam tueantur reformatæ
Christianitati conformem. Contra verò ipsos
Contra-Remonstrates in multis punctis ve-
rè esse nouatores. Tertiò falso Remonstran-
tes, *Arminianos* aut *Vorstianos* appellari. Quar-
tò falso Remonstrantibus imputari particu-
lares quorundam doctorum opiniones, quas
ipsi non magis teneantur defendere, quàm Co-
tra-Remonstrantes defendunt in omni-
bus

bus Caluinum, Bezam, Zvvinglium, Piscatorem &c. nihil itaque se defendere nisi quod è communibus omnium Remonstrantium nomine editis scriptis depromptum est; Ex his etiam multa non rectè in tabula fuisse allegata demonstrat; tandemque lectorem ita cõpellat: *Huiusmodi scriptores qualem se tabula istius author exhibet, vnius omnino generis habent formam, ad quam scripta sua fundant, videlicet formam mendacij: hæc sua apud illos sponte nulla cum molestia fluitat. Vestri me miseret studiosa probitati pectora quæ ab hisce ingenijs eorumq; nuncijs ita interpellamini, vt intra domesticos vestros parietes ab eorum importunitate agrè vos expediatis. Scripta sua in manus vobis inserunt, velitis, nolitis, oportet legatis, vi vobis obtruduntur. Nè faciatis nigro genio vos terrent.*

Dum ita seruentur vbique disputatur, vt iam nemo non dispiceret legitimo opus esse iudice qui litem dirimeret pacemque partibus restitueret, prodijt Amstelredami libellus editus hoc titulo: *Cleophas siue Christianus dialogus duorum discipulorum euntium in Emaus in quo tractatur de scopo Ecclesiasticarum controuersiarum deq; modo easdem componendi.* Author se vocat *Irenæum Philaletium*; credo appellatiuè, id est, pacificum veritatis amatorè. Obijcit lectori in frontispicio libri hos ex Propheta Ieremia querulos versus: *Quare fa-*

Huius est dolor noster perpetuus & plaga nostra
 desperabilis renuit curari? Capite decimo quin-
 to, v. decimo octauo. Factus est nobis Dominus sicut
 fons aquarum cuius defecerunt aqua, imo velut
 vir vagus, vt fortis qui non potest saluare. Maia
 quinquagesimo octauo. v. vndecimo. Iere-
 mia Decimo Quarto: v. Nona. In priori parte ti-
 mere se significat, ne à dissidij huius autho-
 ribus ac fautoribus religio Catholica de-
 nuo introduci intendatur, vel potius ne ad
 Socinianismum negotium vergat. Subindicat
 interim ob bonum status politici ab Ordini-
 bus mutationem illam permitti, ne scilicet
 factiosus populus quieti desuetus de affecta-
 da tyrannide consilia iniret. Inde huiusmodi
 religionis sub bono status subordinationem
 acriter insectatur, nullam ob causam schisma
 in Ecclesia aut odium seminandum esse au-
 fouendum. & pagina decima mirari se ait, &
 indignè nonnunquā tulisse, quod scandalor-
 sa adeò dissensio ita manifestè grassari per-
 mittatur ab ijs qui potestatem authoritatem
 quæ se habere gloriatur Ecclesiastica negotia
 disponendi, quodque ijs præstetur patroci-
 nium, qui doctrinæ in omnibus reformatis
 Ecclesijs cōmuni suffragio receptæ aduersa-
 rios se præbent, alijs adeò notoriè oppressis
 vt meliores sint partes erronum pessimorum
 Papistarum scilicet, Mēonistarum, Koorn-
 hartistarum, Libertinorum, imo & Atheorum
 quam

quàm istorum. Altera parte pro fundamēto conciliandæ pacis dicit vitæ emendationē omnibus, maximè verò prædicatibus esse necessariam, istud vnicum esse hoc malum effugiendi remedium, iuxta illud Ioānis septimi, versu decimo septimo: *si quis voluerit voluntatem Patris mei facere, cognoscat de doctrina hac utrum ex Deo sit.* Hanc pietatem quia Remonstrantes non probantur suscepisse, arguit eos non esse veros reformatores, sed esse nubes sine aqua, quæ multa promittunt & nihil præstant, ideoque omni vento doctrinæ circumferantur &c. eodem prorsus modo quo Catholici solent arguere suos Apostatas in mulierculæ amplexibus cum votifragio reformationem meditantes. Dein etiam suarū partiū ministros totamque cōmunitatē tātæ impietatis arguit, quantum aduersariorum quisquam vix imputare ipsis audeat. *Quantum in re queso* (inquit P. 27. & 28.) *ij qui veram Christi Religionem profitentur, à perditissimis etiam erroneis qui inter nos degunt, distinguuntur, nisi sola lingua, idq, frequenter eo usque duntaxat, ut inanis proferatur ostentatio reformatorum Christianorum absque omni re ipsa eiusdem declaratione. imo ita inter nos agitur tanquam si istud Religionis nostræ esset fundamentum ut viuere pro voto cuius liceat, dummodo reformati Christiani nomen retineat. Ad æternam enim nostri ignominiā istud contra nos*

vestimoniū dici potest, securè & absq; molestione
vivere in Ecclesia nostra fornicarios, idololatrias,
adulteros, impudicos, fures, auaros, ebrios, maledi-
cos & rapaces. De ceteris verò qui à grauib; his-
ce peccatis se continent, hoc esse verum quod im-
pinguari atque sensu destituti Diuini verbi stimu-
lum non sentiant, &c. Demum inde ad finem
vsq; aliud omnium peccatorum maximum
esse contendit, quod adhuc Catholicos non
funditus è regionibus suis Magistratus eiece-
rit, quod multi familiaritatem nimiam & co-
mercia cum iis contrahant; quod quidam e-
tiam ad eos à suis deficient. In Romanū Pon-
tificem, S. Petri vtique successorem impo-
tenter insanit. Ideo credo, ne ob hæc suorum
dissidia plures ad veram Ecclesiæ petram
confugiant.

Eiusdem anni mense Augusto concionator
quidam Dauentriensis Iacobus Reuius refu-
tationem edidit libelli pro Remonstratibus
anno superiori ab H. Herbertz editi. Ad le-
ctorem probat Remonstrantes esse hæreticos
in multis conciliis & catechismo dānatos, i-
deoque non seruandam cum iis pacem licet
ordines hoc præcipiant, oportere enim Deo
magis quàm hominibus obedire: primos re-
formationis authores Calvinum, Lutherum,
Melanth. eadē quæ Contra-Remonstrantes,
sensisse. Docet primo capite prædestinatio-
nem non esse ob præuisam fidem; Reproba-
tionem

tionem, prout dicit *non electionem*, etiam ante peccata præuisa, condemnationem autem ad poenam, nō nisi ob peccatum præuisum statuit. *Capite secundo*, passionem Christi licet ex se esset sufficiens pro omnibus, ex decreto tamen patris non nisi quibusdam prodesse. *Capite tertio*, Gratiam ita esse efficacem, ut faciat credere infallibiliter. In decursu autem addit eum qui à gratia mouetur non posse nō agere id, ad quod à gratia mouetur. *Capite Quarto*, Iustos, quamquam in graua peccata ruant, tamen veram fidem & viuificantē spiritū nec totaliter, nec finaliter amittere. Hæc etiam ipse copiosissimè Scripturæ testimoniis probare nititur, & argumenta opposita soluere. In fine Septembris concionatores Campenses quatuor suam edidēre professionem quoad hæc controuersias; & sententiam Remonstrantium; quam antiquam veritatem appellant, probant, reiecta Contra-Remonstrantium sententia tanquam falsa & nouitia. Tādē circa anni finem H. Herbertus Gaudanus iterum contra Reuium emisit libellum, quo prolixius electionem absolutam denuo è Scripturis impugnat & suam de præuisa fide in prædestinatis vlteriùs confirmat.

Anno eodem emissā est *Epistola Remonstrantium ad externos reformatos Theologos opposita epistola delegatorum classis Vvalachriane ad eosdem*

eosdem Theologos prius emissa, Typis mandata Lugduni Batauorum apud Ioannem Patium iuratum & ordinarium Academiae typographum. Hanc epistolam, quia communem Remonstrantium causam tuetur, adeoque non nisi publica Academiae auctoritate credatur, nos haecenus breuitatis causa *Leydensium* nomine citauimus. Est autem Vvalachria praecipua ex Zelandiae insulis, cuius Metropolis est Medioburgum. Huius ergo insulae ministri in epistola sua praesentur, in re grauissima, qualis est, quid in turbis istis obuijs vndique difficultatibus agendum sit, prudenter dispicere ac iudicare; nolle se stare iudicio proprio, sed à peritioribus Reformatis vbicunque illi terrarum fuerint, consilium flagitandum consuisse, quo incendium istud dissidiorum in vicinis prouincijs possit extinguui, vel saltem à suis (Zelandiae) terminis ne accedat, arceri. Dicunt porro omnia se haecenus tentasse quaecumque potuerint; sed irrita fuisse omnia eò quòd Nationale concilium ab Ordinibus impetrare non potuerint. Vt autem quos consulunt Theologi, controuersiarum statum perspectum habere possint, explicat breuiter quid de quinque articulis anno 1614. in Hagensi collatione disputatis, & ipsi Contra-Remonstrantes & aduersarij Remonstrantes sentiāt. Deinde consilium petunt & sententiam docti lectoris Reformati, *primo* de his articulis qui-

quinam ex iis & quatenus salua fidei substā-
tia pro bono pacis tolerari queāt: *Secūdd* hoc
modo: Videmus enim iis in locis, quæ huius dissi-
dij motibus agitantur, magnā partem plebis Chri-
stiana, quæ nostris addicta est, singulari quodam do-
ctrina iam olim recepta studio impulsam, à Remō-
strantium concionibus ita abhorrere, vt in vicina
loca, quæ pastores habent nostrorum sententia fau-
tores ad cultus diuini exercitium haud mediocri
numero excurrant, aut certè iis in locis, in quibus
degunt cōuentus suos intra parietes priuatos agi-
tent. Quamuis verò magistratus, quibus ista plebes
subdita sunt, eos cōuentus (prout Remonstranti-
um causa magis fauent, & plurimum operam su-
am in ea defendenda profitentur) tū in dictis mul-
tis grauissimis prohibeāt, tū illatis, alicubi dissipā-
uerint, apparet tamen easdem plebes adeo hanc do-
ctrina nouitatem detestari, vt libentius rerū suarū
detrimentū patiantur quā frequentando Remon-
strantiū cōciones, eorū sententia subscribere vide-
ri velint. Quæritur igitur quid de eorū Zelo ac in-
stituto statuendū sit, quidq; consilij dandū sit ijs qui
negant se bona conscientia Remonstrantiū sacris
interesse posse. Deinde ambigitur de Doctoribus
& Ecclesiasticis Remonstrantium. Nimirum an
tolerari possint à nostris salua religione reformatā,
& num quis nostrorum cum illis in Ecclesiastici
ministerium societatem venire, aut manere in ea-
dem citra conscientia lesionem aut bonorum of-
fensionem possit.

Remon-

Remonstrantes in Epistolæ suæ exordio ita censent VValachrianorum epistolā, vt dicat sibi ab illis *intentari per suspensionem, aliquot pessimorum opinionum crimina*, ideo etiam coactos se (ne ante perceptam causæ suæ defensionem, maximorum fortè virorū præiudicijs grauarentur) fidelius paulò rem totam exprimere. Multū dicunt se tribuere iudicio eorū quos vitæ sanctitas & Religionis Christianæ flagrans amor, iudicij rectitudo & rerum Theologicarum scientia singularis ab omni maleuolentiæ suspicione & partium studio abundè vindicat: nec minus eorum operam ac piam sollicitudinē exosculari, qui rebus Ecclesiarum suarū inusitato more fluctuantibus salutaribus consilijs succurrere conantur, ne vehementior animorum collisio & gliscens indies magis magisque disputationum feruor Ecclesiam tandem & florentissimam totius Europæ Rempubicā funestissimis malis inuoluat. Tum conditiones quasdam exponunt quas in ijs requirant, qui tali rerum facie sequestros se dissidentibus aut oppressæ veritati patronos præstare velint. Consequenter se purgant ab eo quod dixerāt VValachriani, præsens schisma atque adeò tumultus omnes à nouis Remonstrantiū opinionibus originē traxisse: negant scilicet ex doctrinæ suæ diuersitate vnquā schisma

ma oriturum fuisse aut etiam ortum esse; sed ex importunitate ac imprudenti zelo Contra-Remonstrantium, qui nihil sibi tolerandum esse arbitrantur, quod vel parum ab eorum dogmatibus discrepat Ordinum (quos illi, tanquam in gratiam Remonstrantium in concedenda synodo difficiles fuerint, fugilauerant) æquitatem defensori, Deum obtestantur nihil se aut per malevolentiam dicturos, aut quod compertissimum non sit & testimoniis luce clarioribus demonstrari possit; prolaturus. Narrant deinde de impedimentis Nationalis synodi, quæ nos circa principiū huius relationis ex ipsis citauimus, & deinceps cætera. De Controuersis quæ tractant, proponemus parte sequenti.

Vltimo Martij huius anni Magistratus Ultraiectinæ ciuitatis edictum promulgauit aduersus eos qui sub prætectu reformatæ religionis in Ecclesia & Repub. eiusdem ciuitatis schismata & turbas excitare conantur. Contra-Remonstrantes intelligunt, quibus sub pœna etiam proscriptionis interdicitur; ne priuatim vlla seruent conuenticula aut foras etiam extra ciuitatem ob religionis exercitium proficiscantur &c. Aprilis 22. redditæ sunt Ordinibus Generalibus literæ Serenissimi Regis Angliæ quibus instanter denuo petit vt antiqua reformatæ religio ab ipsis defendatur, & noua reformans quantum fieri potest, superimatur

primatur. In quem etiam finem eiusdem Regiæ Maij. legatus D. Dudleij Carleton 6. Octobris Orationem habuit in eorundē Ordinum congregatione. Vbi Legatus omnium dissidiorum per vnitas prouincias causam & fontem statuit Arminium; & Remonstrantes in multis perstringit. Quare paulo post quidam: *Bilancem* confecit *pro libranda seu expendenda in omni aequitate Orationem Nobili &c. D. Dudleij Carletō. &c.* Vbi Arminius studiosè defenditur & omnium turbarum causa in minimum aduersariorum Zelū retorquetur &c.

Varij præterea fuerunt hoc anno inter diuersos tum de Moderatione tum de cæteris punctis, conflictus. Nam primò, cum Homagium dudum Contra-Remonstrantes à Remonstrantibus per Senatūs fauorem templum occupantibus, secessissent, ac separatim in Racotonijs, id est, locis illis vbi pannifices, erectis quibusdam ligneis machinis pannos suos solent extendere, conuenticula sua exercebant; Sæpe aduersarij Ministri & ciues acerbi in se mutuo effundebāt odiorum spicula. unde tandem expostulationes & citationes pro adferenda dictorum probatione, necessaria quadam lege secutæ sunt. Sed quid consilij Controuersiarum iudex causæ tam graui deerat. Iam enim ab anno 1615. Contra-Remonstrantes, causam hanc tractare coram Magistratu politico recusauerant; Remonstrantes

res quoque aduersariorum Consistorium iam manifestè parziale pro iudice detrectabant admittere. Tandem conclusum, vt coram duobus notariis, partis vtriusque prædicantes Dominicus Sapia Remonstrantium & Rippertus Sixti Contra-Remonstrantium cum quibusdam suis senioribus disceptationem viua voce aggrederentur, eamque notarij exciperent, factum id est hoc anno à 12. Ianuarij vsq; ad 20. Aprilis, conuentionib. tredecim pax tamen & concordia nondum instaurata.

Simile ferè initium habuit congressus qui hoc anno 29. Maij habitus fuit inter Reinerum Bormas Ministrum Remonstrantem in pago Roon, & Petrum à Vassenburch Contra-Remonstrantem in pago Portugael classis Rotterdamensis. Qui duodecim sibi mutuè quaestiones de prædestinatione & necessitatione ad peccandum proposuerunt. Quæ post cum responsionib. Petri Vassenburch sunt in lucem missæ. Quare & ipse responsiones vtrimq; datas integras cum suarum quidam probatione ex SS. literis, aduersarij autem confutatione diuulgauit.

Henricus quoq; Slatius paganus minister in Bleesvyck molestatus à quodam Ioanne Georgij prædicante horreario, qui sc. per istum & circumiacentes pagos in horreis Contra-Remonstrantium reliquias confortabat, 4. Maij vndecim articulos horrorem sui, & crudelitatem in Deo præfereutes in patenti publicè affixit eosq; ab Horreariis doceri asseruit seque id demonstraturum recepit Opposuit se Slatio sartor quidam nomine

Samuel Beyer edito libello quo opiniones à Slatio tanquam horridas affixas partim defendit partim negavit. Pro Slatio deinde sartorium certamen detrectante, respondit quidam *P. Vanden Base* edito libello quem vocat *Revelationem falsa moneta à Samuele Beyer Henrici Slatij Veredario oblata*. Vbi, inter cœtera, insignia quædam multorum Contra-Remonstrantium mendacia taxantur. Ad- ditque Author vereri se, ut breui sua etiam, quæ aliquando commisit, mendacia ab aduersario in lucem edantur. Quare monet ipsum ut cogitet, tunc se adhuc Contra-Remonstrantium opinioni adhæsisse, iuxta quam nullum tam grande possit esse mendacium, quod fauorem Dei & gratiam electis queat eripere, aut eos à charitate separare. Itē notat quandam ex Contra-Remonstrantibus mulierem quandam induxisse ad adulteriū, eò quod ipsi persuasisset, Deū se & ipsam ad istum actum prædestinasse, ut ita per hoc peccatum humilitatem acquireret, &c. Iulij deinde 29. cū Slatius ob affixas sententias in periculosum rusticorum quorundam odiū incidisset; missis ad Ioannem Georgij & deinde prelo excusis literis, ad disputationem ipsum citauit, &c.

Vincētius etiā Drēlenburch suis prophetandi partibus nō defuit. Nā anno superiori à Casparo Barl. in scripto quodā *Nebulonis* nomine designatus, id adeo prophetice sue dignitati Deus

putavit esse iniuriosum, ut edito mox scripto eundem Barlaam Scelestum & Nebulonem nominaret; simulq; sponte promitteret se 100. florenos eleemosynarijs Leydensibus oblaturum, ac insuper simul in manus sui magistratus ad aliorum exemplum traditurum puniendum, si quisquam ullis rationibus se esse & iure dici posse Nebulonem, probaret. Prodierunt paulo post rationes 10. quibus id *clare & irrefutabiliter* Quidam Adami filius demonstrare contendebat; tum ex proscriptionis sententia, qua e ditione Ultraiectina eiectus est, tum ex audacibus & calumniosis eius scriptis. Addit, que si vel populus vel ullus in Hollandia Magistratus Vincentium, post rationes istas examinatas, innocentem pronunciauerit, tunc eum a 100. florenorum debito absolutum fore; sin minus, debito obstrictum & ad solutionem praestandam teneri. Responsio dein Vincetij, patenti itidem tabula, *claram*, ut ipse ait, continens rationum praedictarum *refutationem*, secuta est; adiuncta mordaci irrisione, tam in Barlaam quam in auctore prioris tabulae.

Verum occurrit ipsi hoc anno H. Pagius breui & clara defensione 10. praedictarum rationum. Vbi nequitia Vincentiana plus quam manifestè demonstratur. Hoc item Anno Mense Aprili Remonstrantes, cum

M

vndique

vndique ob nouitatem suæ doctrinæ au-
dirent malè, ac propterea res eorum tar-
dius procederent quàm sperauerant, Ordini-
bus Hollandiæ obtulerunt *Secundam*
Remonstrantiam. In qua non iam de veri-
tate suarum sententiarum, sed solum de ear-
undem antiquitate disceprationem insti-
tuunt, à quibus scilicet authoribus iam
principio reformationis doctæ & defensa
fuerint. Huic Contra Remonstrantes men-
se Augusto *Secundam Contra Remonstranti-*
am opposuere *In qua demonstratur, Remonstran-*
tes nouam Doctrinam in Ecclesias Reformatas
introducere. Iterum deinde secuta est. *Neces-*
saria Responsio ad Contra Remonstrantium
Relationem aduersariam: complectens claram
& fundamentalem eius refutationem, cum
solida demonstratione, quod doctrina Remon-
strantium respectu tum primitiui Christianis-
mi, tum inchoata reformationis, non sit noua
sed antiqua. Cum longa præfatione ad Nob.
& præpotentes D D. Ordines Hollan. &
Westfr.

Edita iam dudum fuerat Amstelredam.
Quærela Ecclesiæ ad Regentes prouinciarum &
Ministros verbi super præsentibus eorum diffi-
cultatibus. Hanc quærelam tanquam seditio-
sam & iam sexto typis recusam, vt & altera
deinde secutam, nec minus statui publicè
perniciosa acriter Remonstrantes in ista
ordine

ordines præfatione perstringunt.

Similis fere impatientiæ edita quoque est Amstelredami *Quærela Patriæ* super iisdem difficultatibus.

Interim non cessarunt vel iisdem queruli Ministri malum indies magis exacerbare. Inter cæteros namq; odia implacabilia spirantes tractatus, editus est hoc anno Nicolaus Greuinchouius *Heautontimoroumenos*: Hoc est; Rhapsodis suis coloribus, schematistis, figuris, literis & verborum phrasiumq; ampullis (quibus Senatum Ciuitatis Roterodamensis, ante suam cum Amesio dissertationem Anni 1615. nundinis vernalibus editam, in Christianam Ecclesiam concitare sibi vero ipsi conciliare omnino sat agit) parodicè sed serio atq; reapse, non nihil delineatus, de se supplicium dans. Authore Adriano Georgio Smoutio, Reterodamo Batavo.

Amstelredami.

Scriptum hoc pomposum est, & mordax nimium. Ad quod deinde secuta est Nicolai Greuinchouij Ecclesiastæ Roterodamensis Apologia publica & priuata. Hoc est, Absterfus Calumniarum Adriani Smoutij, quibus in suo quem inscribit Nic. Greuinch. *Heautontimoroumeno* Illustres Ordines ac pleraq; ciuitates Hollandiæ, nec non Remonstrantes eorūq; patronos, socios, aliosque cum istis pacem colentes; nominatim vero Nic. Greuinchouium in odium

M 2

atque

etque inuidiam orbis Christiani adducere sat-
git &c. Roterdami.

Edita quoque hoc anno est Defensio fidei
catholicae de Satisfactione Christi aduersus Fau-
stum Socinum Senensem : Scripta ab Hugone
Grotio. Lugduni Batavorum.

Aliquanto post Hermannus Rauensper-
gerus in noua Groningensi Academia pri-
mus Theologiae professor suum de hoc
Grotij tractatu iudicium edidit: tale, ut dica-
illum ita Socini placitum de Satisfactione
refutare, & ea quae à iure petuntur
ma Catholicae fidei aduersario ita extorquere,
eodem suo aduersario iterum iterumq; suppetia
ferat. &c.

Multo adhuc plura hoc anno vtrique
edita sunt scripta, praesertim poetica seu
rhythmica. Inter quae vnum singulari dexte-
ritate concinnatum Contra Remonstran-
tium Tessera inscribitur. Sed tædet his im-
morari diutius.

Anno hoc ad finem vergente, aucta sunt
multis in vrbibus animorum acerbitas, adeo
eo ut seditiosi vbique pene tumultus tem-
rentur; praesertim Leidæ, Voteraquini, quae
patria est Arminij, & Neomagi in Gelria
Hagæ Comitum violenter templum, nequiquam
Ordinibus repugnantibus, inuasum est
Contra Remonstrantibus. Harlemi turba-
rum non minima fuit portio, acriter Mini-

stris dissidentibus de Magistratus auctoritate in vocatione Ecclesiarum, vno quoque communionem alterius pertinaciter refugiente, eò quòd non legitima vocatio-
ne ad ministerium accessisse videretur. Decretum ibidem Senatus Ecclesiasticus moderationem quandam prædicantibus obseruandam, ne scilicet eorum quisquam priuatas suas opiniones ad suggestum afferret, sed ex formula confessionis Belgicæ, & loquendi & tacendi terminos omnes desumerent. Editam dein est eiusdem decreti *Relatio* pro defensione innocentiae eiusdem Ecclesiastici Senatus. Verùm mox ex zelotis quidam D. Matth. Damius Contra-Relationem quandam aduersus decretum istud diuulgat: Ecclesiasticum Senatum Arminianismi, Pelagianismi & Socinianismi audacter denovo accusat, tametsi ab eadem criminatione author Relationis Senatum vindicare studuisset. Dum ita Remonstrantes, plerisque in vrbibus ab aduersariorum vehementia sibi timent, prodit ab aliquo eorum editus libellus titulo *Inuestigationis*. In quo tractatur quæstio: an Princeps Auræcus, cum pro defensione Belgij arma contra Regem Hispaniæ assumeret, id fecerit eo fine vt confessionem Belgicam tanquam in omnibus S. Scripturæ conformem manuteneret, atq; Contra-Remonstrantiū de prædestinatione

sententiam vbiuis locorum introduceret.
Negat author id ita se habere, probatque
bellum ideo solum susceptum esse, vt Bel-
garum incolę absq; coactione suarum con-
scientiarum, quamcunque probarent reli-
gionem, liberę amplecti possent, & anti-
qua ipsis priuilegia integra seruarentur.
Contra hunc pauld post alius ex Contra-
Remonstrantium parte *Vestigium* edidit, ar-
guens prioris *Inuestigationis* authorem de-
rogatę existimationis Auraici Principis,
quasi negotium Religionis ipsi cordi non
fuisset, &c.

1618.

Anno 1618. mox ipso anni exordio varia
iterum scripta in vulgus prodierunt. Quo-
rum inter prima est Defensio prædictę *In-
uestigationis* sub titulo pomi odoriferi spar-
gentis suauem odorem gestorum Illustris
Principis Auraici, contra fœtorem *Vestigij*
nuper detecti. Vbi denuo author latę pro-
sequitur susceptę à Principe Defensionis
Belgij causas, probatque ex multis actis &
monumentis publicis solam Religionis li-
bertatem vnicam fuisse eius causam. Inter-
rim pagina 61. hanc sibi obijcit difficulta-
tem: cur igitur Catholicę Romanę Reli-
gionis exercitium in prouincijs istis non
permittatur, cum tam pro conscientijs Ca-
tholicorum quā Reformatorum pugnatum
sit. Respondet hoc pertinere ad prudentem

Magi-

Magiftratus difpofitionem, vt non amplius libertatis diuerfis Religionibus permittat, quam videat cum bono ftatus permitti poffe: bono autem ftatus publici non expedire vt Catholici ifta libertate gaudeant. Deinceps describit quas tragœdias Contra-Remonftrantes in pluribus ciuitatibus contra Magiftratus authoritatem aduerfus Remonftrantes moliantur, præfertim quanta violentia in Veteraquenfi ciuitate ipfis Calendis Ianuarij & aliquot diebus fequentibus hoc anno, aduerfus conciuēs Remonftrantes infurrexerint, Confules officio dimouerint, alios fuæ factionis fubftituerint, &c.

Prodiit quoq; *Chriftiana Allocutio* Miniftrorum Neomagenfium ad quædam Ecclefiæ membra quæ ab ijsdem miniftris fe feparauerant. Vbi impensè admodū partes à fe diffidentes ad pacē & tolerantiam adhortantur, à varijs fefe calumnijs purgant & doctrinæ Remonftrantium æquitatem declarant. Præterea emiffa typis *Vera descriptio* confciētiæ, vbi difcrimen inter veram & falſam confcientiam oftenditur. Multa rectè & verè de proprij ſenſus abnegatione & ſimplici veritatis inueſtigatione aſſeruntur, quæ diuerſiſſimarum religionum ſectatores dicere facilius & oftentare quàm re ipſa præſtare ſolent. Paruus item alius libellus *Omniū Quaſitorius* intitulatus

M 4 varias

varias proponens quæstiones Theologis,
 Politicis, Iure-Consultis, militibus & alijs
 vt solidum ad singulas responsum profe-
 rant. Ad Theologos quæstiones sunt 12. qua-
 rum prima est: num Christiano homini lici-
 tum sit Magistratum violenter & mortis
 comminatione ad aliquid adigere. 2. Num
 Christianis liceat coactio Magistratu, eos
 quos voluerint ad Reipub. regimen promo-
 uere. 3. Num ob rebellionem, violentiam
 publicam, periuria, & omnigena scelera ho-
 minum quilibet è statu gratiæ & salutis pos-
 sit excidere &c. Ad politicos quæstiones
 sunt viginti. Harum prima est: num statui
 Reipub. expediat vt quasuis acerbitates &
 mendacia (de negotijs non doctrinæ sedita-
 torum) pro concione ad populum prædi-
 candi licentia ministris concedatur &c. Ad
 Iure-consultos quæstiones sunt sedecim.
 Harum prima est: Num ij qui criminaliter
 quidem accusati, iudicialiter autem purga-
 ti non sunt, sed adhuc in reatu stant, capaces
 sint regiminis publici, & num expediat hu-
 iuscemodi ad illud promouere. &c. Ad A-
 strologos vna est quæstio; An cælum ita
 possit agere in articulos fidei, vt quod sub
 nostro Horizonte cum Caluino & Contra-
 Remonstrantibus creditu est ad salutem ne-
 cessarium, non etiam necessarium sit Chri-
 stianis sub alio Horizonte constitutis. De
 Militibus

Militibus tres sunt quæstiones. Quatum prima: Quid sentiendum de militibus qui præter generale iuramentum, particulariter reuunt iurare ciuitati aut prouinciæ, cui in præsidium destinati fuerint &c. Deniq; ad communem plebem tres etiam quæstiones. Harum prima est: num vlla sit sub cælo regio aut populus vllus qui maiori gaudeat libertate aut regatur mollius &c. Varij adhuc postea quæstorij huiusmodi libelli prodierunt mirabiles & odiosas quæstiones proponentes. Item editus est *Triumphus Illustris Principis Auraiici totiusq; domus Nassouiana aduersus Remonstrantium calumnias eidem Principi illatas*. Vbi pag. 23. & seq. Remonstrantium refertur acerbitas & persecutio aduersus Contra-Remonstrantes exercita Roterodami, Alcmariæ, Campis, Brielæ, & Schonhouiæ. Denique variæ explicantur rationes ob quas Contra-Remonstrantes se ab illis separauerint &c. Alij plures adhuc libelli partim sunt editi, partim indies excuduntur, vt certè verissimum esse inter illos appareat Ecclesiastę cap. 12. dictū: *Scribendorum librorum nullus est finis*. Adeo vt prorsus rationis & omnis iudicij expers merito iudicetur, qui hac experientia non discat quod iam antè annos aliquot Serenissimus Angliæ Rex ad Confoederatos Belgij Ordines de sua experientia testatus est, non

M s posse

posse scilicet quæstiones illas controuersas
disputationibus Theologicis terminari, sed
opus esse authoritate publica. Videt id satis
pars vtraque contendentium, & certatim
Magistratus assistentiam implorat. Verum
vnum est quod miseriam vel maximè au-
get, vtramque nimirum partem à diuersa
Superiorum potentia sperare contrarium
subsidium. Ita quidem vt Contra Remon-
strantes circa finem Iulij per Ill. Comitem
Mauritium in ciuitate vltraiectensi iterum
templum vnum, vbi prophetias suas exer-
ceant, adepti sint &c.

Tren. 42.

Hæc ergo est facies Prouinciarum Belgij,
hactenus per annos non adeo multos sub
reformatæ, secundum Ioannis Caluini vo-
luntatem, religionis fœdere vtcunque vni-
tarum; facies, inquam, multum mutata ab
antiqua illa, quæ nongentis circiter annis in
fidei vnitæte solidata, indiuisa, atq; adeo in
conuulsa perstiterat, quam per S. VVilhe-
brordum conuersis Apostolico labore &
miraculorum virtute gentilibus idolorum
cultoribus, multiplici sanctitatis venustate
Deus ipse decorauerat. *Quomodo nunc obscu-
ratum est aurum, mutatus est color optimus!*
Hæccine pura illa, sancta, Euangelica, Re-
formata, Orthodoxa Religio? *Ex fructibus
eorum cognoscetis eos. Matth. 7. 16.*

HENO.

HENOTICI DISSECTI
BELGII

PARS SECVNDA.

*In qua status Controuersiarum quæ Remon-
strantes & Contra Remonstrantes in
Belgio exagitant expli-
catur.*

VT igitur quas hætenus utcunque de-
lineauimus, turbarum fundamentum
clariùs paulò à peritioribus possit in-
telligi, visum est præcipua quæstionum ca-
pita penitiùs paulò hic intueri. Ad quod
commodissimè nobis seruire posse viden-
tur istæ, de quibus circa finem præceden-
tis partis diximus, tùm VValachrianorum
tùm Leydensium epistolæ: cùm eum in finè
ut statum controuersiarum dilucidè ac bre-
uiter explicarent, ad externos sint transmis-
sæ.

Itaque VValachri hoc modo suum in-
stitutum ordiuntur: *Tametsi porro (aiunt) no-
ua indies cōtrouersia suppullulent, quæ ex immo-
derata disputandi licentia nata in vulgus paulatim
se insinuant, quibusque incredibilium malo-
rum seminaria succrescunt; astuare tamen præ-
cipuè*

cipuè videmus Remonstrantes in defensione capitum eorum de quibus ex decreto Ordinum Hollandia Anno Christi 1611. Hage Comitii. conquisitio instituta fuit. Referuntur autem hæc capita ad quinque locos, qui sunt de Prædestinatione, de morte Christi & liberatione per eam præstita, de corruptione hominis & libero arbitrio, de operatione saluifica gratia, de perseverantia Sanctorum.

DE PRÆDESTINATIONE.

CIRCA primum caput, de Prædestinatione scilicet, Vvalachri his verbis Contra Remonstrantium (in quibus sua nomina etiam profitentur) sententiam exponunt. Deum ab eterno secundum beneplacitum immutabile voluntatis suæ, aliquos ex corrupto hominum genere mera benignitate in Christo IESU segregatos, eiusdemque beneficia quando ipsi liberet fide ac regenerationis spiritu donandos, seruare decreuisse ad laudem gloriosæ suæ gratiæ, reliquis verò arcano iustorū iudicio præteritis, & in peccatore relicto, propter hoc ipsum peccatum inferre damnationis pœnam ad tolerantie iustitiæq; suæ declarationem. Remonstrantes suam sententiam exponūt quatuor distinctis Dei decretis quorum primū est, quo Deus misereri volens generis humani in misericordiam prolapsi si qua per iustitiam & veritatem suam

suam, quas aduersus peccatorem declarari erat
conuenientissimum. fieri posset ratione, ex sapien-
tia sua praescripto decreuit Filium suum piacula-
rem victimam hominibus dare, quo peccatum
morte sua aboleat eternamq; denuo redemptio-
nem sanguinis sui merito impetret, etiam ius ob-
tineat impetratam salutem homini potenter cō-
ferendi. Ab hoc Filio Iesu Christo & gratioso Pa-
tris in peccatorem affectu vti in exequendo re-
demptionis negotio fit, salutis quoq; nostra ab
aeterno praordinata caput fontem originemq; ar-
cessimus. Neq; enim non pœnitendū de confren-
da actu salute propositum Deo ratum fuisse cre-
dimus, nisi pramisso à sapientia Decreto, quo ius-
titia ob peccatum commissum sanguine Media-
toris consultum voluit.

Secundum Decretum est, quo Deus infirma-
ta iam per carnem lege & abrogato Fœdere pri-
mo, ex sapientia sua praescripto decreuit actu ipso
in gratiam recipere & salute donare quotquot
in Iesum Christum vera & per charitatem effi-
cace fide ad vita vsq; finem essent credituri: eos
vero sub ira derelictos damnare, qui impœniten-
tes in infidelitate ac peccatis suis essent perseue-
raturi. Quod decretum sicuti praecedens illud exi-
gebat, ita sequenti necessitatem dedit.

Est autem illud tertium, quo media ad fidem
& resipiscentiam necessaria eo ordine, ijs gradi-
bus, eo gratia sufficientis demenso & ea efficacie
virtute conferre proposuit, prout sapientia ad
reddendum.

reddendum hominem inexcusabilem, & declarandam seriam Dei in conuertendo quolibet homine voluntatem abundè satisfere iudicauit.

Quibus decretis natura ordine (neque enim hac temporibus discriminamus) præmissis, non potuit nõ subsequi quartum illud cuius hic mentionem faciunt VValachri, de saluandis ijs sigillatim, quos per Sp. sui gratiam in Christum credituros præuidebat, ijs verò à salute arcēdis quos impœnitentes incredulosq; ad vitæ terminum fore præsciebat. Hoc siquidem decretum, præsupposita fidei & infidelitatis præscientia, sub secunda tanquam singulare sub suo vniuersali subsumitur, & ex eodem consequentia necessitate infallibili deducitur.

Arguunt porro Remonstrantes VValachrianos quod Contra-Remonstrantium sententiam in ista sua descriptione nec satis fideliter nec satis clarè explicauerint. Non fideliter (aiunt) quia obiectum Electionis hic statuuntur peccatores in lapsu considerati. At vnde constat VValachris hanc esse Contra Remonstrantium sententiam? quum vno ore in collatione Hagienſi directam super hac re responsionem directauerint, imo ne quid de obiecto Electionis sentirent, declarare necesse haberent, libello supplice apud Holl. Ordines contenderint. Quin potius ex aduerso nobis constat primarios Contra-Remonstrantium cum Caluino, Beza, alijsq; Electioni

tionis substernere hominem non in lapsu consideratum, sed ut condendum adeoque creationem & lapsus permissionem, ut media exequendi decretum predestinationis utriusque ad vitam & ad mortem intueri.

Deinde in collatione Hagienſi disputatum non fuit de reprobatione, subterfugientibus huius questionis inuidiam Contra Remonstrantibus, ut quorum alij peccati ac lapsus intuitu, alij citra vllum lapsus, nedum subsecuta infidelitatis intuitum, hominum maximam partem reprobata à Deo crederent. Quod non satis dilucidè; sic probant: Tanta enim in his phrasibus; in Iesu Christo segregatos: in peccato relictis; & propter hoc ipsum peccatum inferre damnationis pœnam; sensuum est ambiguitas, ut eam quoque admittant interpretationem, qua admissa à priorè Remonstratium sententia vix differat hac ipsa Vvalachrorum de Predestinatione declaratio.

Deinde Vvalachri insigniora aliquot diffensionis circa hanc materiam capita subiiciunt. Primò (inquiunt) cōtrouertitur de causa Predestinationis impulsiva. An hac statuatur rectè solum volūtatē diuinæ beneplacitum, Noſtri autē: Aduersarij licet verbis affirmare videantur, re ipsa tamen negant. Volunt enim fidei & infidelitatis prauisionem decretū predestinationis ordine antegressam esse. Hic Leydēses illos arguunt quod ex consequentijs quas ipsi se inuitis ex doctrina sua inferunt, aliā mentis, aliam

aliā oris esse Remonstrantium professione
dicant: Quamquam enim (aiunt) statuamus fidei
& infidelitatis praeuisionem, decretum Praedesti-
nationis ordine antegressam esse, & priori isti
praescientia hoc decretum inniti, necdum tamen
euincitur, causam impulsivam istius decreti non
esse solum Dei beneplacitum. Contra potius, cum
solum diuini beneplaciti sit saluare velle quosuis
credituros, condemnare quosuis non credituros,
nec vlla huius decreti extra Deum in creaturis
causa inueniri possit, utiq; solus quoque bene-
placiti erit in singularem Praedestinatione, qui
sub vniuersaliore isto decreto subsumitur, Petrum
crediturum saluare velle, & Iudam non creditu-
rum condemnare. Neq; enim huius decreti cau-
sa impulsiva est, vel fides, proprie loquendo, Petri,
vel Iudae infidelitatis, sed liberrima Dei voluntas,
volentis talis persona misereri, talis non misere-
ri. Quid quod ex ipsa Contra-Remonstrantium
sententia Decretum iustificationis singularem
non sit nisi fidelium, & fidei praescientia innitatur,
nec tamen propterea fidem huius decreti causam
impulsivam vnquam dixerint. Cur ergo non eode-
modo de electionis decreto loqui licebit, non esse
illud nisi fidelium, nec tamen fidem esse impulsiv-
am causam. Damus tamen fidem infidelitatem-
que conditiones esse sine quibus nec hunc saluare,
nec illum praeferre ex puro putato beneplacito vi-
sum fuit Deo. Sicut ergo Contra Remonstrantes
beneplaciti esse volunt, quorum individuum

Deum

Deus misertus fuerit, quorum non, ita nos qualium
 indiuiduorum, qualium non. Vnde apparet minimè
 nos absolutam in Prædestinationis negotio volun-
 tatem negare, sed agnoscere potius. Absoluta enim
 voluntatis esse arbitramur, Decretum illud v-
 niuersale, de fidelibus saluandis, infidelibus
 reprobandis, in quod resolui semper necessarium
 est Decretum de singularium salute & damnati-
 one, ex fidei infidelitatis præscientia quod con-
 ditionatum reuera est, quia sine harum conditio-
 num præscientia nec Decretum de saluandis qui-
 busdam singularibus, nec de prætereundis alijs fa-
 cturus vnquam fuisset Deus. Nec hoc ipso volun-
 tatem Dei à causis mediis ordine posterioribus de-
 pendentem facimus, cum fidem, infidelitatemque
 non vt causas istorum decretorum propriè dictas,
 sed vt condiciones à Deo præscitas considere-
 mus, ideoque non ordine decretis istis posteriores,
 sed secundum rei naturam in Dei mente prio-
 res.

Secundum punctum quod in controuer-
 siam venit (aiunt Vvalachri) est, quodnam
 Prædestinationis obiectum statuendum sit. Nam
 aduersarij contendunt, Deum in decernendo con-
 templatum fuisse homines quos eligebat non mo-
 dò vt iam conuersos & fide præditos, sed etiã per-
 seueraturos in eadem fide; quos abiiciebat, vt im-
 pœnitentes & incredulos, aut certè à fide ac pro-
 bitate defecturos, nunquãq; ad meliorem mentem

N

ne qui-

ne quidem per oblationem sufficientis gratiae uersuros. Contra nostrorum sententia est, Deum considerasse homines, quos eligebat, quosque praeferibat, ut lapsos in Adamo, in peccatis mortuos, per filios naturae, nec praeuidere in hominibus potuisse, nisi quod electionis iam prius largiri aliquibus aut desertionis consilio non tollere ex aliis constituerat. Quamuis uero in ipsa re nobis conueniat cum iis, qui statuunt DEVM intuitum esse genus humanum aut singulariter, ut condendum citraque peccati rationem, aut communiter, prout ipsi totus illius status ab aeterno sit infallibili certitudine expositus (siquidem in hanc sententiam conspiramus omnes, nihil quod in homine DEVS praeuiderit decreti ipsius causam existere potuisse) nostri tamen eos sequi maluerunt, qui hominem in Adamo lapsum & peccato perditum obiectum Praedestinationis statuunt. Praterquam enim quod haec sententia facilius expediendis difficultatibus, & erudiendis rudioribus, & obloquentium peritulantissimis vocibus cohibendis magis accommodata sit, Confessionis etiam Belgicae, quae & Anglica & Gallica calculis suis firmam uestigii insistent. Respondent ad haec Leydenses: Controversi soles an Praedestinationis obiectum sint homines indefinite & communiter considerati, uti uoluit L. Trelocatius, an condendi, uti CALVINO, & BEZAE placuit, an ut saluabiles, damnabiles, creabiles, labiles.

labiles, reparabiles, uti Doctoris F. Gommar
 ri habet sententia: an ut conditi, sed in puris
 naturalibus considerati uti visum F. Iunior:
 an ut lapsi iam, uti Vvalachri: an verò ultra
 ut vocati & credentes, aut vocationi non ob-
 temperantes, uti Patribus priscis ante AUGV-
 STINVM, MELANTHONI, SOHNIO,
 & IACOBO ARMINIO alijsque probabili-
 us visum: Deinde aiunt se etiam in il-
 lam sententiam conspirare, nihil quod in
 homine DEVS prauiderit Decreti istius cau-
 sam existere potuisse. Sed tamen (subdunt)
 obliti hic videntur fratres Vvalachri eorum, quæ
 iam ante scripsere, nimirum: Decreuisse De-
 um quibusdam inferre damnationis pœnam pro-
 pter peccatum. Hic enim meritoriam istius De-
 creti causam peccatum faciunt, & illud in ho-
 mine prauisum, à quo cum multis parasangis
 discedant ij, qui hominem in Predestinatione,
 aut ut condendum singulariter, aut commu-
 niter considerant & indefinitè, utique non cõ-
 sentire in ipsa re, nedum in illo dogmate: Nihil
 prauisum in homine Decreti istius causam esse
 potuisse; sed maximè dissentire nobis videntur,
 in tantum quidem, ut posteriores priore sen-
 tentia DEVM insipientia argui, priores po-
 steriore DEVM iniustitia insimulari contem-
 dant. Quod si verò prior, quæ in lapsu ha-
 ret, vestigijs, ut hic dicitur, Confessionis Bel-
 gica, Anglicæ, & Gallicæ insistat, utique po-
 sterior

sterior ab illis Confessionibus recedet, maximum
hic iterum inter illas sententias apparet discrimen.
Sed aut hic Contra-Remonstrantibus in sua, aut
Vvalachris in Contra-Remonstrantium causa lo-
quentibus fides deroganda. Illi enim ab Ecclesia re-
formata quicquam super hac re statutum esse ne-
gant, imo questionem illam dicunt excedere limi-
tes Confessionis & Catechismi, hi verò ad Confes-
sionem Belgicam, Anglicam, & Gallicam provocant.

Tertium punctum considerandum dicitur
esse VValachri de ordine fidei, sicque suam
ponunt sententiam: Nostri fidem ex Electionis
beneficio promanare, ac proinde medium esse subor-
dinatum decreti illius executioni, neque tamen
hinc consequi, infidelitatem eiusque fructus repro-
bationis effecta esse: hac enim Deum quid fieri ab
homine spontaneam voluntatis sua motionem se-
quente non coacte, sed voluntarie ac iustissime per-
missurus esset; Electione verò quid ipse esset in homi-
ne per Spiritum suum operaturus sapientissime de-
creuisse. Leydenses sic suam subiungunt: Fi-
dem ut quippiam antecedens Electionem in mun-
do Dei eligentis, quamque ut praeitam praevidet, con-
sideramus, fructum verò consequentem & me-
diū executioni prioris decreti de singularium Electio-
ne subordinatum esse negamus. Agnoscimus tamen
fidem consequens, effectum & fructum dici per
Decreti istius generalioris de fidelibus saluandis
fidelibus condemnandis, cum ex hoc decreto con-
sequenda fidei fluat necessitas, ipsa verò fidei colla-

ex tertio decreto de mediocum ad fidem impetrandam administratione. Quando verò Deum in Re-
probatione decreuisse aiunt, quid fieri ab homine
spōtaneam voluntatis sua motionem sequente, non
coactè sed voluntariè, ac iustissimè permissurus es-
set; nec ex Contra-Remonstrantium sententia, nec
consentaneè loquuntur. Non ex Cōtra-Remonstrā-
tium sententia; Hi enim in Collatione Hagien-
si quid de Reprobatione eiusque effectis sentiant,
exponere detrectarunt, licet eorum non pauci &
scripserint iam ante, & scribant etiam nunc (vti
i fra demonstrabitur) fructus reprobationis esse cre-
ationem reproborum, desertionem siue gratia sub-
tractionem, excacationem & indurationem, perse-
uerantiam in peccato: addo etiam hac ipsa effecta
reprobationis ab illis vocari & κατὰ τὸ ἔκτερον & 1. secun-
κατὰ τὴν Διάνοιαν. κατὰ τὸ ἔκτερον quia Beza, Po- ba & se-
lani, Perkinsi, VVittakeri, Bircani aliorumque hoc cudum
affirmantium voces, suffragio suo cōprobant: κατὰ sensum
τὴν Διάνοιαν, quia qui infidelitatem fructum, vocat
reprobationis, annon eius effectum esse pariter ag-
noscit? qui Deum voluisse contendunt, vt peccaret
homo, vt incredulus esset ac contumax, quo viam
sibi ad ipsorum iustam condemnationem sternat, &
eundem Deum non permissiue solum ad peccatum,
sed ἐνερτυκῶς concurrere; annon ἐμπατικῶς satū 1. efficaci-
hac ipsa peccata reprobationis effecta esse significat ter. ex
Non consentaneè eos loqui inde euident fit, quia pressè.
solum decretum permittendi hominem sibi, infal-
libile medium non est exequendi decretum ab-

soluta reprobationis, cum posita illa permissione non
necessario, sed liberè homo peccet, hoc est, possit non
peccare. Decreto siquidem permissionis media soliti-
modo peccatum inhibitura efficaciter suspendun-
tur, ideoque ex hoc diuina voluntatis immanente
actu peccandi & in peccato perseverandi necessitas
fluit nulla, quod considerantes alij, Calvinus, Beza,
Perkinsus, quique hos sequuntur, reprobationis decre-
to, non decretum permissionis solum sed & decretum
efficax de subtrahenda homini gratia, eoque excec-
do & indurando subordinant, ne antecedenti ab-
soluti decreti executio à libertate hominis & con-
tingentia vlla causa secunda suspendatur. Rursus
inconuenientissimum nobis videtur affirmare, De-
um electione decreuisse, quid ipse esset in homine
per spiritum suum operaturus. Electionis siquidem
absoluta ad salutem decreto salutis tantum, non
dei decernitur collatio.

Quartum punctum circa idem caput de
Prædestinatione controuersum est, de voca-
tione. De qua sic V Valachri: Nostri vocatio-
nem hominum, quæ verbi predicatione ex ma-
dato Domini perficitur, exequendi illius con-
siliij medijs annumerant. Quum autem
cent Nostri non omnibus, quibus predicatio
Euangelium, donari credendi facultatem
sed quosdam singulari Dei bonitate effica-
ter trahi, alijs in cecitate & contumacia
iuste derelictis, Deum agere simulatè cum
minibus inde colligunt. Nostri contra

piunt Euangelij prædicationem, præprie quidem
& principaliter electis in salutem, per accidens ta-
men & minus principaliter reprobis in testimoniũ
diuina ordinatione destinatam esse. Leydenſes
hoc modo: Neq; enim nobis vocatio medium est
exequendi Prædestinationem singularium, & qui-
dem eorũ quos infide perseveraturos præuidit De-
us. Verum decretum vocationis, quo media ad fidem
ingenerandam necessaria administrare instituit,
natura ordine Prædestinationis & saluandi consilio
præmitti debere arbitramur, cuius tamen neces-
sitatem ex priori decreto saluandi credituros quosli-
bet deducimus. Hoc dicimus, Deum quosdam exter-
na Euangelij prædicatione non dignari, idq; non
iuxta aliquod absolutũ Decretum quibusdam ho-
minib; fidem & salutem non dandi, sed propter alia
in homine ipso latentia, nobis incognita, Christo no-
ta, cui suum regimen est permittendum. Nam
diuersimodam prorsus rationem esse agnoscimus
vocandi hos, non vocandi alios. Quos vocat Deus,
& prædicationis gratia primitus dignatur, vt
plurimum tales esse fatemur, vt nihil minus ipsorũ
virtutes, quàm hanc donorum diuinorum largiti-
onem indebitam promereantur, nihilq; in ipso-
rum natura dignum ista gratia reperiri possit;
ex aduerso potius quamplurima esse, propter
qua, si ex seueritate Deo agere libitum esset, æ-
ternum tantis donis meritò priuari debeant;
ideoque non ex solo tantum beneplacito diuino

N 4

hosce

hosce externa verbi voce vocari, verum etiam ex absoluto, nulla ab ipsis praestita conditione quam ad vocationem praexigere visum Deo fuerit. Verum non sub obscuris ex scriptura rationibus ac testimoniis colligi posse putamus, interdum Deum hanc vel illam gentem, ciuitatem, personam, Euangelii reuelatione pra aliis dignari, quam ipse dignum pronunciat non quidem ex propria sanctitatis dignitate aliqua, sed ex gratiosa sua aestimatione, qua per naturalem legis suae notitiam, & meliorem gratia communioris vsum correctos nonnulli idoneos iudicat, quos vltiore gratia, idque externe placito suo donet usque anteferat, quos vel gratia semel oblata contemptores fuisse improbos, vel horrendis alioquin sceleribus mancipatos deitorem comperit. Cur vero quam plurimas gentes, ciuitates, personas hac, vel illa temporis periodo, tali gratia mensura non vocet, etiam liberrimae voluntatis esse censemus, siue hoc ipsum mereri quod potuisse statuatur praeter originalem corruptionem singularis quadam ipsorum improbitas, quod fiat, beneplaciti diuini erit talibus isto tempore tantundem gratiae non largiri, siue nulla huius voluntatis meritoria causa singularis ex parte hominum dari possit quod nobis verisimile magis videtur. At hic quidem profundas diuitias, tum sapientiae, tum cognitionis Dei inscrutabilia eius iudicia & imperuestigabiles suspicimus ac veneramur. Atque hominum quosdam nullo vitae suae tempore Euangelii praconio ad salutis participationem reapse

uitet; rursum solius beneplaciti esse dicimus, licet
 nō absoluti, sed talis, quo nō nisi veritatem in iniu-
 stitia detinentes, & reformationis semina porten-
 tosis flagitiis extinguentes, saltem nonnisi ob in-
 signe peccatum, Euangelij sui annuntiatione desti-
 tuti cupit. Et tunc causam prateritionis meritoria
 in natura hominum, siue in hominibus ipsis latere
 non inficiamur. Vnde colligere est, non statui à no-
 bis semper melioribus Euangelij gratiam offerri, sed
 vt plurimum ea indigni, tantum absit, vt vocati-
 onis causam non in Dei beneplacito, sed hominis
 natura residere credamus. Et quamuis ante omne
 gratia auxilium, tum eius, qua communissima est,
 & nulli non homini affulget, tum eius qua Euan-
 gelica prädicatione definitur, & à priore sub pro-
 prio gratia nomine distinguitur, nullum fere (a-
 liquod enim à temperamento proficisci non est du-
 bium) inter gentes corruptionis discrimen appa-
 reat, tamen inscripta iam cordibus ipsorum aliqua
 Dei & voluntatis diuina notitia, similem adhuc
 esse omnium improbitatem neutiquam putamus.

De interna & externa vocatione ita statuimus
 vt disparatas has ex prima Dei intentione voca-
 tiones esse negemus, contra verò neminem externi
 verbi voce vocari credamus, quem non etiam
 sed suis gradibus & successibus, verbo & spiritu
 suo intus afficere, & ni hominis obset malitia,
 reapse conuersum iri serid velit. Hanc ipsam ob
 causam verbo prädicato spiritus operationes so-

cias facimus, & iis quoque qui effectu ipso non excitantur ex spirituali morte in vitam, verbum predicari, dicimus spiritu viuifico minimè destitutum, intellige quo viuificari sufficienter & efficaciter potest homo, & viuificare peccatorem nondum refractarium vult seridè et si non absolutè, Deus, & viuificare iam plus minusue aggressus est. Quoties verò docent Contra-Remonstrantium plerique Deum externa Euangelij prædicatione resipiscèntiam ac fidem ab iis exigere, quos conuersos non vult, quibusq; potentiam credendi absoluto decreto largiri noluit, nec in alium finem vocari reprobos, quàm vt excœcentur, indurentur, & ni credant, grauiorem sibi accersant dænationem; ab hypocrisi hunc agendi modum vindicari non posse nostra fert sententia.

Vbi verò locorum Contra-Remonstrantes excipiant, Euangelij prædicationem propriè quidem & principaliter electis in salutem, per accidens tamen & minus principaliter, reprobis in testimonium diuina ordinatione destinatam esse, hætenus videre non licuit. &c.

DE SATISFACTIONE

CHRISTI.

DE secundo principali capite sic Vvalachri: Docent Remonstrantes Christum ex proposito æterni Patris quod ipsum electionis decretum ordine antecesserit, pro omnibus indiuiduis hominum, tam pereuntium quàm seruandorum mortem appetiisse, adeoq; omnibus reconcilia-
tione

tionem cum Deo & remissione peccatorum acquisi-
tā, effecisse ut Deus citra iustitiae suae violationem,
omnibus gratia ostium rursus aperuerit. Tamen si
plurimi eorum per incredulitatem huius beneficii
fructum non percipiant. Nostri contra Christum
ex proposito aeterni Patris, quo gratuita electionis
consilium efficaciter exequi decrevit, pro solis ele-
ctis, ut verè credentibus sibi à Patre traditis mor-
tē subiisse, ac proinde Remissionē peccatorū & li-
berationem ipsi solis acquisivisse, quibus efficaci vir-
tute sua idem beneficiū reipsa cōmunicat. Suffice-
re quidem Christi mortem, quoniam ob personae di-
gnitatem sit infiniti pretij, omnibus omnium homi-
num peccatis abolendis, morti tamen traditum
esse tantum pro ijs, quos Pater per ipsum ab inte-
ritu exemptos, ad immortalem vitam traducere
constituerat.

Remonstrantes fatentur statū controuer-
siae huius ita se habere. Hinc aiunt Vvala-
chri in disquisitionem venire primò: an cau-
sa suprema προνομήν mortis Christi per-
tineat ad electionis decretum quo Deus ab
aeterno suos per Christi meritum ad finem
beatissimum perducendos destinarit. quod
dicunt se cum reliquis Contra-Remonstrā-
tibus tenere, & putare absurdum quod Deus
dicatur decrevisse quomodo consilium su-
um exequeretur (quod fit per missionem
Christi) priusquam consilium (de saluan-
dis hominibus) vllum cepisset.

Impulsi
sua.

Leyden

Leydenſes cauſam illam referunt ad charitatē qua Deus dilexit mundum, id eſt, vniuerſum genus humanum tanquam ſuas creaturas. *Inde aiunt, manaſſe primum illud abſolutum decretum de Filij miſſione, qui ſanguine ſuo pro peccatis ſatiſfaceret, & aterna redemptionis ius poteſtatemq; impetraret, iſſque quibus viſum eſſet Patri conditionibus ſalutem conferret. Quod quidem ſecuta ſunt alia decreta, partim de his ipſis conditionibus, partim de medijs ad conditionum praſtationem neceſſarijs.* Deinde arguunt ſententiam Contra-Remoſtrantium. Primò, quòd in ea Deus prius decreuiſſet homines filios irę ſaluare, quàm qua ratione iuſtitiaę ſuę ſatiſfieret diſpexiſſet. Secundò, quòd meritis Chriſti nimium derogent, cum abſque vllò ad paſſionem eius reſpectu peractum fuerit de peccatoribus ſaluandis decretum, quòd aiunt valde placiturum Socinianis, qui inde ſint Achilleum argumentum deducturi, quòd ſcilicet nihil abſurdi contineat, dicere Deum iuſtè omnes prædeſtinatos ſaluare abſq; vlla ſatiſfactione Chriſti: ſi enim Deus ſine Chriſti ſatiſfactionis reſpectu voluerit eis ſalutem dare, cur quòd iuſtè voluit, inſtè facere non potuerit.

Examinandum ſecundo? An ex propoſito æterni Patris Filius pro omnibus hominibus, nemine excepto, mortē ſuſtinuerit? Negant VValachri, concedunt Leydenſes, vnde

vnde illi sustinent Christum omnibus
pro quibus mortuus est vitam re ipsa contu-
lisse &c.

DE LIBERO AR- BITRIO.

DE tertio principali capite, scilicet, de Li-
bero arbitrio & corruptione lapsi ho-
minis docent nostri (aiunt Vvalachri) intelli-
gentiam, cuius est obiectum monstrare volunta-
ti, in rebus spiritualibus quæ ad vitam immorta-
lem pertinent, non solum nihil prorsus capere sine
gratiæ adminiculo; sed planè cecā esse, præcipuāq;
cælestis doctrinæ capita fastidire, imo ut absur-
da & falsa despicere: voluntatem, vitio in quod ce-
cidit superatam, non nisi in malum & quidem spon-
taneo ac libero motu propendere. Affectus denique
inordinatis appetitionibus & prauitate ad quauis
scelera impellente, vitiatos esse, nihilque in hominis
anima ante conuersionem reliquum mansisse, quā
quod ipsum ἀναπολόγητον coram Deo reddat.

Leydenfes primò sic hanc sententiam cen-
sent: Sed mirum quam hic sibi contradi-
cant Vvalachri. Aiunt intelligentiam ho-
minis irrogeniti in rebus spiritualibus quæ ad vi-
tam immortalē pertinent, nihil prorsus capere, &
statim subiungunt: nihil in homine reliquum mā-
sisse, nisi quod ipsum ἀναπολόγητον, coram Deo red-
dat. At hoc ipsum quid est, nisi aliqua rerum diui-
narum

in excu-
sabile.

narum

narū quæq; ad vitam immortalem pertinent cogni-
tio? Deinde suā ponunt sententiā. Si enim vi-
constans est philosophorum sententia, radix liber-
tatis in iudicio rationis & intellectu sita sit, quale
ratio obiectum monstrat, aut monstrare potest, tale
eligit voluntas. Quare ante lapsum & boni &
mali rationes edocta mens, & hoc & illud volun-
tati eligendum repudiandumque offerre potuit.
In lapsu boni salutaris & saluifici prorsus ignara
voluntatem talis boni cupidine inflammare non
fuit potis. In statu regenerationis, noua doctrina E-
uangelica cognitione donata, nec non residuum
habens mali cegnationem, ad boni pariter ac ma-
li electionem voluntatem excitare, denuo compa-
rata est. Post hanc vitam vero felicitatis summa
particeps futurus homo, nec vllas malorum ratio-
nes in animum admissurus, solius boni amore circū-
scriptam voluntatem habebit. Semper, itaque &
in omni vite huius statu libertas voluntati essentia-
liter adheret, sed talis, qua obiectum velle po-
test vel nolle, quam contrarietatis, alij specifica-
tionis vocant, aut qua obiectum po-
test velle, vel non velle, quam contradictionis si-
ue exercitij vocant, Veramque exercet volun-
tas circa media & fines non vltimos. Posterio-
rem solum circa finem vltimum, aut bonum in
genere consideratum. Dein subdunt: Ingenue
credimus elanguisse aded nostras vires, vt nisi e-
as restauret gratia, ad salutaria bona pertingere
nequaquam possint. Nec tamen inficias inuis, arbi-
trari

trari nos, posse hominem utcumque adhuc in peccatis mortuum, nec spiritu Christi regentem, ex dictamine legis in cordibus inscripta facere ea qua legis sunt, & ut Perkinsus loquitur venire ad templum, loqui, & annunciare verbum Dei, extendere manus ad sacramentum recipiendum; item aures prabere (externas saltem) nos docere cupienti, quibus veluti medijs ab ipso Deo ad conversionem praequisitis; ad uberores divinae benignitatis percipiendas opes deducitur, aut si adhibere illa negligat, ^{ἀποκταθῇ} & redditur.

Circa hoc caput disquirendum dicunt Valachri de natura voluntatis: In eo quidem aiunt, inter omnes conuenit, liberè agere quicquid agit, sed hoc queritur: an eiusmodi libertas dari non possit, nisi in voluntate qua tam ad bonum spirituale eligendum, quam ad malum auersandum, naturae conditione comparata sit. Nostri tamen si fateantur homini in esse vim ^{προαίρεσιν} qua voluntas obiectum ostensum à ratione, bonique speciem habens, licet non sit verum illud bonum, liberè eligit, contraque auersatur, quod mali specie se intellectui conspiciendum obrulit, statuunt tamen falli ipsos in definienda libertate voluntatis, quam propriè non ex obiectorum diuersitate, sed ex agendi modo qui coactioni opponitur metiri debemus. Liberum enim arbitrium naturaliter homini inditum manere in natura quamuis qualitate deteriori olim in Adamo mutatum sit, & meliori mutetur indies: à Christo. Respondet Leydenſes

denſes: Hic nec ſententia noſtra, nec liberi arbitrii ſatis ſe intelligentes eſſe oſtendunt. Non ſententia noſtra; quia non cenſemus eſſentiale eſſe voluntati ad bonum vel malum ſe inclinare poſſe, quin potius impoſſibile hoc fuit in ſtatu lapſus, in quo boni ſupernaturalis & ſaluifici deſuit cognitio, & impoſſibile erit poſt hanc vitam, in qua peccandi & malum volendi rationes probabiles menti non obuerſabuntur, ſed in primo ſtatu eam fuiſſe dicimus liberi arbitrii naturam, vt ad bonum, & ad malum ſe inclinare poſſet homo. Non liberi arbitrii: quia eius libertatem coactioni ſolummodo opponunt, & non niſi in ſpontanea voluntate ad ſuum actum inclinatione conſiſtere autumat, quod certe libertas, cum determinatione ad vnum, hoc eſt neceſſitate proprie dicta ſiue natura optime conſiſtere poteſt. At contra ſaniores noſtro iudicio Philoſophi & Theologi libertatem voluntatis humana opponunt neceſſitati ad vnum determinanti, eamque in ſe citra vllam huius vel illius ſtatus conſiderationem definiunt, voluntatis potentiam actiuam, qua poſitis praeſequiſitis ad agendam neceſſariis, velle, poteſt, vel nolle, aut velle, & non velle, hac enim differentia ad actus vel contrarios, vel contradictorios à voluntatis libertate eſt inſeparabilis.

Iterum videndum (aiunt Vvalachri) An omnis neceſſitas quae ex antecedente decreto diuino manat, libertatem voluntatis, & contingentiam tollat: Noſtri negant, Aduerſarij aſſerunt. Reſpondent

Leydenfes: impossibile esse etiam per absolutam Dei potentiam, ut una eademque actio positus iisdem praequisitis, proprie dicatur necessaria, hoc est, natura sua talis, ut non possit non fieri, & proprie contingens, hoc est, natura sua talis, ut possit esse & non esse. Quare si ponatur actu antecedens aliquod decretum, quo Deus, ut illa existat, decrevit, stante illo decreto, necessitatem propriissimam accipit & non potest non fieri. Dein subdunt: Verum querere libet ex Vvalachris, an dum inter necessitatem hic & libertatem voluntatis contingentiamque distinguunt, per libertatem intelligant sponte operantem & non coacte potentiam; per Necessitatem vero coactionem: an vero eam libertatem quae necessitati determinanti ad unum opponitur, eamque necessitatem, quae indifferentiam illam ad velle, nolle; velle, non velle non patitur; aut tandem necessitatem intelligant determinatam ad unum, & libertatem à coactione. Si prius dicant, sequetur Primum ex decreto diuino coactionem manare; aiunt enim necessitatem eam, quae ex decreto diuino manat, cum libertate consistere posse. 2. Iudaeos coacte & spontaneo motu Christum morti dedisse, & coactionem cum spontaneo conciliari posse. Si secundum eligant, fateri necesse habent, aliam esse libertatem voluntatis, quam illam, quae coactioni opponitur nimirum eam, quae in actuum suorum consistat indifferentia, & per consequens libertatis naturam non ex agendi modo,

do, qui coactioni opponitur, sed ex illa determinatione meriendam esse. Si tertium placeat, nulla inter nos & ipsos hic controuersia, nec enim diffitemur spontaneum, siue libertatem à coactione, cum determinatione ad vñ stare posse, licet in electione voluntatis non concurrant, nec de hoc necessario & contingenti sermo nobis sit, cum ea essentia differre scribemus. Sed de necessitate ad vñ determinata, & libertate ad opposita.

Deinde inquirendum (aiunt VValachri) utrum affectibus hominis nō regeniti tantum insit prauitas quadam ad peccandum, non etiam prauitas huiusmodi quae ipsum ad odium Dei & proximi propensum efficiat, imo ad quodlibet malum perpetrandum incitet, nisi vniuersali spiritus gratia in ordinem cogatur. Hoc (posterius) nostri asserunt. Leydenses se explicant tribus propositionibus, quarum prima est & prauitatem in effectibus hominis nō regeniti & prauitatem. In secunda distinguunt vocem odij: Odisse Deum secundum scripturas dicitur, qui mandata eius non seruat, nec voluntati eius obedit, & hoc sensu neminem non ante regenerationem Deum odij asserimus. Odisse etiam Deum ex voce odij naturae significatione dici potest, qui directo in ipsam Deum cordis sui odio fertur, maiestati illius male volens usque adeo ut vel ipsum Deum non esse, aut in seini quadam iniuria affectum velit, quo sensu animae irregeniti Deum oderint non facile dixerimus. Tertia est: impossibile prorsus esse hominē ad quodlibet

libet malum propensum esse si per tō quodlibet sin- i. Simul
gula malorum genera & species ἀπαλλὰς intel- & semel.
ligantur: neque enim idem homo in prodigalitate
simul & avaritia vitium proclivis est. &c.

DE GRATIAE DIVINAE OPERATIONE.

VV Alachri de hoc capite sic: Nostri sta-
tuunt Spiritum sanctum ordinariē per
verbi praedicationem alios quidem gravissimo cō-
scientiae testimonio convictos miseriae suae ἀναπολογί-
στο reddere, alios verò efficaciter trahere, mentibus inexcusa-
borū illuminatis & affectibus sanatis, adeo ut quā-
vis ex carnis suae ingenio Spiritus operationi non nisi
resistere possint, tamen huius virtute emendati, atq;
in aliam naturam regeneriti, volentesq; facti ex no-
lentibus, non solum credendi facultatem acceperint
sed actu in Euangelij obsequium se addicant, ac
proinde vnicam fidei ac conversionis suae causam
Spiritus sancti gratiam agnoscāt. Leydenfes hoc
modo: De conversionis nostrae causis ea nobis sen-
tentia est ut nec hominis ab ea voluntatem, nec
Dei per verbum Spiritumq; operantis gratiam ex-
cludamus, sed illam ut huic subordinatam, hanc
ut illam praecedentem semper & mouentem consi-
deremus, utraque, licet diversissimis modis, ad e-
iusdem operis boni ἀποτέλεσμα concurrente Volun-
tas ea est causa quae proximè & immediatè vult
bonum, credit, sperat, diligit. Nam cum
omnis actio ex aliqua proximè potentia emanet

hos ipsos conuersionis actus ad voluntatem referri
 necesse est, non ad Deum, quia non Deus in Chri-
 stum credere, sperare, dolere, poenitere dicitur,
 sed voluntas. vnde fit vt hanc causam quoq; istorū
 actuum esse negari nequeat, nisi qui non hominem,
 sed Deum in homine conuerti dixerit. Verū cum
 hic conuersionis actus altioris sint ordinis, nec vale-
 at naturalis & congenita voluntatis potentia illi
 suis viribus producere, superiore & altioris quoq;
 ordinis causa opus fuit, quæ voluntatis potentiam
 eleuaret, & nouas vires sufficiendo, voluntatem no-
 stram faceret posse, quod ex se non posset, nec hic
 tantum, sed & dum facit & operatur illa, adesse
 actumque, vt ita loquamur, comproduceret. Atque
 hac causa Deus est gratiose operans. Quare distincte
 hic voluntatem siue hominem, & Deum siue gra-
 tiam, vt subordinatas quidem, sed non separatas seu
 collaterales causas intuemur, & secundū scriptu-
 ras & rectam rationem, solum hominem dicimus
 credere in Christum, mortificare suum veterem
 hominem, & viuificare nouum, cum timore ac tre-
 more salutem suam operari intellectu, voluntate,
 appetitu, singulis quod suum est agentibus, cum ad
 nullum suppositum aliud ista actiones referri possint
 , præterquam ad hominem. Rursum, Deum dicimus
 solam & vnicam esse causam, quæ gratiose in intel-
 lectum, voluntatem, affectus influxu has potentias
 præuenit, excitat, viribusq; abunde instruit ad actio-
 nū & alium productionē, quas ex se, per se, à se, in se in-
 aternum productura nō fuissent, nec producere po-
 tuissent.

ruissent. Ideoq; non homini eiusq; potentis acceptam ferimus vel minimam conuersionis laudem, aut acceptam ferri posse vel vlla specie putamus, sed soli Deo qui vt intellectus creditu necessaria credat, voluntas eligenda velit, appetitus appetat, solus effectum dat.

Circa hæc examinari volunt Vvalachri, Num omnes Euangelij prædicatione, conuertantur, quos SPIRITVS SANCTVS conuertere intenderat. Afferūt (inquiunt) nostri. Leydenfes respondent: non omnes Euangelij prædicatione conuerti, quos Spiritus sanctus conuertere intendit, hoc est, quorum conuersionem ac salutem serio, & si non absolutè vult & desiderat, & velle se vocis publicæ præconio declarat. Maior siquidem pars consilium Dei aduersus se aspernantur, & indignos se vitæ æternæ iudicant.

Itē. Vtrum SPIRITVS SANCTVS conuertendis tantum largiatur sufficiens auxilium, tum præuenientis, tum comitantis gratia, quæ per modum assistentiæ, voluntatem ita excitet, & moueat, vt si velit, possit se ad credendi actum promouere, an etiam habitualement gratiam, quæ voluntatem refringit & regenerat, non eius substantiam mutando, sed nouam qualitatem inducendo, veterem paulatim abolendo, vnde fides & conuersio re ipsa consequantur. Posterius nostram, prius Remonstrantium sententiam complectitur. Respondent Leydenfes, Spiritum Sanctum conuertendis largiri auxilium sufficiens & efficax præuenientis & concomitantis

mitantis gratia, qua per modum assistentia, hoc est actionis, voluntatem ita excitat & mouet, vt non solum credere possint sed & velint, licet possint non velle, & gratiam oblatam aspernari. Quod si verò per habitualement gratiam non ipsos fidei ac charitatis habitus, sed aliam quandam qualitatem efficacem intelligant, non repugnamus tale quippiam in voluntatem infundi, modo à qualitate illa voluntatem non irresistibiliter determinari dicant.

Similiter de operandi modo: Nostri (aiunt VValachri) fatentur quidem corruptam hominis naturam Spiritus operationi perpetuo aduersari, imo donec regenerationis beneficio sanata fuerit non nisi aduersari posse, quando quidem *σάρξ* & *ἐχθρὰ* τῷ *θεῷ* à Paulo nominetur, sed negant interea adeo languidam Spiritus operationem esse, vt cor lapideum non auferat, eiusque loco carnem substituat, aliud. n. esse oppugnare, aliud expugnare & vincere Spiritus actionem: obstrepere quidem Dei voluntatem, sed filij efficaci gratia renouatam Spiritus ductum quam promptissime sequi. Postquam autem voluntas Spiritus sancti virtute sanari coepit, dupliciter considerandam esse, vt regnitam, & reliquias adhuc veteris corrupteque naturae circumferentem, posteriori intuitu repugnandi vires retinere: secundum priorem resistere non posse, quia in ea parte semen Dei maneat, quo sic formetur piorum corda ad rectitudinem, vt non praualeat caro, sed à Spiritu dometur, & reluctandi potentia paulatim enervetur. Regenerari enim nos in eam naturam

Prudentia
carnis
inimicitia
in
Deum.

tam, in qua vbi numeris omnibus consummata fue-
rit, voluntatis libertas erit, vt scribit Augustinus,
non posse peccare: perseverantia felicitas, bonum
non posse deserere.

Leydenses arguunt VValachros, quod non
dixerint Cōtra-Remonstrātes docere opera-
tionem Spiritus sancti esse irresistibilem. Ipsi
questionem sic formant; Queritur num eas om-
nipotentia vires in conuersione hominis ordinaria
per verbum explicet Deus, quibus voluntatem ad
actionem necessariò & irresistibiliter determinat,
vt non possit illa actum suspendere aut contrarium
producere. Hoc nos negamus, illi rotundè non affir-
mant. Nec ille (subdunt) qui ex Augustino adfer-
tur locus, nobis quicquam incommodat, sed potius
fratrum de inamissibilitate (liceat his vocibus vti)
gratia, in hoc vita curriculo sententiam damnat,
cum Perseuerantia felicitatem, qua in eo consistit,
vt bonum non possit deseri, in eum statum reijciat,
in quo omnibus numeris consummata erit natura
nostra.

Deinde VValachri suam sententiam latiùs
sic aperiunt: Consideramus fidem quatenus est do-
num Dei, & actio hominis. Ilo respectu dicimus vo-
luntatem se passivè habere, quoniam à spiritu Dei
nouam qualitatem accipiat: isto verò actiue, quan-
doquidem ex ista qualitate diuinitus accepta E-
uangelio assensum prabeat. Ergo actum à Dei Spi-
ritu rectè agere, ipsumque velle à nobis qui-
dem esse, sed bene velle à Deo. Deinde
dicunt

dicunt examinandum: num hinc ſequatur volū-
tatem noſtram moueri à Deo violenta impulſione,
neque ſecundum naturam proprietatem liberè agere
ſed homines in truncos & lapides conuerſi? Aium
Remonſtrantes. Negant noſtri: arbitramur enim
non aboleri voluntatem noſtram, Deo in ipſam
effundente ſuam gratiam, quo minus verè volun-
tas ſit, ſed nouam creari, non vt voluntas eſſe inci-
piat, ſed vertatur ex mala in bonam, ex nolente in
volentem. Itaque id quod creatura natura eſt inte-
grum manere, corrigi quod corrupta erat.

Reſpōdent Leydenſes: Queritur an Deus vo-
luntatem ex nolente faciat volentem irreſiſtibili
potentia, an relicta voluntati libertate non volendi
aut nolendi. ſi prius eligant, duas coactionis propie-
tates iſtic reperire eſt, ſcilicet primò neceſſitatem,
qua ita ad actum ſuum determinatur voluntas,
vt non poſſit oppoſitum, quæ cum libertate proprie-
dicta pugnat; Secundò neceſſitatem coactionis,
quæ cum ipſa voluntatis ſpontanea inclinatione in
obiectum pugnat, & non ſolum libertatem ad op-
poſita, ſed ipſam voluntatis eſſentiam tollit, cum co-
tra naturam appetitus ſit ferri in obiectum coactè,
hoc eſt, contra naturalem inclinationem. Quod ſi
ea quam Contra-Remonſtrantes vrgent ratione
Deus hominem conuertat, nullum nos diſcrimē vi-
dere ingenuè fatemur inter hominis & trunci vi-
uiſicationem. Cum enim in homine quan-
tumuis voluntate prædito ita operetur ex
ipſorum placitis Deus, vt non poſſit non volun-

tas agere id quod agit, & sola conuersionis causa sit Spiritus gratia, non cooperante voluntate & hac ex innato principio reluctans Spiritui, ad obedientiam tamen potentia cui resisti nequit flectatur, ita quidem ut causa istius actus dici non possit, certe non alium hunc esse agendi modum censemus, quā si ex lapidibus filios Abrahae esset factururus Deus, aut ex limo terra Adamum, aut si contra naturalem inclinationem molem aliquam saxeam sursum attolleret.

Ad extremum quaeritur (aiunt VValachri) utrum sola Spiritus efficax gratia sit fidei & regenerationis causa, an etiam voluntas hominis. Hoc Remonstrantibus placet, illud verò nostris. Illi enim ad nos alibi his verbis vsi: Videntur, inquiunt, sentire fratres ipsam fidem non esse voluntatis, sed Dei opus, rogamus igitur quis credat? Si homo est, ergo opus voluntatis, si huius opus, ergo proxima causa voluntas. Ex aduerso nostri, velle quidem hominis seu naturae, sed bene velle, cuiusmodi est fides, solam esse gratia. Leydenses admittunt discrimen & Contra-Remonstrantes sibi contradicere arguunt.

DE PERSEVERANTIA SANCTORVM.

VValachri suam ponunt sententiam sic: Nostri fatentur quidem eos qui Christo vera fide insiti sunt, & viuificantē Spiritu praditi,

in grauissima peccata prolabi posse, vsq; adeo v
 plurima Spiritus sancti xapioata amittant, nihil
 que sibi de proprijs viribus polliceri possint: sed iam
 neque prorsus, neque finaliter omni Dei gratia &
 fide iustificante excidere: eorum enim salutem in
 immutabili Dei amore fundatam & filij Dei pre-
 tiosissimo xōte suffultam eiusdemque perpetua in-
 tercessione communitam esse, ac proinde super eius
 incertitudine non cruciari animo, sed ab inhabita-
 re Dei Spiritu certiores fieri, eum qui cepit & fi-
 dei, & regenerationis bonum bonum opus, vsq; ad
 diem Domini nostri Iesu Christi, & exoptatissima
 gratia consecutionem perfecturum esse. Inde que-
 runt: num hæc distinctio vsurpari possit, Dei
 filios sui respectu excidere fide, & regeneratione pos-
 se, non posse immutabilis Dei consilij & amoris in-
 tuitu. Affirmant (inquiunt) nostri, Remonstrantes
 negant.

Leydenles sententiam suam sic aperiuunt:
 Respondemus distinguendo inter certitudinem de sa-
 lute, & Dei erga nos fauore pro statu presenti, &
 pro statu futuro. Pro statu presenti, sicut quemlibet
 verè fidelem de fidei sua integritate certo persuasi
 esse posse & debere credimus; ita & de salutifera
 Dei erga ipsum beneuolentia certum quoque esse
 & debere iudicamus, nisi promissis Euangelicis di-
 ffidere, & de apertissimis Dei oraculis dubitare su-
 stineat. Pro statu futuro certitudo vel absoluta
 sit necesse est, nulli innitens conditioni ab homi-

ne prestanda qualem dari negamus, vel conditionalis pari semper cum ipsa perseveratione passu vadens, qua quis certus est de salute etiam in tempus futurum, siquidem in fide & pietatis studiis perseveret. Vtrum verò certus esse possit, se perseveraturum in fide non dixerimus, immo de hoc dubitare & laudabile nulli Christiano, & ad excitandum veterum & torporem animæ in religionis negotio perquam utile arbitramur. Sola hæc illi sufficeret certitudo, qua scit nec Deum, nec sufficiens Dei auxilium illi defuturum unquam, modo suis ipse non desit partibus, & peccato victas manus ultro dare velit.

Hæc de quinque capitibus. Post quorum propositionem ita Vvalachri: Neque in obscuro est, Remonstrantes quamplurimos præter hæc quæ recitauimus controuersiarum Capita, longè plura intus alere, quibus ab Ecclesiarum Reformatarum confessione abeunt ut cunq; se huic herere simulent, adeoq; si in quinque illis controuersis ratio aliqua compositionis iniri possit; in tuto pacem Ecclesia futuram esse dictitent. Negant, ut videtur, serio id Leydenses, & ad argumenta quibus Vvalachri hæc suam suspensionem probare conantur, ita respondent, ut tandem concludant hoc modo: Quare (ut responsionis nostra numeros in summam contrabamus) ea nobis post quinque compertas Controuersias dogma-

dogmata impingunt Fratres, quæ vel Remonstrantium non sunt: vel si sint, cum Confessione reformatarum Ecclesiarum non pugnant: vel, quæ si falsa forent, nec directe tamen nec indirecte fidei satisfacta compagem luxant: vel, qui incerti sunt & anonymi auctoribus, vel quæ ad librâ veritatis suspendantur, verissima esse comperiuntur. Deinde subiiciunt, esse quoque ea Contra-Remonstrantium nonnullorum, vel eorum qui Contra-Remonstrantium partes tuentur pronuntiata, quæ partim à Catholica Ecclesiæ sententia, partim à Catechismo Palatino, & Confessione Belgicarum Ecclesiarum tot Martyrum sanguine confirmata abeuntia, partim nouitate sua suspecta, partim in Dei gloriam contumeliosa, & pietati noxia, scriptis publicis apud nostrates ventilantur, & non solum piji Magistratus, sed etiam optimi ferè cuiusque animos ipsis adimunt, quin & extra Ecclesiam positos non parum offendunt, & doctrinam Reformatorum odiosissime insectandi ansam nulli non præbent. Ea ad hæc capitula reuocabimus: De Reprobatione citra præuisionem peccati, etiâ infantium, de Creatione hominum ad interitum, Lapsu primorum parentum, Scriptura, & Formularum fidei auctoritate, Prouidentia diuina in malis actionibus, Pœnitentia, Causa infidelitatis, Iustificatione per fidem, Fidelium peccatis, Magistratus circa sacra auctoritate, Hæreticidie, Moderatione adhibenda in rebus Theologicis, Articulorum inter nos, & Contra-Remonstrantes de Prædestinatione & annexis controuersorum necessitate.

Quic-

Quicquid de his sit, cum ex narratione huius dissidij, quam parte prima fecimus, ut cunque innotescant, nolo in iis esse curiosior de modo conciliandi potius cogitandum est, sat barbarum dederunt quinque ista capita.

Dubitaui hic mecum aliquantulum num vel ad concordiam partium, vel ad lectoris utilitatem expediens foret, si singula harum quaestionum capita (prout ab exteris, sed religioni suae studiosis petiuerant tum Vvalachi Contra Remonstrantes, tum Leyden- ses Remonstrantes) ad Sacrae scripturae limam & rectae rationis dictamen reuocata diligenter examinarem, quibusnam in punctis à veritate & quousque recedant, exponerem, quid in iis tolerari, quid non possit arbitraria sententia pronunciare. Verum cum illud tantae esse operae intelligerem, ut libelli huius (quae, ut pluribus seruiat, quam breuissimum esse volo) moles nimium inde augenda foret: cum item disputationes istae non nisi ab iis, qui non mediocrem & philosophiae & Theologiae cognitionem perceperunt, intelligi possint: qui autem tales sunt, facile sibi ea quae à nostris Doctoribus exacte satis & prolixè de hac materia differuntur, ea quoque quae tum contra Pelagium, Faustum, & Casianum seu Mafsilenses, qui naturalibus arbitrij nostri viribus nimium tribuebant, tum contra Manichaeos, qui libertatem arbitrij negan-

negan-

negantes homines malos natura, non electione tales esse asseriebant, Sancti, Augustinus, Prosper, Fulgentius alijque Patres iam olim summa diligentia disputarunt; cū in quā, hanc sibi comparare ij qui sapientiæ fructum indesperant; facile possint, superuacaneum fore in hac re laborē meum credidi. Hoc solum admonero vt tam Remonstrantes quam Contra-Remonstrantes iuxta sacrae Scripturae regulam in hisce tam varijs quæstionibus etiam hanc vnā sereno iudicio pro salute sua dignentur examinare; Num scilicet passioni Dei nostri Pater æternus derogare dici deberet, si ob meritū vnus solius istius passionis conferret in hac vita hominibus tā nobilia, tā supernaturalia, tam diuina charismata, vt per illa ita in nouas creaturas regenerarētur, ita iusti constituerentur, vt exuto veteri Adamo nō minus & in anima & in operatione essent oculis Dei recti, quā ante lapsum suū. Ad id per originalem iustitiam rectus fuit, vt (nequam) per hac eadem dona efficerentur diuini consortes natura, fugientes eius quæ in mundo & concupiscentia corruptionem, vt & arbor & homo & fructus eius seu operatio coram tribunali Dei iudicari possint vera bona, hoc est talia, quæ æquiualeant non inferni æternis cruciatibus, non etiam vanis huius mundi vanitatibus, quæ ab Apostolo æstimatedur vt stercore; sed alijs æternū duraturis & su-

2. Pet. 1. 4

& supernaturalibus bonis. Tum si (vt confido futurum) iudicauerint, per huiusmodi Patris dispensationem nihil merito sui Filij incommodari, sed potius eundem Filium aliqua retributionis mercede honorari; inquirant ulterius, nū in eiusdem passionis Christi ignominiam cederet, si Pater cum ipsdem hominibus iam per prædicta charismata Filio suo incorporatis & per eius Spiritum clamantibus ad se Abba Pater, pacisceretur daturum se ipsis æternam in cælo beatitudinem non solum tanquam Filij sui cohæredibus, sed etiam tanquam ministris ac seruis suis sui que Filij fidelibus, hoc est, non tantum titulo hæreditatis (quo solo datur paruulis lauacro regenerationis ab originali culpa expiatis) sed etiam titulo mercedis pro prædictis operum fructibus, si nimirum huiusmodi opera ad sui (hoc est Dei) honorem & gloriam & in seipsis & in alijs hominibus promouendam exercerent. Ita tamen vt scire ipsi debeant, bonum istum operum fructum non posse se vlla ratione præstare, nisi ab actuali diuini spiritus motione ad id excitentur in eo que dirigatur & moueatur: hæc porro diuini Spiritus assistentiâ cōferendā sibi esse nō nisi ob meritū solius Christi. Quod si hic iterū (vt spero) cōpererint huiusmodi pactū & sacre scripturæ admodū esse cōsuetanū, & passioni Dominicę tātō honorificentius quanto

Rom. 8.
Gal. 3.
6.

quantò maioris arguitur esse virtutis & sapientiae filios aut fratres non tantum scribere regni coheredes, sed etiam reipsa efficaci operatione coronâ & regno sistere dignos, ita ut de ipsis in veritate dici possit: *Hi vicerunt*

Hebr. 11. regna, operati sunt iustitiam, adepti sunt repromissiones. Quoniam Deus tentauit eos & inuenit illos dignos se. Facile intelligent (in quo vtrique id est, tam Remonstrantes, quam Contra-Remonstrantes à Catholicæ Ecclesiæ doctrina in hac materia adhuc discrepant) inter prædestinationis effectus seu media ad eius executionem ab æterno à Deo ordinata adnumerari posse & debere huiusmodi gratiam quæ ad prædestinatum finem ordinetur tanquam meritum ad præmium seu mercedem. Quam gratiam si Contra-Remonstrantes admitterent, etiam arbitrij libertatem in bonorum operum fructibus proferendis fateri utique se oportere intelligerent, ita nimirum ut voluntas humana à Dei gratia non contra naturam violenter torqueatur, sed à peccati corruptione sanata supra naturam suam cum iubilo eleuetur. Nam ubi voluntas electione libera non operatur, ibi nec laudis, nec vituperij adeoque nec mercedis aut præmij ratio seruari potest. His terminis inclusa stat apud Catholicos omnis de prædestinatione eiusque annexis disputatio: ut videlicet homini quod ad salutem consequendam faci-

fiat ex solis naturæ viribus nihil omnino
 tribuatur, Divinæ quoque gratiæ talis ad-
 scribatur efficacia, quæ arbitrij libertatem
 non tollat è medio, sed ad ea præstāda opera
 confirmet & roboret; propter quæ in futuro
 post hanc vitā iudicio iustā iudicis sententia
 prædestinatum sibi finem possit obtinere; in
 ea nimirum formula quam iudex ipse serva-
 turum se prædixit Matt. 25. 34. *Venite benedi-
 cti Patris mei; possidete paratum* (i. prædestinatū)
vobis regnū à constitutione mundi. Possidete, in-
 quam, non solum quia viua mei corporis &
 meo spiritu regenerata estis mēbra; sed etiam
 ob aliam causam: Quænam ista? *Esuriui enim,
 & dedistis mihi manducare, sitiui &c.* verbo di-
 co: ea opera, pro quib. Deus promisit Abrahe
 Ego (ero) *merces tua magna nimis.* & Iudex A-
 postolis suis: *cū maledixerint vobis homines &c.*
*gaudete & exultate, quoniam merces vestra copi-
 osa est in calis.* Hæc inquam, velim tranquillo
 & pacato à passionibus animo perpendant
 Remonstrantium & Contra-Remonstrantiū
 singuli. In hos enim limites si intrauerint, nō
 erit tam periculosa, vt nunc est, inter eos dis-
 sensio. Salua enim arbitrij libertate ac bono-
 rum operum pretio, de obiecto aut ordine
 prædestinationis error intolerabilis non
 facile incurritur: dummodo nihil tri-
 buatur naturæ soli, sed totum gratiæ.

P

Quod

Gen. 15. 1

Mat. 5. 12

Quod enim nonnulli ex Remonstrantibus
 Aduersariorum suorum de prædestinatione
 crudas sententias easdem esse dicunt, quas
 rigidissimi quique Papistarum & Inquisitionis
 Hispanicæ præfecti defendunt: quasi & inter
 nos Catholicos æquè sit periculosa de prædes-
 tinatione disputatio, atque est inter ipsos.
 Hoc (vt & multa alia) ideo solum dicunt,
 Hispanici & papistici nominis inuidiâ in ad-
 uersarios suos possint deriuare. Nam cum
 negari non possit, Deum, si voluisset, ita huius
 mundum administrare, ita gratiæ suæ thesau-
 rum aperire potuisse, vt multo plures homi-
 nes fidem, pænitentiam, & quicquid condi-
 tionum in Dei mente ad prædestinationem re-
 quiratur, re ipsa fuissent accepturi, adeoque
 prædestinationis, non minus quam ij qui nunc
 ea donati sunt, capaces, ab æterno potuerint
 præuideri; Nec tamen ita Deus iustus & mi-
 sericors, hoc facere voluerit: Certe, quod
 præcisè prædestinationis attinet ordinem
 nulla est ratio, cur Remonstrantes ex absoluto
 singulorum saluandorum prædestinatione
 quippiam absurdi putent inferri posse, quod
 non etiam ex ipsorummet sententia deduci
 queat. Quid enim respondebunt si quis ex ip-
 sis quærat, cur Deus Tyrijs & Sydonijs non
 ostenderit ea signa, quibus testatur veritas
 Matth. 11. v. 21. eos fuisse conuertendos & in
nere ac cilicio pænitentiam acturos? Si ipsis, vt
 multa

multis adhuc hodierna die infidelibus huiusmodi media consequendæ pænitiæ Deus in tertio suo, quod ponūt Remonstrātes, decreto conferre statuisset; utique in quarto decreto, prædestinatorum libro simul cum alijs ascribere eos potuisset. Cur tot paruulis gentiliū, tot adultis non offert ea salutis remedia, quibus nos cum Iudæis obdurati frequenter abutimur, ipsi autē ad salutē omnino vsuri fuissent? Nūquid quia *cuius ipse vult, miseretur*, adeoq; decreto absoluto cōgrua salutis media cui vult attribuit, cui nō vult, nō tribuit, quantūuis sufficiētia de omnibus? Quid ergo interest, siue ideo dare mihi Deus salutis media cōgrua decreuerit, quia prius ad salutē ipsā absolutē me elegit; siue ideo ad salutem me elegerit, quia cōditionem ad electionem requisitam ipse mihi absoluto etiam decreto prius tribuit? Sicut enim præter eos qui absoluto decreto ad salutem sunt electi, alius nemo de facto eam consecuturus est, ita nec præter eos, quos congrua gratia donare Deus absoluto decreto statuit, alius quisquā prædestinatione aut salute de facto gauisurus est. Nihil ergo ex prædestinationis ordine quoad diuinam bonitatem aut nostram necessitatē oriri potest discriminis. Verum hic tota recidit difficultas, ne quis vel per absolutū Dei decretū libertatē nostram tolli existimet, vel media salutis nostræ de facto profutura nō omnino gratis sed ob dispositionē nostram decerni nobis credat.

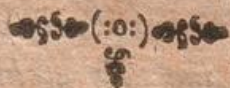
Ex

Ex quibus & tertium infertur nō minus diligenter attendendum: Nimirum Reprobos nō fatali quadam necessitate aut irresistibili corruptionis impetu, vt graua solent deorsum, ita in peccatum & consequenter in æternam damnationē ruere. Sed tantū habere gratuito sibi oblatū Dei auxiliū, quo præcepta sibi à Deo posita siue mediātē siue immediātē sunt potētes adimplere; atq; adeo peccata quacūque deuitare, & hoc faciendo vitam æternam obtinere. Hæc tria apud Catholicos tenentur respectiue omnes, qui conciliare simul ea nō possunt, captiuo in obsequium fidei intellectu credere. Quonam vero modo conciliari commodius possint, fraternitatis communione salua, Doctoribus non autem rudi populo disputari permittitur; Faciuntque id Doctores nostri tantō modestius, quantō sua sciunt dogmata non à semetipsis sed ab alio, quem omnes agnoscunt, iudice, vbi opus fuerit aut Ecclesiæ vtile, siue approbanda siue reiicienda & damnanda esse. Porro euitatis prædictis scopulis & libertate arbitrij salua, facile apparet, hominem, si in peccatum ruat, habere cur sibi, non autem Deo aut fato culpam lapsum suum imputet, adeoque quod puniri ob peccatum illud ita libera voluntate commissum debeat. Nam certē si ita necessario homo in peccatum rueret, vt Contra-

tra-

tra- Remonstrantes docent, omnino peccatū illud ita commissum, peccatum non esse dicendum adeoque nec pœna mulctandum existimo. Quis enim ob id puniri debeat quod vitare aut corrigere non potest?

Verum frustra fortassis, hanc ego Reformatis nostris nimium iam dudum exosam Catholicæ Ecclesiæ doctrinam pro conciliandis utrimque animis suggero, præsertim cum non rarò plerique eorum & rationes has nostras cōtempserint, & S. Scripturæ testimonia sinistra interpretatione violarint. Itaque de alio ineundæ concordia remedio cogitandum: tali scilicet, quod in omnem euentum efficax, nec per cauillum valeat eludi, nec per contumaciam impunè contemni.

HENOTICI DISSECTI BELGII

PARS TERTIA.

DE VARIIS PRO TOLLENDO
præfato Schismate & concordia restau-
randa, eorundem Ministrorum
consilij.

GALISCENTE igitur ut in prima
parte vidimus, tam acrimulos
per annos in fœderatis Belgii pro-
uincijs & animorum & corporum
schismate, multisque ad id restinguendum
ab exteris etiam nationibus conuocatis & co-
currentibus, neminẽ ex omnibus hanc quæ-
stionem, mouere comperio; *An* scilicet sit in
Christi Ecclesia aliquod quo partes tanto cum pe-
riculo dissidentes ad unitatis vinculũ reuocari,
æque quæ unitæ adhuc sunt à schismatis pernici-
premuniri possint solidum ac constans remedium.
Vnus tamen est non minimẽ inter eos autho-
ritatis, qui tale aliquod remedium à Deo esse
hominibus cõcessum modo ait, modo negat
ut infra vltimo partis huius capite patebit.
Credo omnes necessitatis euidentia persuasione
quæstionem istam quasi dubio non obnoxiam præ-

am prudentes omisisse; tanquam vel ex vno
hoc, de quo agimus Belgarum dissidio satis
fiat omnibus manifestum Christum Dominū ^{Mat. ult.}
(cui omnis data est potestas in cælo & in ter-^{18.}
ra) vel de idoneo aduersus huiusmodi misse-
rias remedio Ecclesiæ suæ prouidisse, vel ex
malorum quæ ei euentura essent siue ignorā-
tia siue incuria, in necessarijs eidem defuisse.
Interim verò in huius remedij inquisitione
pacificatores isti sententijs discrepantes, dum
quærent vnitatem, diuisioni nouam submi-
nistrant materiam. Nos itaque in hac 3. parte
sententias illorum quam poterimus breuissi-
mè referemus, simulque quanti sint valoris
Dei verbo rectaq; ratione duce disquiremus.

C A P V T I.

AN MVTV A TOL E R A N T I A AVT
*moderatio sit remedium concordia
legitimum.*

PRIMUM consilium restituendæ
pacis est Remonstrantium com-
muniter dum volunt ab vtraque
parte mutuam seruari tolerantiam
ita vt vnus alterū nō iudicet aut condemnet;
sed in sensu suo abundare sinat, & nihilomi-
nus in religionis communione permaneant,

P 4

ficut

sicut de vescendis quibusdam cibis docuit Apostolos *Romanorum decimoquarto*. Sed quoniam in hoc medium aduersarij non consentiunt, imo non minus probabiliter è sacris litteris & ratione probant esse iniquum & nullo modo admittendum, longius ab vnione receditur, præsertim cum iam dudum Remonstrantes in suspensionem apud aduersarios venerint, quasi nõ nisi ad tēpus, donec videbitur latius prop agentur, maioresq; sibi vires conciliēt, hanc tolerantiam cōmendare cupiāt.

Etcerte cū ipsi tā absurda & blasphema Contra-Remonstratib. adscribūt dogmata, vt quæ ea tolerare in Domo Dei, quæ est Ecclesia, cupiat, omnē quoq; in eā recipere impietatem aut tolerare possit, nullatenus toleranda est talis tolerantia. Nā illi errorū magistri quos Apostoli suis temporibus, à fidelibus in domum recipi, quos saluari noluerunt, quos Sathanæ tradiderunt, quibus Anathema dixerunt, nequaquam tam impia reperiuntur sententiae quàm ea sint dogmata, quibus vel aperte asseritur vel consequentia infallibili deducitur Deū peccati esse authorē, eū cogere infantes vt peccēt, vt ita possit illos iuste æterni inferni cruciatibus punire: Nullū esse peccatum vel, si sit, illud nõ homines, sed Deū in hominibus cōmittere, adeoque tyrannicè & absque omni culpa illos homines in infernū detrudi &c. Hæc tamē Remonstrates passim tribuunt suis

suis Contra-Remonstrantibus vt patet ex
I. parte. Nobis autem Catholicis nullum tri-
buere errorē vel minima probabilitate pos-
sunt qui tam sit vel impius vel blasphemus, a-
deoque omni verbo Dei rectæque rationi tā
contrarius. Cū itaq; nos pro fratribus tolerā-
dos esse nō existimēt, de Cōtra-Remōstrāti-
bus id existimare quomodo sincerē poterūt?
Ex altera quoque parte Contra-Remonstrā-
tes, siquidē tenere velint vnicā suā consolati-
onem, quā & in vita & in morte habere se di-
cūt, nequaquam Remonstrantium de perse-
uerantiæ & salutis æternæ incertitudine sen-
tentiam possunt tolerabilem æstimare; præ-
sertim cum fidem nullā iustificare putent ni-
si cui annexa sit (vel qua sit) certa cordis fiducia *In solari.*
quā quilibet fidelis homo in semetipso certifica- *one Del.*
tur, non solum alijs sed etiam sibi remissionem pec- *phensi*
catorum, perpetuam iustitiam, & beatitudinem *art. 3.*
à Deo donatam esse ob merita CHRISTI. *puncto 2.*
Loyd.
Remonstrantes contra, cum talem fidem nō *p. 76.*
habeāt neq; docere velint (vt patet ex quin-
to articulo vbi tenēt verē fideles & iustifica-
tos posse & à fide & ab æterna beatitudine
excidere) tollunt ex Ecclesia vnicum mediū
per quod homines ex Contra-Remonstran-
tiū sententia iusti fiunt & à peccatis liberātur.
Quod si Contra-Remōstrantes pastores tole-
rare velint, oues suas lupis pascēdas cōcedēt:
pro quibus (si boni sint) etiā animas proprias
dare debent *Ioannis 10.* P 5 Ar-

Argumenta quibus nituntur Remonstrantes hanc tolerantiam suadere, soluuntur tum attenta grauitate controuersiae, tum distinctione crescentis ac decrescentis verae religionis in hominum pectoribus. Sicut enim est imprudentis artificis, quamlibet rudem indigestamque materiam & in sui preparatione morâ temporis indigentem, subito primoque operationis instanti, velle habere perfectam, & ab omni dispositione mala omnique obliquitate liberatam: ita diuina etiam prudentia docet, dum rudibus adhuc hominibus prauisque siue Iudaismi siue gentilismi erroribus imbutis Christiana veritas instillatur, toleranda ad tempus esse quae euelli subito non possunt opinionum phantasmata: interim ijs pro fundamento positae quae ad salutem cuilibet pro isto tempore cognoscuntur esse necessaria. Sic Apostoli suo tempore non ex prudentia carnis sed ex Spiritus Sancti sententia legales quasdam ceremonias & ipsi obseruarunt & alijs obseruandas praescripserunt, sic purificatus vt Nazareus Paulus, sic circumcissus Timotheus. Imo sic Magister Apostolorum Christus Dominus prohibuit ijs ne quod esset IESVS CHRISTVS intempestiue praedicarent Matth. 16. 21. 17. 9. Genuina huius tolerantiae causa est, quia non subito sed paulatim medijs dispositionibus perfectio introducenda est, adeoque in eo qui tolerat

1. Cor. 9.

Act. 15.

Act. 21.

et Act.

tolerat nulla est simulatio tanquam imperfectionem approbante, sed maioris perfectionis dissimulatio, qua margaritę ante porcos non proiciantur. Maxima verò ratione huiusmodi tolerantia erga Iudeos erat exercenda; utpote quorum legalia usque ad mortem CHRISTI sancta fuerant & Deo grata, & non subito vno temporis momento poterant aut debebant toto terrarum orbe esse noxia & mortifera: Sed nouę legis promulgatione cum honore erant sepelienda. Verum vbi perfectio semel fuit introducta, vbi errores euulsi, obliquitas expolita; tunc demum respicere retrò, per viam qua ventum erat redire, à veritate semel habita vel parum declinare nequaquam licere manifestum est, cum sit deficere. Quamobrem eis qui ad hoc vel nos vel alios student compellere *ne ad horam quidem cedendum* esse suo nos exemplo docuit Apostolus *ut nimirum veritas Euangelij permaneat* vbi semel fuit. Sic idem Apostolus qui antea circumciderat Timotheum ut tutius proficeret in prædicanda Dæbæ fide Euangelij; nunc Galatas ne deficient monet: *state & nolite iterum iugo seruitutis contineri*. Nec simpliciter monet sed addit: *Ecce ego Paulus dico vobis quoniam si circumcidamini, Christus vobis nihil prodest &c.* Ita quod in priori casu prudenter & absque salutis

Gal. 2.
versu. 3.
& 5.
Gal. 5. 1.

Gal. 2. 11.
& seq.

salutis cuiusquam dispendio seruauerat; hoc ipsum in posteriori, cum salute nō posse subsistere demonstrat. Sic idem Sancto Petro in casu ancipiti minus, vt videtur, prudēter Iudæorum potius infirmitati tolerandæ, quàm gentium perfectioni roborandæ operam danti in faciem restitit. Si istud in rebus tam exiguis factum, quid si tantis in rebus quantas hic tractamus tam ingens orta fuisset controuersia? Certe nunquam vel CHRISTVS vel Apostoli in Euangelicæ veritatis etiam exordio tam impia ac blasphema dogmata vel apud gentes vel Iudæos tolerarunt, quæ (vt loquitur, de Gomari doctrina Arminius) *repugnent diuinæ sapientiæ, iustitiæ & bonitati, naturæ etiam hominis, creaturæ, vitæ & mortis æternæ, peccati denique & gratiæ*: è quibus sequatur DEVM esse peccati authorem, DEVM, si quisquam, peccare &c. vnde licet fortassis non id velint Remonstrantes vt aduersariorum doctrina tanquam in CHRISTI Ecclesiæ tolerabilis cuilibet fidelium libera perpetuo relinquatur, sed vt velut in secundæ reformationis exordio tantisper patienter toleretur; donec cunctando rem ipsi valeant restituere; probari tamen hæc eorum patientia nec rationi rectæ nec Contr. Remonstrantibus poterit.

Ex dictis etiam facile intelligitur non esse æquam

vide par-
te prima
de profes-
sione Ar-
minij An.
no 1608.
pag. 32.

æqu
pta
eo p
falsa
Deo f
Eccle
diffin
fidelis
pugna
aduers
finem
hiber
mod
quasi
feri?
Si ta
fenten
iusta
verum
quam
fuerin
tumult
tio p
AN
A
Nullum

æquam moderationem huiusmodi qua recepta semel & iam diu inolita veritas reticetur, eo præsertim tempore quo, ea oppugnata, falsa doctrina subintroducitur, Si enim *quæ à*

Rom. 13. 1.

Deo sunt ordinata sint, quomodo ad pacem Ecclesiæ conseruandam veritas (non dico dissimulanda) sed labefactanda? Promisit qui *fidelis est & verax, qui cum iustitia iudicat & pugnât*, promisit inquam, *portas inferi nunquam aduersus Ecclesiam suam præualituras*. Nos in istum

Apoc. 191.

Matt. 16.

finem quæ nobis ipse media præscripsit adhibere conuenit: De cætero, ipsi curæ sit quomodo promissum suum impleat. Quid nos quas ipse non probat, suppetias ei ferimus miferi?

Si tamen falsa sit Contra-Remonstrantium sententia tantisque dicterijs merito obnoxia iusta quidem est præscripta eis moderatio: verum ad Reipublicæ pacem proficere nequaquam poterit, quamdiu falsitatis conuicti non fuerint: nisi fortassis pænæ timore compesci à tumultibus possint. Sed nec ordinata est coactio priusquam de causæ iustitia constet.

C A P V T II.

AN VITAE AC MORVM EMENDATIO solidum sit concordia ineunda remedium.

ALTERVM est consilium Irenæi Philaletij in suo Cleopha *Supra anno 1617.* Nullum esse aliud ineundæ denuo concordia re-

diæ remedium nisi pœnitentiam vitæque
prauæ emendationem: qua ex charitate pars
altera alteram diligit & pariter ex odio Ca-
tholicam religionem funditus quâ possunt
exterminant. Sed quid si religio Catholica
veritatem tueatur? Estne cuiuspiam iudicio
falsitatis damnata? Ita, inquit, iudicio sacra-
scripturæ. Negamus hoc omnes Catholici, af-
firmant omnes hæretici. producât ergo testes
legitimos, & credemus.

Interim bonus hic vir tale præscribit reme-
dium pro quo acquirendo aliud conueniens
medium & opus est quærere & reperire fors
impossibile. Etenim vt per hoc medium om-
nes vtriusq; partis dissentientes in concordia
redeant, oportet vt nullus inter eos inuenire-
tur aliquo superbiam, auaritiæ, odij, inuidiæ,
luxuriæue vitio infectus. Et quis talem spera-
re audeat Rempubicâ, quale nec duodecim
Apostolorum fuit collegium, vbi vnus fure-
rat & proditor perditus? Si verò dicat satis ad
concordiam fore si communi morum refor-
matione respublica in statum honestatis &
virtutis promoueatur, vitia puniantur reli-
gionisq; obseruantia accuratè procure-
tur, vt saltem plerique virtutis studio con-
cordiam sectentur & ita Dei iram per sectas
& schismata punientis placare valeant. Recte
quidè istud: sed nunquid pacato etiam
Diuino numine, absque omni medio alio
absque

Ioan. 12. 6

absque cooperatione Ecclesiæ aut omni cura
 nostra tam diri schismatis curatio præstolan-
 da? Perinde hoc esset ac si piè quis vitam in-
 stituens à Deo quæ ad vitam sustentandam
 sunt necessaria postulet aut expectet, ipse
 interim media, quibus ea sibi comparare li-
 citè possit, non curet arripere. Certe A-
 postolorum temporibus & aliquot deinceps
 sæculis tanta fuit in Ecclesia CHRISTI
 & doctrinæ integritas & morum sancti-
 tas & religionis sinceritas, quantam nec
 sperare nos modo prudenter possumus: Sed
 nunquid ideo hæreses nullæ temporibus istis
 exortæ? An non exierunt quidam à cæteris ab-
 ducentes discipulos post se, errantes & in erro-
 rem mittentes, & fideles conturbantes? Quid
 autem? an nihil aduersus seductores huius-
 modi ab Ecclesiæ pastoribus tunc actitatum?
 an morum duntaxat instituta reformatio?
 Testantur contrariū seuerâ Apostoli episto-
 lā reuocati ad veritatis iam Galatæ, excom-
 municati Alexander, Philetas, Hymeneus: cæte-
 rique omnes qui præter id quod Apostoli tra-
 diderant contrarium quippiam docuissent, li-
 cet, per impossibile, Angelus esset è cælo aut
 ipsimet Christi Domini Apostoli; fideles
 quoq; admoniti vt huiusmodi magistros de-
 uitantes, starent & tenerent traditiones quas
 acceperant &c. Prudentius VVilhelmus
 Teelingius præter hoc vniuersale etiam par-
 ticularia esse adhibenda docet.

In-

1. Tim. 1.
 20. 2. Ti. 2.
 18. 1. 10. 2.
 18. 2. 10. 2.
 7. 1. 10. 2.
 15. Gal. 1.
 7.
 1. Tim. 1.
 20. 2. Ti. 2.
 17 Gal. 1.
 8. & 9.

Interim vnum velim vt Reformati circa tantam quantam hi auctores produnt, reformationis necessitatem diligentius inspiciant. Cum adeo non multa sæcula sint elapsa ab introducta primum in Belgium Euangelica (vt loquuntur) reformatione, ab idololatriæ quantum fieri potuit diligenti exterminatione, à tantæ multitudinis ad diuinam veritatem conuersione; vnde tam subito tanta vitiorum colluies? in DEVM tam cito misericordiæ suæ pœnituit? Indulgendum aliquid erat monachis & canonicis post tam multas annorum centurias in laxiorem vitæ licentiam, refrigescente tandem charitate, declinantibus. Quorum tamen reformatio per Concilium Tridentinum instituta felicibus alis successit & succedit indies. Cogitent, inquam, isti vtique per antiphrasin Reformati quid vtrobique causæ subfit; quo Spiritus reformationis negotia sint confirmata.

Cum enim credendum non sit omni spiritui, sed probandi sint spiritus an ex Deo sint. 1. Ioan. 4. 1. numquid operæ pretium est examinare, quoniam Spiritu actus Martinus Lutherus reformationis istius antesignanus in vna & sola fide iustificationem hominum consistere tam pertinaciter tenuit & docuit, vt in epistola Apostoli Rom. tertio, versu vigesimo octauo vbi in græco ab

Vlla editionum variatione cōstāter legitur:

λογίζομαι ὅτι πίσει δικαιώσαι ἄνθρωπον χωρίς ἔργων νόμου, id est: Arbitramur igitur fide iusti-

ficari hominem absque operibus legis. ipse ausu

facrilego non dubitauerit interpretari, adie-

cta voce: Sola. vt etiamnum videre est in Ger-

manicis eius Biblijs, Anno millesimo quin-

gentesimo quinquagesimo i. V Vittenbergæ

apud Hans Luffi editis. Nec hoc solum, sed

& egregia ratione hoc suum facinus ipse de-

fenderit To. 4. fol. 141. hoc modo spiritum su-

um eructans: Si papista vester multum facessat

negotij ob vocē (sola) dicite illi mox hoc modo: Do-

ctor Martinus Lutherus ita vult, ac dicit papistā,

& asinum eandem esse rem. Sic volo, sic iubeo, sit

pro ratione voluntas. Non enim papistarum volu-

mus esse discipuli, sed magistri & iudices: Oro vos;

huiusmodi asinis nihil dicatis amplius nisi: Luthe-

rus ita vult; dicitque se esse Doctorem super omnes

Doctores. An ab hoc Doctore, ab hac doctrina

meliolem quis reformationem speret quam

sit ea quam fatentur ministri prædicti?

In edit.
Ithenensi
apud Do-
natum
Richtz-
hayn an-
no 1561.

CAPVT III.

An sacra Scriptura litera sit conueniens pacis in-
eunda remedium.

TERTIO loco examinandum occurrit
Adolphi Venatoris de religionis resar-
cienda tenendaque concordia consiliū,

Q

mira

mirabile illud quidem, sed tamen ipsis reformationis à Luthero, Caluino eorumque socijs institutæ fundamentis vnice innixum, videlicet, omnium litigantium communi consensu vnum certum esse deligendum iudiciumque talem, decuius, vel sapientia, vel veritate, vel sententiarum verborumque claritate ambigere nemo possit; hunc ad eundem, quidquid ipse de controuersijs propositis iudicauerit, hoc ab omnibus, paribus votis, suscipiendum; quod dixerit, omnibus pariter dicendum, quod tacuerit, omnibus tacendum esse, nihil ad verba eius addendum, nihil detrahendum. Hunc autem à reformatis omnibus iam à reformationis exordio agniti esse, nullum alium nisi solas sacras literas diuinitus inspiratas. Has & verbo & phrasi ita vult solas recipi, vt vbi earum dubius sensus esse potest, sola teneantur verba, nihil ijs addatur, per quod ad vnum magis sensum quam alterum significandum determinentur; tale enim quid adijcere, esse ad verbum Dei aliquid addere, quod sub maledictione prohibitum est. Hoc, inquit, si omnes quotquot in orbe sunt diuersa religionis sectatores obseruarent, omnia prorsus hæresis omneque schisma sublatum esset. Aliam verò pro vnitatis Ecclesiæ conseruanda viam fatetur se nullam scire. Quinimò recipit se probaturum, aliam viam nullam esse, qua schismata componi possint; nisi vt quilibet

que
trou
sim
inter
su ab
sput
ab eo
oret
hoc v
stor
pini
aperi
quod
ris, q
ratiæ
hom
sang
viris
dent
confi
mere
patri
re)sa
reper
potui
ceo. i
Quid
ribus
Dei
in vol
que

que interrogatus de qualibet quæstione controuersa respondeat verbis Scripturæ ipsissimis, nec quidquam amplius, in charitate se interim exerceat, & quemlibet in suo sensu abundare sinat, de sensuum diuersitate disputantes tanquã hæreseon authores arguat, ab eorum distinctionibus liberari Ecclesiam oret, &c. Videatur pag. 64. 65. 67. 68. & passim hoc vnice vrget. Quomodo hæc tibi amice Lector doctrina sapit: Si dicas per eã omnibus opinionũ, & hæresum monstris Ecclesiæ ostiũ aperiri; impietatis & blasphemix te arguit quod minus honorificè de Dei verbo loquaris, quodq; Apostolos infidelitatis, aut ignorantix infimules. Ego certè stupeo, dum in hoc homine tam manifeste perspicio quid caro & sanguis excogitare non timeat, idq; in scripto viris non stupidis, aut ridèdis, sed multa prudentia & autoritate Reipub. moderatoribus confidenter oblato. Interim aliquam fortassis meretur veniã, vt qui (dum tumultuosis hisce patriæ simulatibus studet remedium quære- re) saluo reformationis suæ fundamẽto aliud reperire, vt fatetur, nullũ potuit. Et verè non potuit. De impietate doctrine istius modo taceo. ineptias, & impossibilitatẽ sic demõstro: Quid si quis infirmus peccatis simul & doloribus grauatus consiliũ, ac solamen in verbo Dei quærens, legat Iacob. 5. *Infirmatur quis in vobis inducat presbyteros Ecclesiæ, & orent*

Q 2

super

super eum vngentes eum oleo in nomine Domini
 & oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit ei.
 Dominus, & si in peccatis est, remittentur ei. Si
 inquā, huiusmodi homo pro corporis similitudine
 & animæ salute anxius, vocatis ad se presbyteris
 dicat, peto vt pro me oretis Dominum & vngatis
 oleo in nomine Domini. Quid hic Venator
 cum suis, quid respondebit? Quæretne, quomodo
 sensu petat infirmus oleo inungi? Respondebit
 ille: eodem quo S. Iacobus hac intellexit. Vngebitne
 Venator infirmū, vt mentē suā alter explicet?
 respondebit; quoniam peius dicere nolo, & melius
 ipso Apostolo dicere nō possum, ego iterum peto
 & obtestor te, vt me vngas oleo; vt coram Deo
 te accusabo, quod remedium salutis ab Apostolo
 sic descriptū mihi negaueris. Quid Venator,
 quē venabitur exitum? Dicetne se iam vnxisse
 miserū oleo, quando super ipso orauit, vel quādo
 CONSOLATIONEM INFIRMORVM ei prælegit? Respondebit ille: vnde
 verba tua sunt oleū? si annuat Venator verba
 illa esse oleū spirituale non corporale. Respondebit
 ægrotus; A Theologorum DISTINGUE libera nos Domine.
 Eodem modo, infidelis Christū cōuersus baptismū
 petere poterit. Venator aquā materialē præparet,
 arguet catechumenū, quod de suo aliquid verbosum
 addat. Christus enim (inquit) promissit datum
 se flumina aquæ viuæ, quæ de ventre fidelium
 fluunt. Ioan. 7. 38. & Ioan. 4. 10. Similiter alius cupit

baptizari in spiritu & igne iuxta Luc. c. 3. 16.
 Item alius ad cœnam dominicā cupiēs accedere si audiat Christū de eo quod porrigebat Apost. dixisse: *hoc est corpus meū*, dubitanq; an sit corpus Christi mortuū, vel viuū, reminiscatur istius ex Apost. Rō. 6. 9. *Christus resurgēs ex mortuis, iam nō moritur amplius.* item istius quod dixit ad Christū Thomas, Ioan. 20. *Dominus meus, & Deus meus*: denique istius Matt. 4. *Dominum Deum tuum adorabis*, si inquam talis homo ante Venatorem porrigentem in sua cœna, quod solet populo porrigere, in genua procidat, vt fecerunt ante Christū magi, dicatq; cum Centurione: *Domine nō sum dignus, vt intres sub tectū meū*: quid aget Venator? Nunquid idololatriam prohibebit? Interim alter distinctionem non admittens persistat in proposito, arguatq; ex Scriptura benè se fecisse, impium esse Venatorem, qui Deū adorari prohibeat. Similiter cōscientia quis peccatorū stimulatus, & ex verbo Dei remediū querens legat quod Christus Apostolis dixit: *quorum remisistis peccata, remittuntur eis*, & adhuc dubius, num malefacta sua speciatim confiteri debeat: legat illud Actuum 19. v. 18. *multiq; credentium veniebant CONFITENTES & annunciantes ACTVS SVOS.* Dein veniat huiusmodi homo ad Venatorem tanquam Apostolorum successorē, cōfiteri peccata sua cupiens, & absolui ab illo postulans;

Scripturę verbis inhæreat, petat conferri sibi quod verba significant; Quid Venator depressus inter angustias inceptabit? Si ad Scripturam & ipse confugiat citans illud, Marc. 2. ver. 7. *quis potest demittere peccata nisi solus Deus.* Monere eum alter poterit, vt nihil verbis istis demat, sed quę ibidē immediate præcedūt adijciat; scilicet: *Hic (Christus) blasphematur:* & sic num ipse Christi an Scribarum & Phariseorum discipulus sit perspicuum fiet, & alter si à peccatis iuxta Christi Domini institutionem absolui cupiat, veros Christi discipulos, qui potestatem peccata remittendi acceperunt, querat, necessarium erit. Hoc cine ergo remedium, quo totus mundus ab omni schismate & hæresi liberari, & ad pacem universalem reuocari debeat?

Argumenta Venatoris à Scripturę perfectione & debita ei reuerentia desumpta, hæreticorum propria, id est, specie pietatis deceptoris sunt: Verum quidem enim est Spiritum sanctum per Prophetas & Apostolos optimo & perfectissimo modo locutum fuisse, non tamen verum est verborum claritatem semper esse optimum & perfectissimum loquendi modum. Patet id in Christo Domino qui multa locutus est Iudæis in parabolas, quas audiētes nō intelligebāt: imò nec discipuli eius intelligebāt, nisi cū priuatim ipse explicabat omnia & singula. Et quis nō videt

Mat. 13.
66.

clarit

clarius explicari potuisse cap. 12. Ecclesiastæ, multos quoque psalmos, aliaque passim loca in omnibus Scripturæ sacræ libris? Visum tamen non est Spiritui S. clariùs illa scribi; Nō ex inuidia aut ignorātia, vt crasse infert Venator; sed summa ex prudentia, vt videlicet haberet superbus homo, vbi captiuare intellectum cogeretur, vt ab eis, quibus id muneris à Deo demandatur, hominibus humiliter se instrui pateretur. Patet hoc in Eunuchō Candaces Reginæ, Act. 8. Qui rogatus à Philippo: *Putasne intelligis quæ legis?* responso humili & homine Christiano dignissimo respondēbat: *Et quomodo possum, si non aliquis ostenderit mihi?* Hoc respōsum si in dubijs sacræ Scripturæ locis dare didicissent sectarij, ad vnitatem, quam proprij sensus confidentia reliquerunt, citius reuerterentur, quam vllis vnquam suis Collationibus aut Synodis.

CAPVT IV.

An formulis ambiguis ineunda concordia.

ALIVD diuulgatum est refarciendæ pacis consilium cuiusdam P. Molinæi, qui dicitur minister verbi Dei in reformatā Ecclesia Parisiensi. Typis excusū est anno millesimo sexcentesimo decimosextimo, cum parte quadam epistolæ, quam tamquam Remonstrantibus magis fauentem, Contra-Remonstrantes (altera tantum par-

te primo edita) suppressisse arguuntur. Consilium eius in hoc consistit, vt cum adiutorio & directione Regis Britanniae in Zelandiam conueniant bini Theologi ex Anglicana, Belgica, Gallicana, Helueticisq; Ecclesijs reformatis, singuli item vel bini ex Germaniae eiusdem confessionis Principatibus Lutheranos quoque Principes ad eundem actum sollicitandos, praesertim Regem Daniae, Duces Saxonem & Brunsvicensem, &c. In hoc conuentu nihil esse de diuersarum opinionum veritate inter partes disputandum; cum enim exacerbati sint animi neminem se victum esse confessurum, sed regredientem quemlibet triumphum de alijs canturum. Ideo in mensa ponendam Anglicanam confessionem & Scoticam, Gallicam, Belgicam, Palatinam, Helueticam, &c. Tum laborandum, vt ex omnibus hisce confessionibus vna conficiatur generalis confessio, in qua omittantur multa, sine quorum cognitione salutem homo potest consequi, qualis est quaestio Piscatoris, multaeque aliae subtiles opiniones ab Arminio propositae de libero Arbitrio, de perseuerantia S. S. & praedestinatione. Subiungit hanc sui consilij causam: certum enim est omnes errores in religione esse exortos, aut nimia sciendi, aut nimia habendi desiderio, id est, aut curiositate, aut auaritia & ambitione.

Ita ergo confessione perfecta, subscribere ei
debere non solum delegatos, sed & Principes
& nationales Synodos: tum cauendum esse,
vt si in posterum in regnis illis noua quædam
quæstio oriatur, nihil possit concludi aut de-
terminari, multoque minus innouari, absque
consensu omnium Prouinciarum & Ecclesia-
rum, quæ in istam vnionem consenserint. Pro
adsciendis in hanc vnionem Lutheranis,
tolerandas esse eorum ceremonias; opinioniones
de prædestinatione, communi quodam arti-
culo copulandas: baptismum posse absolute
affirmari necessarium ad salutem, id est, in-
quit, esse necessarium, vt in vniuersali Christi
Ecclesia obseruetur, & ne à quoquam parti-
culari homine contemnatur, & sic nihil am-
plius de necessitate vrgeatur. De vbiuitate
corporis Christi tantum phrasas quasdam,
quas omnes recipiunt, ponendas esse. vt
quod assumpsit CHRISTVS verum
corpus humanum, &c. de cæteris dubijs
vtrunque tolerantiam stipulandam, nihil
damnandum, nihil scriptis refutandum, do-
nec Deus errantes magis illuminauerit. Si-
miles formulas loquendi fingit de Christi
corporis præsentia in Eucharistia eiusque
sumptione. Rationem dat, quia quando
actus fidei seu opinionis interior, quan-
tumuis erroneus, diuerso exteriori actu
non proditur, verbi gratia, adoratione Ho-

stia; qui exterior actus tolerari non potest a parte contraria, tum relicta cuilibet sua sententia possit concordia seruari. Deinde aliquot præscribit regulas, iuxta quas huiusmodi congregatio optimè posset iustitui, & ad executionem deduci.

Sed quid si Adolphus Venator ad huiusmodi conciliabulum veniens videret, neglectis sacris Scripturis, tot diuersas confessiones, in certorum commēta hominū, vnam in cramben commisceri; An hanc diuino verbo irrogari iniuriam toleraret? Non existimo; nisi forte non seriò contra Dorderacenses disputauerit. Et certè si hoc modo paci studendū, cur non potius ipsa sacra scriptura, cuius verba, phrasēs & sententiæ omnibus, qui Christo nomen dederunt, sunt sacrosancta, vnitatis & concordia formula statuenda sit, non video. Miror verò, si non verecundentur reformatores nostri, huiusmodi modos controuersias fidei terminandi nunc tam cito concipere, qui haud ita pridem vno ore omnes sacre scripturae sufficientiam tantopere prædicabant. Si se mutuo ex scriptura erroris conuincere, atque ita in sanio rem viam reducere non possint, qua fronte audent tam audacter proclamare, fidem nostram Catholicā, toto terrarum orbe à viris sanctitatis & sapientia testimonio celeberrimis (tanquam diuinis scripturis ne in vno quidem apice repugnantem) accepta-

acceptatam, claro & euidenti eiusdē scripturæ iudicio impietatis condemnatam esse. Si quos inter eos salutis cura tangat, hic precor conscientia suæ coram Deo respondeant.

Porro quod ad rem ipsam attinent, quis non videat huiusmodi pacem verè esse politicam quandam nullius prorsus authoritatis conpirationem, qualem & latrones & fures, & nullius conscientie grassatores suis quibusdam legibus possint, vbi voluerint, constituere? Ergone vbi cuipiam hæc conspiratio displicere cœperit, innouare sine omnium prouinciarum consensu nihil audebit? Quis prohibebit? verbum Dei? sed in hac conspiratione verbi Dei ne mentio quidem vlla. Mirari certe ego satis nequeo, vbinam huius Molinæi & aliorum, quibus huiusmodi concordia decretum placet, sit conscientia. Decreta Imperatorum, Regum, imo totius Ecclesiæ ipsi, cum palato suo non sapiunt, eo solum titulo liberrimè iam dudum contempserunt, quod præter ea quæ Deus mandauit suis fidelibus aliud adhuc quippiam oneris imponant populo. Constat vero legitimam tum Ecclesiæ tum magistratus potestatem à Deo esse ipsis communicatā cui obedire debeant subditi, *non solum propter iram sed etiam propter conscientia.* Et disertè dixit præpositis Ecclesiæ suæ Christus: *Qui vos audit, me audit.* Auctoritas hæc iam pridem contempta ab istis homini-

hominib. fuit, vt solum specie tenus verbum Dei teneretur: Nunc & verbi Dei etiam species abijcitur, & authoritas nescio vnde vsurpatur, vt omnibus hæresibus & monstrosis opinionibus Ecclesiæ ostium violenter, conspirantibus scilicet quibusdam politicis, effringatur,

CAPVT V.

*An per solam authoritatem magistratus pax
debeat reuocari.*

Quintum dat consiliū author Responsionis ad 3. quæstiones, quæst. 3. vbi Remonstrantes vult per authoritatem magistratus politici cogi ad concordiam seruandam, & idem cum Contra-Remonstrantibus sentiendum. Ratio eius est, quia Remonstrantes fatentur se salua conscientia posse sententiam aduersam amplecti: Itaque conqueri non poterunt, se contra conscientiam cogi ad obediendum hominibus cōtra voluntatem Dei. Eadem fuisse videtur Serenissimi Regis Angliæ sententia in literis ad Ordines concessoratos sæpius datis. Verū quid de tali pacificationis modo sentiant Remonstrantes, patet ex modesto illo à Curia Geldriensi decretorum examine, an. 1617. pro Remonstrantium causa emisso, vbi mortem se aliosque potius appetituros, quam à sententia discessuros rotunde profitetur author. Cum item oēs communiter Remonstrantes tumultuū acturbarum

barum auctores se esse strenue pernegent, totamq; turbatae reipub. eausa in impotentē & inordinatū aduersariorum zelū proijciant, ut patet ex epist. Leydens. ad externos, non minori ratione putabunt aduersarios, suos ad moderationem ab ordinibus præscriptam cogendos esse, &c. non leue argumentum ex ipso Ordinum decreto desumentes. Si Contra-Remonstrantes replicent, se salva conscientia id permittere non posse; non eis credent Remonstrantes, sed conscientiam illam sui odium, inuidiam, dominandi libidinem interpretabuntur, ut in plerisque libellis non tacent, & Arminij amici in prologo ante eius professionem de Gomaro aperte indicant, maximè cum iam ab initio per maius consilium Hagæ declaratum fuerit, dissidium inter Arminium & Gomarum necessaria ad salutē nō concernere: idēq; postea Rex Angliæ iudicauerit. Deinde cum iam hucusq; malū excreuerit, habent proculdubio quoq; Ordines suas causas, ob quas hoc pacificationis consiliū approbare detrectent.

Demum cum hoc pacis remedium prorsus sit politicum & ad externam Ecclesiæ, quietem ordinatum, non est Ecclesiæ omnino necessarium, adeoque ab Ecclesiæ Pastoribus non tanti faciendum nec tantopere urgendum, quasi sine hoc remedio nullū aliud Ecclesiæ suæ Christus reliquisset, quo pacem, unitatem,

nitatem, & concordiam inter se membra retinerent. Nam sicut esse & florere Ecclesia Christi potest absque omni politica potestate, ut primis 300. annis manifestè visum fuit, cum non tantum pacem nullam, aut quietem; sed persecutiones, dispersiones, mortes & vincula ab eadem pateretur: ita habuit, adeoque etiamnum habet, quo inter infinitas licet hereticorum sectas corporali præsentia constituta, tantam inter membra sua conferuet unionem & pacem, ut non in duo aut plura dissectum, sed omnino vnum Christi corpus dici & esse valeat.

Postremo si (ut volunt etiam Contra-Remonstrantes) nemo contra aut præter Dei voluntatem in sacris literis reuelatam aliis præcipere quidquam possit, Remonstrantes autem parati sint sacre Scripturæ iudicio se submittere; quomodo iure compelli, ut à sententia sua discedant, poterunt priusquam in sacre scripturæ iudicio legitimè fuerint erroris conuicti? Fiat ergo (inquiunt) conciliū.

CAPVT VI.

*De quibusdam difficultatibus spectantibus
ad conciliū.*

Sequitur nunc Consilium vltimum de ferenda per nationalem synodum sententia definita.

definitiva, cui qui acquiescere voluerint, eos profratribus habendos; qui contumaces in contraria sententia perstiterint, pro hæreticis reiiciendos & vitandos, atque ita habendam concordiam sine ijs, quibuscum ante haberi non poterat. Auitum sane hoc est remedium, & ab ipsis etiam Apostolis vsurpatum *Act. 15.* A Contra-Remonstrantibus etiam iam à multis annis impense expetitum; sed ne Catechismus & Confessio reuiderentur & ob alias forte etiam causas hætenus dilatum.

Remonstrantes non tantidem synodum faciunt, nisi vel Ordines ferendæ sententiæ præsideant, vel de tolerantia spes certa affulgeat. Quamobrem quæstiones quasdam solent aduersarijs mouere, quibus & ferendæ per synodum sententiæ difficultas appareat, & latæ utilitas euanescat. Conantur tamen ad quæstiones illas respondere Contra-Remonstrantes. Inter quos author Responsionis ad tres quæstiones cum ad quæstionem tertiam *pagina quadragesima prima* statuisset, debere per synodum pastorum & superintendentiū Ecclesiæ iuxta sacras literas dijudicari, si quid in doctrina hætenus recepta ordinatius aut clarius disponi possit, etiam in ipsa confessione & Catechismo; eique synodo Remonstrantes, (ni contumaces haberi velint) debere se submittere; obijcit sibi *pagina quadragesima secunda* hoc modo: *Dicetur hic:*
Si

Si Remonstrantes id fecerint, iam certa eos minuet condemnatio; aduersarios enim suos habebunt iudices. Respondet: Quid si in synodo omnes aut maxima pars eorum de Remonstrantium sorte essent; nunquid & tunc pars aduersa sententiam diceret? Certe pastores Ecclesiæ cum aliqua saltem doctrina & Religione in synodo compareant oportet: Si velint, vt Magistratus controuersiarum inter partes iudicem agat, praterquam quod si nec legitima esset Ecclesiæ synodus, nec id Magistratus officio condescens; etiam tunc, approbante Magistratu vel vnam vel alteram partem, cum alteram ipse sequatur, numquid iterum pars aduersa sedebit iudex? Nihil amplius ad quæstionis solutionem dicit: Sed subiungit, Remonstrantes ob pacis studium, quod profitentur, debere silentio obtegere, si quid diuersum opinentur, quod salutem non attingit, nisi fraternâ collatione dissidiū possit componi. Si autem de necessitate vel perfectione salutis sit quæstio, prouocent ad synodum, quæ si cū partialitate contra Dei verbum processerit, tum Magistratus de veritate rite instruatur, moneaturque, vt procuret bonâ fieri interra sua reformationē: id quod dein Magistratus, vbi probe negotiū intellexerit, & de veritate plene certus effectus fuerit, debito, inquit, modo efficiet. Sic, ait, fecerunt primi Papatus reformatores, qui videntes in Papatu, fundamētū salutis esse euersum, clare id ex Dei ver-

bo demonstrarunt, ad liberū legitimūq; conciliū prouocantes, cumq; illud Tridenti tyrannico modo non iuxta Dei verbū haberetur, Magistratū admonuerūt, (postquam Romanus Anti-Chri-
stus nil nisi regni sui idololatrici stabilimētū qua-
reret) ipsi suas terras iuxta Dei verbum rite cu-
rarent reformari. Et hac causa fuit, cur Ecclesia
Belgica confessionem suā ad Hispania Maiestatem
transmiserint. Sic etiam Remonstrantes deberēt,
&c. Sed miror hunc hominem aliās subtilem
satis, ita nunc miserē quæstioni propositæ sa-
tisfacere. Quis Remonstrantium ita cecutiat,
vt respondere (si velit) non possit, multo or-
dinatius Arminium suam reformationem in-
stituisse quam Lutherum ipsum; imo omnia
seruasse quæ hic ab authore præscribuntur:
Lutherum enim primo reformationē suam
concitando populo incepisse, pro concione
contra indulgentias horrendum detonuisse,
theses numero ad nonaginta quinque & in ijs
de purgatorio, de vera pœnitentia & charita-
te, deq; indulgentijs copiose, contra cōmunē
totius Christianitatis doctrinam, multa asse-
ruisse, antequam vel proprium ditionis istius,
cui subiectus erat, Episcopum de cōcepta re-
formatione admoneret; vt testatur, præter
Florimundum Remundum, etiam ipse Slei-
danus Luthero studiosissimus: Arminiū
vero nunquam populo sententiam suam ex-
plicuisse; in Academia solum sententiam
R suam

*Hac de Lu-
thero fate-
tur Sleida-
nus, qui ta-
men ipse
Lutheranus
tam turpi-
ter ingra-
tia Lutheri
mentitur,
ut à quodā
11000. mē-
daciōrum
in ipso de-
prehensa
esse testetur
Floremun-
dus Remun-
dm.*

suā de prædestinatione tanquam probabilem
docuisse: hoc prohibitum numquam fuisse,
ne quidē apud Catholicos: Lutherum Romā
citatum ad Pontificē, licet adhuc legitimū suū
iudicē illū agnosceret, eo se conferre noluisse,
Arminium ab Ordinibus citatū comparuisse,
doctrinam suam eis probatam reddidisse, in
nullo vnquā Magistratui rebellē extitisse. Lu-
therum an. 1519. tertia die Martij datis ad Pō-
tificem literis protestatum esse se erga Romā
Ecclesiam & ipsum quoque sic esse affectum, ut
nihil in eam moliri cogitet, tantam enim eius Ec-
clesiæ potestatem esse, ut præter vnum Christum in
rebus humanis nihil ea sit excellentius. Ab hoc
tamen Pontifice, ad quē à Cardinale Caietano
appellauerat, sequenti anno hæresios damna-
tum: Altero dein anno ab Imperatore supre-
mo eius in politicis Domino iterum damna-
tū & proscriptum, cū tali encomio, ut in pro-
scriptionis decreto dicat Imperator, immen-
tatem Lutheri atq; rabiē nullius oratione satis ex-
plicari posse: nō hominem esse qui sic agat, sed dam-
nem potius humana specie, &c. Lutherum ite-
rum ad concilium prouocasse, sed in concilio
vniuersali Tridenti congregato iterum dam-
natum fuisse. Quod si tyrannice & contra le-
cras literas factum fuerit, ut propterea Lu-
therus iam à Cesare damnatus, Cæsari sub
ordinatum ac subiectum quempiam Ma-
gistratum politicum iure interpellari
Armi-

Armi-
mon-
exp-
salu-
le co-
præ-
fisse
fion-
et a si-
fessio-
sale t-
conf-
præf-
tiē re-
fos H-
æqui-
mon-
mine-
ipsis
strati-
illos
nihil
Alt-
quæsi-
synodi-
bo De-
memb-
gistra-
ita fa-
confra-
tam f-

Arminium nihil mitius à zelo Contra Remonstrantium expectare potuisse, cum illi expresse fateantur doctrinam Arminij salute salua subsistere non posse, ideo eorum iudicio se committere nec debere, nec posse, hoc se prædicere, quod Lutherus postea dixit. Mississe etiam quidem Belgicas Ecclesias confessionem suam, *quam modo nesciunt à quibus facta sit*, ad Regem Hispaniæ; illum tamen confessionem istam improbasse, & iuxta vniuersale totius orbis concilium Tridentinum aliã confessionem aliamque reformationem illis præscripsisse; tũ Ecclesias illas Belgicas sententię regię acquiescere noluisse. Nunc quoq; ipsos Hollandiæ Ordines summa prudentia & æquitate moderationẽ quandã Contra Remonstratib. præscripsisse, quã ipsi recipere nõ minori contumacia denuo negarint: ita nihil ipsis placere, quicquid vel Ecclesia vel Magistratus quicumq; statuerit; frustra ergo nunc illos de Magistratus officio hæc interfecere, nihilq; ad quæstionẽ propositam respondisse.

Alteram dein author libelli pag. 44. mouet quæstionẽ: *Quæretur hic, inquiens: Quid si ergo Synodus aut Concilium quippiam concluderet verbo Dei cõtrarium, Anne ministri omnes & Ecclesia membra ei stare conclusioni tenerentur? An Magistratus eandem manutenere?* Resp. Nondum ita factum est, nec decet vt Remonstrantes de suis confratrib. nec Magistratus de fidelibus ministris, tam sinistre suspicentur: ad rem ipsam veniamus,

R 2

videat

Leyd. p. 34

videamusq, quem Deus sit daturus exitum. Sed
 heu cœcitas! Licuitne Luthero, Caluino eorū
 que consortib. cum benignis, charitate leu-
 ritateq; instructissimis literis ad Trident. Co-
 cil. sæpius euocarentur, licuitne inquam illi
 de tanto Concilio ex toto terrarū orbe totio-
 tegris annis celebrato suspicari, quod de his
 Contra Remonstrantibus suspicari non de-
 ceat. Mirum quā confidentia tantū sibi ascri-
 bere hi homines non vereantur; præsertim
 cum non ex solis diuinis literis, sed ex Cate-
 chismo etiam & confessione sua, commentū
 incertorum hominum, de controuersijs sen-
 tentiam ferre cupiant. Sed pergit ipse & fa-
 tetur, quod si contra Scripturam aliquid con-
 cluderetur in synodo, nec populū nec Magis-
 tratum ad approbandum conclusionem
 istam fore obligatū; debere tamen nihilomi-
 nus negotium in legitima synodo pertracta-
 ri. Moxque ita subdit: vt igitur hoc discrimen
 & causa huius aq̄itas recte intelligatur, sci-
 dum est, sicut triplex est questio, sic etiam esse qua-
 si triplex iudiciū. Prima questio est: An doctrina
 quedam, salua conscientia, tanquam verā tenē-
 possit: hoc iudicat solum verbum Dei. Secundū
 An doctrina aliqua in Christi Ecclesia tolera-
 eiusq; propugnatores pro membrīs ministrisq; Ec-
 clesie haberi debeant: hoc iudicant ex verbo
 Pastores, & inspectores Ecclesie, iuxta illud Act.
 18. Attendite ergo vobis & vniuerso gregi, &c.

ad hoc iudicium est synodus. Tertia: An doctrina aliqua palam in aliquo regno doceri debeat: hoc iudicat Magistratus vt caput populi.

Subtilis equidem nec satis Theologica *1. Thess. 5.* distinctio, à qua liberari se Venator meritò *20.* iam dudum petijt. Quid enim? An ergo Scriptura tam imperfecta, vt omnia iudicare circa religionem nequeat? nunquid Scriptura sacra etiam, quicquid bonum est, tenendum esse iudicat, si ergo etiam quænam illa sint quæ tanquam vera æstimari secunda conscientia possunt, adeoque quæ bona sint, sufficienter diiudicat, quid opus est ex Pastoribus Ecclesiæ quærere, quid pro vero in Ecclesia recipi aut tolerari debeat? Item cum Christus Dominus Apost. ad prædicandum per orbem vniuersum Euangelium, ablegaret, numquid præcepit eis, vt ex regibus & præsidibus sententiam quærerent, num placeret eisdem Euangelium palam in regnis eorum doceri? Nec mandatum hoc eis est à Domino nec obseruatum: sed prædictum potius: *antereges & præsides ducemini propter me, &c.* Nescit hic homo Euangelicæ prædicationis dignitatem; nescit eandem (quem pro se citat) Grotius; in cuius verbis (pag. 46. hic citatis) nulla est de S. Scripturæ iudicio mentio, magisque dicit Scripturam iudicandam à quolibet partiu-
lari homine quam iudicare quidquam. Sed de hoc infra. Interim instat author iste vsque

R 3

ad

ad finem, partim ut Magistratus Remonstrantes reprimat, partim ut Remonstrantes synodo se subijciant. Fatetur tamen neminem synodo teneri, si falsum determinet. Non ergo subijcere se synodo Remonstrantes tenentur nisi sub hac conditione; si synodus verum determinauerit, id est, si iuxta sacras literas sententiam tulerit. Quod si Contra-Remonstrantibus sufficiat, non erunt credo Remonstrantes difficiles: Sed finito concilio damnataque Remonstrantium sententia, si nihilominus Remonstrantes negauerint, se ex Scriptura convictos fuisse, si de ista synodo eadem dixerint, quæ de Tridentina alijsque Catholicorum concilijs dicere reformatores conueuerunt, quisnam concilij erit fructus? quoniam nouam litem dirimet? Certe synodus ipsa iudicanda erit, à quonam iudice? An à Sacra Scriptura? Sed hoc iam factum fuisse dicent Contra-Remonstrantes, negabunt Remonstrantes: quis litem dirimet?

CAPVT VII.

Doctrina VVilhelmi Teelingij de utilitate Concilij pro tollendis dissidijs.

Hic author (de quo supra parte 1. in 1616. quædam diximus) in Eubulo seu de Ecclesiæ Authoritate cap. 28. §. 3. post scomma in Ecclesiæ Cathol. infallibilis

ratē contortū, sic loquitur; Nam licet vniuer-
 salis Dei Ecclesia aliquo sensu dici possit errare non
 posse; nihilominus ab omnib. reformatis Ecclesiis
 conceditur, neq. cum veritate negari potest, hanc
 vel illam Ecclesiam hic in teris militantē, quacum-
 que demum illa sit, errare posse & plurimum suffra-
 g. o mendacium concludere. in hoc vel illo puncto.
 Et pag. sequenti. Testimonium Ecclesie non est
 adeo firmum, certum, solidum, aut infallibile, vt
 nullo modo per illud possimus falli, cum fateamur
 hanc & illam, quacunque ea sit Ecclesiam, vt pote
 ex hominib. errori obnoxijis consistentem, etiam
 errare posse; quemadmodum omnium seculorum
 experientia id docuit, quicquid etiam Papista de
 absona sua Catholica Romana Ecclesia in contra-
 rium asserant. Vnde quid ipse Teelingius in-
 telligat per vniuersalē Ecclesiam, quā dicit a-
 liquo sensu dici posse infallibilē, non satis vi-
 deo, potest enim intelligi vel tota Ecclesia hic
 in terris adhuc militans, id est, ōnes fideles, in
 quo sensu nos dicimus Catholicam Ecclesiam
 errare non posse, & ipse nos ridet: vel ita vni-
 uersalis, vt etiam Angelos & Beatos cōplectas-
 tur: & sic dubium non est, quin errare tota
 nō possit. Quicquid sit; ratio ipsius, quam ad-
 fert, scil. quod consistat ex hominibus errori
 obnoxijis, si quid valet, etiam valet de tota
 Ecclesia militante & de quocumq. concilio,
 siue prouinciale, siue nationale, siue generale
 fuerit; nec ipse Teelingius vsquam ad infalli-
 bile

Pag. 298.

bile Concilium difficultates vel maximas relegat terminandas, sed ad solam Scripturam, ad quam etiam omnium decreta conciliorum à quolibet etiā priuato homine uult examinari, libere etiam reijci, si ipse contrarium ex Scriptura intellexerit, quantumuis concilium vel Ecclesia vere, & in conscientia certa sit, conclusiones suas iuxta verum Scripturæ sensum factas esse. De concilijs absolute cap. 29. sect. 5. etiam nouimus, ait, synodum nunquam semper controuersias finire posse, quinimo etiam synodum errare ac falli posse. Et quisnam est autem quæ datur in terra congregatio, quæ errori prorsus non sit obnoxia? aut quidnam filiis hominum à Deo concessum est, per quod certo & infallibiliter religionis controuersias finire possint? Nō est (fateor) non est synodus: nec nostra hæc est corpori molestia scriptitatio pro qua etiam exiguum speramus gratitudinem; Similiter nec est ordinum resolutio, nec decreta vlla edicta aut mandata principum regumue. Omnes enim hi errare possunt & falli: Nihilominus tamen hæc sunt media per quæ Deus, licet nō semper (ut & suam libertatem & impotentiam nostram sentire nos faciat) ordinarie tamen bonum aliquid operatur, exortasq; in Ecclesia difficultates componit. Ceterum, certum hoc est; nullum huiusmodi medium à Deo filiis hominum hic in terra concessum est, per quod certo & infallibiliter religionis controuersias in Ecclesia exorituræ dirimerent: Nequaquam, nihil tale. Non maiorem auctoritatem

thoritatem tribuit Sanctis Patribus in ijs etiā
punctis doctrine, in quibus omnes vniformi-
ter consentiunt. cap. 15. sect. 2. & 3. Quin imo
non reuerenter satis aut modeste de iisdem
passim loquitur. Nam pag. 39. & seqq. Si enim Pag. 39.

quidquam est, inquit, in toto mundo, quod vacilla-
re hominum fidem faciat, & in incertum fluctuare;
Si quidquam est, quod vnitatis aggeres perrumpit
& iurgiorum aquas irruere facit, pro ijs qui disti-
dys delectantur, vt loquitur Salom. Pro. 17. 4. cer-
te est numerosa illa classis scriptorum Patrum. & pa-
gi. 42. Insuper quis negare potest, Patres, quia com-
mixti erant inter gentes, multa ordinasse ac dispo-
suisse ad gentiliū morem, vt eo facilius (pro vt ip-
si hoc concipiebant) gentes lucrarentur? Eadem quo-
que de causa super grauib. arduisq. punctis capita-
lib. nimium sunt philosophati, sacras quoque literas
sepenumero non parum liberè modo in hunc, modo
in illum traxerunt sensum: similiter cedentes ali-
quantulum aui sui corruptelis & abusib. reperiun-
tur paulatim viam strauisse (vt pote per impruden-
tiam manum manui ad hoc iungentes, quanquam
nullatenus id intendentes) ad miserabile, quā nūc vi-
demus, Ecclesia Rom. ruinam, &c. & p. 43. non est,
apud illos (Patres) insolitum tum disputadi vehe-
mentia, tum adhortandi monendiq. abundantia, tū
futurorum errorū ignorantia, tum cōmoditate qua
dam ex accommodatione ad istorum temporū dispo-
sitionem percepta, multa & scribere & ordinare,
qua tamen ipsi non ita proprie senserunt aut obser-

uauunt, ut videntur sonare, &c. Et seq. sect. con-
cludit nihil habiturū admirationis, si ita con-
tingeret, ut neotericorū scriptorum spicilegiū toti
SS. Patrum messī prestare inueniretur. Et sect. 7.
ac deinceps ait, eos, qui SS. Patrū lectioni stu-
dent, iram Dei in se prouocare, diabolum stu-
diosissime ad hoc allaborare, ut praelara Christia-
norū ingenia in hoc specie tenuis pulchro reueratu-
men noxio studio occupentur, sic enim S. Scriptu-
ram negligi & paulatim prorsus à nobis tolli,
simulq; hominū inuenta perniciofa in Eccle-
siam Christi introduci, quæ Deus execretur.
Et tamen p. 40. sic loquitur: *libenter fatemur*
de nobismetipsis quod indignos nos arbitremur,
qui lauandis Patrū manib. aquā infundamus aut
libros eorū post eos feramus. Testimoniū hoc vlti-
mum verū est, quāquam non illud veritatis
amor ex corde elicuit, sed ignominie partim
timor, partim simplices pietatis quadam lar-
ua decipiendi studiū profano etiā ac reluctatū
calamo extorsit. Sic pius est Teeling. ubi que-
stum facere ex pietate nouit, 1. Tim. 6. vers. 5.
Nihilominus ca. 29. sect. 6. & 7. pene impatien-
ter cōciliū vrget. Præuidens autē quid in per-
misso cōcilio euenire facile posset, sect. 8. mo-
uet hanc quæst. *Quid si celebrato concilio per om-*
nia legitimo, Magistratus post sedulam diligentiam
& veritatis sufficientē indagationē iuxta S. Scri-
pturæ normā in conscientia sua sententiā cōciliū pro-
bare nō possit, sed eam iudicet contrariari S. Script.
non

Pag. 313.

nō obstantib. multis Scripturae testimonijs à synodo
pro sua sentētia, allegatis, putetq; Magistratus suā
sentētiā, synodo contrariā, veram esse, & solidius
in Dei verbo fūdatā? Ad hāc difficultatē, quā di-
cit esse permagnā, prēmisis aliquot cōsidera-
tionib. itādē timide respōdet, si synodus ita le-
gitime sit habita, vt nulla in eam cadat exce-
ptio, præsertim si cōmuni suffragio totius sy-
nodi sententia lata sit, & nisi notabiles orian-
tur difficultates ex ipsa re, de qua lata est sen-
tētia, in hoc casu se nō videre aliud, nisi quod
honorabilis Magistratus synodali conclusio-
ni locū dare debeat, nec propriam suam sen-
tentiam Ecclesie inordinatē obtrudere, quod
id nulli hominū liceat. Præterea, inquit, etiam
si honorabilis Magistratus veritatem penes se esse
existimet, nihilominus obliuisci nunquā debet, etiā
se errare posse, esseque possibile, vt non Ecclesia sed
Magistratus ipse à veritate deuiarit, quandoquidē
Magistratus errori magis est obnoxius quam Eccle-
sia. Quare si error, in quem Magistratus Ec-
clesiam incidisse existimat, sit circa ea, quæ ad
salutem & Ecclesie edificatiōē necessaria nō
sunt, Magistratus, ex pietate erga matrem, nō
se ei opponet, sed tolerabit eā: si autē eiusmodi
sint, vt vere circa ea Ecclesia errauerit, de-
bet se Magistratus ei tanquā synagogæ Satanae
opponere, conatus eius infringere & veritatē
defendere. Inijs quoq; quæ ad fidem pertinet,
licet tam necessaria non sint, si Ecclesia sub
gravi

Pag. 331.
& 332.

Pag. 335.

gravi censura, determinet, debet Magistratus ob Ecclesiæ pacem non turbendam ei cedere, si pauci sint, in quos illa censura fertur: si autem multi sint, ita ut per censuram illam schisma causetur, tum debere Magistratum se illi sententiæ opponere, eiusque retractationem postulare, & damnatos defendere, si adhibitis debitis medijs non possit Magistratus assentiri Ecclesiæ; tamen non solum Ecclesiam, sed quemlibet particularem hominem posse iterum secundum Scripturam examinare iudicium Magistratus, eique improbato repugnare, & ab Ecclesia posse Magistratum excommunicari, nullum autem esse hominibus aliud pacis remedium, sed omnia sic committenda esse Deo, ut ipse tunc immediate Ecclesiæ suæ succurrat, & suo tempore retribuat peccantibus.

Non multum dissimilem de componendis Ecclesiæ dissidijs fuisse Arminij sententiam, patet ex oratione eius de qua parte prima Anno 1605.

C A P U T VIII.

Examinatur sententia Teelingij.

SED isthæc Teelingij doctrina multos eosque gravissimos patitur defectus, quos ut deuita-

diuitarent alij, priores concordie ineundæ
modos videntur excogitasse. Nec difficilis est
censura. Primò enim vana est prorsus, & abs-
que omni soliditate infinitas creat molestias.
Nam vbi pars vna ita se existimat clarè veri-
tatem ex Scriptura deduxisse, vt nisi cum per-
tinacia dissentire nemo possit, qui Scripturæ
istam testificationem inspexerit (si enim hoc
non fecerit, nihil certò definire potest) simul-
que hanc suam deductionem parti aduersæ
proposuerit; qui fieri potest, vt, si nihilomi-
nus pars ista ob allegata testimonia à contra-
ria sententia non discedat, non ex prauo quo-
dam affectu procedere iudicetur. Sic si Magi-
stratus causam suæ sententiæ ita manifestè se-
credat concilio ex Scriptura declarasse, & ni-
hilominus concilium sententiam contrariam
veram esse determinauerit, præsumet Magi-
stratus meritò defectum aliquem inuidiæ,
odij, superbiæ, aut alium quempiam huius-
modi concilij Iudicium corrupisse, adeoque
tāquam illegitimum retractari postulabit,
nec retractationis huius vllus erit finis, quā-
diu Magistratus sententiam suam clarè esse ex
Scriptura deductam existimauerit. Ex altera
parte concilium ex suæ deductionis clarita-
te idem de magistratu censebit, atque ideo
eundem monebit synodus, vt sanius iudicet,
& benè profunde conscientiam eius tangeret, vt dili-
genter caueat, ne manus iniciat in sponsam dilectā

Pag. 325.

D.N.

D. N. IESV CHRISTI. Certè Conc. Trid. multis integris annis tanta cum ordinatione, tanta cum pietate, tot orationibus & ieiunijs tam diligenti omniū rerum examine fuit celebratum, vt si quod vnquam post Apostolorum tempora legitimum fuerit in Ecclesia Concilium, id esse Trident. negare, aut ambigere iure nemo possit. Imò notus mihi est, qui cum Calvinianæ Religionis non mediocris doctrinæ esset Theologus, oblatumque sibi alicubi, vt legeret Concil. Triden. cum refuso, etiam vix legere dignatus, acceptasset, sola isthac lectione ad religionem Catholicam sic conuersus. Si tamen aduersus hoc concilium tā multa omnes deblaterāt sectarij, an sperandum est, vt magistratus nullum omnino defectum subesse credat, vbi synodum quamlibet contra clara scripturæ testimonia sententiam dixisse crediderit.

Secundo: Cum effectus seu finis concilij sit doctrinæ in Ecclesia vnitas, schismatū, tumultuum bellorumq; remotio: tantum abest, vt hæc bona ex hac Teelingij doctrina sperari possint, vt contraria potius infallibiliter ex ea proueniant. Quis enim non videat armari hac viâ magistratum iusto bello (quod intermittere non debeat) aduersus Ecclesiam, non minus quam hanc contra illū; imò quemuis priuatum hominē aduersus Magistratum & Ecclesiā. Quid enim; si, vbi synodus omnibus tē-

eatis medijs, adduci nō potest, ut cū magistratu
 cōsentiāt, sed fidei quandā veritatē tanquā
 Ecclesiæ ædificationi necessariam sub anathe-
 mate, aut alia quadā grani cēsura determinat;
 si inquā magistratus omni similiter diligētia
 adhibita, synodū errasse ex cōscientia sua iux-
 ta scripturæ iudicium crediderit: quid cōsiliij
 quo minus arma aduersus Ecclesiā corripiat.
 Urgebit certē magistratū conscientia, & per
 eā lex diuina, ut veritatē populūq; contra sy-
 nodi censuras tueatur, falsamq; doctrinam cū
 synagoga Satanę exterminet. Synodus contra,
 Magistratui tanquā persecutori, & tyrāno ar-
 mis suis spiritualibus repugnare, à veritatis
 prædicatione non desistere tenebitur. nec lex
 erit vlla, aut iudex in terra, qui litem dirimat.
 Ita scriptura S. iudice inenitabilis belli gerēdi
 necessitas, eaq; vtrinq; iustissima & magistra-
 tui & Ecclesię imponetur: quo quid absurdius
 excogitari potest? Vidit hanc absurditatē ipse
 Teelingius, eamq; inter multas distinctiones,
 & ambages partim dissimulat, partim ad im-
 mediatā Dei prouidentia cōfugiēs infallibili
 quodā (quod hactenū negauerat) sed Chime-
 rico cōcilio præcauēdam firmiter se credere
 simulat, cū pag. 330. vtrāq; partē, ait, certō sibi
 posse persuadere, si ex bona cōscientia, & intē-
 tione simplici ac recta instructionis media &
 adhibeant & admittant, Deum eorum labori
 optatū effectū largiturum. Quid autē per hūc
 effe-

Mat. 28.
19.

effectum intelligat mox subdit; nam nullatenus cogitandum est Dominum Iesum Christum qui promisit se cum sua Ecclesia futurum usque ad mundi finem, eidem in tam singulari ac ardua necessitate non adfuturum ad reuelandam omnium conscientijs veritatem; si modo debite & bona fide excitauerint bonum Dei spiritum, qui in eis habitat. Nam 1. Conditio hæc raro ab utraque dissidentium parte impletur. 2. Si nihil certo credendum, nisi quod manifestè ex Dei verbo educitur. Cur adeo sibi certo persuadet Teelingius omnium dissidentium conscientijs veritatem immediatè à Deo reuelandam? An quia Ecclesiæ suæ Christus se semper adfuturum promisit? cur ergo eidem tot ante Lutherum sæculis non adfuit? Nunquid maius incommodum in Ecclesiam ingrueret, si politicus eam Magistratus gladio persequeretur, quam cum mille & amplius annis meretricis Babylonice veneficijs ac fornicatione corrupta in Satanæ Synagogam transformeretur? ubi tunc erat Christus? Aut si tantopere à magistratu politico Ecclesiæ salus dependeat, ut nisi cū eo pacem habeat, subsistere nequeat, quid mirum si Remonstrantes politico magistratui supremam in Ecclesia potestatem attribuant? Curandū quoque diligenter erit cuilibet politico principi, ne reformatores istos in Rēp. permittat irrepere. qui enim religionem suā saluam esse posse diffidūt, nisi à poli-

à politico magistratu fulciatur, ingens equidē
ad affectandam tyrannidē habent incitāmē-
tum. Nos certē degenerem huiusmodi Eccle-
siam Dei non agnoscimus; nobiliorem volu-
mus Christi spōsam, eam scil. quæ fundata su-
per firmam petram hēresum maledicta nouit
contemnere, persecutionū procellas quātum-
uis maximas, omnesq; inferorum portas vin-
ci nescia spernere, quæ primis à Christo 300.
annis, vniuerso eam terrarum orbe ferro, &
igni persequente, frementibus vbiq; Diocle-
tianis & Neronibus, proprio purpurata san-
guine ad hanc, quam omnes ei modo inuidēt
hæretici, gloriā exurrexit. Adfuit ei semper
Christus sponsus fidelis, non tamen eo modo,
vt dissentientes ab ea politicos principes ipse
sine medio veritatem docuerit, sed vt per eā
Euangelio suo illis explicato, vel dociles sub-
iectosq; aggregaret Ecclesiæ eidem suæ disci-
pulos, vel superbos ac tyrannide sæuientes
suorum patientia confunderet inimicos. Fru-
stra ergo ex perpetua Christi in sua Ecclesia
præsentia certo sibi persuadet omnium con-
scientijs veritatis futuram à Deo reuelationē.

Tertio: Posito etiam siue casu siue per mi-
raculum isto magistratus cum synodo con-
sensu, aliud adhuc absurdum remanet, idque
longè maximum; sententiæ videlicet ita etiā
vnanimiter latæ incertitudo, adeo vt nemo,
vel ex infima ac rudissima plebe ei suam con-
formare

Pag. 252.
 1699.

formare opinionem tutò possit, nisi (vbi ipse decretum de integro examinauerit) per omnia S. literis inueniat consentaneum; quod si ita esse non comperiat, salua conscientia reiicere sententiam, & magistratus & Ecclesie libere possit ac debeat, suamque propriam, quam ipse sacris literis conformem existimat, constantetueri. Hæc omnia apertè ipse Teelingius fatetur, & probare nititur ex professio *ca. 28. sect. 4.* statuitque neminem posse aliunde firmum, certum, solidum ac infallibile, quale ad fidem requiratur, medium cognoscendæ veritatis diuinæ habere nisi ex sola S. Scriptura, adeoque nulli vel concilio, vel Ecclesie credendum esse, nisi ad scripturam à quolibet fuerint examinata. Atque ita redit nobis eadè quæstio de componendo dissidio inter quemlibet ex populo & concilio, quæ antea de Magistratu & concilio mota erat. Si enim Magistratus salua conscientia & potuerit & debuerit à concilio diuersam sequi sententiam, eo quod concilium ex hominibus errori obnoxius conflatum, falli posset, ipse autem melius se ex S. literis edoctum crederet; dubium non est, quin mortali nemo assentiri Ecclesie determinationi teneatur, si diligenti pro conditione sua examine facto, aliter se ex Scripturis intellexisse arbitretur. Licebit itaque huiusmodi homini contrariam toti mundo sententiam defendere, secessionem bona conscientia ab Ecclesia facere,

facere, discipulos suæ opinionis colligere, Ecclesiam ac Magistratum hæresios & apostasias condemnare: vno verbo; Lutherum agere. Nec erit inter homines aliquis, qui vel ex Dei verbo, vel ratione evidenti infallibiliter hunc hominem erroris, ac contumaciæ queat convincere. Cū enim omnes homines errori sint obnoxij; & quantumvis putent Scripturam verbo ac sensu apertissimis veritatem contra tale hominem expressisse, in hac sua opinione possint falli, ita ut Scripturæ alius sit sensus, quam ipsi putant, incertum & fallibile manet eorum Iudicium, iuxta illud Teelingio valde familiare, *omnis homo mendax, & magni etiam homines falli possunt*. Nec prodest respondere quædam in Scriptura ita esse manifestè declarata, ut absq; contumacia nemo dissentire, aut alium sensum ijs affingere valeat; atq; adeo in his erratē instruendū prius esse, ac deinceps in errore persistentē tanquā a se okatakriton hæresios cōdemnandum. Nihil inquam hoc iuvat. Nam experientia docet plurima, quæ vni videtur in Scripturis extra omnē controuersiam clarissima, quibus absq; contumacia cōtradici nihil possit, eadē ab alijs secunda cōscientia post multorum etiam annorū diligentissimum studium, post lectas relectasq; integras verbi Diuini literas, non tantum videri obscura, sed etiam pro sua contraria sententia apertissima. Exemplum esto tot annorum in-

id est, proprio iudicio condemnatum.

ter Remonstrantes ac Contra-Remonstrantes tot scriptis utrimque libris, tot citatis Scripturæ testimonijs disputatio; exemplum item plurium annorum utriusque partis aliorumque sectariorum cum Catholicæ Ecclesiæ defensoribus de plurimis Sacræ Scripturæ locis dissidium. Damnat pars utraque adversariam contumaciæ; manifestè (quantum quidem existimat) Scripturæ veritati subnixæ. Certum interim est, alteram contumaciæ rei non esse. Quænam verò sit ista, quis iudex terminabit? Si dicas Scripturam stare claram pro tua parte; vide ne erres; homo enim es errori obnoxius; & plurimi, qui id ante te cū dixerant, nunc mutata sententia palinodiam cecinerunt.

Quartum idque præcipuè deplorandum ex iisdem iam positis à Teelingio principiis absurdum consequitur: scil. Neminem mortalium ullum habere suæ fidei firmum fundamentum, omnes omnino homines, ipsum etiam VVilhelmum Teelingium de sua fide merito debere vacillare, & si quis certū se dicat de suæ fidei veritate, illum eo ipso manifestè erroris convinci posse. Hanc extremam tanè miseriam dum Teelingius studet effugere, cum *cap. 28. sect. 3.* in invalidata Ecclesiæ tanquam hominum autoritate fallibili, solam S. Scripturam dono S. Spiritus probe intellectā pro firmo solidoque medio indubitata (pro qua
mori

mori quis debeat) fidei tenendam esse statuit,
nimis profecto improuidus ultro incurrit.
Vidit etiam se eam incurrisse, subitoque fas-
sus mox iterum negauit. Nam pag. 257. cum
sibi obiecisset quemlibet priuatum hominē,
iuxta traditam à se doctrinam, facillè propriā
ē S. literis contra vniuersam Ecclesiam exco-
gitaturum sententiam, putaturumq; etiam se
Spiritus Dei habere, respōdet, vnumquem-
que debere cautè diligenterq; attendere (agi-
enim de animabus) ne decipiatur, ideoque
iuxta S. Pauli doctrinam debere se frequen-
ter probare, an sit in fide; debere etiam Eccle-
siam quemlibet ad hoc faciendum admo-
nere: sed amplius (ait) nihil ex parte homi-
num medijs spiritualibus fieri in hac re potest;
nullum aliud effugium hominibus hic in terris à
Deo in hac re concessum est: supremum, & in
quo solo particularis quisque fundare se potest,
est testimonium Spiritus Sancti ex Sacris literis
cuiusque particularis hominis conscientia fa-
ctum, hoc transcendit omnes hominum determi-
nationes. Si putat homo se testimonium Spiri-
tus ex sacris Litteris pro sua parte habere, &
tamen decipitur, non aliud est remedium, quàm
quod à nobis supra indigitatum est, vt talis quis-
piam sanius sapiat. Deus in terra vltius re-
medium nullum dedit, quo homines de facto or-
thodoxos eiusdemque sententia redderet: istud
incommodum Deus adhuc relinquit filijs homi-
num

2. Cor. 13. 5.

num propter peccata ad humiliationem eorum,
& omnino frustra laboratur dum quidam co-
nantur aliud adhuc quippiam exquirere quo
inter Christianos omnia accommodari cuncta-
que dissensiones finire possent. Deinde, ut ha-
beat socios in miserijs, conatur probare etiā
apud Catholicos huiuscemodi esse fidei in-
certitudinem, quod eius argumentum nos in
fra examinabimus. *parte 4 cap 7.* Tandem co-
cludit: In hoc ergo versatur negotij cardo ut qui
que diligenter attendat ne in iudicio suo decipia-
tur & amplius nihil hac in re miseri ac defecti-
biles hominum filij possunt efficere. Profecto
ter miseri hominum filij si ita se res habet.

Heb. 11, 6.

Quis enim ubi didicerit impossibile esse sine
(recta) fide placere Deo simulque crediderit
post breuem caducamque hanc vitam ijs qui
Deo non placent, æternum cum Diabolo &
Angelis eius paratum esse gehennæ incen-
dium; ac deinde num in vera fide sit semetip-
sum examinauerit, si nihil hic inueniat, quo
certus de fidei suæ veritate possit subsistere;
quis inquam non meritò exhorrescat aper-
tum in quo degit salutis periculum? quis tan-
to in discrimine migrare ad tribunal Christi
non formidet? Teelingius hic nimis se mul-
tum concessisse videns iterum *pagina 259*
hanc mouet quæstionem: Cum igitur ita se
res habeat, an nihil ergo certum aut infallibile
datum sit nobis, ad quod iudicium nostrum &
spiritum

*Spiritum qui in nobis operatur probare posimus, num sit orthodoxus? Respondet affirmative: Ad hoc enim (ait) conducit Sacra Scriptura; omne iudiciū omnisq; Spiritus ab ea discordās malū est iudiciū & falsus Spiritus. Quamobrem studendum est ut conuictione & collatione Scripturæ disidium ad exitum deducatur. si vlla vera fidei firmitas haberi debeat, & ulterius miser homo procedere non valet. Itane tuas oues teque ipsum vento pascis Teelingi? unde nosti spiritum qui in te operatur bonum esse? Quoniam, inquis, cum Scriptura concordat. Ergo ne sine illo Spiritu Scripturam intelligis? Si sic: ergo absque bono Spiritu Scripturam intelligis: non ergo bonus est ille tuus intellectus. Si autem per eundem Spiritum Scripturam intelligis, quid mirum est si spiritus ille cum Scriptura sic intellecta consentiat? Alius interim per alium spiritum Scripturam aliter intelligens eundem suum spiritum etiam cum Scriptura (prout ab eo intellecta est) consentire non dubitat: certus tamen est se suumque spiritum à te ac tuo dissentire: quid ergo prodest si quis ad Scripturam spiritum iudiciūque suum examine? Sed desperans effugium iterum relabitur in priorem miseriam: *Ulterius, inquit, miser homo procedere non valet*: Manet ergo miser homo in fide sua dubius adeoque fidem nullam habet. Dubitare enim in fide infidelitas est.*

S

4

Quis

Quis ergo saluus esse poterit? Deinde etiam si verum esset ex diligenti ista quam Teelingius à quolibet homine exigit scripturarum collatione fidei certitudinem acquiri posse, id tamen maximæ Christianorum parti prodesse nihil posset: quotus enim quisque est de populo, cui propter domesticas occupationes vacet ita diligenter Scripturas voluere, ut omnia quæ aduersarij pro suæ sententiæ veritate tanquam aperta Scripturæ testimonia protulisse aut ratiocinando deduxisse se existimant, ea quoque quæ ab alio quolibet produci possent, examinare dijudicareque possit: quod tamen nisi quis fecerit, aduersarij sententiam à Scriptura discordare adeoque suam Scripturæ conformem esse firmiter statuere non poterit. Certe quid idiotæ, quibus ne vulgaris quidem litteraturæ concessa est à Deo cognitio? an à Christiana fide adeoque à celorum regno absque misericordia excludendæ fidem verò vnde haurient? è sacris dumtaxat Litteris? Sed legere eas non possunt. An concionatoribus suis fidem adhibebunt? Si hoc velit Teelingius, curet ergo primum vbiuis locorum istiusmodi concionatores constitui, qui omnia aduersariorum argumeta ita discussissent, ut inualida ea esse affirmare suum mendacio valeant. Dein meminerit eorum quæ capite 14. Sect. 3. docuit de ijs qui vnanimè SS. Patrum de re quadam doctrinam non ipsi le-

Pag. 42.

43.

tione

Etione inspexerint, sed, alijs id ita se habere affirmantibus relatione audierint, tales scilicet si quod dicitur, crediderint, non Sanctorum Patrum niti auctoritate, sed nuda tantum asseueratione Ioannis aut Antonij. Si ita est, quid de tot plebeiorum millibus statueretur, qui quænam sacrarum Literarum sit sententia, nisi ex alijs audiant, scire nullo modo possunt?

Quintus ex ijsdem Teelingij fundamentis pullulans defectus est authoritatis Ecclesiæ à Christo Domino ei concessæ destructio, unde & iniustæ usurpationis reatus omnibus omnino sæculis in Ecclesiâ, etiam in eam quam Teelingius appellat reformatam, redundat.

Si enim veritatem dubiam aut incertam nemo alteri pro certa ac indubitata licitè possit proponere, ut ipsa rei natura docet: multò equidem minus cuiquam licebit aliū ad huiusmodi veritatem pro indubitata recipiendam, grauissima, & qua in hoc mundo non est alia maior, excommunicationis poena proposita cogere. Fatetur verò Teelingius & constantissimè asseuerat, nullum esse omnino conciliū, aut synodum quæ (utpote ex hominibus conflata) errori non sit obnoxia, adeo ut plurimum suffragijs mendacium posset pro veritate concludere. Hoc si ita sit, nullum est omnino concilium quod certam, & de qua dubitare nulli liceat, veritatem possit decernere,

nere, quantumvis iuramento etiam asseueret omnia iuxta verum Scripturæ sensum determinata esse. Fortassis enim, dicit Teelingius, ita concilium putat sed errat. Vnde manifestè deducitur non licere vlli cōcilio determinationes suas fidelibus sub excommunicationis pœna proponere aut anathema dicere, id est, pro ethnico & publicano habere omnes qui assentiri determinationi suæ noluerint, quæ tamen auctoritas & à Christo Ecclesiæ concessa est *Matt. 18. versu. 17. & 18.* & omnibus seculis ab Ecclesia fuit usurpata: quin & ipse Teelingius eandem Ecclesiæ authoritatē etiam super Magistratum propugnat: & in concilio Reformatorum Belgij Embdæ habito *Anno 1571. articulo 26. 30. & 31.* quomodo huiusmodi excommunicatio fieri debeat, præscribitur: quod & confirmatum est in Concilio Dorderaceno *anno 1574. articulo 82.* & in alio ibidem habito *1578. articulo 91. & 96.* iterum decretum; in Medioburgensi quoque synodo *anno 1581. articulo 59. & 62.* in alijs idem statutum.

Sextū quod ex Teelingij doctrina sequitur incommodum, est, quemcumque licitè possit reuocare in dubium omnes antiquas hæreses vniquam ab Ecclesia condēnatas. Cum enim Ecclesiæ aut cuiuscumque concilij definitiua sententia falsitati sit obnoxia, fieri potest ut omnes antiquæ hæreses iniuste sint condēnatae,

nata, præsertim cum earundem hæresion
propugnatores non minus fortiter ab Eccle-
siæ ad Sanctæ Scripturæ Iudicium appella-
uerint, nec minus audacter Concilij quisque
eius in quo damnatus erat, sententiam perfi-
diæ incusauerit, quàm modo Lutherani aut
Caluinistæ in Tridentino Concilio damnati,
id ipsum faciunt. Adeoq; non erit pro certo
habendus, hæreticus, qui Arrij, Manichæi,
Eutychetis, Macedonij, Aerij, Vigilantij alio-
rumq; monstrosa dogmata ab inferis reuo-
care inceperit, eaque Sacræ Scripturæ consen-
tanea esse firmiter crediderit. Adeoque quo-
tiescunque talis aliquis siue vera siue ficta cō-
scientia antiquorum conciliorum decreta
reuideri & ad Scripturam examinari postu-
labit, tenebitur Ecclesia ei morem gerere, &
super eadem re nouas perpetuò synodos cō-
gregare; & tamen semper ita discendo ad ve-
ram scientiam nunquam pertingere poterit,
nec simplici plebeculæ vllum præscribere
certum remedium, quo lupos illos sub ouina
S. Scripturæ pelle absque missione *venientes*
possit discernere.

Septimum denique eadem via deducitur
inconueniens; multos quoque in dubium vo-
cari posse Sacræ Scripturæ libros, de quorum
authoritate olim à multis dubitatū est, quos-
que deinceps Ecclesia in concilijs canoni-
cos, non fecit, sed esse determinauit. Nam præ-
ter-

terquam quod Ebionitæ omnia Pauli Apostoli scripta reiecerint, ipsumque Paulū grecum & apostatam vocauerint (vt testantur Irenæus libro 1. capite 26. & Epiphanius hæresi 30.) quod idem postea etiam Helchæstis placuisse ait Eusebius 6. historię, capite 27. præterquam item quod Marcion epistolas ad Timotheum & Titum reiecerit (Epiphanius hæresi 42. & Hieronymus præfatione commentariorum in epistolam ad Titum) non equè temper ab omnibus recepti fuere in Ecclesia huius libri, Hester, Baruch, pars Danielis, Tobias, Iudith, Sapientia, Ecclesiasticus, Machabæorum primus & secundus, Marci, Lucæ, Ioannis partes quædam; epistolæ item, ad Hebræos, Iacobi, posterior Petri, primæ Ioannis particula, secunda & tertia tota, Iudæ, & Apocalypsis. Nunc autem cur hæc omnia apud Catholicos, quædam etiam apud Lutheranos, & Calvinistas pro canonicis diuinisque scriptis de quibus vel minimum dubitare sacrilegium sit; cur inquam recepta sunt? Non nisi ob determinationem Ecclesiæ quam Teelingius decipi posse contendit. Vt modò si leam de nullo omnino Scripturæ libro, aut verbo, infallibiliter certum esse posse Teelingius sitne verbum Dei nec ne: nec enim hoc rogatus probare vllō infallibili argumento posset, si Ecclesiæ aut omnium Conciliorum iudicium falsum esse posse pergat statuere. Ita

scilicet ab humana quæ falli potest ad diuinâ
Sacrarum Litterarum infallibilem authori-
tatem oues suas Teelingius laborat frustra de-
ducere. Ex his ergo omnibus satis apparere
existimo hanc huius viri doctrinam ita ad
concordiam stabilem quæ Ecclesiæ pacem aut
ineundam aut conseruandam nihil facere, vt
potius animarum saluti publiceque quieti non
parum sit pestifera adeoque nullatenus ad-
mittenda. Cum itaque non semel idem Tee-
lingius fateatur aliud nullum se nosse ineun-
dæ concordie remedium, quàm quod ipse in
Eubulo suo descripsit, aliunde cõsolatio que-
renda est. Nec verò vllum inter Reformatos
istos Ministros reperio, qui præter supra cõ-
memorata saluandæ vnitatis consilia aliud
proferre vel potuerit vel ausus fuerit: nemi-
nem inter tot Magistros & pastores qui mi-
sellis suis ouibus, tot opinionum diuersitate
distractis, tot scriptis libris, tot proclamatis
suggestibus contentiosis concionibus su-
spensis, & vel aduersæ partis odio contra ra-
tionem obduratis, vel ex prudenti rationum
libramine in conscientia sua miserè fluctuan-
tibus, vllum agnoscendæ veritatis solidum
fundamentum, fideique suæ probandæ con-
gruam quandam rationem præbere potuerit:
Compertum habeo quosdam in extrema vi-
tæ suæ hora moribundos, iam iamque ingru-
ente terribili mortis insultu, ob fluctuantem
in fide

in fide conscientiam pauefactos ex adstantibus fatali lecto prædicantibus, multaque propter plenariam Christi pro nobis satisfactionem speciosè promittentibus, cum obtestatione ardua quæsiuissent, num si in diuino iudicio mox sibi euenturo de ista quam probebantur fide condemnationis periculo rireretur, ipsi parati essent ad idem tribunal citari, ibique totum quod fuerit doctrinæ periculum in se recipere: tum verò ministros illos, bonos scilicet pastores, timuisse animas suas pro ouibus tradere, iniquum hoc esse fecerunt arguentes & diuinæ scripturæ dissentaneum, quæ doceat quemque in Dei iudicio pro se responsurum, suamque sarcinam latum esse, atque hoc modo desperabundos illos homines omniq; solatio destitutos querulis votis & vocibus ex hac vita demigrasse. Misere profecto me tot millium animarum quæ speciosis, ventosis inquam & falsissimis Reformatorum promissis à Catholica veritate soliditate abductæ vel imprudenter firmum se fidei fundamentum obtinere arbitrantur vel eodem fundamenta prudentius examinato, in arena quidem se ædificasse comperit in tanta tamen opinionum diuersitate quæ nam se tutò possint conuertere dubitant. Hæc opto & oro primum dei Deus ardens & prouidum salutis desiderium. Quod si habuerint, prosequenti nostræ disputationis ordine

ordio conuenienter hic ipsiusmet Dei consi-
 lium ipsis propolucro, quod per Isaïam
 Prophetam populo suo Israel in figura quon-
 dam proposuit: *Audite me qui sequimini quod* *Isai. 51. 1.*
iustum est, & queritis Dominum: Attendite
ad petram unde excisi estis, & ad cauernam
laci de qua præcisi estis: Attendite ad Abraham
patrem vestrum, & ad Saram quæ peperit vos,
quia vnum vocauit eum & benedixi ei, & multipli-
cavi eum.

HENOTICI DISSECTI BELGII

PARS QUARTA.

*De vnico & vero controuersias fidei terminandi,
 vnitatem in Ecclesia conseruandi, & fidelium
 conscientias circa fidei mysteria quie-
 tandi, remedio.*

PROOEMIUM.

EXaminatis igitur tot diuersis reformatæ
 (vt ab vtraq; litigantium parte appella-
 tu.) religionis antistitum de conseruanda Ec-
 clesiæ vnitatem sententijs; vereri possemus istâ
 questionem tantis viris, tanto conatu, tot an-
 nis

nis in ea terminanda deludentibus adeo difficilem visam aggredi, nisi causa probè nobis esset perspecta ob quam in istas ipsi difficultates, atque adeo Labyrinthos inextricabiles inciderint. Videlicet quia spatiofo mari post terga relicto, in arenti littore ingenij sui laxarint retia; quem si errorem agnoscere tam humiliter voluissent, quam (scrutatis absque præiudicio diuinis scripturis, depòsitoque quo flagrant in Romanum Pontificem odio) facile potuerint, nequaquam tantas, imò vero nullas prorsus in hac quæstione difficultates experti essent. Nos ergo eorum præcipuam habentes rationem, quibus conscientia salutarisq; æternæ cura monstratum faciet errorem potius agnoscere, quàm inuidia atque odij furens affectio ducem veritatis contemnere, verum ipsis atque vnicum diuinis in scripturis apertè nobis reuelatum seruandæ in vna fide concordie remedium proferemus. Quod vt fiat expeditius multæque quæstiones compendio resoluantur, oportet pro fundamentali veritatis ratione capienda nonnulla præmittere, quæ tumultu in Ecclesia cautas primasq; radices, fel, & amaritudinem sursum germinantes aperiant.

CAPVT I.

*De schismatum in Ecclesia causis & generali modo
de ijs occurrendi.*

Notum est concordiam in cordis seu consensu de re qualibet unitate consistere. Quoniam verò ob humani intellectus, tum naturæ conditione nobis inditâ, tum vel maxime peccati affectionumq; obliquitate roboratam caliginem, de omnibus penè rebus, ijs etiam quas infallibili sacrarum literarum testimonio, vulgari stylo, verbis simplicib. & apertis nostris oculis obiectas cernimus, quot homines tot sunt sententia. Cum itē, teste experientia, verū sit quod ait Comicus: *Omnes sibi bene esse malunt quam alteri*, & quod Apostolus, Philip. 2. *Oēs quæ sua sunt quarunt, non quæ Iesu Christi*. Cui mirū videbitur, tot quot nostris ipsi oculis intuemur, & in Ecclesiasticis historijs legimus, in religionis negotio exortas fuisse sectas & schismata. Certè si maturo quis iudicio ista consideret dicet, ipse cum Christo Domino: *necesse est vt veniant scandala*. Mat. 18. & cum Apost. *oportet & hæreses esse*. Vix. n. 1. cor. 11. imo ne vix quidem, attenta corruptionis humanæ conditione, fieri potest vt mala isthæc nō eueniant. Quem enim facile reperias qui non, cum diuersa sentire ab alijs cœperit, illorū sententiæ suā præferri opinionē cupiat? quem non vel paululum delectet: *Digito monstrari, & dici: hic est*, primum tenere in sub-

T sellis

Math. 12 sellijs locum ac saluari ab hominibus; *Rab*
Gal. 2. 19 Paucos opinor ita esse cum Apostolo, Christi
6. 17 confixos cruci, vt stigmata eius in corpore
1. Cor. 12. circumferentes, nihil se scire arbitrentur, nisi
 Iesum & hunc crucifixum.

Non abnuo plures reperiri qui promptius
 frequenter spiritu in mortem istam ire cupiunt
 Domino suo affectantes, veteris Adami
 ctas reliquias conentur excutere: qui nihilominus
 carnis infirmitate praeauari diligentis
 sui custodiam oculos in negligentia somni
 declinent, atque adeo subtilissimo vanagloriae
 Spiritu non tantum impetitos, sed superatos
 etiam victosque ipsi se deprehendant. Porro non
 exiguum esse hominum numerum qui de vitio isto
 superando nullum penitus laborem suscipiunt,
 illorum demonstrat multitudo, qui pessimo
 φιλαυτίας morbo decubites, & excogitatae à se
 opinioni mordicus haerent, & de aliorum iudicijs
 suo quodam prauiudicio triumphum sibi debere
 existimant. Quibus proinde vt proeliue est de re
 qualibet oblata sententiam comminisci; ita emissam
 semel in vulgus, si ab alio fortè solidissimum
 tiam argumentis improbetur, retractare imprudentiam
 lapsumque agnoscere non vult. Idcirco
 nerando sibi fore dedecori creditur. Idcirco
 ne vel silentio suo veritatem se non attrigere
 fateri videantur, dum gloriam ab inuicem accipiunt,
 & gloriam quae à solo Deo est non querunt.

1. Cor. 5. 44

partes suas acius conantur defendere. Atque
 ita à primo, qui *dissensionis* est, gradu ad alterū
contentionis ascenditur. Hic verborum pugnis
 & passionibus indulgetur, omnis initur ratio,
 tentatur modus quæsitis contortisque etiam
 ex Dei verbo testimonijs, quo suscepta semel
 sententia populo commendari, & aduersaria
 in odium possit induci. Crescente interim in
 hostem ira, & ex ira progenerato liuore & o-
 dio, conscientia penitus tandem exuitur; mē-
 dacijs, falsisque criminationibus res agitur,
 quæ, ne deprehensa auctori suo sint noxia,
 mansuetudo nonnunquam humilitasq; Chri-
 stiana, zelus verò frequentius Apostolicus
 non moribus exercetur, sed verbis, & gestu
 effingitur, *species quidem pietatis* foris osten-
 ditur, *virtus autem eius* interius radicitus *abne-*
gatur. Dūq; hoc modo in incautos vulgi ani-
 mos aduersæ partis odium instillatur, latissi-
 mē schismati ostium aperitur, publica tran-
 quillitas perturbatur, seditiones, bella, & quæ
 hinc oriuntur mala concitantur: sæpè item
 impatiens honoris desiderium in concupisci-
 bili, & vindictæ cupiditas in irascibili poten-
 tia desiderium salutis extinguunt. Alij deni-
 que profligatæ sunt adeò conscientia, vt neu-
 tiquam probent D E V M habere in notitia,
 sed dum ventri, duntaxat & ijs quæ ven-
 tricognata sunt omnem nauantes operam,
 in D E I Ecclesia securè non permittuntur
 T 2 degere,

degere, agnitā etiā veritatē impugnant, hereses pro libidine sua nouas excogitant, noue se sectę Patres, authoresque, quos arguere deinceps ob scelera nullus audeat, ipsi pronuntiant. Ex eo nimirum hominum genere quos Apostolus ad Rom. cap. 1. ad viuum nobis depinxit. *Repletos omni malitia, iniquitate, simulatione, auaritia, nequitia, plenos inuidia, homicidio, cōtentione, dolo, malignitate, susurris, detractores, Deo odibiles, contumeliosos, superbi, elatos, inuentores malorum, parētibz non obediētes, insipientes, incompósitos, sine affectione, absque fœdere sine misericordia.* &c. Item S. Petrus ep. 2. cap. 2. Hæ ergo causæ sunt ob quas iam inde ab Ecclesiæ exordio tot hæreses diuersę extiterint, vt ad sua vsque tēpora S. Augustinus intra primos scilicet 400. à Christi Domini ascensione annos, octoginta octo hæreses fuisse exortas testetur, easque numeros recenseat. Quinquagesimam quintam autem his verbis describit: *Aeriani ab Aerio quodam sunt nominati, qui cum esset presbyter decessisse fertur, quod Episcopus non potuit ordinari: & in Arrianorum hæresim lapsus, pro quoque dogmata addidisse nonnulla; dicentem rare vel offerre pro mortuis oblationem non portare; nec statuta solemniter celebranda ieiunia, sed cū quisque voluerit ieiunandum videatur esse sub lege.* Dicebat etiam presbyterum ab Episcopo nulla differentia debere disc-

ni &c. Alias præterea S. Augustinus ibidem
 recenset Manichæi aliorumque sceleratissi-
 morum hominum adeò monstrosas hæreses,
 vt mirum sit vltos vnquã vel ex simplicissi-
 ma plebe in opiniones istas abduci potuisse
 discipulos. Abducti tamen fuerunt non pau-
 ci: quantumuis innumeris miraculis, inuicta-
 que Martyrum constantia Catholicæ doctri-
 næ sanctitas vbiuis terrarum innotesceret.
 Nimirum mutabile sæper vulgus & nouita-
 tis auidum, quod vel ob naturales quasdam
 vnius pastoris præ alio dotes schismatico so-
 let affectu eidẽ ita adhærescere, vt Pauli esse,
 vel Cephæ, vel Apollo potius quàm Christi glo-
 rietur & gaudeat, cuius inconstantia popu-
 laris perinsigne nobis aduersus semetipsum
 exhiberi documētum permisit Christus Do-
 minus, is scilicet qui *mitis erat & humilis cor-
 de*, quem *de peccato nullus potuit arguere*, qui
erat docens sicut potestatem habens, & non sicut
Scribæ & Pharisei, cui similiter nunquam homo
erat locutus, qui *demonibus, vento, mari & qua-*
triduo mortuis imperabat & obediebant ei. Hic
 (inquam) ab eisdem (plurimis saltem eorum)
 postulatus ad crucem, à quibus sexto ante die
 diuino quodam triumpho Rex & Messias fu-
 erat salutatus. Quis ergo miretur, vbi falsi
 Prophetæ surrexerint *libertatem populo pro-*
mittentes cum ipsi sint serui corruptionis, in-
 ueniri semper aliquos qui *à veritate quidem*

1. Cor. 1. 18.

2. Pet. 2.

19.

2. Ti. 45.

T 3

au-

2. Pet. 2.
v. 2.

auditum auertunt, ad fabulas autem conuertuntur, qui sanam doctrinam non sustinent sed sequuntur eorum luxurias per quos via veritatis blasphematur, qui schismata, seditiones & bella moluntur.

Ex his infertur *primò*, Hæresiarchas, sicut nisi insigni aliquo vitio imbuti vix vnquam reperti sunt; ita absque superbia & proprio sensu confidentia reperiri omnino non posse. Adeo prorsus vt sacre scripture in quibusdam locis obscuritatem pro sui excusatione allegare nequaquam valeant. Ausim enim dicere sacram scripturam nulli maiorem præbere errandi occasionem quam Christus Dominus præbebat Phariseis Matth. 15. cum diceret: *Non quod intrat in os, coinquinat hominem, sed quod procedit ex ore hoc coinquinat hominem.* Cum enim ibi discipuli Domino dicerent: *quia Pharisei audito verbo hoc scandalizati sunt.* insinuans Dominus se ipsis scandali occasionem non dedisse, *finite*, inquit, *illos, cæsi sunt duces cæcorum*, quasi diceret: Nisi Pharisei cæcati odio & inuidia proni nimis essent verbis meis quid carpere possint, quærere facile ex circumstantiis huius locutionis verborum sensum intellexissent, vel si obtutatem solam tantum ingenio non valuissent saltem, sicut vos modo facitis, quid ista phantasia scilicet ieiunium & temperantiam dant

nare, gulæ ac ebrietati laxare frena) voluerim diligentius ex me quæsiuissent. Itaque sicut illic Pharisei verbis Domini sinistrum aliquē (quem iniquus erga illum affectus suggerebat) sensum tribuerunt, ita hæretici, præiudicata iam de religionis negotijs ac firmata fortiter opinione propria, non quem ipsa Sacra Scriptura offert sensum apti sunt excipere eique consentire, sed suum (quem credunt ab omni falsitate prorsus esse liberum) saluare cupientes, talem scripturæ verbis attribuunt sensum, quem præconceptæ suæ opinionis vident non repugnare; tametsi pro sensu opposito & verba & circumstantiæ omnes sint apertissime. Experientia enim docet, hæreses plerasque & fuisse & esse circa ea scripturæ testimonia, quæ verbis clarissimis significationem habent apertissimam. Quid enim clarius, quid simplicius, quid apertius dici potest, quam: *Hoc est corpus meum*? Et tamen contra apertissimum, simplicissimum, & nulli non obuium verborum horum sensum summe Deus! quot hæreses? quot sensus tropici, quot figuratiui, quot obscuri, exotici, & labore magno ex omnibus & singulis istis verbis leguntur extorti? Quid causæ? An verborum obscuritas? Nullatenus: clariora enim verba quis excogitet? An sensuum diuersitas? Ea si hic sit, in quamam scripturæ propositione non erit? saltem vnus

est obuius, quem verba subministrant.
 Cur à multis iste reijcitur? Cur; nisi qui
 verus non esse, non ex verbis ipsis, sed hu-
 mano cerebro iudicatur? Sic de SS. Trinitate
 de Incarnatione Verbi, de valore Sacramen-
 torum quidquid in scriptura verbis simplici-
 bus exprimitur, si carni & sanguini displiceat
 mox verbis sensus ingeritur, non autem
 verba offerunt, acceptatur. Si eo omnes
 mo ad scripturas accederent, vt tanquam pa-
 uuli & omni diuinæ vertiatis cognitione de-
 stituti, Spiritum Sanctū mirabilia & inscruta-
 bilia diuinæ sapientiæ cōsilia loquētē attēde-
 rēt, parati captiuo intellectu omnia quæ dice-
 rētur credere, nihil discutere; parati Dei volū-
 tatē discere, nihil prorsus de sua reservare: du-
 biū nō est quin verū esse sentirent quod dixit
 Dominus Ioan. 7. 17. *Si quis voluerit voluntatē
 eius (patris) facere, cognoscet de doctrina
 ex Deo sit.* Facile, inquam, intelligerent, qui
 in multis locis, quæ nunc à varijs ita torquen-
 tur, genuinus sit verborum sensus; an proprie-
 us, an verò Metaphoricus; vel certe sicubi non
 satis, quid diuina illa maiestas verbis quibus-
 dam Sponsæ suæ Ecclesiæ reueciare voluerit
 quispiam per sese dispiceret; saltē quos eiden-
 suæ Sponsæ posuit Deus Pastores & Doctores
 ad consummationem sanctorum, in opus ministrum
 in adificationem corporis Christi, ex eadem scrip-
 tura sufficienter intelligeret; atque ita quomodo

Eph. 1

4. 11.

modo ab omni errore liber esse posset, remedium sufficiens (nisi Deus tali homini de futuro timeatur) haberet.

Secundò facile etiā ex dictis colligitur dissensionum quadam diuersitas: sunt enim quidam in plebe, qui ex sola veritatis ignorantia vni litigantium doctorum parti, veritatis quadam specie seducti, assensum simplicem præbuerunt? nullam interim habentes in animo aduersus veritatem voluntatis aut affectuum auersionem; adeoque ubi quid sanior pars sentiat intellexerint, facile sententiam mutaturi. Alij sūt verò qui proprij sensus superbo quodam amore excæcati, etiam manifesta veritate conuicti, fraudem sibi factam existimāt: adeo quod ex stultissimo cerebro hauserunt à Spiritu sancto reuelatum esse pertinacissimè opinantes: vt licet totus omnino mundus, docti pariter & indocti contrarium pro vero teneant, ipsi tamen (etiam non habentes quod obiectis argumentis respondeant) omnes alios in errore versari firmissimè penes se statuant. Hoc solū ex Euangelio occurrentes: *confiteor tibi Pater Domine Cæli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus & reuelasti ea paruulis.* Equidem inueniri posse huiusmodi homines non credidissem, nisi ipse per experientiam tales eosque politice bonos ciues non paucos esse didicissem. De his propriè intelligendum existimo quod

Matth.
II. 25.

T 5

dixit

dixit Apostolus ad Titum 3. 10. *Hereticum hominem post vnam aut secundam correptionem deuita; sciens quia subuersus est.* Denique sunt illi qui grauissimo peccato in Spiritum sanctum peccantes agnitam veritatem impugnant; ea solum fine, vt securè libidini suæ aut ambitioni studere valeant, prudentes ac data operam animarum cum diabolo latrocinia perpetrantes. Nos vt, quomodo his omnibus occurrere possit, innotescat; hanc statuamus positionem primam:

Mala est omnis sensuum aut iudiciorum inter Christianos de fide aut moribus discrepantia; adeoque quantum possibile est, vitanda atque vbi orta fuerit tollenda. Patet hoc præsertim ex diligenti Apostoli Pauli studio, quo fideles toties admonuit: *vt vnum dicerent omnes, id ipsum saperent, in vno sensu & eadem sententia vt vnanimis vno ore honorificarent Deum.* 1. Cor. 110. Rom. 15. 6. Philip. 2. & 4. & c. Ex quibus locis etiam duplex huius malitiæ causa intelligitur: prima scilicet, quia per dissensionem veritas, quæ vna est, violatur: cum enim duarum pugnantium sententiarum vtraque vera esse non possit, oportet vt altera ita dissidentium à veritate deuiet. Secunda causa est: quia ex dissentionibus oriuntur schismata, id est, animorum antea in mutua communione (instar membrorum in vno corpore) vnitorum separationes; ita vt

mutuo pro fratribus & commembris in corpore Christi quod est Ecclesia, non agnoscant. Quicumque verò ita se separant ab ijs penes quos est veritas, illi de facto recedunt ab Ecclesia Christi extra quam non est expectanda salus ulli omnino hominum. Christus enim caput Ecclesiae, gratiam extra corpus suum non influit. Hinc altera sequitur talis conclusio:

Nulla in Ecclesia toleranda est doctrina, quae vel notabiliter veritatem laedit, vel (quantumvis exiguum errorem contineat) schismatis inter fideles occasionem praebet.

Patet ex magnitudine mali, quod inde Ecclesiae oritur; quae per manifestè falsam doctrinam à salutis via abducitur, & infidelium blasphemijs obnoxia redditur; per schisma verò, ex vna saltem sui parte prorsus à capite suo Christo diuellitur. Adeoque sicut huiusmodi doctrinae discrepantia Christi Ecclesiae est exitialis; ita ei opposita doctrinae unitas & concordia vel ad Ecclesiae naturam & essentiam pertinet; vel saltem inter condiciones sine quibus Ecclesia non potest consistere est adnumeranda.

Hinc euidenter deducitur ea ineunda pacis remedia, quae ad doctrinae unitatem progenerandam non faciunt, fucata esse & falsa, eosque qui generales *idem* diuerso sensu *dicendi* formulas comminiscuntur (quales supra Adolphum Venatorem & P. Molineum

neum

neum vidimus) vnitatis falso nomine phalaratam discordiā, hæreses & schismata incantæ plebeculæ diuendere. Videlicet, degeneret animos timor arguit: qui exterioris quietis qua fruïtur potius quam vtantur) capti dulcedine, veritatis salutisq; perpetuæ pati malunt dispendium, quam damnatis reiectisque blasphemis erroribus, momentaneæ breuissimæ persecutionis sustinere tribulationem. Miseri profecto politici, qui dum cælum cum terra commutare decernunt, nunquam quam tantum faciunt, pacem consequuntur. Quantumvis enim pacis concordiaque vocabulo velata tecta que fuerit sensuum discrepantia, suis tamen ipsa patronis & fautoribus in nervum non aliquando erumpere non potest.

Hoc ergo nobis inquirendum est, quam ratione exortæ in Ecclesia Dei de religionis controuersia (præsertim si eiusmodi sint quæ prædicta secum incommoda conferant) ita possint terminari, vt omnes idem loquantur *in vno sensu & in eadem sententia* hoc est, vt vnam veritatem omnes fideles consensum præbeant. Ac primò quidem nulli dubium est, quin Deus omnipotēs ita in Ecclesia sua omnes Sancti Spiritus vnctione absque omni alio medio erudire ac mouere potuerit, vt singulis reuelata veritate, nemo ab altero esset dissensus. Quoniam verò hoc Dei consilium non fuisse luce clarius experientia euin-

cit; Doctoribus enim & pastoribus iisque ho-
minibus in Ecclesia locum esse voluit: tale no-
bis quærendum est vnitatis doctrinæ reme-
diū, quod & diuina nobis dispensatione sit
concessum, & ex natura sua ad *homologiam* ge-
nerandam sit comparatum. Nec enim per ig-
nem Deus (quanquam possit) frigus produ-
cturus esse sperandus est, nec calorem per a-
quam, nisi fortè id se esse facturum contra cō-
munē rerum naturam ipse promiserit.

Porro quidem verè docuit V Vilhelmus
Teelingius, pro generali pacis concordiaēque
remedio virtutis studium ac pietatis exerci-
tia omnibus modis in Ecclesia Dei virgenda
esse, vt videlicet hoc modo Deus placatus
grauissimam suam hæreseos poenā à populo
suo longè remoueat, vt item vitiosi affectus
(qui periculosa secum solent trahere de cre-
dendis præiudicia) per studiosæ vitæ assuetu-
dinem ex hominum (Theologorum præser-
tim) pectoribus eradicentur. Cum enim *qualis
quisq; est, talis ipsi plerumq; res videatur*, fieri vix
potest vt non facile quis falsum id esse existi-
met, à quo ipse affectu sinistro auersus iam fu-
erat. Verùm cum prudens nemo sperauerit, ita
posse totam Ecclesiam aut quamlibet in ea
Rempublicā à vitiorum scabie repurgari, vt
nulli omnino mali bonis vmquam permisti
maneant: cum item ad Ecclesiæ suæ vigiles à
sotordiae somno retrahendos, omnibus penè
facu-

saeculis veritatis hostibus Deus, ut eos exerce-
rent, permiserit; particulare aliud querendum
est medium, quo & errantibus certa veritas
demonstretur & improbis, quo minus turba-
re Ecclesiam valeant obex praeualidus obij-
ciatur.

CAPVT II.

Opus esse controuersiarum Iudice.

DIco breuiter: Ad finiendas religionis con-
trouersias opus est sententia definitiua,
qua vna repugnantium sententiarum tanquam
falsa rejiciatur, altera verò pro vera approbe-
tur, ita ut hæc sententia vtrique contendenti
parti sit regula cui conformare intellectum
suum debeant. Hæc propositio, præterquam
quod, ipsa teste experientia, etiam inter mu-
lta doctissimorum Theologorum ingenua
locum habeat (horum enim quisque dū pro-
prium ingenij lumen aut priuatum spiritum
sententiæ suæ normam statuit, in quam dis-
sectas pugnantēque opiniones alter ab al-
tero non recedit?) absque omni controuersia
necessaria esse conuincitur pro ijs, quibus
diuidicanda per semetipsos veritatem do-
na non suppetunt. Nunquid enim omnes Doctores
1. Corin. 12, 19. & nunquid omnes interpretantur? Certe longè
max.

*Vid. part.
1 pag. 28*

*1. Corin.
12, 19.*

maxima Christianorum pars aut ne legere quidem scripturas valet aut cōtrouersias quæ inter doctos absque modo & fine cumulantur dispiciendi nec otium habet nec facultatem. Nisi ergo hi habeant alium cuius sequi sententiam tuto possint & debeant, de veritate nihil omnino statuere, adeoque alteri controuersiarum parti adherere non poterunt, quod tamen ni fecerint, fidei sæpè fundamenta deferent, & in schismate, cui se parti coniungere debeant ignorabunt. Quæ certè res lacrymis potius quàm verbis multis prosequenda est; Siquidem totius Christiani orbis obiectum mentis oculis theatrum quot immortalium animarū habet myriades, quæ (schismate diuisis hæreseosque se mutuò damnantibus ijs à quibus institui debebant, pastoribus,) per imprudentiam schismatis, malarumque opinionum factæ participes, æternum faciunt salutis naufragium? Contendunt sectarij omnes, in Ecclesia Romana salutis fundamentum prorsus esse euersum. Negant id quotquot in Europa, in India, Iaponia, China, America infinito pene numero de eiusdem Ecclesiæ sibi communione gratulantur. Disputatur vtrumque acriter, scribendorū librorum nullus est finis. Idem fit inter ipsos veritatis Catholicæ aduersarios. Misellus interim populus quid faciet? quo iudice lupum sub ouina verbi diuini

uini

uini pelle latentem internoscet? Si extraordinariam Dei potentiam nusquam promissam, nusquam apparentem in remedium non traxeris, utique iudicio tali inter contententes opus est, quo falsitate dānata, veritas auctoritate legitima comprobetur.

CAPUT III.

Conditiones quæ huic Iudici sunt necessariae.

Cum igitur eum in finem Iudice opus sit in Ecclesia, ut lites circa Religionis negotia ortas definitivæ valeat sententia terminare: quo facilius, quis hic sit Iudex, innotescat, conditiones quasdam eius ad ferendū hoc iudicium requisitas oportet inspicere. Harum igitur hæc statuatur prima.

*Conditio
Prima.*

I. Iudex controuersiarum fidei & morum habere debet auctoritatem Doctoris super fideles tanquam suos discipulos. Comprehendit Dominus noster hanc auctoritatem sub suauiori vocabulo *pastoris*, quo se ipsum non semel appellauit, Ioan. 10. licet à discipulis communiter *Rabbi*. id est, *Magister* seu *Doctor* vocaretur. Quod autem hæc *docendi* seu *sana Doctrinæ* fideles *pascendi* auctoritas controuersiarum Iudici sit necessaria, ex eo probatur, quod munus illius sit determinare verum, (sicut pro aliis communiter tribunalibus determinatur ius seu iustum) idque fidelibus tenendū cum auctori-

proponere. In hisce autem Doctoris seu Magistri erga discipulos officium consistit.

Conditio

secunda

II. Iudex controuersiarum fidei debet certò cognoscere veritatem, quæ ad eius iudicium à dubio vindicanda defertur: vel certè diuinæ virtutis tali opus est concursu, vt licet aliud ipse iudex intendat, pro veritate tamen (quod Caiphæ de Christo Domino sententiâ dicenti contigit) litem determinet. Patet huius conditionis necessitas: nam alioqui ipse qui fidelibus datus esset conciliator pacis & vnitatis, per errorem pro salutari pabulo venenum ipsis nonnunquam porrigeret, atque ita totum ouile Christi ipse vt Lupus disperderet, dum sanas inde oues conaretur eiicere, morbo verò infectas inibi fouere.

Io. II. 50

Conditio

tertia.

III. Debet quoque Iudex controuersiarum habere auctoritatem partes contendentes obligandi vt sententiam suam recipiant ac sequantur; idq; absolutè, nō autè sub hac conditione: *si partibus contendentibus lata sententia iusta videatur aut veritati conformis*. Intellegitur hæc conditio præcipuè de sententia extrema, à qua hic inter homines non datur ad aliud tribunal appellatio. Patet huius conditionis necessitas: nam sine hac auctoritate nullum omnino iudicium lites potest terminare; & si partibus liceret iudicis sententiam examinare; atque, si eam probare non possent, contemnere; iam suum iudicem iudicio suo subi-

V

subij-

Iud.

subijcerent, quod est rerum naturas subvertere & lites ac bella in infinitum protraherent, mo iudicum omnium, id est, regum, Principum & Magistratum auctoritatem destruerent, dominationem quidem spernere, maiestatem autem blasphemare. Ex hac conditione sequitur quarta.

Conditio
quarta.

IV. Debet quoque hic iudex habere potestatem partes citandi, continendi, atque ad contumaces & latæ sententiæ acquiescere nolentes, proposita vel inflictæ poena, ad obsequium compellendi. Patet tū quia hoc ad terminandas lites est necessarium: tū quia hæc potestas omni iudicio decisiuo, quod sententiæ suæ executionem curare debet, est annexa.

V. Iudex controuersiarum fidei debet iudicando esse infallibilis, ita ut partibus litigantibus non sit opus de veritate latæ sententiæ dubitare. Hæc conditio vel maxime est necessaria. Nam si errare ipse aut ex malitia falsum posset determinare, iam secure partes litigantes sententiæ eius acquiescere non possent, sed semper suo eam iudicio aut alteri cogerentur examinare, ne fortè aliquis lateret error aut falsitas: cū enim rarò is qui in iudicio causā cadit, iustam esse sententiam fateatur, lites per huiusmodi fallibilem iudicem vix vñquam possent terminari. Nam licet in iudicijs facti & politicis tribunalibus, latæ ex

tremâ sententia etiam falsâ, partes teneantur
etiam in conscientia sententiæ se conformare
& à lite desistere; hoc ideo est, quia pars con-
demnata, isthac patiēter toleratâ iniuriâ, nul-
lum inde spiritualis boni patitur dispendi-
um; In hoc autem controversiarum fidei iudi-
cio falsitati cogeretur assensum præstare, atq;
adeo à doctrina & mādatis Dei recedere, quod *Luce 21.*
ne in minimo quidem puncto ullus salva cō- *19.*
scientia potest. Sicut enim in *patientia posside-* *H. br. 11. 6*
mus animas nostras, ita sine recta fide impossibile est
placere Deo.

Sexta posset addi conditio de *visibilitate*
Iudicis; contra illos qui spiritum quendam
priuatum inuisibilem seu vñctionem internâ
pro hoc iudicio putant sufficere. Sed quia hæc
conditio satis consequitur euidenter ex præ-
cedentibus, & infra. *cap. quinto* priuatus ille
Spiritus à nobis sit refutandus, nunc de
visibilitate nihil vrgemus
amplius.

§§§§ (:o:) §§§§

V 2

CAPVT

CAPVT IV.

Tali iudicio in Ecclesia posito, sufficienter posse veritatem ac veritatem doctrine conservari.

DE veritate doctrinæ dubium esse non potest: si enim iudex in controuersis dirimendis nunquam errauerit, veritati semper, vbi orta fuerit contentio, in subsidium veniet. Nec poterit ab Ecclesia perire doctrinæ veritas, nisi forte, nemine veritatem propugnante, Ecclesia tota in errorem incidit. Hoc autem nunquam futurum esse, quæ falli nequit, Christi promissio certum facit. De veritate quoque, quod per hunc iudicem in Ecclesia facile seruari possit, non est obscurum. Illi enim quorum cauteriata nondum est conscientia, quiq; salutis suæ curam gerunt, intellecta per iudicem opinionis suæ fallitas desistent contendere. Qui autem contumaces se præbuerint, à cœtu Ecclesiæ poterunt efficaciter remoueri. Quib. quoq; quos sequi, quos fugere debeant innotescet facile, ita vt ex illis seduci nullæ possint, nisi scabie malè sanata hoc est, prurientes auribus, vel saltem de iudicis controuersiarum fidei autoritate non instructæ. Ideo oportet vt argumentis certissimis & de quibus prudenter ambigere nemo possit, huiusmodi iudicis autoritas potest comprobari; vt certa ratione aberrantes ab uili oues possint reuocari.

CAPVT V.

*Quis & à quo talis iudex constitui possit aut
debeat.*

Dico breuiter *primò*: Talis controuerfiarum iudex ab hominibus ex iure gentium cōstitui nullus potest. Patet, quia dignitas huius iudicis transcendit totius naturæ terminos. Cum igitur natura humana ex se sit defectibilis & errori obnoxia, imo in fidei negotio prorsus cæca, nemo ab hominibus ex iure gentium, quod corruptam naturam sequitur, poterit aptus fieri vt talem iudicem agat.

Secundò: Neque (si alicui hæc potestas à Deo esset data) posset ipse alium ad eandem dignitatem euehere. Patet, quia homo non potest homini conferre infallibilitatem in iudicando. Vnde sequitur, neque totam Ecclesiam, id est, omnes pastores simul, etiã si ipsi essent infallibiles, posse vices suas in hoc iudicio delegare, seu vnum constituere infallibilem controuerfiarum iudicem Ecclesiæ Vicarium.

Tertiò. Deus potest huiusmodi iudicem cōstituere. Patet. Potest enim Deus hominem quemcunq; vnum vel plures, fidei & sapietiae lumine illustrare, sicut illustrauit Apostolos, & quæ potest dare, pōt & cōseruare ne vnquā deficiant. Potest item huiusmodi homine tāquam

2. Cor. 10

4.

1. Cor. 4.

21.

quam ministro suo vti ad explicandam fide-
libus omnibus omnē doctrinā fidei, omnesq;
religionis controuersias terminandas, confe-
rendo ei authoritatem puniendi inobedien-
tes, qualem habuerunt Apostoli instructi ar-
mis potentibus Deo ad destructionem munitionum
consilia destruentes. & omnem altitudinem extol-
lentem se aduersus scientiam Dei; & in captiuita-
tem redigentes omnem intellectum in obsequium
Christi, & in promptu habentes vlcersi omnem in-
obedientiam, parati quoque in virga venire ad dif-
colos.

Nec certe huiusmodi potestas à Deo in ho-
mines deriuata vlllo modo honori diui-
no derogat; sed & sapientiam & potentiam
Dei maximè manifestat, vt qui per infirmum
& miserabile huiusmodi instrumentum (qua-
lis est homo) tam diuina possit obire munus
vt meritò hic locum haberet illud Matt. 9.
videntes autem turba timuerunt & glorificabant
Deum qui dedit talem potestatem hominibus: præ-
sertim cum talis potestas pro tristissimis in re-
ligione dissidijs componendis, admodum sit
necessaria.

Quartò: Sacra Scriptura nec conuenienter
dicitur, nec reuera de facto est controuersia-
rum fidei iudex. Prior pars est manifesta ex eo
quod Sacra Scriptura (vt fatentur etiam om-
nes hæretici) sit & dicatur lex diuina.

In omni autem iudicio (excepto diuino) iudex distinguitur à lege, præsertim scripta: nec possunt hæc duo esse indistincta, nisi ubi dicēs sententiam essentialiter, est recta ratio, quod soli Deo competit. Cum ergo sacra *Scriptura* non sit *Deus*, non erit etiam iudex, si sit regula.

Altera pars quæ rem ipsam, etiam secundū sensum aduersariorum, tangit, odiosa est omnibus hæreticis: eamque clamitant *Scripturæ* sacræ eiusq; authori esse iniuriosam. Sed certe nesciunt ipsi quidnam sit ipsa, quam identidē inclamitant, Sacra *Scriptura*. Probatur ergo quod diximus primò:

Quia sacra *Scriptura* non ita clarè sententiam dicit, vt pars litigantium vtrique quid iudicatū ab ea sit intelligat; vt docet vel vnū inter Remōstrantes & Contra-Remonstrātes decem & amplius annorum dissidium, atque vtriusque partis plurimæ pro se allegatæ ex *Scriptura* sacra sententiæ; adeo vt palpabili hac experientia conuicti ipsimet passim fateantur *Scripturæ* in multis locis obscuritatē. Quinimo huius obscuritatis saltem pro tenebroso nostro intellectu, varias enumerat causas *Vilhelmus Teelingius* in suo *Eubulo cap. 19. sect. 3.* Tenet nihilominus idem *Teelingius* omnia dubia circa religionem nullonisi *Scripturæ* iudicio esse terminanda.

Verè tamē magno conatu nihil efficit aliud, nisi quod scripturam statuat controuersiarū dirimendarum legem & normam, quemcunque verò, etiam stupidissimum idiotam, lixas & calones earundem faciat controuersiarū iudices; quemque tamen pro sese tantum, neminem verò vtrique litigantium parti communem, vt nec infallibilitatis priuilegio instructum.

Quod verò nos supra capite primo sacra Scripturæ in plerisq; locis controuersis claritatem adstruere visi sumus. Dictum fuit sub conditione humilitatis & timoratae conscientiae; & ne tunc quidem absolutè de omnibus. Adieciimus enim in dubijs scripturæ locis pastores Ecclesiæ etiam bonis & humilibus consulendos esse. Recta enim ratio docet Legem Dei non mihi & tibi aut cuiuslibet priuato homini immediatè datam esse, sed toti Ecclesiæ; adeoque in dubijs legis ad Ecclesiam nobis recurrendum.

Quare quod ad argumentum hoc nostrum respondere soleant aduersarij S. scripturæ obscuritatem aut potius difficultatem ex intellectu humani cæcitate & vitio causari, vt, sicut noctua aut vespertilio ob imbecillitatem oculorum aciem non ferunt clarissimos solis radios, ita mens humana natura sua & peccati vulnere cæcitati obnoxia ad contemplandos sacrae scripturæ radios non sit sufficienter

nihil ad rem dicunt. Cùm enim iudicē quæramus qui latâ sententiâ partium litem finiat, terminari autem illa non possit, nisi pars vtrique quid à iudice decisum sit, sufficienter intelligat; vndeunque tandem hæc partium cæcitas oriatur, lis dirempta esse nō cesebitur nisi iudicis sententia vtrimque intellectâ. Et certè quantò maior est inter contendētes cæcitas, tantò minus altissima legum aut iudicis sapientia ad pacem conciliandam proficit. Ad conciliandos enim rixantes inter se *equum & mulum quibus non est intellectus*, non politica Aristotelis sed *camo & freno* aut fuste agasonis opus est. Sed dicent; S. scriptura lux est cæcorum illuminans oculos, iuxta illud ps. 118. *lucerna pedib. meis verbum tuū*. Rectè: sed cur ergo Remonstrātes & Contra-Remonstrātes hac luce nō vrūtur, vt veritatē de qua altercātur, simul videāt? Certè altera eorū pars cū ambulet in tenebris, caret lucerna: Ergo caret verbo Dei, atq; ita si *scriptura* idē sit quod *verbum Dei* illi qui à veritate aberrant, S. scriptura erunt destituti. Quinam autem sunt isti? Huius quæstionis quærimus infallibilem iudicem. Nam est quidem verbum Dei lucerna & lux, sed nō nisi cum ritè ab intellectus oculo perceptum est, prout eodem psalmo 118. seipsum idem propheta David explicat dicens; *Declaratio* (i. explicatio seu recta intelligentia) *sermonum suorum illuminat; & intellectum dat parvulis*. i.

humilibus. Quocirca Scriptura sacra nisi intelligatur eo sensu quo à Deo data est, reuera non est nobis verbum Dei. Literas enim quocunque (quem nos habemus) bibliorum codice ex atramento per prelum expressit typographus, vel vili calamo figuravit scriba vetustate quoque, igne & aqua corrumpuntur

1. Pet. 1.

25

verbum autem Domini manet in aeternum, nec profecto illud typographus, nec scriba, nec prater Deum facere quisquam potest. Tolle ergo quod fecit typographus, & dic mihi ubi nam sit verbum Dei: Nusquam nisi in mente

Ioa. 6. 45

eius: qui audiuit à patre & didicit, & venit ad Christum. Frustra ergo Evangelici nostri & Reformati gloriantur in suo verbo Dei, vel in sacris literis; cum probare nullo modo possint vnquam se Deum loquentem vel vnum verbum audiuisse. Verum est: placuit diuinæ sententiæ (sic omnia statuit agere per mediata naturis optimè conueniētia) tradere Ecclesiæ suæ per Prophetarum Apostolorumque manus exaratas quasdam scripturas, ex quarum figuris seu characteribus tanquam signis iam ante hominum generi notis, ipsa Christi sponsa Spiritus sancti vñctione adiuta doctrinam disceret. Atque ita scripturas illas *sacras* appellare solet; eo quod sacratissime diuinæ veritatis signa (licet ex nigro & fetente humore confecta) contineant; eodem prorsus loquen-

loquendi modo quo statuas & imagines sui sponsi eiusque amicorum (licet è ligno, lapide aut colore artificis manu elaboratas) *sacras* solet nominare. Nec alio modo ista scriptura sacra *verbum Dei* potest appellari, quàm imago Christi dici potest Christus; adeoque nec alio modo reuerentia, cultu aut honore affici quam à Catholicis imago Christi honore afficitur: scilicet vt non signum quatenus per se res quædam naturalis est, nomine aut gestu honorifico dignum censeatur, sed tantum quatenus alterius rei aut personæ quæ honore digna est, est repræsentatiua.

Itaque de *verbo* loquentis in corde nostro, *Dei* & de fide nostri interioris *auditus* ita statuendum, vt verè nos ita illuminet, vt firmiter assentiamus ijs omnibus, quæ audimus; non ob quamcunque rationem, sed solum ob hæc: *quia Deus dixit*. Non autem, quia Petrus aut Paulus dixit aut scripsit. Sic enim fundamentum nostræ fidei fieret alius præter Deum, nec in nobis audiremus loquentem Patrem sed hominē. Ad quid (inquies) ergo scriptura? Ad hoc ipsum (inquam) ad quod Christi Apostolorumque prædicatio exterior. Nimirum, propositio est eorum quæ vult Deus in cordibus nostris loqui. Nam licet potuisset Deus immediate singulorum hominum intellectui per semetipsum mysteria fidei reuelare non tamen

tamen hoc eius sapientiæ (quæ naturam
sumit ministram quamdiu ea apta est mi-
strare) placuit. vt patet ex illo Rom. 10. *quod
modo credent ei (Deo) quem non audierunt quod
modo autem audient (vtique Deum) sine prædi-
cante*, & paulo post: *ergo fides ex auditu*. vbi
patet, *primò*, eos qui fidē accipiunt ex eo quod
audiant hominem concionantem, non crede-
re homini, sed Deo, adeoque roganti cur cre-
dant, non pro ratione sui assensus daturos au-
thoritatem prædicantis, sed Dei. Quod com-
mendat in Thessalonicensibus Apostolus di-
cens: *cum accepissetis à nobis verbum auditus Dei
accepistis illud non vt verbum hominum sed (scilicet
vere est) verbum Dei, qui operatur in vobis. quod
credidistis*. Patet *secundo* Deum (saltē ordina-
riè) non loqui hominibus intus ea quæ ad fi-
dem spectant, *sine prædicante*; sub quo etiam
comprehenditur is qui per scripturam fungi-
tur officio prædicantis. Nec tamē etiam pro-
pterea hominis prædicantis autoritas extra-
tio credendi immediata, quæ in Dei authori-
tatem tanquam in vltimam rationem debet
resolui. Immediatē enim ideo homo vere-
delis quippiam credit, quia Deus solus hoc
xit.

Pro quo notandum, in Verbo Dei seu
esse duo; locutionē scilicet & veritatem pro-
positionum, quas Deus loquitur. Locutio
est illuminatio nostri intellectus. Hanc pro-

1. Thes. 2.
12.

stare homo homini non potest. Potest tamen externa locutione eandem quam Deus dixit veritatem dicere & scibere: imo quasdam huiusmodi veritates naturali lumine, adeoque Deo sibi per fidem non loquente, acquirere. ut patet in doctrinis Philosophorum. Quantū ergo ad hoc attinet, *quod* Deus vult nobis reuelare. Hoc in sacris literis tanquam in signis proponitur & à bonis pastorib. populo prædicatur. Patet *tertiò* idiotas qui legendi artem non didicerunt, nullum habere medium quo verbum Dei discant nisi prædicationem; adeo ut, si à prædicatē falso ipsis verbum Dei prælectum aut prædicatum fuerit; non habeāt quo doctrinam eius ipsi examinare possint; atq; ita scriptura sacra ipsis iudex nullo modo esse potest. Patet *quartò* illos qui scripturas sacras legunt & malum ex ijs sensum capiunt, *verbum Dei* non habere, sed verbum propriū verbi diuini signis supponere. Cum autem constet inter illa signa multa esse ἀνάλογα multa συνώνυμα, multa item πλείσματα; quis sibi confidet: rectum se in omnibus sensum attingere: & ubi duo pluresve (ut fit) in colligendo sensu dissentiunt, quis erit controuersie idoneus iudex? Hoc est ergo quod quaeritur. Præterea cum etiam nostri aduersarij fateantur, sacram scripturam sine Sancti Spiritus illustratione non posse rectè intelligi, quis & vnde certus esse poterit, hanc sibi poti-

us

us quàm alteri obtigisse illustrationem?

Demum multa sunt verbi diuini dogmata quæ scripturis sacris non sunt tradita, quod licet aduersarij nostri omnes (vt suæ reformationis habeant fundamentum) audacter soleant pernegare, nequaquam tamen villo vel probabili argumento ex ijsdem sacris scripturis possunt ostendere omnia à Deo per scripturam nobis esse tradita, vt facillè patet cū hac quæstio inter nos & illos disputatur. Cum igitur hoc credant, ipsi aliquid credunt, quod in scriptura nusquam est reuelatum, idque totius suæ reformationis ponunt fundamentum. Imo verò plerique ipforum relicto sabbatho, quod in antiquo testamento Deus Sanctificandum præceperat, nunc diem sequentem festum habent & celebrem, quod tamen nusquam in sacra scriptura præceptum est. Denique in sacramenti baptismalis administratione voce pronunciant hæc verba: *Ego te baptizo in nomine Patris & Filij & Spiritus Sancti*, cum tamen hoc faciendum esse in Euangelio non sit scriptum. Mandat quidē Christus Apostoli vt baptizent omnes gentes in nomine Patris &c. Sed Apostolus Paulus etiā docuit fideles *Col. 3.17. omnia quaecunque facitis, in nomine Domini nostri Iesu Christi facite*. Cur ergo reformatores nostri in omnibus actionibus suis non dicunt *hoc ego facio in nomine Domini nostri Iesu Christi*? Si dicant, Apostolum non dicere verba illa

ore esse proferenda: demonstrent vbinam
 Christus dixerit verba illa in baptismo addē-
 da esse. Dico *Quintò*. priuatus cuiusque spiri-
 tus nō potest esse controuersiarū iudex. Patet:
 Quia ille spiritus vni tantum litigantium par-
 ti sententiam suam aperit: quare licet sit verax
 & bonus, non tollit controuersiam nisi parti
 aduersæ etiam eandem veritatem reuelauerit;
 quod quam rarò fiat, docet experientia. 2. Nō
 est credendum omni spiritui scripturas hoc
 vel illo modo explicanti, *sed probandi sunt spi-* 1. Ioan. 4.
ritus nū ex Deo sunt. Quomodo verò proba-
 ri poterunt? Ad scripturam ait Teelingius.
 Sed quid si scripturam malè intelligam &
 sic spiritum meum scripture conformem es-
 se comperiam; quid consilij? *Non da-*
tur vltius interra remedium ait Teelingius
 supra. Flagellandæ ergo est stultitiæ, duos vel
 plures de scripturæ sensu litigantes ad spiritū
 propriū mittere iudicaturum, & deinde, spiri-
 tibus contraria iudicantibus, contendentes ad
 scripturam remittere. Sic enim in circuitu im-
 pij ambulant; nec solidum vspiam fundamē-
 reperiunt.

Dico 6. Hic iudex non debet esse aliquis
 extra Ecclesiam. Probatur primò quia qui in
 fide nō habet errorē, quæ est conditio iudicis,
 eo ipso est in Ecclesia. Secundò quia Ecclesia
 est regnū & ciuitas Dei, quæ non debet regi &
 doceri à Magistratu qui ad regnum Dei
 non

non pertinent, hoc est ab iis, qui *foris sunt* *u-*
nes & benefici Apoc. 22. 15.

Dico septimo: Huius iudicis potestas est ex
natura rei distincta à potestate politici princi-
patus. Probatum primo: Quia politicus princi-
patus est iuris gentium nec excedit terminos
naturæ, neq; quoad finem, ad quem subditos
dirigit, neque quoad media quæ in regimine
applicat. Finis enim eius est beatitudo natu-
ralis in ciuium pace & honesta secundum naturam
conuersatione consistens: media autem sunt
iura & leges naturali rationi conformes, &
ab ea deriuatæ; ut si leam modo de ipsa princi-
pum ciuiliū authoritate seu potestate, at-
que ipsi immediate à Deo cōferatur, an ab ho-
minibus. Certum autem est iudicem contro-
uersiarum fidei immediate à Deo authorita-
tem suam debere accipere, eiusque finem esse
beatitudinem supernaturalem, media quoque
esse doctrinam supernaturalem naturalitate
one ignotam. Secundò patet in Christo Do-
mino; qui cum utique summam haberet po-
tatem supernaturalia potestatem, circa naturalia
ciuilia nullam habuit (saltem quoad usum) unde
coram Pilato ait *Regnum meum non est de hoc mun-*
do. Passus quoque est, Pilato in se potestatem
uile esse datam de super, siue occidendi siue de-
mittendi. Unde infertur euidenter etiam à Deo
duæ istæ potestates possint eidem homini co-
ferri, non tamen, ex eo quia una alicui colla-

108. 18. 3
o.

108. 19. 11

est, etiam simul alteram ei collatam esse.

Dico 8. Iudex controuersiarum fidei quoad iudicandi potestatem non potest esse subordinatus ulli politico iudici. Patet ex dictis; dirigit enim subditos suos ad superiorem finem per superiora media: Authoritatē quoque habet talem quam nullus politicus princeps ei dare potest vel auferre. Iudicia autem secularia quam longē sint infra hoc Ecclesiasticum, videatur 1. Corinth. 6. versu 4. Nimirum debent polititi iudices omnes (si salutem velint cōsequi) à Magistratu Ecclesiastico medijs spiritualibus ad finem supernaturalem dirigi. Ita rerum natura exigit: ita Deū ordinasse videbimus sequenti capite.

Dico 9. Hæc iudicandi potestas (saltem absque magna morali inconuenientia) non potest competere toti populo Christiano.

Probat: Cuicumque hæc potestas à Deo daretur, per hoc fieret pastor & gubernator ouium Christi: Sed omnis populus simul collectus non potest pascere & regere oues Christi: ergo &c. Minor patet; quia per hoc fierent pastores: adeoque essent doctores: & quos haberent discipulos? quas oues pascere?

Non alias à se diuersas. Nullæ enim sunt Christi oues quæ ab hoc iudicio ferēdo possēt excludi. Nec semetipsos etiā singulatim sumptos. Nam sic tot personis constaret pastor quot totum ouile: imo iisdem omnino: adeo-

X

que

que nihil doceri posset populus quod suo cal-
culo non prius ex multitudine suffragiorum
approbasset. Cum tamen rerum ordo ita ha-
beat ut sapientes inueniantur pauci, stultorum
verò sit infinitus numerus: ideoque pauci de-
beant esse magistri, discipuli verò multi.

Secundo, quia nunquam posset haberi hi-
ius iudicis sententia; non enim potest totus
populus congregari. Hinc

Dico 10. Hic iudex non potest esse aliquis
totius populi vicem gerens tanquam vicari-
potestate nomine totius populi Christiani co-
trouersias fidei determinans. Probatur: Si hoc
esset, iam potestas ista per prius & principaliter
us esset in populo haberetque populus autho-
ritatem in istum iudicem, atque ita esset po-
pulus non tam ouile istius iudicis, quam eun-
dem pastor quæ omnia rerum naturis repug-
nant.

Dico 11. Potest hæc iudicandi potestas dari
omnibus Ecclesiæ pastoribus separatim sum-
ptis; ita ut singuli essent suarum ouium intelli-
biles pastores. Patet: quia hic nihil est repug-
nantia ex parte rei ab omnipotente Deo faci-
enda.

Quamquam hoc modo in tota Ecclesia
esset unitas ex virtute iudicum per se, sed
unitate veritatis, quam omnes attingerent.

Dico 12. Potest hæc potestas dari omnibus
Ecclesiæ pastoribus cum æquali potestate
vnum

vnum cōgregatis, eo scilicet modo vt vel omnium conscientijs, tunc eadem veritas à Deo reuelaretur, vel collectis omnium suffragijs, plura paucioribus præiudicarēt, atque auctore Deo veritatem certo attingerent. Potestas tamen congregandi ipsos pastores deberet residere penes vnum, patet eadem ratione qua prius dictum.

Dico 13. potest quoque hæc potestas à Deo dari vni ex omnibus pastoribus: & hoc quidē dupliciter: Primo vt iste iudex potestatem suam à Deo acciperet in persona omnium aliorum pastorum, ita vt illorum ipse esset quasi instrumentum seu vicarius, ideo constitutus quia omnes pastores difficulter possunt congregari: Si tamen congregarentur, tunc ipsis iudicandi potestas prius & potius competere, atque adeo non esset Ecclesiæ absolutè necessarium vt iste instrumentarius iudex esset prorsus infallibilis, posset enim ab vniuersali synodo corrigi & iudicari. Secundò; ita, vt iudex iste immediatè gerat vicē Christi, adeoque ipse non dependeat à generali pastorum Synodo, sed Synodus ab ipso, ipse se autem à Christo. Patet eadem

ratione, qua
priora.

X 2

CAPVT

CAPVT VI.

*An & quem Deus iudicem controuerſ.
conſtituerit.*

Cum itaque ex dictis superiori capite
tis appareat Christum Dominum,
(cum sit Deus omnipotens) nihil est
facile, facile dilectę sponſę ſuę Eccleſiæ por-
iſſe de tali iudice prouidere qui eidem tam eſſe
neceſſarius, quàm diſſidia, ſchiſmata & fidei
incerta fluctuatio fidelibus ſunt pernicioſa.
Quis ſanę mentis & cui æterna ſalus curę ſit
perſuadere ſibi facile poterit, Chriſtum hanc
tam neceſſariam gratiam Eccleſię ſuę (pro qua
ſemetipſum in mortem obtulit) præſtare no-
luiſſe? Verū ne noſtra nos fallat ratiocinatio
ex ipſo Chriſti Domini verbo quem ad hanc
dignitatem euexerit, oportet demonſtrare.
Pro hoc ergo inueſtigando ſit.

Propoſitio. I.

Chriſtus Dominus non conſtituit omnes
ſingulos Eccleſiæ prælatos ſeu paſtores in-
libiles cōtrouerſiarum iudices. Patet tum ex
periētia: quia multi frequenter in fide ipſius
rantes ex nobis abierunt. tum quia nuſquam
extat in verbo Dei huius rei teſtimonium.

Propoſitio. II.

Chriſtus Dominus hanc iudicandi autho-
ritatem non contulit omnibus paſtoribus cu-

æquali potestate in concilio congregatis; ita
 vt vel omnibus sic collectis veritatem infalli-
 biliter reuelaret; vel singulis dissentientium
 suffragijs cōputatis, plura paucioribus in de-
 terminatione veritatis præponderare neces-
 sariò deberent & ab errore esse libera. Prob.
 1. quia nusquam extat in verbo Dei tale testi-
 monium. Dedit enim quidem Christus Apo-
 stolis, & in eis eorum successoribus potesta-
 tem docendi, ligandi & soluendi peccata, ba-
 ptizandi &c. sed hæc potestas non eis data vt
 simul collecti eam exercerent; sed vt singuli
 separatim vbi opus esset, & vbi curam pasto-
 ralem singuli habituri erant, Sicut ergo vi
 huius potestatis singuli Apostolorum fidei
 infallibilitatem nec acceperunt nec ad succes-
 sores transmiserunt, ita nec collecti eandem
 infallibilitatem ex ista Christi collatione ob-
 tinere potuerunt. Secundo; voluit quidem
 Christus *Matth. 18.* Ecclesiæ iudicium absque
 contradictione aut appellatione à quolibet
 fidelium sub excommunicationis pœna reci-
 pi: ibi tamen non dicitur quinam de Ecclesia
 iudicium illud vltimū ferre debeant: an scili-
 cet tota omnium fidelium collectio, etiam
 laicorum infinito penè numero per vniuersū
 mundū disperforū: an verò illi quibus in Ec-
 clesia constat iudicandi potestatem esse con-
 cessam. Ita enim solemus dicere vniuersitatē
 Parisiensem aut Louaniensem de aliqua quæ-
 stione

stione iudicium tulisse; non quod omnes in eadem vniuersitate inscripti studiosi, sed soli doctores & totius vniuersitatis capita ad iudicandum conuenerint. Cùm autem horum prius sit & contra rationem & impossibile, restat inquirendum quinam isti sint dati à Christo controuersiarum iudices. Denique quod Christus ibidem dicit, *vbi fuerint duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorū*, etiā si intelligatur de vniuersali cōcilio (quod tamen non esse necessarium fatetur Caluinus li. 4. instit. cap. 9. §. 2.) nihil tamen dicitur de æquali congregatorum authoritate, nec de valore plurimorum suffragiorū in dissidio. De reuelanda autem veritate conscientis omnium in concilio legitimè congregatorum nihil Christum promississe manifesta docet experientia. Sæpe enim in concilijs aliqui pastores aliter sentiunt quam ceteri, ita ut vel aliorum authoritate moti in determinationem eorum consentiant, vel in sua persistentes sententia hæresios condemnentur.

2. Prob. experientia. fuerunt enim concilia in quibus (cum æquali authoritate colligerentur singulorum sententiæ) pluriū suffragio facta sunt approbata: ut patet ex concilio Ephesino 2. & alijs. Dices: si omnes pastores colligere possint errare. Ergo tota Ecclesia potest errare, quod est contra promissionem Christi Matt. 16 & porta inferi non præualebunt aduersus eam.

eam. itē ca. vltimo: Ego vobiscum sum vsq; ad mū-
di consummationem. imo frustra & falso voca-
ta esset Ecclesia ab Apostolo colūna & firmamē-
tum veritatis. 1. ad Timotheum 3. 15. Consequē-
tia probatur: cum enim fidelium omnium fides
sit ex auditu, auditus autem per verbum Christi
quod prædicant pastores; nemo poterit bene
credere qui male à pastoribus audiuerit. Atq;
hæc ratio est, quare vniuersale concilium na-
turâ suâ repræsentet totam Ecclesiam. Singuli
enim pastores ouium suarum fidem virtute
continent atque adeo repræsentant. Respon-
deo negando primâ consequentiâ. Licet enim
maior pastorum pars in errorem consen-
fisset; si tamen aliqui eorum falsæ determina-
tioni contradicerent, non erraret (vt patet) to-
ta Ecclesia. Verum si omnes ad vnum, nemine
contradicente, errarent; iam proculdubio tota
errasset Ecclesia, vt probat argumentum, &
falsa inueniretur Christi promissio. Quare &
certo credendum est omnes pastores in erro-
rem simul incidere non posse: Ex eo ta-
men non inferitur, penes pastores om-
nes esse potestatem controuersias dijudi-
candi. Quid enim fiet si omnes non consen-
tiant? Si quidam illorum in errorem laban-
tur, quis inter dissidentes iudicis personam
sustinebit? quo iudice constabit ouibus quæ-
nam pastorū portio à Deo derelicta in erro-
rem inciderit? Hoc dicimus ex suffragiorum

multitudine non infallibiliter colligi, & propterea partem aduersam erroris certo condemnari non posse, vnde sequitur vel nullum esse in Ecclesia iudicium certum & infallibile de controuersijs, vel omnes non pares suffragijs sed vnum debere esse cæteris prælatum, cuius sententię singuli se conformare teneantur.

Propositio III.

Christus Dominus B. Petro Apostolo potestatem contulit visibiliter vice sua, auctoritate doctorali totam Ecclesiam, tota vita sua instruendi in recta fide & moribus, idque cum infallibilitate circa doctrinam fidei, & morum: item cum potestate excludendi eos ab Ecclesia qui doctrinæ suæ assensum præbere nollēt. Quia verò hæc propositio tam euidenter in Euāgelijis asseritur vt probatione non eget. Vnum tamen habent hæretici quo solent hæc auctoritatem modo ab Ecclesia remouere, scilicet hanc Petro fuisse datam potestatem extraordinariam sicut cæteris Apostolis, ita vt nemo illi in hanc potestatis plenitudinem successerit: ideò sit,

Propositio IV.

Hæc potestas collata est B. Petro vt pastori Ecclesiæ visibili ordinario; adeoque ea lege vt eadem etiam omnes legitimi eius successores gauderēt. Probatur primò ex necessitate

tate. Non enim tali pastore Ecclesia potest carere, ut euidenter patet ex ijs quæ tum capite ultimo Tertie partis, tum hac parte hactenus diximus. Et si Christus Dominus Apostolis suis omnibus hanc potestatem dedit, quia in diuersas mundi plagas ad prædicandum euangelium separandi carere eam non poterant, quis non videat post Apostolorum tempora infinitis penè hæresibus Ecclesiam vndequaquæ infestantibus, saltem vnum huiusmodi pastorem non minus esse fidelibus necessarium? Nam rixantibus inter se tot prædicantibus, simplices & miseræ quid facient ouiculæ? Nisi verò S. Petri successores hac potestate gaudeant. Consistente toto mundo, nullus erit in Ecclesia pastor huiusmodi.

Deinde probatur apertissimis sacræ scripturæ testimonijs, solum B. Petrum constitutum esse ordinarium totius Ecclesiæ pastorem, ita ut ex ratione ordinarij sui officij fuerit doctor diuinæ veritatis, cui omnes omnino fideles, tanquam discipuli seu oues possent & deberent confidere tanquam Christi summi pastoris Vicario; *Primo* ex Iohannis ultimo: ubi Christus post resurrectionem suam breui visibili præsentia Ecclesiam suam relicturus, Petrum actu solenni & quo nunquam alias magis serium aut maioris momenti legitur exercuisse, tertio num se diligeret, & quidem num plus alijs Apostolis se diligeret, interrogauit: si

mulque tertio eidem, tali erga se amore, ag-
nos & oves suas pascendas tradidit. Ex quo
loco (nisi quis immortali odio in Romanum
pontificem prorsus sit excæcatus & quæ ver-
bis clarissimis ab Evangelista descripta sunt,
violenter detorquere cupiat) nemo non videt
Petrū ibi à Christo Domino cōstitutū esse o-
mnium fideiū ποιμένα id est, pastorem & re-
ctorem, adeoque cæteris etiam Apostolis
(vtpote Christi etiam ouibus) ordinatum
magistrum & doctorem datū. Nusquam ve-
rò legitur Christum vlli alteri Apostolorum
hanc suas oves pascendi curam demandasse,
sed solū irent per totū mundū & docerēt om-
nes gentes, vt portarent nomen suum & fidei
doctrinam coram regibus & principibus, id
est, vt oves Christo acquirerēt: hoc n. propriū
est Apostolatus seu legationis munus. Adeoq;
illorū munus nō erat ordinariū: legatis enim
nulli succedūt per electionē eorū ad quos le-
gati mittūtur, atq; adeo nec lege aliqua aut iu-
re successionis, sed solum si de nouo aliquis à
principe mittatur. Imo si qui ex Apostolis E-
piscopatū ordinariū habuerint, illum non
si in certā diocesin nec sine ordinatione Petri
acceperunt. Nam Clemēs Alexandrinus apud
Eusebium libro 2. histor. cap. 1. ait Iacobum mi-
norem à Petro, Iacobo & Ioanne ordinatum
esse Episcopum Hierosolymorum. Vide
Hieron. de viris illust. in Iacobo. Et Anacleto
quar

quartus post Petrum Romanus Pontifex ep. 2. ait: Eiscopum debere ordinari à tribus Episcopis sicut Iacobum minorem ordinauerunt Episcopum, Petrus, Iacobus & Ioannes. Sic Paulus qui Apostolatus munus accepit *non ab hominibus neque per hominem sed per Iesum Christum.* Gal. 1. nihilominus. Act. 13. 3. per manuum impositionem videtur Episcopus ordinatus esse à fratribus. Atque hinc est quod singuli Apostoli (excepto Petro) in Episcopatu suo successores habuerint Episcopos seu pastores non omnium Christi ouium absolutè, sed tantum in certa diocesi aut provincia: sicut etiam ipsi suo tempore varios ordinauerunt Episcopos solum cum limitata iurisdictione ad certam ouium portionem. Sic B. Paulus Act. 20. 28. monet pastores Ephesinos: *Attendite vobis & vniuerso gregi:* Non simpliciter, sed *in quo vos Spiritus S. posuit Episcopos.* Sic & B. Petrus epist. 1. cap. 5. 2. monet diuersarum Ecclesiarum presbyteros: *pascite QUI IN VOBIS EST gregem CHRISTI.* Christus verò Dominus vtique pastor primarius omnium fidelium id est, totius Ecclesie, non dixit Petro pascere istas aut illas oues, quibus te præfeci: sed absolutè; *pascere agnos & oues MEAS:* id est, tu gere in absentia mea curam *mearum ouium & agnorum*, id est & eorum qui mihi prædicatione sua filios generabunt eosque lacte doctrinæ pascant; & eorum qui ab his fuerint generati.

Quare

Quare cum omnes qui sunt in Ecclesia sint vel oves, vel agni Christi, nullus erit in Ecclesia qui Petrum vel in se vel in successoribus eius pro pastore recipere noluerint. Secundo confirmatur hæc doctrina ex Matthæi. 16. 18. vbi cum Petrus præclaram illam fidei suæ de Christi diuinitate professionem edidisset, Dominus ipsi pro honoraria mercede hanc pastorem dignitatem promittit verbis & sensu item apertissimis, scilicet in notissima metaphora fundamenti in ædificio & clauium ad aperiendam domum. Ait enim Euangelista: *Respondens autem Iesus dixit ei: Beatus es Simon Bar-iona quia caro & sanguis non reuelauit tibi, sed pater meus qui in cælis est. Et ego dico tibi: quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam; & porta inferi non præualebunt aduersus eam. Et tibi dabo claves regni cælorum: & quodcumque ligaueris super terram, erit ligatum & in cælis, & quodcumque solueris super terram, erit solutum & in cælis.*

Plerique hæretici ministri superioris pastoris impatientes ideoque successores Petri extremo odio prosequentes, suauissima huius loci violentia ad humilitatem tracti, ex renitendi pertinacia, tanquam in furiam acti, non tantum Romanos pontifices sed & ipsum B. Petrum blasphemijs aggrediuntur, illos Antichristos nominant, huius vero varia & enormia scelera & peccata impiè comminiscuntur.

miniscuntur. Sic Magdeburgenses centuriones *Conturia* 1. lib. 2. cap. 10. quindecim B. Apostoli peccata tradunt. Quod autem hoc ex merito odio in Petri vniuersalem pastorum fecerint, ex eo patet, quod non nisi duos eosque ultimos enumerent eius lapsus quos post pastorem curam à Domino acceptam admiserit. Quid enim? licet ante fuisset Simon Ioannis omnium hominum flagitiosissimus, numquid Deo difficile est, eum facile mutare in virum alium, vocare & facere Cepham, id est, Petrum & Petram seu firmissimam rupem quæ hæreticorum blasphemias facile contemnat? Quis dubitat? Ita enim & Christus ei promisit, & experientia docet. Itaque prius ex duobus ultimis Petri peccatis dicunt fuisse curiositatem ex qua de Ioanne Apostolo rogauerit Dominum: *Hic autem quid?* Nam & ideo à Domino (aiunt) reprehensus fuit, dicens: *Quid ad te? tu me sequere.* Esto, fuerit curiositas, fuit tamè ex amore erga fratrem profecta, sicut hæc obiecto ex Magdeburgensium erga suum pastorem odio.

Ioan. vult.

Nec ideo Petra hæc vacillauit in fide. Fate-mur enim in moribus & vita aut etiam opinione quæ propriam Petri & successorum eius personam concernunt, non esse his Christi verbis promissam rupis soliditatem, sed solum in docendi officio pastoralis. Nam & Nathan propheta priuata opinione de-
ceptus

ceptus consensit regi Dauid vt Deo templum
 ædificaret; dissensit tamen postea cum induit
 personam prophetæ diceret: *Hac dicit Dominus*
exercituum. &c. 2. Regum. 7. Ex quo etiam re-
 spondetur ad posteriorem lapsum B. Petri
 quod Antiochiæ non *ambulauerit* ad verita-
 tem Euangelij, ita vt à B. Paulo fuerit publicè
 reprehensus. Esto fuerit hic quedā Beati Apo-
 stoli in subito, & dubio casu, quid potius ap-
 preteret, hæsitantia, & in eligendo imprudentia,
 certe doctrina eius de Euangelij libertate, fir-
 ma erat & rupis instar solida, vt patet vel ex
 eodem cap. 2. ad Gal. vbi liberè cum gentibus
 edebat quamdiu putabat se id sine scandalo
 Iudæorum posse facere. Superuenientibus
 autem ex improviso Iudæis dicant nobis o-
 res Beati Petri, quid ei suafissent vt faceret,
 nisi iam à B. Paulo quid faciendum ei fuerit
 didicissent. Certè patet quod etiam ipse Apo-
 stolus Paulus in gratiam Iudæorum sapē-
 bertatem Euangelicam dissimulauerit. *Act. 16*
3. 1. Cor. 9. 19. & idem alios docuerit *Ro. 14.* vbi
 autē & quando ex dissimulatione fiat simu-
 latio, quæ reprehensibilis est, docet diuinitus
 inspirata prudētia quēcūq; voluerit. Sicut in
 hoc casu docuit Paulū & per eum admonuit
 Petrū id quod etiā in similibus casibus Petri
 successores eius exemplo discūt, & debēt fer-
 re non minus patienter & humiliter quam
 fratribus eorum Cardinalibus & Episcopis

fid liberum est facere reuerenter. Manet in-
 terim Petrus in doctrina pastoralis infallibilis
 petra, quod hic ipsi promissum est ab eo, qui
potens est facere quod promisit. Nam quod ad-
 uersarij hic nodum in scirpo quærant, ob di-
 stinctionem generis fœminini à masculino, ni-
 hil officit: tam enim *πίτρος* quam *πίτρα* Græcè
 significat saxum seu rupem; Constat. n. Petrum
 ab initio hoc nomen non habuisse sed à Chri-
 sto illud accepisse *Ioan. I.* ubi cum primo Pe-
 trus à fratre suo Andrea adductus esset ad
 Dominum; ait Euangelista: *Intuitus autem*
eum Iesus, dixit: Tu es Simon filius Iona: tu voca-
beris Cephas, quod interpretatur, Petrus. Itaq;
 Dominus non usus voce græca, *Petrus*, sed
 Hebræa seu Syriaca *כֶּפֶה* *cepha* quam certum
 est saxum seu rupem significare, & patet *Ierem.*
4. 29. אֶלְכָּם עַל הַרְעִים & in rupes ascenderunt &
passim in textu Syriaco. Dixit ergo loco cita-
 to Dominus: *Tu es Cepha & super hoc cepha adi-*
ficabo Ecclesiam meam. Quod græcè congrue
 vertitur vocibus *petrus* vel *petra* idē signi-
 ficantibus, & commodius nomen masculinū
 tribuitur personæ; ad explicandā autē meta-
 phorā ex ædificij fundamento desumptā, cla-
 rius usurpamus nomen *πίτρα*, quod pro no-
 mine proprio nō potest tā facile sumi quā ma-
 sculinū *πίτρος*. Si autē hæc nomina latinè ver-
 tantur, dixit Christus: *Et ego dico tibi, quia*
tu es rupe, & super hanc rupem edificabo
 Ecclesi-

Rom. 4.

211

Ecclesiam meam vbi causa datur quare Dominus nomen *Simonis* mutauerit in nomen *Cepha*, sicut angelus Domini Matth. 1. 21 dicit de Domino nascituro: *vocabis nomen eius Iesum quia se enim saluum faciet populum suum à peccatis eorum.* Numquam enim Deus alicui nomen dedit, multò minus mutauit, cui datum nomen ex significatione non competeret, quod patet in *Abraham, Sara, Israel* &c. Itaque intoleranda est insania quod quidam audeant comminisci Christum cum diceret: *& super hanc Petram aedificabo &c.* demonstrasse semetipsum atque in hoc non dixisse de Simone Petro. Nec refutatione opus esset nisi simplices quidam præcepto per impiorum istorum blasphemias in Romanum Pontificem graui odio, quidam potius credendū sibi esse existimarent, quam quod Romani pontificis oues esse debeant. Docet Teelingius in *Eubulo suo* c. 19. *sect. 4. & 5.* quædā S. Scripturæ testimonia tam esse clara vel ex ijs tam euidenter veritatem colligi, vt licet quis contradixerit, tamen reuera pro contumaci & *ἀυτοκράτορας* sit iudicandus. Exemplum ponit illud Matth. 26. vers. 27. *bibite ex eo omnes.* Ex hoc dicit omnes qui spiritus contradictionis aut præiudicio excæcati non fuerint, facile colligere Christum mandasse *omnes*, qui ad mensam Dominicam accesserint non solum sub panis; sed etiam sub vini specie Eucharistiam percipiant. Sed si quis le-

gens quod addit S. Marcus 14. 23: & biberunt
 ex eo omnes, sciensque quod recubuerit Domi-
 nus cum solis duodecim Marci 14. 17 Luc. 22. 14
 quos ibidem fecit Sacerdotes: si, inquam, pri-
 us omnes per posterius omnes putauerit explicā-
 dum, numquid magis censebitur ^{αὐτοὶ καὶ τὰ κριτὰς} *αὐτοὶ καὶ τὰ κριτὰς*
 seu proprio iudicio condemnatus, quam is
 qui dicente Christo *tu es **ΚΕΦΑ** (cepha) & super
 hoc **ΚΕΦΑ** edificabo Ecclesiam meā*, posterius vo-
 cabulum non ad eundem ad quem prius re-
 ferendum esse dixerit? Quis mortalium, etiam
 Iudæus vel Turca, hos commentatores non
 cæcitatæ & contumaciæ argueret? præsertim
 cum nihil habeant in aperto nostro sensu
 quod inconuenientiæ aut impossibilitatis ar-
 guant, sed beneficium hic detur Ecclesiæ vel
 maximè necessarium, ut patet ex ijs, quæ ha-
 ctenus diximus. Nam quod dicant hoc Ca-
 tholico intellectu Petrum statui Ecclesiæ fū-
 damentum, idque pugnare cum verbis Apo-
 stoli 1. Cor. 3. 11. *fundamentum aliud nemo po-
 test ponere præter id quod posuit, quod est Iesus
 Christus*: contumaciam suam & cæcitatem fu-
 tili & stulto argumento magis produnt. Nos
 enim nequaquam negamus Christum Domi-
 num esse verum summum & primum funda-
 mentum, nec dicimus pro eo Petrum hic po-
 situm esse Ecclesiæ fundamentum, sed dici-
 mus cepham esse rupem seu lapidem in funda-
 Y
 mento

Ls. 28. 16.

mento imo, id est, in Christo, fundatum tam firmiter, vt totam Ecclesiæ fabricam influat Christi sustineat. Et quid mirum sic cepham posse vocari fundamentum Ecclesiæ, cum etiam Prophetæ & cæteri Apostoli expresse vocentur fundamenta fidelium & Ecclesiæ. *secundo vers. 20. & Apocal. 21. 14.* Similiter non officit quod quidam per *petram* intelligant fidem seu confessionem Petri. Nam & nos sic intelligimus, vt Petrus quatenus homo prius, non sit vocatus *petra*, sed quatenus accepturus in pastoratu suo inuiolabilem fidem. Si autem aduersarij velint fidem seu professionem Christianam non quatenus Petri est, sed quatenus absolute sumitur, dictam esse *petram*; iterum, vt ante diximus, violenter posterius ~~non~~ à priori separare & alio torquent. Et certe, iam erat omnino & fuerat fides de diuinitate Christi in B. Virgine, Iosepho, Ioanne Baptista, Petro, alijsque discipulis, in Prophetis quoque fuerat, in Elizabeth, Zacharia, Simeone &c. ergo si fides dici posset fundamentum vel *petra* Ecclesiæ, debuisset Christus dixisse & super hanc *petram* *edificauit* Ecclesiam meam: nunc autem dicit *edificabo*. Denique quomodo aduersarij audent dicere super fidem veram ita fundatam esse Ecclesiam, vt portæ inferi contra eam non possint præualere, cum passim doceantur vel fingant potius, totam militante

aduersus inferi portas Ecclesiam à fide posse excidere? certe sic ædificium & fundamentum simul rueret; & portæ inferi triumphum canerent: vt sæpe ante victoriam aduersarij nostri faciunt, vel facere saltem videri volunt, vt simplices decipiant. Non minus clara sunt verba alterius metaphoræ de *clauib. regni calorum* id est, Ecclesiæ: per eas enim significatur, quod communiter significari solet cum cuiuspiam ciuitatis clauēs principi alicui traduntur, scilicet regimen ciuitatis ipsi tradi, vt possit absque vllius contradictione præfecturam suam ibi exercere. Sic principaliter Christus habet clauēs Ecclesiæ Apocal. 3. *Hac dicit sanctus & verus, qui habet clauem David, qui aperit & nemo claudit, claudit & nemo aperit.*

Has ergo clauēs Petro Apostolo se cōmunicaturum promisit, ita vt quidquid ipse in Ecclesia clauderet, nemo aperiret, sed in cælo clausum esset; quidquid aperiret, nemo clauderet, sed in cælo apertū esset. Sic sonant verba. Quid volunt hostes clarius? deponant odium; & videbunt.

Porro omnia hæc procedere de officio quodam ordinario, adeoque in quo successio haberi debeat, quis ex dictis non colligat? Nā 1. Officiū pascendi oues est officium ordinariū cū necessariò tam diu maneat quādiu ma-

nent oues. 2. Cum Christus Petro absolute
arum ouium curam seu pasturam commise-
rit, oues autem Christi non illæ solæ fuerint
quæ vixerunt tempore Petri, sed fideles om-
nes vsque in finem victuri, debet Petri pasto-
ralis cura ad finem in Ecclesia permanere.
Quod cum factum non sit in ipsa Petri per-
sona, oportet fiat per alios qui in istam cu-
ram succedunt. 3. Cum Christus Ecclesiam su-
am super Petrum fundauerit, id est, Petro po-
testatem contulerit Ecclesiam ne corrueret
continendi, eamque aduersus inferorum
portas defendendi: inferorum autem porta
Ecclesiam oppugnare nunquam cessent, oportet
ut dicta potestas per mortem Petri Ec-
clesiæ non sit subtrahenda.

Tertio singulariter infallibilitas S. Petri
ut Pastoris ordinarij totius Ecclesiæ, æque
manifestè probatur ex Lucæ capite vigesimo se-
cundo. Vbi cum occasione prædictionis Chris-
ti de sui prodicione per vnum ex Apostolis
mox futura, testificationis quoque de miser-
rimo proditoris statu, ipsi conturbati incipe-
rent cogitare quis ex omnibus esset à Domi-
no dilectissimus, & cæteris prælatus, adeo-
ab hac miseria alienissimus; primum Domi-
nus appetitum Dominandi compescit dicens
*principes gentium dominantur eorum, vos autem
non sic.* sicut alias dixerat: *non vocemini magistri*
Matth. 23: Deinde docet quam humiliter

absque dominandi aut ambitionis affectu ille (Petrus) se debeat gerere, qui cæteris fuerit constitutus ὑπὸ τοῦ id est, præses seu præcessor, ut scilicet à se sumpto exemplo, non minus humiliter se gerat, quam si cæterorum Apostolorum minister esset. *Nam & ego* (inquit) *in medio vestrum sum sicut qui ministrat.* [Vnde sicut Christus Dominus, ministrando Apostolis, non desit esse eorum pastor & *Magister & Dominus* sed humilitatis virtute ipsis etiam præesse voluit; sicut item Apostolis non ita magisterium abrogavit, quin Paulus potuerit esse & dici Apostolus & *Magister gentium.* I. Tim. I. II. sic nec Petro humilitatem iniungendo, pastorum & præfecturam eidem abrogavit.] Mox cæteros Apostolos cõsolatur, ut licet non sint in præfectura maiores, ideo tamẽ non timeant infelicitatẽ quam de Iuda prædixerat: dicens se omnib. qui sibi in tentationibus fideliter adhæserat, *disponere regnũ ut edat, & bibat in Regno suo, & sedeant super thronos iudicantes duodecim tribus Israel.* Tũ statim subiugit: *Simõ, Simon, ecce Satanas expetiuit vos ut cribraret sicut criticũ: ego autẽ rogavi pro te ut nõ deficiat fides tua: & tu aliquando conuersus cõfirma fratres tuos.* Hic manifeste apparet primo Christum Dominum maiorem Petri quam reliquorum habuisse curam. Quare hoc, nisi quia maius Petri quam reliquorum officium ordinariũ erat futurum; de quo sc. officio ante

Dominus ipsum instuxerat, vt humiliter se in eo gereret. 3. hic quid ex officio isto ipsi incumbat adiungit, sc. vt ipse fratres suos, id est, ceteros Apostolos eorumque successores Episcopos, vel generatim oēs fideles, si quādo vacillauerint, ex suæ fidei soliditate cōfirmet, vt haberet Petrus vnde hoc posset facere, & Diabolo oēs cribrare cupienti, hoc est portus inferni, tanquam firmissima petra resistere, ait Dominus, se pro ipso Petro rogasse, vt eius fides non deficeret.

Vnde patet (nisi quis audeat dicere, Christum Dominū à patre suo, atq; adeo à semetipso vt Deo exauditum non fuisse, contra illud expressum ipsiusmet testimonium Ioh. 14. 42. *ego autem sciebam quia semper me audis etc.*) Petrum infallibilitate fidei donatum esse. Verò hæc quæ retulimus Petro dicta esse non quatenus priuata erat persona à cæteris Apostolis æquali potestate distincta, facile appareret ex litera. Data enim ei dicitur infallibilitas fidei in eum finem, ne Diabolus omnibus Apostolis, id est, toti Ecclesiæ prævaleret, sed vt esset vnus omnino insuperabilis, qui cæteros posset cōfirmare. Itaq; præcipua causa cur hæc oratio à Christo Patri oblata fuit, erat, non personale periculum Petri, sed commune periculum totius Ecclesiæ. Cū igitur Petro fundetur fidei infallibilitas, qua toti solidari possit Ecclesia, patet hoc Petro esse dictum.

dicta quatenus erat vel aliquando futurus erat pastor agnorum & ouium CHRISTI. Præterea Ioan. 17. patet CHRISTVM. DOMINVM, paulò post hæc verba, orasse pro omnibus Apost. *vt sint sanctificati in veritate, & vt sint cōsummati in vnū.* ad quod saltē (secundum Contra-Remonst. & antiquiores Germaniæ & Belgij reformatores) in defectibilis requiritur fidei perseverantia. Cum ergo Dominus ibi personalem fidei soliditatem omnibus, etiam B. Petro impetrauerit, quid est, quod apud S. Lucam solū pro Petro se orasse dicat ne fides eius deficeret, nisi quod Pastorem Petri dignitatem de necessarijs prouidere charismatibus voluerit? Ex his itaque omnibus hæc fit certissima conclusio: *Petrus vt ordinarius vice Christi Ecclesiæ visibilis Pastor, fidei infallibilitate à Deo donatus fuit, habens, ex potestate clauium regni calorū, auctoritatem puniendi armis potentibus Deo, omnes qui in Ecclesiam admissi, doctrinā suam, hoc est, verbi Diuini explicationem & propositionē, recipere noluerint.* Hinc breuiter ad Romanos Pontifices (frustra ad exemplum & prædictionem summi Patris familias Christi Domini, toties à reformatoribus & Euangelicis nostris ministris, legis peritis scilicet & scribis, Beel-sebub & Antichristinominibus insignitos) hoc modo fit transitus:

Propositio V.

ROMANVS PONTIFEX succedit B. Apostolo Petro in prædictam iudicandi potestatem

Hæc propositio omnib. hæreticis vt mortifera ita odiosissima, euidenter probatur primo ex dictis in propositione quarta. Nā probatum ibi est ex iure diuino, necessariò aliqui Petro succedere, qui oues Christi, id est, fideles omnes eadem, qua ille, potestate pascat, id est, regat, gubernet, doceat, à portis inferi, infidelium scilicet & hæreticorum insultibus & vafricie defendat; ac in dubijs omnibus fratres corroboret & confirmet. Certum autem est hæc fieri non posse in angulo aliquo obscuro, quem nulli fratrum aut ouium notum habeant. Sed quicumque hoc officio fungitur receptus debet esse ab ouibus ijsque notus. Vnde sequitur clarè neminem succedere B. Petro in prædicta pastoralis cura, quem nulli fidelium pro tali successore Petri agnoscunt aut recipiunt, quique seipsum pro tali pastore ouibus non offert. Hæc omnia sicut necessaria consequentia deducuntur ex principijs fidei, in superiori propositione adductis, ita fide tenenda sunt omnino. Nunc autem certum est per experientiam & continuam Ecclesiæ traditionem, neminem esse aut fuisse vnquam qui vel Ecclesiæ se pro tali successore B. Petri obtulerit, vel ab Ecclesia pro tali agnitus aut receptus sit, præter Romanum Pontificem legitime

gitimè electum] Excludo nunc Pontifices
schismaticos qui dixerunt, se legitimè electos,
cum reuera non essent] Cum autem & concors
totius Ecclesiæ traditio ita propositionem
quamlibet de fide tenendam esse probet, vt
hæretici alia ratione nulla probare possint S.
Matthæi euangelium cæterosque S. Scripturæ
libros verè esse à Spiritu S. inspiratos, & non
vel à sycophanta confictos, vel ab hæreticis
deprauatos: Et totius mundi experientia lō-
gè maiore arguat rei cuiusuis certitudinem,
quam particularis cuiusdam Lutherani aut
Caluinistæ experientia solum ipsum certum
potest reddere, quod fidem ipse iustificantem
de facto possideat: mirari non possunt nostri
aduersarij, si propositionem hanc nostram tā
esse dicamus de fide, quā quod aliquod in
Ecclesia extet Verbum Dei scriptum; & longè
maioris esse certitudinis, quā quod ipsarum
aliquis credat sibi per Christum remissa esse
peccata: Præsertim cum fide constet, portas
infernæ aduersus Ecclesiam nunquam præuali-
turas, id est, falsa à diabolo per hæreticos in-
spirata dogmata nunquam ab ea acceptanda
aut ad posteros transmittenda esse: in experi-
entia autem ista singulis hæreticorum propria
multos falli indies ac decipi, ipsimet clami-
tent. Verbo dico:

Romanum pontificem & alium neminem
succedere B. Petro in vniuersali Ecclesiæ cura
vidit

vidit & agnouit eadem quæ Petrum sibi per mortem eripi conspexit Ecclesia: Idem hoc credidit, sensit & docuit illa Ecclesia quæ aduersarij veram fuisse Christi sponfam negare, quantumuis sint impudentes, non audent. Credidit, inquam, sensit & docuit hoc Ecclesia illa tota cuius mēbra se esse professi & gaussi sunt Sancti *Augustinus, Hieronymus, Chrysostomus, Ambrosius, Athanasius, Basilius, Gregorius, Prosper* & cæteri quorum sanctitatem ita eorū scripta spirant, ita miracula, quæ de se mutuo ipsi conscripsere, testantur; vt pessimi eorum hostes, id est, nostri temporis hæretici vbi vel à primo limine eorum libros inspexerint, velint nolint ad venerationem compellantur. Tota dico ista Ecclesia, nemine vel dubitante vel contradicente, hanc nostram propositionem tenuit. Imo ante horum temporum adacissimos Romanæ Ecclesiæ quosdam perduelles, nulli vnquam hæretici prioribus sacculis successionem Romani pontificis in sedē B. Petri negasse reperiuntur. Quin & ipse Lutherus implacabilis & impotentissimus hostis Romani pontificis in disputatione sua Lypsiæ cum Eckio habita fassus est Petrum Romæ Ecclesiā cōstituisse; vt refert causidicus ipsius Lutheri Ioannes Sleidanus *sub finem libri primi*. Et alibi sapius in scriptis suis id Lutherus profitetur. Sic in resolutionibus quarundam propositionum hoc modo discurret. *Primum quod*

me mouet Romanum pontificem esse alijs omnibus (quos saltem nonimus se pontifices gerere) superiorem; est ipsa voluntas Dei quam in ipso facto videmus. Neq³ enim absq³ voluntate Dei in hanc Monarchiam venire vnquam potuisset Romanus pontifex, &c.

Item in declaratione quorundam articulo-
rum:

Quod Romana (inquit) Ecclesia à Deo sit præ alijs omnibus honorata, non est dubium. Ibi enim SS. Petrus & Paulus. quadraginta sex Romani Pontifices & tot centena millia Martyrum sanguinem suum fuderunt &c. Hunc magistrum vt in alijs mendacijs ita & in hac veritatis confessione imitatus Martinus Bucerus, in Præparatorijs ad Concilium. Ingenuè, inquit, confitemur, apud veteris Ecclesie Patres Romanam Ecclesiam præ ceteris primatum obtinuisse, vt quæ Cathedram D. Petri habeat &c.

Calvinus quamuis sæpe rem studeat dubiâ & incertam reddere; tamen lib. 4 instit. cap. 6. §. 15. Propter scriptorum consensum, inquit, non impugno quin illic (Romæ) mortuus sit (Petrus) sed episcopum fuisse, præsertim longo tempore, persuaderi nequeo. Nimirum argutior Luthero Calvinus à successore B. Petri damnatus videri nolebat. Tamen, velit nolit, hanc notam oportet ferat: Nec rem certissimam ipse dubiâ vnquam reddet. Adeo enim & annus & dies ipse erectæ Romanæ per Petrum cathedræ in
primi-

primitiua Ecclesia celebratus est, dies inquam decimus octauus Ianuarij, Claudij Imperatoris anni tertij; vt & orientales & occidentales Ecclesiae anniuersaria memoria diem istum festiuium habuerint, vt antiquissimarum Ecclesiarum ritualia, sermones Patrum eo die habiti & vetustissima Martyrologia testatum faciunt.

Vnus prodeat, qui apud Aduersarios nostros instar erit fortassis omnium, Augustinus Epistola centesima sexagesima quinta sic ad Generosum scribens: *Si tibi Angelus e caelo diceret, dimittito christianitatem orbis terra & tene partes Donati* [nunc diceret Lutheri, Caluini, Armini] *cuius ordo tibi exponitur in epistola Episcopituae ciuitatis, anathema esse deberet: quia a toto praeidere & in partem contrudere conaretur, & alienare a promissis Dei. Si enim ordo Episcoporum sibi succedentium considerandus est, quando ceterus & vere salubriter ab ipso Petro numeramus, qui totius Ecclesiae figuram gerenti Dominus ait: super hanc petram aedificabo Ecclesiam meam, & porta inferi non vincent eam. Petro enim successit Lino, Lino Clemens, Clementi Anacletus, Anacletus Euaristus, Euaristo Alexander, Alexandro Sixtus, Sixto Thelesphorus, Thelesphoro Iginus, Iginio Anicetus, Aniceto Pius, Pio Soter, Soteri Eleutherius, Eleutherio Victor, Victori Zepherinus, Zepherino Calixtus, Calixto Urbanus, Urbano Pontianus, Pontiano Antherus, Anthero Fabianus, Fabiano Cornelius,*

Cornelius

Cornelio Lucius, Lucio Stephanus, Stephano Xistus
 Xisto Dionysius, Dionysio Felix, Felici Eutychianus,
 Eutychiano Gaius, Gaio Marcellinus, Marcellino
 Marcellus, Marcello Eusebius, Eusebio Miltiades,
 Miltiadi Syluester, Syluestro Marcus, Marco Iulius,
 Iulio Liberius, Liberio Damasus, Damaso Siricius,
 Siricio Anastasius. In hoc ordine successionis nullus
 Donastita[nec Calvinista] episcopus reperitur. &
 paulo post: In illum autem ordinem Episcoporum
 qui ducitur ab ipso Petro vsque ad Anastasium, qui
 nunc eandem cathedram sedet, etiam si quisquam
 traditor per illa tempora subrepisset, nihil praeiudi-
 caret Ecclesiae & innocentibus Christianis, quibus
 Dominus providens ait de propositis malis: Qua di-
 cunt facite, qua autem faciunt facere nolite, dicunt *Matt. 23*
 enim & non faciunt. Haftenus Augustinus, cu-
 ius post eum libros ferre se dignum non esse
 fateri videtur VVilhelmus Teelingius. De
 cæterorum pontificum in eadem Romana se-
 de successionem vsque ad hunc modum Ecclesiae
 vigilantissima pastoralis cura praesidentem
 Paulum V. res notior est quam ut opus sit hic
 recensere etiam vulgo. Anastasio enim succe-
 ssit Innocentius, Innocentio Sozimus, Sozimo
 Bonifacius &c. De quorum autoritate quo-
 modo S. Augustinus scripturas sacras intellex-
 erit, legere non fastidiet[quicquid obganniat
 Teelingius] quicumque semetipsum non mi-
 nus hominem & errori obnoxium, quam vi-
 ros illos quorum sanctitatem Deus etiam ho-
 stibus

stibus

stibus testatam fecit, meminerit. Sic ergo quod
seipsum agnouerit, legat eiusdem Augustini e-
pistolam nonagesimam cum tribus sequen-
tibus & centesimam sextam. Vbi Augustinus
& cæteri Aphricani Episcopi & conciliū Car-
thaginense Innocentio Romano pontifici cō-
firmandum offerunt, nihil minus honoris e-
tribuentes quam ab vllis Catholicis modò
Paulo V. tribuitur, & ex Mileuitano concilio
eundem ei honorem deferunt. Attendantque le-
ctor quid ibidem Innocentius responderit, &
quid de eius responso senserit Augustinus dū
epistola centesima sexta ad Paulinum sic scri-
bis: *Missa sunt itaq; de hac re ex duobus Concilijs
Carthaginensi & Mileuitano relationes ad Aposto-
licam sedem &c. & paulo post: Scripsimus etiam
ad beatæ memoriæ Papam Innocentium, præter cō-
ciliorum relationes, literas familiares, vbi de ipsa
causa aliquantò diutius egimus. Ad omnia nobis ille
rescripsit eodem modo quo fas erat atque oportuit
Apostolicæ sedis Antistitem.*

Hæc de Innoc. Nunc de Sozimo. Epist. cente-
sima quinquagesimam septimam ad Optatum sic
incipit: *Quamuis &c. tamen ille (literæ tuæ) me
apud Casaream præsentem venerunt, quo nos iniuncta
nobis à venerabili Papa Sozimo Apostolica sedis E-
piscopo ecclesiastica necessitas traxerat &c. vbi ap-
paret quantò reformatoribus nostris humili-
or Augustinus agnoscat & ex ecutus sit iniun-
ctum sibi à Papa Romano negotiū. Demū de
Bonifacio*

Bonifacio quid senserit, videantur libri eius contra duas epistolas Pelagianorum ad eundem Bonifacium scripti, ubi in ipso ferè principio sic ait: *Cum vero non desinant [hæretici] fremere ad Dominici gregis caulas, atque ad diripiendastanto pretio redemptas oues aditus vndiq; rimari, communisq; sit omnibus nobis, qui fungimur episcopatus officio (quamvis ipse in eo præemineas celsiore fastigio) specula pastoralis: facio quod possum &c.* Generaliter quoque de ipsa Romanæ sedis præeminentia perpetua, epistola centesima sexagesima secunda sic loquitur: *Vnde non metiocris vtiq; authoritatis habebat [Carthago metropolis Africæ] Episcopum, qui posset non curare conspirantem multitudinem inimicorum, cum se videret & Romana Ecclesia in qua semper Apostolica cathedra viguit principatus, & ceteris terris vnde Euangelium in ipsam Africam venit, per communicatorias literas esse coniunctum.* Huiusmodi itaque sunt errores in quos antiqui sanctissimiq; Patres nostri inciderunt. Hæc sunt ob quæ Teelingius fatetur lectionem S. S. Patrum reformatæ suæ religioni exitio futuram. Hic ille est Augustinus, quem vnum ex omnibus Patribus suum, aliqui sortis reformatæ homines mendacissimi audent vocitare.

Ideo ego hunc vnum ratus sufficere, à plurium citandis testimonijs abstinere hic decreueram. Verum quoniam inter aduersarios adeo

adeo

adeo nonnulli impudenter sunt impudentes
 vt ipsi iam sub mundi finem prodeuntes to-
 tam antiquitatem audeant mendacij vel cra-
 fiffimæ ignorantie in re facti quæ ad experie-
 tiam spectat arguere, ac confictis quibusdam
 ex stultissimo cerebro ratiunculis, incaute
 plebi & imperito vulgo persuadere conentur
 accessum Petri ad Romanam urbem in pri-
 mitiua Ecclesia incertum & dubium fuisse
 habitum, nunc vero falsum & impossibile
 se fuisse demonstratum: de consilio quorundam
 amicorum latius paulo tractanda hæc suscepit
 idque eò libentius quia non inter vulgares tā-
 tum Reformatorum prophetas, sed & inter
 ipsos Doctores, si Dijs placet, & Theologiæ
 professores inueniuntur, qui manifestis ratio-
 nibus probare se glorientur S. Petrum Roma
 nunquam fuisse. Venit enim nuper ad manus
 meas *Hermāni Rauenspergeri Doctoris & Prof-
 soris* in Groeningensi Academia Theologi
*HORTVS THEOLOGICVS pro deponenda
 Tirocinio publici vsus & commodi factus inge-
 duce: studio comite.* Quem sane librum quis
 tempus super est, non minori Ratione in ple-
 ribus nigro Iudicij theta notare posset, quam
 ab hoc authore Hugonis Grotij scriptum
 de satisfactione Christi notatum ac iudicatum
 est. Vt hortus hic, si non fructu, saltem nomi-
 nibus suarum partium studiosis placeat, Pro-
 mam ex tribus eius partibus *Vinetum*; alio

alteram Rosetum, tertiam Lilietum inscripsit
 Author. Nomina certè Monachorum & Mo-
 nialium nostrorum exercitijs magis vt ac-
 commodata ita & vfitata, quam grauium Do-
 ctorum tractatibus Theologicis. Quinimo
ultimum & optimum Vineti sui *syntagma* Gem-
 mam appellat Theologicā. Sterilis profecto
 vinea, cuius vltimum & optimum, gemmæ.
 Potros solent promittere vineta dum gēma-
 cunt. Quando ergo Rauens pergeri hoc Vine-
 tum quos promittit botros dabit? Nunquam.
 præter gemmas enim nihil potest melius, ni-
 hil dat vlterius. Ad Rosetum si accedas, vnam
 inter ceteras inuenies rosam inaudito prorsus
 & horrendo Samsonis Rediuiui nomine in-
 signitam. Equidem longè melius ex nostris
 quidam monachus in *Roseto* suo *spiritualium*
exercitiorum proprietates rosarum ex ijsque
 desumptas metaphoras suo quod tractat ob-
 iecto applicauit. Quid robusto militi cū ro-
 sis? Nisi forsan Rauenspergerus Samsonem
 nobis hic repræsentare velit in sinu Dalilæ
 voluptati molliter operam nauantem, atque
 ab irruentibus super se philistæis oculorum
 lumine spoliatum. Certè cæcum hic agit Ra-
 uenspergerus dexterè; an ob amorem Dali-
 læ cuiusdam orta sit hæc cæcitas, ipse noue-
 rit. Conatur hic homo hac sua rosa tamquam
euidenti & sufficiens demonstratione conuellere
pronunciat am illud Papisticum, quod Petrus post
 Z Chri-

Christi ascensionem Romam venerit ibidemque docuerit. ut hoc Ecclesiæ Romanæ fulcro collapso, totum pariter ruat ædificiū. Sed ut artea vinetum botros, ita hic Rosetum pugna promittit frustra. Primus Rosæ huiusmodi hoc conficitur argumento:

Quicquid ex S. Scriptura nec directe perspicitur verbis, nec indirecte vi legitima certaque consequentia potest probari; id pro articulo fidei ne habendum, nec cuiquam obtrudendum. Atqui Petrus Roma fuisse, ibidemque docuisse non potest &c. v. go. &c.

Respondeo, hic Rauenspergerum oculis esse priuatum. Non enim videt neque Maiorem (prout ipse eam intelligit) neque Minorem quicquam habere veritatis. Si enim Maior, ut ab ipso capitur, vera sit, quis nostrum tenebitur credere, Sanctum Matthæi Evangelium verè esse ab ipso Apostolo & non à falsissimo quodam nebulone conscriptum, sicut falsæ circumferuntur Sancti Thomæ & aliorum Apostolorum nominibus inscripta euangelia. Nunquā certè pro vilo scripturæ libro ipsa Scriptura testimonium, vel directum vel indirectum habere Rauenspergerus poterit. Nisi forte inter indirecta scripturæ testimonia etiam ponat infallibile Ecclesiæ iudiciū. Cum enim S. Scriptura docet portas inferi aduersus Ecclesiam non prauallituras, infallibile nos consequentia inde deducimus, Ecclesiam

erra-

errare in fide non posse, adeoque traditiones eius falsum nunquam continere. Atque ita in sensu nostro, Maiorem Rauenspergeri admittimus; in sensu vero ipsius qui Ecclesiæ infallibilitatem & traditionum reuelatam veritatem ex scriptura probari non admittit, falsam eam esse demonstrauiamus. Minorem verò simpliciter etiam in sensu Rauenspergeri falsam esse; Patet ex fine prioris Epistolæ ipsius Sancti Petri; vbi scribit: *Salutat vos Ecclesia quæ est in Babylone collecta*. Hinc enim infertur S. Petrum scripsisse Epistolam istam in Babylone. Per Babylonem verò intelligitur ibi vrbs Roma, sicut in Apocalypsi sæpius, eo quod sicut olim Chaldæorum Babylon, ita tunc Italorum Roma esset & vrbs monarchica & confusione idololatriæ ac peccatorum plena. Et præsertim seruebat tunc Petro nomen illud, ne ex epistola ista persecutores eius eum Romæ degere intelligerent. Respondet Rauenspergerus, per Babylonem intelligi ibi urbem quandam Aegypti, quæ nunc Cayrum dicitur.

Sed hic iterum exoculatus noster Samson non videt se à fratribus suis sex prædicantibus Dorderacensibus hæresios damnari. Docent enim illi S. Scripturam intelligendam esse secundum traditionem seu explicationem Maiorum, & hæreticos esse qui proprii sui cerebri

reabri explicationem contra communem Ecclesie sententiam defendunt. vt videmus per maiorem partem, Anno 1612. & 1613. Omnes veterum antiquae Ecclesie Patres qui locum illum Sancti Petri explicant, per Babylonem Romanam intelligunt, nemo autem aliam quamcunque ueritatem. ergo &c.

Secundus ictus Roseus verborum folijs inusitatis ampullis breuitatis studiose molitus, hoc habet succi: *In scriptura continetur accurata topologia, id est, series omnium locorum, in quibus Petrus est profectus. In hac autem accurata topologia nihil habetur de profictione Romana, ergo hac non est ponenda.*

Sed hic Samson noster ita ridicule ceci agit, ut in se ipsum fortiter impingat. Subdit enim ipse paulo inferius: *Quor sum vero* (Petrus opus) *Angeli ex Herodiano carcere liberatus, non grauerit, non ita liquidè manifestum est. Quid mirum si Rauē spergere? Quid tā hostiliter percutis illi, qui modo dixerat topologiam B. Petri, & quae accuratam in sacris literis esse descriptam. Tu Doctor sacras literas non inspicias, ut locum hunc, ad quem Petrus ex carcere se contulit, accurate descriptum legas? Cur saltem non obscure & probabiliter vllum locum nobis ex S. Scriptura promissis? Nihil enim locum nominas. Solum dicis: Certe Roma non fuit, quia latere voluit. Sed an hic ictus Samsonis? Vnde latere quis melius potest, quam in vrbe maxime*

ima & simul populosissima? Pergens ver^o Roseus noster Samson in sua *topologia*, ait Petrum postquam ex Concilio Hierosolymitano Antiochiam venit, *longū confecisse iter versus Babyloniam Aegypti, ubi primam suam conscripfit epistolā.* Et mox subdit: *Quis est qui non videt accuratā esse topologiam sacrā?* Respōdeo. Quis est qui non videat impudentiam huius excæcati Hortulani? qui in S. Scriptura se videre dicit, quod in ea descriptum non est? Nusquā enim scriptura ait Petrum in Babylonia Aegypti fuisse, aut eò profectum esse. Quin potius cum Antiochia sita sit in itinere quo Hierosolymis Romā seu in Italiā itur; Aegyptus verò ab opposita parte versus meridiem situata, Petrus Hierosolymis Antiochiam veniens non Babyloniam Aegypti, sed Italię cogitasse credendus est. præsertim cum in *Ponto, Galatia, Cappadocia & Bitinia*, quæ regiones sunt minoris Asiæ (per quam Antiochiā Romam versus iter est) prædicasse Petrum ex eo colligi possit, quod ad regionum istarum fideles postea ex Babylone sua epistolam scripsit. Certum autem est, Antiochiā per Minorē Asiam non esse inter in Aegyptum. Iacet enim Antiochia iter Aegyptum & Minorem Asiam quasi intermedia. Apage ergo Samson cum tua *topologia* S. Petri.

Tertius & vltimus Rosei Samsonis ictus est: *Quicumque articulus theologico-chronologicus cum chronologia sacra nequaquam congruit, illud humanum est inuentum & falsum articulum dei additamentum. Atqui hic articulus theologico-chronologicus. S. Petrum post Christi in calum ascensionem fuisse & docuisse Romæ, cum chronologia Sacra nequaquam congruit. Ergo &c.*

Inde vt Minorem probet, seriem quondam annorum texit à Conuersione Sancti Pauli vsque ad annum Christi septuagesimum; in qua tamen serie integris viginti septem annis, à liberatione Petri ex carcere ne verbum quidem vnum ex sua aut S. S. literarum sententia de Petro ponit, nisi quod Paulus ipsi in faciem restiterit; & tamen absolutà hac gestorum S. Pauli serie, homo hic ita loquitur:

Etsi nunc cordatus lector vanitati pronuntiat papistici ex hac chronologica computatione iudiciale deprehendet. &c.

Hic te Rauenspergere compello serio. Non te Theologiæ doctorem & professorem tantæ pudere debet impudentiæ? Si fungor & asinos habes discipulos quibus ita tu possis imponere; num cogitare debebas brostypo, & latino quidē idiomate, expressum ad omniū & in eis ad veritatis studioforū minus deuenire? Non mihi persuadeo ipsum te met existimare quod hoc tuū argumētū vili vel minimam habeat bonæ illationis speciem.

em. Quid enim? Nunquid probandum tibi erat pronunciatum hoc, quod dicit *Petrum post Christi Domini ascensionem Romæ fuisse ibidemque docuisse*, cum chronologia sacra nequaquam congruere? An hoc te iam præstitisse existimas? Non credo adeo nihil tibi esse iudicii, ut hoc tibi persuadeas. Quid enim est *pronunciatum aliquod cum chronologia sacra nequaquam congruere*; nisi temporum seriem ex S. Scriptura depromptam veram esse non posse, si pronunciatum istud verum sit: & contra, pronunciatum verum esse non posse, si series temporum ritè & ex veritate assignata sit? Quid autem? An positâ etiam illa quam tu colligis, chronologiâ sacrâ, an tu, inquam, dicere imo cogitare audes, 'Petro tempus non fuisse Romam adeundi? An vspiam ponis Petrum toto isto tempore fuisse ab itinere Romano impeditum? Præter reprehensionem eius, quæ Antiochiæ contigit, totis 27. annis, nihil ab eo vel passum vel factum, nusquam eum fuisse detentum promissis. Nunquid vidisti ergo, & ante & post reprehensionem istam (quæ ita te delectat ut ex ea sola Petri memoriam servare videaris) vel centies potuisse Petrum Romam adire? Si vidisti, ut quid ergo contrarium persuadere alijs voluisti? Si non vidisti, quid ergo docere præsumis alios, qui ea quæ pueri videant, nesciunt

Nōrunt in scholis pueri ridiculum esse
vix stulto indulgendum argumentum, Si qui
Deum dicat esse in cælo, & inde inferat: Ergo
baculus stat in angulo. Simile quid prorsus
hoc tertio tuo argumēto tu, Domine Doctore
admisisti: Dum enim in expāsa tua tabula
scribis itinera B. Pauli; concludis Petrum non
fuisse Romæ. Nunquid bona tibi hæc videtur
esse consequentia; *Paulus isto anno fuit Corinthi
vel Ephesi: Ergo Petrus non fuit Roma?*

Porro; quænam tua est Præsumptio quod
huiusmodi tribus syllogismis ex Bellarmini,
ni fallor, collectis obiectionibus instructus
Samsonem te rediuuium vocitare audeas? *Tan-*
dem ne quicquā, inquis, *desideretur,* sic porro Assu-
ptionem tertij syllogismi principalis confirmamus. *Si*
neq; anni perfectionis *neq;* mansionis, neque etiam
finis vitæ Petrinæ apud Romanos cum calcula ratio
consistunt: sequitur pronunciatū papisticum; Petrus
post Christi in cælum ascensionem fuisse & docuisse
Romæ, cum Chronologia sacra non congruere. *Id*
verum est primum. Ergo & secundū. Assumptio-
nem quoad profectionem probas I. Ex opinio-
ni diuersitate, quæ tanta est (inquis) vt quam sequi
& rueris nescias, Alij enim perfectionem Petri
Romanos collocant in annum Christi 43. alij in 44.
alij in 47. alij in 55. Ad cudendum vero articulum
dei nonne exacti requirerentur synchronismi &
harmonia temporum?

Respondeo Argumentationem istam ple-
nam

nam esse confusione, crassitie & falsitate. Nam
primò non liquet quid intelligas per *calculus*
rectum. An scilicet hic *calculus* idem sit quod
Chronologia sacra, vel quid diuersum. Si enim
 idem est, totum argumētum fit ridiculum, cū
 idem probet per idem. Si diuersum, quæro
 quis sit ille *calculus* rectus, & quis eius inue-
 tor tantæ autoritatis vt ex illius conuenien-
 tia aut discrepantia de congruentia cum chro-
 nologia sacra probatio valida possit institui.
Secundo cum non sit inter nos præsens quæstio
 instituta de determinato quodam anno quo
 Petrus Romam venerit; an toto illo tempore
 quo vixit post Christi Domini Ascensionem,
 eò venerit: frustra de *annis perfectionis* quasi
 determinatis sermonē instituis. Idē est de de-
 terminatis annis mansionis & mortis Petri.
 Licet enim Petrus istis quos tu ponis profe-
 ctionis eius annis Romam non venisset. Alijs
 tamen adhuc venire potuisset. *Tertio*: cum di-
 cis ad cudendum articulum fidei exactos re-
 quiri synchronismos & harmoniam temporū
 nescis quid dicas, nisi dissimules. Quid enim?
 Numquid *Christum Dominum mortuum esse* tibi
 est articulus fidei? Tu tamen ipse in hac tua
 Chronologia sacra exactos synchronismos &
 harmoniam in tempore mortis Christi fateris
 te non habere. Dicis enim Christum mortuū
 esse à natiuitate anno 33. vel 34. Imo sunt inter
 scriptores antiquos qui ponunt annum 30. itē
 qui

qui quinquagesimum ferè Christum attigisse putant?

Quid ergo tu in articulis fidei harmoniam temporum requiris? Itaque Doctor Theologus scire & alios docere debebas, in rebus credendis non requiri certitudinem dierum aut annorum certorum, nisi ipsa temporis determinatio in obiecto fidei includatur: sicut contingit in articulo resurrectionis Christi; quo *tertio* post mortem *die à mortuis resurrexisset* dicitur. In nostro autè *pronunciato papistico* nullius determinati temporis fit mentio. *Quarto*. Hinc, si oculi tibi sint, videre potes, probationem tuam *ex opinionum diuersitate* desumptam nullius esse valoris. *Quinto*: Quod diuersas esse dicis de tempore profectionis Petri sententias, falsum est. Nullus enim est inter antiquos historicos aut patres qui alio anno Petrū Romanam venisse dicat quam Claudij Imperatoris secundo, qui est Christi Domini quadragimus quartus. Tu vero si quem habes qui diuersum testetur, cur non allegasti? Antibi videri credamus quod libet asserenti? Sed, credo, Venedalricus Velenus Lutheranus animum tibi ita audacter diuersas sententias comminiscendi addidit. Citat enim ille primo Orosium, qui profectionem Petri ad Romanos in exordio regni Claudij contigisse scribit. Vnde Velenus vnum Orosium, tu in plurali *quosdam* primum

primum Claudij annum determinasse clau-
tatis. Sed frustra. Cum enim Claudius annis
regnauerit tredecim, mēſibus nouem, diebus
viginti: recte ſecundus annus ad exordium
regni pertinere dicitur.

Deinde Velenus cū inter Antiquos nemi-
nem inueniret qui ab hoc tempore diſſetiret;
ex recentioribus, nullius authoritatis produ-
xit Fasciculum temporum; vbi aduētus Petri
in 4. Claudij annum refertur. Sed fasciculus
hic minus felici iudicio in hoc puncto colle-
ctus eſt ex Mariano Scoto; qui ſcripſit anno
Domini 1083. & in aſſignandis annis vitæ B.
Petri in pontificatu Romano apertè ſecum
ipſe & cum veritate pugnat: dum ait ſediſſe
Petrum in Episcopatu Romano annis viginti
quinque & mēſibus duobus; obijſſe autem po-
ſtremo Neronis anno: veniſſe tamen Romam
Claudij anno quarto & quidem menſe iſtius
anni quinto. Quod poſtremum cum duobus
prioribus non poſſe ſimul eſſe verum patet ex
computatione annorum Neronis & Claudij.
Nero enim, etiam ipſo Mariano Scoto atte-
ſtante, regnauit tantum annis tredecim, men-
ſibus ſeptem & diebus viginti octo. De annis
Claudij paulò ante poſuimus. Vnde patet, in
his authoribus diſſenſum à communi ſenten-
tia ortum eſſe ex mala annorum computatio-
ne. Idem poteſt contigiſſe in Paſſionali de vi-
tis Sanctorum. vbi ponitur Petrus Romam
veniſſe

venisse anno XIII. Claudij. Vel fluxisse potest hic error ex secundo Petri aduentu ad Romanos, qui post concilium Ierosolymis celebratū cōtigit. Plures opinionū diuersitates nec Velenus, nec alius, quod sciā, aduersariorum quisquam in hac re produxit. Vbi ergo, in Rauenspergere, *tanta apud te opinionum diuersitas, vt quam sequaris aut tuearis nescias?*

Cæteræ, quas Samson hic adfert, probationes ex dictis solui possunt facillimè: eo solum attēto, quod Petrus, vt fatetur ipse noster Samson, ob acres quas patiebatur persecutiones, latere vbique studuerit; atque adeo cum B. Paulo inter hostes Romæ captiuo familiariter agere non potuerit; imo frequenter ab urbe abfuerit, relicto ibi vicario suo Sācto Clemēte, vt habet Epiphanius *Hæresi* 27. Ob quas etiam causas S. Paulus scribens ad Romanos Petrum non salutasse dici potest: quamuis priuatim ad B. Petrum alias cum eodem nuntio literas misisse potuerit, atque ideo in cōmunibus literis salutationem eius omisisse. Si dicas *hec à nobis non demonstrari*. Respondeo satis per se patere, hæc esse possibilia. Quid autem de facto ex his in causa fuerit, non incumbit nobis demonstrare; sed Samsonis est, nihil horum in causa fuisse, *euidenti & sufficienti*, sicut promisit, argumentatione euincere. Denique quod infert, Petrum si annis 25. Romæ sedisset Episcopus, perfidiæ & infidelitatis re-

nm fore, eo quod Iudæos, quorum erat desti- Act. 10:
 natus Apostolus deseruisset; atque ita pactum
 cum B. Paulo initum violasset. Respondeo
 Petrum non Iudæorum solum sed & gentiū Matt. 10:
 fuisse Apostolum. Nam & gentes ipse pri- 5.
 mus ad Euangelij participationem admisit.
 Debuerunt tamen Apostoli ex Christi præ-
 cepto Iudæorum habere curam præcipuam
 donec illi indignos se præstantes gratia Euan- Act. 13: 4
 gelica, gentium plenitudini locum darent. Cū 5.
 vero Paulus ob inexpectatam suam conuersi-
 onem nimis esset Iudæis factus exosus; adeo
 vt nihil inter eos posse proficere videretur,
 citius ad gentes dimissus est, præcipua interim
 adhuc Apostolorum portione Iudæorum cō-
 uersioni operam primariam nauante. Sed cū
 postea Petrus in carcerem ab Herode compa-
 ctu acerba sibi in Palestina imminere à Iudæ-
 orum pertinacia cerneret, ad gentes etiam sibi
 iam transeundum esse, adeoque priori præce-
 pto non vterius se esse obligatum, iudicare
 prudenter potuit. Atque adeo nec contra pa-
 ctum cum B. Paulo initum quicquam com-
 misit, cum id non in perpetuum, sed ad tem-
 pus tantum statutum fuerit. Alioquin nec tu
 Samson fidelitatem Petri saluare satis poteris,
 qui ita longum iter in Babyloniam Aegypti
 eum arripuisse dicis, vt nunquam postea in Iu-
 dæam reuersum esse significes.

Hoc ergo, Lector, est spectaculum quod
 Rosa-

Rosa-

Rosaceus hic nobis Samson exhibuit. Ex quo videre est qua cōscientia Deformationis quidam ministri in docenda veritate Euangelica occupentur.

Porro | quoniam nos supra in propositionis nostræ probatione antiquæ Ecclesiæ totius doctrinam seu traditionem allegauimus: ne quis forte tam liberales nos esse existimet in asserendo quod nescimus, quam aduersarij sunt in negando quod sciunt; expedire vñ est, ex ijs scriptoribus qui intra primos sexcentos post Christum annos (quo quidē tempore aduersariorum prudentiores Romanam Ecclesiam veram fuisse Christi sponsam negare non audent) floruerunt, testimonia nonnulla hic adducere; ex quibus num quid temerè a nobis assertum sit, Lector iudicet. In primis verò, per fidem meam, certus sit, nullum me hic testimonium ex nuda alterius allegatione citaturum: sed omnia partim oculis proprijs, partim duorum fidelium virorum adiutorio ex ipsis quos citabo authoribus iā recens collegisse: atque interim plurima adhuc, quæ ista inquisitione sese vltro offerebant itidem clarissima loca breuitatis studio neglexisse. Pontificum vero & quorundam patrum epistolæ in tomis conciliorum alio frequenter ordine quā separatim dispositę extāt, inueniet. Sicut & aliorum authorum in diuersis editionibus

nibus diuersa inuenitur capitum distinctio. No-
verò prolixi sumus nimis, eosdem sæpe autho-
res pro diuersis, quæ in generali nostra propo-
sitione, inclusæ intelliguntur, assertionibus re-
petendo, per modum indicis aut expansæ ta-
bulæ authores ipsos, secundū ordinē tempo-
ris singulsi eorū prænotadi, primo referemus;
notatisque scriptorum locis, vbi similia habē-
tur pronunciata, similem ex alphabeto literā
subiungemus. Deinde verò quid literis istis
indigitatum fuerit, alphabetico ordine expo-
nemus.

ANNO CHRISTI.

70. S. Linus, primus successor Petri. De passi-
one eiusdem sui prædecessoris. (c)
80. S. Clemens, successor Lini: *Epist. 1. ad Ia-
cobum* (d).
84. S. Anacletus, successor Clementis. *Epi-
stola prima* (s) *epist. tertia.* (d. f.)
109. S. Alexander primus. *Epistola prima.* (s.)
120. S. Sixtus primus. *Epistola secunda.* (s.)
120. Papias. *in explicationibus sermonum Do-
mini*: prout citatur ab Eusebio & Nicephoro
libro vtriusque secundo cap. decimo quinto. (b.)
140. S. Pius primus. *Epist. prima.* (p.) *Epist.
tertia.* (f.)
150. Egesippus. *Historia de excidio Hierosoly-
mitano lib. tertio cap. secundo.* (e.) (g.)

S. Anice-

154. S. Anicetus papa. *Ad Episcopos Gallie cap. tertio. (s.)*

182. S. Eleuthrus papa. *Ad Gallie provincie cap. secundo (s.)*

180. Irenæus *libro tertio. cap. primo & tertio. (i.)*

186. S. Victor papa. *Ad Theophilum Alexandrinum Aegyptiorumque Episcopos. (s.)*

198. S. Zephyrinus papa. *Ad Episcopos Sicilia (s.)*

200. Clemens Alexandrinus. *libro Hypotypton : prout citatur ab Eusebio. libro sexto cap. undecimo : & lib. tertio Eccles. Hist. cap. secundo. (d)*

200. Tertullianus *De praescriptionibus cap. trigesimo sexto. (f.) Contra Gnosticos, ad Scorpium, cap. decimo quinto. (a.) De baptismo cap. quarto. (d.) Contra Marcionem lib. quarto capite quinto. (d.) (f.) In carminibus contra Marcionem lib. tertio, cap. nono (m.) (o.)*

Imo *libro de pudicitia*, quem scripsit iam hereticus & contra Romanum pontificem, vocat eum nihilominus Pontificem maximum & Episcopum Episcoporum &c.

S. Calixtus papa *Epist. decretali ad Benedictum Episcopum (p.)*

236. S. Antherus papa *Ad Episcopos Boreicae Toletanae provincie. (k.)*

237. S. Fabianus papa *Epist. secunda ad omnes Orientales Episcopos, & E. ij. q. la tertia (s.)*

240. Ori

240. Origenes *lib. tertio in Genesin*: prout citatur ab Eusebio *lib. tertio Eccles. Hist. cap. primo.* (f.) (g.)
250. S. Cyprianus *Epistola quinquagesima secunda & quinquagesima quinta* (q.) *Libro de Veritate Ecclesie.* (p.)
252. S. Lucius papa; *Ad Gallia & Hispaniarum Episcopos* (q.) (s.)
257. S. Sixtus secundus *Epistola prima.* (s.)
260. S. Dionysius papa *Epistola secunda* (s.)
270. S. Felix primus *Epistola tertia* (s.)
300. Petrus Alexandrinus. *de pœnitentia canone nono* (f.)
300. Arnobius *lib. secundo contra Gentes.* (c.)
- 300 Lactantius *lib. quarto cap. vigesimo primo.* (d.)
304. S. Marcellus primus, *Epist. prima ad Episcopos Antiochena prouincia* (p.) (s.)
309. S. Eusepius papa. *Epistola tertia* (p.)
311. S. Melchiades papa. *Ad Hispania Episcopos,* (q.) & (s.)
325. Concilium Nicænum primum generale sub Syluestro pontifice; collectum ex trecentis decē & octo Patribus. *canone trigesimo nono* in canonibus ex Arabico translatis. (p.)
335. Concilium Romanum sub eodem Syluestro habitum ducentorum octoginta quatuor Episcoporum *cap. vigesimo.* (s.)
326. Eusebius Cæsariensis in *chronicis, & in Hist. Ecclesiastica. lib. secundo. cap. decimo tertio & decimo*

14. itē 24. (a. f. g. h.) Nota Eusebij capita in di-
uersis exemplaribus diuersimode distingui.

336. Marcus papa. Epist. ad Athanasium, &
ceteros Aegypti Episcopos. (p.)

337. Iulius papa primus ad Episcopos Orientales
item Epist. secunda ad Eusebium, Theogonium &
ceteros Orientales Episcopos. (p.)

337. S. Athanasius. Apologia pro fuga sua. (f.)
Item ipse & Vniuersi Aegyptiorum, Thebaico-
rum & Lybiorum Episcopi Epist. ad Felicem (iū-
dum papā, quæ habetur tomo primo Conc. (s.)

350. Dorotheus Tyrius in Synopsi (f.)

351. Liberius papa Epist. ad Athanasium et
epist. ad Constantium Augustum quæ habetur in
Biblioth. Patrum. (p.)

353. Concilium Sardicense cap. quarto (r.)

360. S. Cyrillus Hierosol. catechesi sexta (c.)

366. Felix papa II. Epist. ad Athanasium & ceteros
Aegypti Episcopos Alexandria congregatos (s.)

370. Epiphanius Hæresi vigesima septima. (l.)

370. S. Ambrosius lib. tertio de Sacramenti
parte primo (l.) Lib. 5. post epist. trigessimā secundam

In oratione cōtra Auxentium (c. e. f.) In actibus
Processi & Martiniani die 2. Iulij. Tom. 4. (e.)

370. Optatus Mileuitanus Lib. secundo con-
tra Donatistas (m.)

380. Gregorius Nazianf. Iambico primo (a.)

380. Philastrius. De Simone Mago (c.)

380. Prudentius Hymno duodecimo de pas-
sione Petri & Pauli. (f. g.) Hymno secundo, de S. Lau-
rentio & de S. Hippolyti ho. (q.)

380. Ste-

380. Stephanus Mauritaniae in Africa Episcopus *Epistola ad Damasum* (p. r. s.)
380. Damasus papa *Epist. secunda ad Stephanum & ad Concilia Africa* (s.) (sem episc. (s.))
385. Siricius *Epist. ad Himerium Tarraconensem*
388. Anastasius papa, *Ad omnes Germaniae & Burgundiae Episcopos* (s.)
390. S. Hieronymus *ad caput quinquagesimum secundum Isaia* (l.) *Ad caput secundum ad Galatas* (a.) *De viris illustrib. cap. primo* (a. f. g. l.) *Epist. octava. ad Demetriadem cap. nono* (s.)
390. Ruffinus *in uelutina 2. in Hieronym.* (l.) *In symboli explicatione ad Damasum apud Hier.* (p. s.)
400. S. Ioan. Chrysost. *Hom. trigesima secunda, in morali* (h.) *In Encomio 12. Apostolorum* (d.)
- Item *in Encomio Petri & Pauli* (f.)
400. S. Augustinus *contra literas Petiliani lib. 2. cap. 51.* (m.) *De haeresibus, haeresi prima.* (c.)
406. Innocentius primus. *Epist. prima ad Decentium Eugubinum.* (d.) *Epist. decima quarta ad Bonifacium presbyterum.* (a.) *Epist. 17. ad Arcadium Imperatorem qui Ioannem Chrysostomum expulerat* (p.) *Epist. secunda ad Victricium Episc.* & *Epist. trigesima secunda* (s.)
410. Paulinus Nolanus, *Natali 3. de S. Felice* (h)
410. Seuerinus Sulpitius *sacra hist. lib. 2.* (c. f.)
420. Paulus Orosius *lib. 7. c. 6.* (a.) & *c. 7.* (a. f.)
418. Zosimus papa *Epistola ad Hesichium Episcopum Salunitanum, & ad Vniuersos Episcopos per Gallias & septem provincias constitutos.* (s.)

430. Ioannes Cassianus. de Incarnatione Verbi
libro tertio cap. duodecimo (l.)

430. Maximus Taurinentis in natali Petri &
Pauli (a.f.)

430. Arnobius Romanus ad psalmum centesi-
mum sextum (d.)

430. Philippus presbyter in Concilio Episcopo-
rum secundo cap. 16. (p.s.)

440. Sozomenus lib. quarto cap. decimo quinta
(q.)

& libro nono, cap. nono. (h.)

S. Petrus Chrysologus. Episcopus Rauen. (q.)
Epist. ad Eutichen.

445. S. Leo papa, primus. Sermone primo de na-
tali Petri & Pauli capite primo, tertio & quarto
(n.) Epist. sexagesima secunda, ad Maximum An-
tiochenum Episcopum (d.) Epist. quarta ad Episcopos
Siciliae. quadragesima nona ad Synodum Chalcedo-
nensem, quinquagesima octaua ad Pulcheriam Augu-
stam (p.s.)

450. Theodoretus in psalmum centesimum
cimum sextum. (d.)

460. Victor Antiochenus in Euangelium
Marci paulo post principium (a.b.)

460. S. Prosper. De promissionibus & pre-
dictionibus dimidij temporis cap. quinto (f.) De ingre-
ssu cap. secundo & octauo (q.)

451. Hilarius papa. Epistola ad Leontium Ep-
iscopum. (q.r.)

In concilio Romano cap. primo (s.)

490. Gelasi

499. *Gelasius Papa In decreto de apocryphis Scriptu-
re locis (f.) Epist. 9. ad Episcopos per Lucaniā, Bru-
tios & Siliciā constitutos, & cōmonitorio ad Faustū
Magistrum fungentem legatione Constantinopoli.
(p.s.) Epist. oct. ad Anastasium Augustum quem filiū
nominat (p.) Item ad Episcopos Dardania, (p.)*
- 496 *Anastasius papa secundus. Epist. ad Anasta-
sium Imperatorem, quem filium appellat. (q.s.)*
500. *Symmachus papa. Apologetico aduersus
Anastasium Imperatorem. (r.)*
500. *Andreas Cæsariensis ad caput trigesimū
septimum Apoc. alyp. (c.)*
500. *S. Fulgentius De Incarnatione cap. vnde-
cimo. (d.h.)*
- 551 *Synodus Romana tertia sub Symmacho
cap. tertio (K.)*
514. *Hormisda Papa. ad Iustinum Imperatorem
quē filiū appellat. epist. vigesima secunda. (r.)*
- Dorotheus Thessal. Episcopus ad Hormisdam (r.s.)*
514. *Ioannes Patriarcha Constantinop. E-
pist. ad Hormisdam (p.)*
516. *Possessor Africanus. Epist. ad Hormisdam
Papam (l.)*
- 56 *Epiphanius Archiepiscopus Constanti-
nopolitanus Epist. ad Hormisdā papā (d.) (p.)*
530. *Bonifacius secundus papa, Epist. ad Eulaliū
Alexandrinum Episcopum. (p.)*
530. *Iornandes libro de regnorum & temporum
successione (f.)*

530. Marcellinus comes. In Chronico, Indi-
nona. (q.)

532. Ioannes secundus papa. Epist. ad Infir-
mum Imperatorem. (i)

536. Vigilius papa. epistola prima ad Eather-
Episcopum. Epist. ad Episcopos Gallie. Epist. ad Au-
relianum Episcopum Arelatensem. Iterumque e-
pist. secunda ad Episcopos Gallie (p)

540. Arator; in Acta Apostolorum, ad finem (ap)

540. Aurelius Cassiodorus. In Chronico, in
Claudio (a.m.) In Nerone f.)

555 Pelagius papa, primus. Epist. ad Vigilium (p.)

Item Epist. ad Sepandum Arelatensem Episc. (s.)

570. Fortunatus vita S. Martini libro tertio (f.h.)

& lib. octauo Carminum, de virginitate (a.)

579. Pelagius secundus papa. Epistola ad illegi-
timam synodum Constantinopolitanam (s.)

580. Gregorius Turonensis Historia Francorum

lib. primo: cap. vigesimo quinto. (a.f.)

590. S. Gregorius Magnus. Ad psalmum quintum

penitentialem (e.p.) Lib. quarto epistola septima

ad vniuersos Episcopos per Illyricum (s.) lib. sexta

epist. trigesima septima, ad Eulogium Alexandrinum

(n.f.) Lib septimo, Epist. sexagesima quarta (p.)

undecimo. epist. quadragesima quarta (p.)

Lib. septimo. epist. centesima

decima septima. (s.)

(::)

Explicatio

Explicatio precedentium figurarum Alphabeti:

- (a.) S. Petrum fuisse vel claruisse Romæ.
- (b.) Ex Babylone, quæ est Roma, scripsisse primam suam epistolam.
- (c.) Romæ à S. Petro Simonem Magum confusum & victum esse.
- (d.) Petrum Romæ docuisse seu prædicasse aut baptizasse.
- (e.) Christum Dominum S. Petro Romæ in porta occurrisse eiq; interroganti: *Domine quo vadis*; respondisse: *venio Romam iterum crucifigi*; tum id Petrum de se intellexisse &c.
- (f.) S. Petrum Romæ à Nerone occisum vel crucifixum esse.
- (g.) Et quidem pedibus sursum.
- (h.) S. Petrum Romæ sepultum, seu tumbam eius ibi esse.
- (i.) S. Petrum Ecclesiam Romanam fundasse.
- (k.) Sedem Romanam fundasse.
- (l.) Romæ Episcopum fuisse, vel, Romanæ Ecclesiæ gubernacula rexisse.
- (m.) In Romana sede seu Cathedra sedisse. Optati Mil. verba sunt: *Negare non potes scire te in vrbe Roma Petro primo cathedram Episcopalem esse collocatam: in qua sederit omnium Apostolorum caput Petrus, vnde & Cephæ appellatus est.*
- (n.) Romam eius Sacerdotio ditatam esse; Verba S. Leonis, sermone primo in Natali SS. Petri & Pauli: *Isti sunt qui te ad hanc gloriam prouexerunt, ut gēs sancta, populus electus, ciuitas sacer-*

dot alis & regia, per sacram beati Petri sedem caput
orbis effecta, latius præsideres religione diuina, quā
dominatione terrena. Quamuis enim multis auda
victoris ius imperij tui terra mariq; protuleris; mi
nusque tamen est quod tibi bellicus labor subdidit,
quam quod pax christiana subiecit.

(o.) In Romana sede Petro Linum successit
se.

(p.) Romanum pontificem in potestatem
Petri totam Ecclesiam gubernandi succedere.
S. Cypriani verba sunt: Qui cathedram Petri
super quam fundata est Ecclesia, deserit, in Ecclesia
se esse non confidat. &c.

Concilij Nicæni verba sunt: Ille qui sedem
tenet Roma, caput & Princeps est omnium Patriar-
charum. Quandoquidem ipse est primus, sicut Petrus
cui data est potestas in omnes principes Christianos
& omnes populos eorum, ut qui sit vicarius Christi
Domini nostri super cunctos populos & vniuersam Ec-
clesiam Christianam. Et quicumque contradixerit
à synodo excommunicatur.

Verba Innocentij ad Arcadium Imperatorem
Itaque ego minimus & peccator, cui thronus mag-
ni Apostoli Petri creditus est, segrego & rejicio te &
uxorem à perceptione immaculatorum mysterij
Christi Dei nostri; Episcopum etiam omnem aut ec-
clicum ordinis S. Dei Ecclesia qui administrare ea
vobis ausus fuerit, ab ea hora qua presentes vincti
mei legeritis literas, dignitate sua excidisse decernimus.

Verba S. Hier. Epist. quinquagesima septima

ma ad Damasum papam: Ego nullum primum nisi Christum sequens, beatitudini tua id est, cathedra Petri communione consocior: super illam petram ædificat à Ecclesiam scio. Quicumque extra hanc domum agnum comederit profanus est. Si quis in arca Noe non fuerit peribit regnante diluvio. Quicumque etiam non colligit, spargit: hoc est, qui Christi non est, Antichristi est. &c.

(q.) Romanam sedem esse sedem Petri Verba Petri Chrysologi: B. Petrus qui in propria sede viuit & presidet, præstat quærentibus fidei veritatē. Nos enim pro studio pacis & fidei extra consensum Romana ciuitatis Episcopi causas audire non possumus.

Extat ante Concil. Chalced.

(r.) In Romano Pontifice S. Petrum honorari vel contemni.

Verba Symmachi ad Anastasium Imperat. An quia Imperator es, contra Petri niteris potestatem? Et qui Petrum Alexandrinum recipis, B. Petrum Apostolum in suo qualicumque vicario calcare contendis?

(s) Romanum pontificem dubia in fide & moribus occurentia & grauiora omnia, vt episcoporum causas &c. debere determinare idq; autoritate Apostolica Petro collata.

Concilij Romani anno 325. habiti verba sūt: Nemo iudicabit primam sedem: quoniam omnes sedes à prima sede iustitiam desiderant temperari. Neq; ab Augusto, neq; ab omni clero neque à regi-

Aa 5 bus

bus, neque à populo iudex indicabitur. Et subscri-
serunt Episcopi 284. presbyteri 45. Augustus C.
Constantinus, & mater eius Helena &c.

In hoc etiam concilio S. Syluester Niceni
Concilium confirmauit, prout ab ipso Niceni
Patres petiuerant.

Verba Philippi presbyteri in concilio E-
phesino: Nulli dubium est Petrum per successores
suos hucusq; semper viuere causasque decernere,
semperque victurum esse &c.

Verba Pelagij secundi An. 579. ad synodum
illegit. Constantinop. Quicquid in predicto vestri
conuenticulo (quia synodus taliter presumpsa esse
non potuit) statuistis; ex auctoritate S. Petri Aposto-
lorum principis & Domini Saluatoris voce qua B.
Petro potestatem soluendi atq; ligandi ipse Saluator
dedit; quae etiam potestas in successoribus eius inderi-
bit antea transiit, precipio omnia quae ibi statuistis
& vana & cassa esse, &c.

S. Gregorij verba lib. 7. Epist. 64. De Const-
antinopolitana Ecclesia quod dicunt, quae eam dubie
sedi Apostolicae esse subiectam? &c.

Ex his itaque manifeste satis patet Rom-
num pontificem in antiqua Ecclesia semper
habitum fuisse pro B. Petri successore, nec v-
lum fuisse in christianismo qui id negauerit. Si
enim, vllus contra communem adeo sententiam
quicquam vel dixisset vel scripsisset, utique
aliquis ex praecitatis scriptoribus controuer-
siae huius aliquando mentionem aliquam
fecisset & sententiam suam (cum res sit max-

imi momenti) contra aduersarios vindicasset. Iam verò ne vestigium quidem huiusmodi controuersiae vspiam apparet. Sed tam ab hæreticis quàm catholicis ex Oriente & Occidente, ex Africa & reliquis orbis christiani partibus eadem tanquam notissima veritas adstruitur. Omnibus Romani pontifices pro B. Petri successoribus cum Apostolica auctoritate sese offerunt pastores; ab omnibus vicissim pro huiusmodi recipiuntur Determinationes dubiorum ex toto orbe ab iis petuntur; omnibus ex officio pastoralis respondent; In concilijs per se vel per legatos suos præfident; suoque ea suffragio vel recipiunt vel condènant: Et quicquid ab illis decretum fuerit, orbe toto ratum habetur & firmum tanquam ab Apostolica auctoritate perfectum.

Concilia nos obiter ex omnibus prout occurrebant pauca tantum attigimus: quibus nunc adiicimus

Anno 400. Toletanum primum, sub finem assertionis fidei ita concludens: *Si quis in errore Priscilliani sectam sequitur vel profitetur, vt aliud in salubri baptismo contra sedem S. Petri faciat, anathema sit.*

410. De concilio Carthaginensi cui S. Augustinus interfuit, S. Prosper in chronicis ita loquitur: *Concilio apud Carthaginem habito ducentorum septendecim Episcoporum, ad pontificem Zosimum synodalia decreta perlata; quibus probatis*
per

per totum mundum hæresis Pelagiana damnata est.

430. In Concilio Ephesino, ubi hæresis Nestoriana damnata est, nomine Cælestini papæ præfedit S. Cyrillus Alexandrinus.

Qua verò autoritate damnatio hæc robusta obtinuerit, patet ex Epist. ipsius Cyrilli ad Cælestinum; ubi *Quamuis*, inquit, *hæc ita se habeant*, non prius, tamen Nestorij communem confidenter deserere ausi fuimus, quam hac ipsa veritate tua iudicarem. Dignetur proinde quid his sentias declarare: quo liquido nobis constet, communicare ne nos cum Nestorio oporteat, an vero libere eidem denunciare neminem cum eo communicare qui huiusmodi erroneam doctrinam fovet ac predicat. Porro tua integritatis mens ac super hac sententia non modo pijsimis Deoque devotissimis Macedonia Episcopis, sed totius quoque Orientis antistitibus perspicue per literas exponi debet &c.

435. Concilium Chalcedonense ex sexcentis triginta Patribus congregatum, adeoque unum ex quatuor celeberrimis; Eutichianum damnauit hæresin. Et S. Leonis papæ legatus habuit præfides, ipsumque Apostolicum & universalem papam cui vineæ custodia à Saluatore commissa sit, agnoscit: Tandemque confirmationem suorum decretorum humiliter ab eo petiit. Act. prima, tertia & decimasexta.

550 Concilium Aurelianense cap. primo

Quoties

Quoties aliquid de selemnitate pascatis dubitatur, inquisita vel agnita per Metropolitanos à sede Apostolica sacra constitutio teneatur.

570. Concilium Turonense cap. vigesimo primo, post recitatum decretum Innocentij papæ; *Quis, ait, sacerdotum contra decreta talia, quæ à sede Apostolica processerunt, agere præsumat? Et quorum auctorum valere possit prædicatio nisi quos sedes Apostolica semper intromisit &c.*

572. Concilium Bracharense cap. seu num. vigesimo secundo & vigesimo tertio Determinationem sedis Beatissimi Petri Apostoli in dubijs seruandam decernis. &c.

Desiderabunt fortassis Politici nostri Christianorū Imperatorū super hac questione censuram. Accipiant ergo hos sequentes:

248 Philippus primus. A Fabiano pontifice tēplo prohibitus est nisi prius confessus inter penitentes se collocasset. Imperator alacri animo & lubenti Episcopo morem gessit. Ita Eusebius Casariensis lib. sexto cap. vigesimo. septimo. & Nicephorus lib. quinto cap. vigesimo quinto.

325 Constantinus primus: Ad Syluestrum papam. Salutat ipsum Sanctissimum & Beatissimū Patrem Patrum, urbis Romana Episcopum & papam. Deinceps appellat eum Summum pontificem & vniuersalem papam, successorem principis Apostolorum qui vicarius filij Dei in terris fuit constitutus. Extat in præambulis concilij Nicæni.

370. Gratia-

370 Gratianus, Valentinianus & Theodosius
cod. de summa Trinit. & fide Cath. Cunctos po-
 pulos quos clementie nostre regit Imperium,
 in tali volumus religione versari quam D. Pe-
 trum Apost. tradidisse Romanis, religio ad-
 huc ab ipso insinuata declarat, quamque pon-
 tificem Damasum sequi claret. *Extat etiam apud*
Sozomenum lib. sept. cap. quarto.

410. Honorius Augustus. *Ad Bonifacium papam.*
 Salutat eum *Sanctum & venerabilem papam vrbis*
aterne. Subditque: *Scripta Beatitudinis tuae de-*
bita reuerentie gratulatione suscepimus. Deinceps
 officium eius vocat *Apostolatam*: sedem vero
sedem Apostolicam. &c. Vid. Tom. primo con-
 cil.

450. Valentinianus tertius. *Ad Theodosium Impe-*
ratorem Romanum Pontificem esse successorem
 Petri, habere principatum sacerdotij, Episco-
 pum Constantinopolitanum per libellos illius
 appellasse, illius esse de fide iudicare &c.

Extat in Concilio Chalcedonensi. Tom. 2. Con-
cil.

450. Valentinianus & Marcianus Epist. ad
 Leonem papam. Illum possidere princi-
 patum in Episcopatu diuinæ fidei. *Extat ibi-*
dem.

450. Marcianus. *Ad Leonem papam.* Petit ab
 eo facultatem conuocandi synodum per om-
 nem Orientem, Thraciam & Illyricum, in qua
 quæ catholicæ fidei profint, Episcopi decla-
 rent.

rent, sicut sua. Sanctitas secundum Ecclesiasticas regulas definiuerit. &c.

450. Gallapladia Imperatrix *Epist. ad Pulcheriā Augustā*: Omnib. (inquit) integris permanentibus, ad Apostolicæ sedis, in qua primus Apostolorū B. Petrus qui etiam clauēs regni cælestis suscipiens sacerdotij principatum tenuit, Episcopatus causa mittatur. *Extat ibidem in præambulis Concilij Chalced.*

450. Pulcheria Augusta *Epist. ad Leonem papam*. Petit vt dignetur significare, vt omnes etiam totius Orientis Episcopi Thraciæ & Illyrici in vnam ciuitatem conueniant, vbi facto concilio sicut fides & Christina pietas exigit, ipso authore decernant. *Extat ibidem.*

510. Anastasius Imperator. *epist. Ad Hormisdā papam*: *Hortamur, vt ad ea quæ de Scythia partibus mota, vnde & concilium fieri conuenire perspeximus, mediatorē se Apostolatus vester faciat, vt contentionibus amputatis, vnitās Sancta restituatur Ecclesia &c.* Tom. 2. Concil.

516. Iustinus Imperator. *Epist. ad Hormisdā*: *Scias Pater religiosissime. &c.*

530 Iustinianus Imperator *Epist. ad Ioanem papam*. Cod. de summa Trinit. & fid. Cath. *Reddentes honorem Apostolicæ sedi & vestrae Sanctitati, & vt decet, Patrem honorantes Vestram beatitudinem, omnia quæ ad Ecclesiarum statum pertinent, festinauimus ad notitiam deferre*

ferre

*ferre vestra Sanctitatis, quæ caput est omnium S.
ctarum Ecclesiarum. &c.*

*vide & Authent. de Ecclesiasticis titul. & primi
legis cap. primo &c.*

Hæc ergo sunt quæ totus orbis Christia-
nus absque ullius contradictione, tot sæculi
sensit & credidit. Et veniet iã tandem nesci
quis, qui, vt toto mundo oculatior habeatur
Theologico-Topologicis Theologico-Chronologicis
suis ampullis S. Petrũ nũquã Romæ fuisse in-
punẽ clamitabit? qui eleuato per superbiam
gressu ac distẽtis in omnẽ vērũ buccis, *Samsone*
nem se rediuuium gloriabitur? qui dum patroni
veritatis titulum gerit, mēdacijs suis & impo-
sturis animas Christi Domini sanguine redẽ-
ptas in inferna demergit? Sufficiat tibi miser
perditio tua.

Ex his ergo patere satis existimo, eos qui
ideo solum credere nolunt, Petrum Romæ fuisse,
quia id in SS. literis sub expresso Roma-
næ ciuitatis nomine non legatur; nec volumus
per *Babylonem* in prima illius Epistola com-
moratam, Romam intelligi, tametsi inter
libentissimẽ eodem isto nomine Romam
intelligunt vbicunq; illud in Apocalypsi
ueniunt; contra omnem rationem contumæ-
ciam suam prodere. Tolerari posset ab hære-
tico, si pronunciatũ illud catholicũ de Chri-
stiana fide non esse, ex eo quia non aperte si-
tis in S. Scriptura id asseratur, contēderet; Sed
ne histo-

ne historica quidem veritate dignari id quod
ita per totum Christianum orbem tot sæculis
omnibus medullitus inhæsit; equidem extre-
mæ arbitror esse signum superbiæ & superbæ
dementiæ. Quis enim nō infantiæ arguat quē-
uis magistrum, qui, vel ex eo quod in S.
Scriptura de Iulij Cæsaris principatu nihil le-
gatur, vel quia tēpus ab alijs scriptoribus Iu-
lio assignatū cum cerebri sui calculo non cō-
gruat, ipsum Iulium primum Romanorum
Imperatorem fuisse, negare nunc tandem in-
ciperet?

Quid enim? etiā si in S. Scriptura omnia B.
Petri acta, itinera & labores expressa non sint,
an ergo nihil præter pauca illa quæ ibi com-
memorantur fecisse credendus est? An quia
sacra scriptura de morte B. Petri tacet, ideone
mortuus non esse putandus est? Sic nullus A-
postolorum præter *Iacobum fratrem Ioannis*
quem Herodes Agrippa occidit gladio vsque in
hodiernum diem mortuus dici certò poterit.
Dicat ergo aliquis B. Petrum adhuc in hac
vita superesse, adeoque successorem nullum
vnquam in pastornatu habuisse. Quod qui dice-
re non audeat, dicat an tibi ex scriptura sola lo-
cum mortis B. Petri probari velit, Quod si fi-
eri non possit, nunquid nusquam eum esse
mortuum sibi audebit persuadere? Si hoc non
audeat, dicat quo testimonio istum locū pro-
bari sibi velit. Cui ratio salua est, præter San-
ctorum

Vera Ratio Saruand. Vnit.

etorum virorum qui antiquæ Ecclesiæ faci-
descripserunt, testimonium, aliud non potest
exigere.

Ita fortius adhuc vrget argumentum de
successore B. eiusdem Apostoli.

Cum ea quæ post mortem Apostolorum ge-
sunt, historica relatione ab ipsis Apostolis scri-
bi non potuerint, insanum est nolle ista cre-
dere, nisi ex ipsorum scriptis demonstrantur.
Sed successio aliorum in Apostolorum sedes
accidit post eorum mortem, ergo ex illorum
scriptis nemo prudens eam sibi probari petat.
Vixit quidem S. Ioannes diu post Apostolos
alios, ita vt vnum vel alterum nobis successo-
rem Petri potuisset describere: Sed præterquã
quod nec hoc ex SS. literis probari possit, con-
tinuare successorum Petri seriem vsque ad
hec tempora (vt efficaciter ex sacris literis hæ-
reticis satisfaceret Paulum V. esse eiusdem Pe-
tri successorē) S. Ioannes non potuit, nisi spi-
ritu prophetico. Quis autē nō videt pertinacem
& hæreticam prauitatem istius hominis qui
ita vellet Deo leges præscribere, iuxta quæ
aliquid sibi demonstrare debeat? Clarè patet
ea quæ per experientiam à mundo cognoscuntur
bonis scribi & obseruari possint, non esse re-
uelatione extraordinaria à Deo expectanda.
Itaque quod in huiusmodi reb. toti antiqui
ti credere noluerit, peruersę merito voluntatis
& non ferendæ contumaciæ ab omnibus con-
demnari.

demnandus est.

Restaret examinandum an Petrus sit immediate Christi Domini in Ecclesia regenda vicarius constitutus; ita ut fuerit etiam vniuersali concilio superior & eius pastor; an vero acceperit suam pastorem potestatem ut instrumentum & minister omnium aliorum pastorum simul vnitorum? ita ut vniuersale concilium legitime congregatum habeat auctoritatem supra ipsum Pontificem. Sed cum ex hactenus dictis facile appareat priorem sententiam esse veriore, Rupes enim & fundamentum non dependet in sui solidatione ab edificio sibi imposito; sed contra: Cum item posterior opinio nondum sit sufficienter erroris condemnata, ita ut etiam eam tenentes possint, modo velint nobiscum tolerari, non opus est, huic quaestioni diutius immorari.

CAPVT VII.

An ij, qui hunc iudicem agnoscunt prudenter possint esse certi de sua fidei veritate.

TEelingius, quoniam; ut supra parte 3. cap. ult. absurdo 4. vidimus, homines in hac vita nihil habere docuit quo in fidei suae examine quietare conscientiam suam possint; etiam Catholicos in eandem miseriam secum trahere nifus est, hoc argumento: ipsimet Papista qui contra vos tam odiose & falso exclamant, quod homines

Bb 2

mines

mines ad proprium suum cuiusq; sensum, cerebrum
 & spiritum ablegemus, quique tam audacter glori-
 antur se vnicum & genuinum habere remedia-
 tam dissecta Christianitatis concilianda, quam con-
 trouersiarum omnium finiendarum, exhaustis om-
 nibus suis gloriosis clamoribus. velint nolint, prædictam
 veritatem oportet feteantur. Modus enim omni-
 conciliandi quem proponunt, hic est, ut testimoni-
 tera Christi Ecclesie in religionis negotiis absq; con-
 traditione aut ulteriori examine recipiatur, tan-
 quā certū supposito, eā errare nō posse. Atq; ita ip-
 sū ablegat homines ad Ecclesie testimoniū sicut nos ad
 testimoniū scripturæ. Verū sicut mox (recepta iā s.)
 scriptura pro vnicō fidei fundamento) controuersia
 de recto scripturæ sensu exoritur pro quo eruendo
 subsidiū & illuminatio Spiritus S. requiritur. Eodem
 modo ubi iam quispiam receperit testimoniū Ec-
 clesie vera sufficiens esse fundamentum suū fidei
 mox etiam exurgit controuersia quanam illa sit
 vera Ecclesia cuius testimoniū securè possit reci-
 pi, ad quod similiter ritè deducendum, etiam
 Spiritus subsidium est necessarium. Omnia igitur
 testimonio Spiritus S. conscientijs nostris faciū-
 nituntur, atq; hic errore admissō, ire ulterius nō
 possumus. Quæ enim est vltima causa, cur quidam
 Romanam Ecclesiam pro vnicā vera Dei Ecclesia
 recipiant, alij vero, non obstantibus omnibus q̃
 ab eius Doctoribus tam speciosè proferuntur de an-
 tiquitate, concordia, sanctitate, amplitudine, firmi-
 tate & gloria eiusdem Romanæ Ecclesie, eandem
 nihil

nihilominus habeant pro ipsissima meretrice Babylonica? Quenam extrema huius rei alia potest allegari causa, nisi quod illi perpensis secum omnibus, statuunt Romanam Ecclesiam vere unicam esse Dei Ecclesiam; hi vero omnibus similiter examinatis penes se firmiter concludant reuera Babyloniam esse meretricem? Non potest profecto ultima alia dari ratio, nisi quod vnus quidem sic, alius vero aliter ex hoc vel illo fundamento concludat. Hic ergo cardo versatur negotij vt bene quilibet attendat ne in suo iudicio decipiat. Amplius autem miseri ac defectibiles homines efficere in hac re non possunt: nec enim fieri potest vt is qui ad recipiendū religionem quandam admonetur, ab isto secum faciendo iudicio verē religionem istam reclam esse & genuinam impediatur &c.

Satis audacter fane & ad fallendum populum accommo datē commentus est hæc Teelingius. Sed fraus detegatur. Argumentum in hoc consistit. Incertum est quæ sit vera Ecclesia, ergo incertum est quis sit controuersiarū apud Cotholicos Iudex. Negato antecedente, sic nos iam ex superiori capite concludere possumus: Certissimum est quis sit successor B. Petri in regimine Pastoralis totius Ecclesiæ, ergo certissimum est tam quis sit iudex controuersiarum, quam quæ sit vera Christi Ecclesia. Hic, si audeat Teelingius neget nostrū Antecedens. Si audeat, contumaciæ conuictus est, vt patet ex præcedenti cap. Nullus enim

in tota antiquitate inuenitur pastor aut Episcopus, qui vel se vel alium præter Romanum Pontificem, Petri successorem ausus fuerit appellare. Teelingius ergo alium, vel, si placet, semetipsum successorem Petri nobis nunc tandem obijciat, dicatq; tū se miserum & detestabilem homuncionem non accepisse à Deo in hoc mundo aliquod remediū, quo ab hoc errore se certò potuerit expedire. Sed cogitet quod dicit Apostolus: *Nolite errare fratres, Deum*

Gal. 6.7. non irredetur. Certè audent quidam hic coram hominibus multa temerè vel malitiosè effundere, quæ dubio procul, vbi ad Tribunal Dei ventum fuerit, respondere pro se non audebunt. Dicit Teelingius Catholicos odiosè & falso contra suos declamare quod populum ad priuatum suum cuiuscunque spiritum aut cerebrum ablegent. Videamus. Dicit idem hic Teelingius, vltimam causam seu rationem ob quam vnus in controuersijs vnā, alius aliā partē teneat, non posse allegari aliam, nisi quod hic, perpensis & ratiōis omnibus sic, ille verò aliter in suo iudicio concludat, Si hoc sit vltimum, vltra quod miser homo non habet quod agat, aut vnde se expedit ex errore (quo tamen alter dissentientium tenetur constrictus) appello hic te quicumque vnquam fueris, libelli huius Lector, da gloriam Deo, & proficere quisnam à Teelingio constituatur vltimus controuersiarum iudex aut arbiter, aut quidnam sit hominem ad Spiritum aut

aut cerebrum proprium in dubijs ablegare, si
 nō sit istud quod hic facit Teelingius. Iam
 verò vt clarissime pateat, quam ipse nos odiosè
 & falsò, vel fortassis ignoranter in eandem e-
 rumnā secū protrahere voluerit, ad argumen-
 ti ipsius probationem respondeo, tantum à
 vero abesse vt iudiciū, quod quisque examinatis
omnibus penes se statuit aut concludit, sit vltima
 ratio ob quam vnus quidem sic, alter verò
 aliter sētiat, vt potius inter causas seu rationes
 locum nullum habeat; sed omniū causarū &
 rationum sit effectus & exitus. Patet hoc ma-
 nifestè ex eo quod si quis interrogaretur: *Tua*
quare sic sentis respōdere prudenter nō posset:
Quia sic penes me statuo Quid. n. hoc est, diceret
 alter, *quaro cur ita penes te statuas, cur tu conclu-*
seris Romanā Ecclesiā meretricem esse Babylonicā.
 Respōdebit Teelingius: *Multas quidem tibi ex*
sacra scriptura rationes huius iudicij mei allegare
possem, sed vt vltimam tibi huius IUDICII RA-
TIONEM assignem, ea hac est; quia ego VVIL-
HELMVS TEELINGIUS, perpensis om-
nibus testimonijs sacra scriptura, examinatis item
papistarum contrarijs argumentis penes me firmi-
ter ac fortiter statui, conclusi & iudicaui Roma-
nam Ecclesiam verissimam esse meretricem Baby-
lonicam. Apage cum isthac tua ratione iu-
 dicij tui. qui idem mihi perpetuo per idem
 probas. Certe eadem hac formula vti solent
 pro tribunali iudices.

Sic ergo manifestè Teelingius sibi & cuique de rudi plebe hoc arrogat iudicium, quod tātis calūnijs, tam hostiliter in successore B. Petri exagitat. Vt autē nos ipsi Teelingio suggeramus quānā reuera sint rationes ob quas quilibet & sententiam suam & iudicium & conclusionem sic vel aliter firmet ac figat, relegat attentius quā capite primo huius partis diximus, & secum ipse perpendat, quā fuerit causa seu ratio istius iudicii, quod Pharisei de Christo Domino tulerunt Ioannis 9. v. 16. *Non est hic homo à Deo qui Sabbatum non custodit.* & paulo post: *Nos scimus quia hic homo peccator est.* Contra vero quā fuerit ratio seu causa iudicii quod tulit de eodem Christo Domino ibidē cæcus illuminatus vers. 17. *Ille autem dixit quia propheta est,* & infra vers. 30. *In hoc enim mirabile est quia vos nescitis vnde sit & aperuit oculos meos.* Scimus autem quia peccatores Deus nō audit, sed si quis Dei cultor est. & volūntatem eius facit hū exaudit. A saculo non est auditum quia quis aperit oculos cæcinati. Nisi esset hic à Deo non potuisset facere quidquam. Tum Teelingius argumentū vtriusque huius partis examinatis (si audeat) dicat vltimam vtrobiq; rationem & causam tā fortiter firmādi iudicii non potuisse esse aliā prāter ipsummet (cuius causam quærimus) iudicium: dicatq; Phariseos secura consciētia in diuino iudicio posse miserā hanc suā allegare, quod scilicet in hoc mundo nihil concessum sibi

sibi fuerit, quo *ultimam* suam iudicij *rationem* corrigere potuerint aut examinare. Valet enī adud illos hoc ipsum Teelingij argumentum non minus de Christo Domino, quā apud reformatos de eiusdem Domini sponsa Romana Ecclesia. Sicut enim nunc sunt qui examinatis perpensisq; omnibus sponsam certo concludūt esse meretricem Babyloniam, ita tunc fuerunt, qui Ioan. 8. v. 48. sponso dixerunt: *nonne bene dicimus nos quia Samaritanus es tu & demonium habes*, & iterum v. 52. *nunc cognouimus quia demonium habes*. Iterum. de eodem mitissimo Domino alij Ioan. 10. v. 20. *Demonium habet & insanit quid ipsum auditis?* Hi autē nunquid omnia etiā perpenderant? nunquid mirabilia & opera & verba mirati frequenter trutinauerāt? numquid & scripturas cōsuluerāt? imo vero. Nam & Ioan. 7. v. 52. dicunt Nicodemo: *Scrutare scripturas & vide quia à Galilæa propheta nō surgit*. Quæ ergo causa aut ratio *ultima* ob quam à cæteris Christum pro Propheta, pro Messia, pro viui Dei filio recipientibus diuersum iudicium firmauerant? an miseri & defectibiles homunciones nullū à Christo Domino hic in terris acceperant remedium, quo hoc suum iudicium emendarēt? Audebit hoc dicere Teelingius? Imo vero in simili (de sponsa Agni) iam dixit, Sed quid de miseris istis homūcionib. dixit, quæ non mētur veritas? *Ego autem habeo testimonium ma-*

ius Ioanne: opera enim quæ ego facio testimonia
 perhibent de me quia pater misit me Ioan. 5. v. 36.
 & c. 10. 25. Imo versu. 37. & 38. sic illos ab omni
 quam iuxta Teelingium habebat, miseria li-
 berat dicens: si non facio opera Patris mei, non
 credere mihi: Si autem facio, & si mihi non vultis
 credere, operibus credite, ut cognoscatis & credatis
 quia Pater in me est, & ego in Patre. Dicat nobis
 hic Teelingius: Verba quæ Christus Domi-
 nus Iudæis loquebatur, numquid tam erant
 verbum Dei quam quæ ab Euangelistis con-
 scripta sunt? Dominus tamē à verbis suis quo
 ablegat auditores? An ad illam quam Teelin-
 gius vocat firmandi iudicij rationem ultimam?
 Nihil tale, sed istam nullā rationē, effectum
 verò inuidiosi odij ex miraculis vult corri-
 gi. Iudicium iam latum erat, *ultima* (si Teelin-
 gio credimus) *ratio* iam erat adhibita: & tamē
 grauissimus admissus erat in iudicio error.
 Christum Dominum habere dæmonium iu-
 dicatum, conclusum, statutum erat. Heu mi-
 seria! ulterius homines isti iam quid agere-
 qua *ratione* se expedirent ab errore, non habebant,
 ait Teelingius. Sed negat Veritas. Quis enim hæc dicit?
 Audiui ego vestro in iudicio latam de me sententiam:
 Falsa est illa: nam ego dæmonium non habeo sed
 honorifico Patrem meum. Tamen reprehendere hoc
 iudicium vestrum non possem, si in eo iuxta allegata, & probata
 pro

procedere voluissetis. Hoc autem quia facere noluiſtis adeoque ex odio mei allegatis pro mea parte argumentis, operibus dico quę testimonium pro me certum dicebant & omni exceptione maius, æquas aures non prabuiſtis: ideo; non dico, animum iam desperabundi abiſcite; *quasi miſeri nihil habeatis amplius quod agatis*; ſed iudiciũ ſemel temerẽ latũ retractate, rationes vtrimq; quid pro aut cõtra me valeant, non dico ſubtiliter ſed tantũ populariter vt hic cæcus iam coram vobis fecit, expendite.

Cauete autem, ne audito operum meorum testimonio, eo contempto aliam quæratis rationem aut cauſam veritatis cognoscendæ, veſtrum dico proprium iudiciũ. Hoc enim non eſſet ex allegatis rationibus iudicare, ſed (contemptis omnibus rationibus) quod affectus ſuadet edicere; nec eſſet iudiciũ rebus cõformare, ſed velle ex iudicio ad res iudicandas veritatem deriuare. Hoc enim iam ante feciſtis, ſed ideo Actores & Iudices facti, iudiciũ deprauiſtis. Hæc ita ſe habere manifeſtẽ patet tum ex ſuperioribus ſcripturæ locis, tum ex illo Ioan. 15. 24. *Si opera non feciſſem in eis qua nemo alius fecit, peccatum non haberent, nunc autem & viderunt & oderunt & me & Patrem meum. Sed vt impleatur ſermo qui in lege eorum ſcriptus eſt. Quia odio habu-*

habu-

habuerunt me GRATIS, id est, sine vlla aut
 RATIONE aut CAUSA. Ita tunc pro se
 respondit Sponsus Christus: ita, nunc ad Te-
 lingii quæstionem pro se sponsa respondet
 Ecclesia. Hæc populariter ad Argumentum
 Teelingij. Nunc pro ijs qui in Christiana phi-
 losophia naturaliter vel parum sunt versati i-
 ta veritas huius doctrinæ ad principia sua de-
 ducitur. Quæ sunt hæc: I. Ratio seu causa inue-
 stigandæ veritatis; adeoque ferendi de re qua-
 libet iudicij; nihil est aliud quam quod voca-
 mus in argumentis medium terminum.

II. Huiusmodi ratio triplex est: vel enim
 desumitur à priori, ita vt sit etiam causa rei
 cuius cognitionem quærimus; & per hanc ge-
 neratur cognitio scientifica quæ est clara & e-
 uidēs rei visio. 2. à posteriori; ita vt sit propri-
 us & adæquatus effectus: & per hanc si depen-
 dentia eius à causa euidenter sit cognita, eti-
 am similem causæ cognitionem acquirimus.
 3. à quolibet accidentali signo seu rei vestigio
 vel causa incerta, vel dicentis testimo-
 nio.

III. In omnib. his medium seu ratio illa quæ
 non per se sed per aliam rationem cognoscenda
 debet, non potest vocari ratio vltima. Vltima
 enim ratio est à qua primò incipit intellectus
 veritatem rei per illationem inuestigans. Di-
 citur vero *vltima*, ob viam probationis seu re-
 solutionis & examinis, qua quis vel sibi vel al-

teri respondet conclusionem suam aliquam
veram esse ob hanc *rationem*; quæ si rei, cui at-
tribuitur, negari possit competere, iterum per
aliam rationem hoc est probandum; donec ad
huiusmodi rationē deueniatur, quam imme-
diatē subiecto suo conuenire, dubium esse nō
possit, qua habita demum per viam illationis
& consequentiæ, conclusionis veritas innotef-
cit, procedendo à *ratione vltima* seu primo prī-
cipio per omnes rationes intermedias. Atque
ita veritate cognita fertur ab intellectu iudi-
cium. Hinc patet quam crassè Teelingius iu-
diciū vocauerit *rationem vltimam ob quam v-
nus quidem sic, alter vero aliter concludat*. Vera
autem causa cur aliquando ex iisdem princi-
pijs à diuersis non eadē deducatur conclusio,
est quia in deductione aut consequentia v-
nius rationis ex alia se deceptos credunt, idq;
ob præiudiciū firmum quod habent de cō-
clusionis falsitate, ideoque sophisticè & iuxta
prophana Philosophorum instituta secum a-
ctum esse clamitant. Vel certè aliquam ex ra-
tionibus non satis certā esse putant, præsertim
si totidem literis in sacra scriptura non habe-
atur. Interim probe Teelingius prodidit qua
ipse via in controuersijs dijudicandis soleat
procedere, nimirum vt examinatis medijs &
rationibus omnibus quæ solē ad veritatis in-
uestigationē faciūt, alia detur apud ipsum cō-
cludendi, ratio nō ratio. Quænam ista? *Sic volo*

sic

siciubeo. stet pro ratione voluntas. Verè hec est
non alia pertinaciū hæreticorū ratio.

Scimus quoque nos (& quis nescit) quem-
libet particularem hominem antequam ali-
cui propositioni assentiatur, non posse non iu-
dicare de veritate eiusdem propositionis. Sed
hoc etiam scimus, & vtinam scirent aduersa-
rij nostri aliter de veritate iudicare Magistros,
aliter discipulos.

Nam Magistri quidem adeo rem omnem
quam docere ex officio alios debent, perspe-
ctam habeant oportet, vt rationes doctrinæ
sux congruentes assignare valeant, nec prius
ipsi de rebus iudicium ferant, quam intellectu
proprio rationes & media examinando expen-
derint: Discipuli verò infirmitatis suæ conscij
nunquam de semetipsis illud præsumunt. Sed
vt in facilioribus rationes frequenter à magi-
stro suppeditatas intellectu percipiunt, ita in
arduis perplexisq; quæstionibus authoritatē
Magistri pro ratione non dubia præsupponunt
præsertim si de perfecta eius scientia certum
testimonium habeant.

Porro constat in rebus fidei Deum quidem
esse magistrum omnium: sub eo tamen quorū-
dam etiam esse *in Ecclesia Pastores & Doctores*,
qui consequenter quoque suos discipulos ha-
beant. Hoc si Teelingius cogitasset, non ita
profecto indignè & hæreticè de vnanimi om-
nium Patrum, atq; adeo de totius Ecclesiæ iu-
dicio

dicio disputasset, ut cuiuslibet stupido de se-
ce plebis iudicio illud magistraliter exami-
nandum subiecisset.

Manet itaque Teelingius in sua quā pro-
fessus est miseria, nec secum eò nos argumēto
suo pertrahere potuit. Nunc quæ argumentorū
nostrorum, pro fidei nostræ veritate sit
soliditas, adeoque conscientiæ in rebus credē-
dis prudens tranquillitas paulò clarius dedu-
camus. Primo quidē certū est ad assensum fi-
dei opus esse medio aliquo prorsus infallibili.
Hoc esse aliud non potest quam testimoniū
Dei quod solum per se est *αὐτόπιστον* & in cre-
dendis prima & vltima, hoc est, vnica ratio, ob
quam præcise assentiri propositionibus fidei
debemus ut supra cap. 5. diximus, quare non
est verum quod Teelingius dicit fundamen-
tum fidei apud Catholicos esse testimonium
Ecclesiæ. Nam certum est etiam si quis crede-
ret omnia quæ docet aut proponit Ecclesia, si
solum propter eius testimonium crederet, &
non ideo *quia Deus dixit*; verbum Dei non ha-
bitaret in hoc homine.

Voluit nihilo minus diuina Sapientia testi-
monium suum foris nobis tum ob oculos in
sacra scriptura, tum ob aures in Euangelica
prædicatione, proponere, ut ita hoc medio
humanæ naturæ congruo præmisso, ipse per
fidei lumen, vbi natura deficit, intus in animo
veritatē loqueretur, Quoniā vero hoc mediū
quo

quo Deus in proponendo suo testimonio
titur, ita commune est, ut eodem & falsi pro-
phetæ utantur dicentes: *verbum Domini, verbum*
Domini cum Dominus non sit locutus, Scribentes
item *quintum Euangelium* quod suo ex cerebro
confinxerunt; iterum aliquo argumento fide-
les certi debebant reddi quoniam illi falsi qui
porro veri essent proponentes à Deo missi.
Patet hoc ex eo quod dixit Christus Iudeos
peccatum non habituros sibi non credendo, nisi
certo argumento miraculorum veracitatem
suam ipsis demonstrasset. Hinc fit hæc con-
clusio prima.

Conclusio
I.

Nulli omnino prædicanti (etiam si clarissi-
mis verbis & sententijs Euangelium verè e-
nunciet) necessarium est credere, nisi certis ar-
gumentis probare possit se esse à Deo missum
ut populo *αὐτοπίσω* Dei testimonium propo-
nat. Si enim ipsimet Deo homini, Christo, te-
stimonium istud proponenti nemo credere
sine talibus argumentis tenebatur, cui quis
credere tenebitur? Itaque cum catholici Ec-
clesiæ, vel potius ijs quæ ab Ecclesia propo-
nuntur indubitata fide tribuunt; temerè id faciunt
nisi certa argumenta habeant, Ecclesiam
Ecclesiæ pastores esse à Deo missos ad propo-
sitionis seu prædicationis (in quo etiam continetur
sacrae Scripturae explanationis) officium
obeundum, & quidem eos in hoc munere non
esse Deo infideles, aut Apostatas. Ex eodem
funde

fundamento sequitur, si quando dubium est in sacris literis, quis sit verus verborum sensus à Spiritu Sancto intentus, neminem teneri ad assentiendum ijs quæ aliquis iuxta suâ explanatione inde docet, nisi iste proponens certis argumētis probare possit, se à Deo siue mediate siue immediate authoritatem & instructionem accepisse ad hoc munus obeundum.

Quicumq; credit ea esse à Deo reuelata quæ proponuntur ab illis qui sunt extra Ecclesiæ *Conclus. 2.* catholicæ, hoc est Romanæ communionem, is non habet vllas probabiles rationes veritatis suorum articulorum quos credit. Patet primò ex ijs quæ hoc capite, & circa finem Tertiæ partis contra Teelingium disputauiamus. Nimirum quia & ministri & eorum auditores non possunt aliam rationem sui assensus vltimum assignare, nisi proprium cerebrum, aut iudiciū. Sed hæc ratio in rebus fidei quæ humanum iudiciū longè superant, stultitia est. Porro si quis Teelingio cautior velit sistere suarū rationum resolutionem in ipso verbo Dei, dicendo ideo se certum de veritate articulorum credendorum *quia Deus eos reuelauit,* non poterit hoc vlllo argumento probabili vel sibimetipsi, multo minus alijs demonstrare; si enim alleget sacras literas, recipiet eas maiori veneratione quilibet Catholicorum, & clarissimum earum sensum pro se citabit: vt patet partim ex ijs quæ diximus parte su-

Cc

perio-

periori, cap. 3. partim infra sequenti capite dicemus. Tunc incumbet Ministro diuersam ab Ecclesia Catholica explicationem alleganti, eam veram esse demonstrare. Quomodo autem id poterit? An collatione aliorum locorum? Idem faciet Catholicus non minus feliciter. Si tandem conuenire non possint, quænam erit cuiusque vltima ratio suæ fidei? an verbum Dei? Sed quis credet prudenter, illi habere verbū Dei quī id nōdum probauit? Ita necessario apud oēs Catholicæ Ecclesiæ aduersarios iudicium propriū & conclusio non probata, est vltima assensus ratio nō ratio.

Conclusio 3.

Catholici habent argumenta certissima & infallibilia, ea quæ ab Ecclesia Romana, hoc est ijs pastoribus qui cum Romano Pontifice in fidei doctrina communicant, tanquam Deo reuelata proponuntur, reuera esse talia. Probatur primò quia certissimo diuini verbi testimonio constat, veram Christi Ecclesiam nunquam à vera fide defecturam. Matth. 16. 18. *Et portæ inferi non praualebunt aduersus eam.* Negare autem quis hæreticorum non erubescet, si à fide Ecclesia tota deficeret, futuram esse synagogam Satanæ, atque adeo à portis inferi superandam; nec fore amplius Christum sed diaboli corpus ita vt Christus cū ea nō esset amplius, sed diabolus, contra illud etiam vltimi capitis Matth. *Ego vobiscum sum vsque ad mundi consummationem.* Iam vero, quænam sit vera Christi Ecclesia, hoc tempore satis euide-

ter & infallibili experientia ex eisdem locis deducitur hoc modo: Nulla secta aut religio quæ in orbe Christiano nota est, potest probare aut etiam defendere suam congregationem ita à Christo fundatam ut inferorum portæ nunquam ei præualuerint. Nulla, inquam præter Ecclesiam Romanam, hoc potest sustinere. Sciunt enim primi omnium aliarum sectarum authores qui fuerint, quando & quæ noua docere ceperint, ut patet ex historijs & confessione propria eorundem Nouatorum. Lutherus enim cum deformationē suam inchoaret nulli se alteri sectæ quæ ante illud tempus fuerat coniunxit. Sic Calvinus & alij. Possunt quidem huius temporis sectarij in antiquis hæreticis quosdam reperire suarum opinionum articulos, non tamen apud eosdem omnes, nec successionem aut continuationem ullam sibi cum illis intercessisse possunt ostendere. Imo quicquid habent antiquitatis contra doctrinam Ecclesiæ Romanæ, hoc iam olim ab eadem Ecclesia & SS. Patribus Augustino, Hieronymo & alijs pro hæretico condemnatum est, & ad certos hæresiarchas tanquam ad fontes deductum, scilicet ad Vigilantium, Aerium & alios. Cætera quæ posteriorum sectariorum quilibet propria sibi dogmata excogitauit, ea in antiquis Patrum & historicorum scriptis ne vestigiū quidē inueniūt; sed contraria sæper & doctrina & consuetudo, ea scil.

quæ adhuc in Romana Ecclesia observatur, absque ullius contradictione viguisse liquidoprehenditur, nec ullus à nostris aduersarijs ex tota antiquitate proferri potest qui primus alicuius dogmatis, quod Romana Ecclesia hodie profitetur, author fuerit. Hæc adeo sunt in Ecclesiasticis historijs & Patrum scriptis manifesta, vt latere neminem possint qui vel exiguam imo vnus diei operam isti studio locare voluerit. Quare nunc breuitatis studio testimonia illa prætermitto: Recipio tamen abunde satis me ea allegaturum si ad hoc interpellatus fuero aut necessarium esse intellexero. Secundo quod Romana Ecclesia sit vera Christi Ecclesia, hoc argumento firmissimo demonstratur: Illa est Ecclesia Christi cui præsidet pastor ouium & agnorum Christi: sed Ecclesiæ Romanæ præsidet iste pastor; ergo Ecclesia Romana & non alia est verum ouile Christi. Maior huius syllogismi immediata & necessaria consequentia deducitur ex ijs scripturæ testimonijs quib. supra Ecclesiæ tū Petri vt ordinarij Pastoris inuincibilitatē demonstraui. Minor dependet a cognitione experimentalis successionis de qua superiori capite. Ex his ergo rationibus volumus vt Teelingius cum suis concludat, quod Romana Ecclesia sit Babylonica meretrix, vltiorem autem rationem, hoc est, iudicij priuati cerebri statuentis quod vult, procul hinc

hinc arceri volumus. Si quis tamen sacras literas in dubium vocare velit an contineant in se infallibilem veritatem diuinam, illi vltior quædam ratio assignanda foret, recensenda scilicet ex historijs miracula antiquitus à Deo facta in confirmationem Christianæ fidei, expendenda doctrinæ catholicæ puritas & credibilitas, prophetiarum completio, vita apud plurimos singularis sanctitas qualis in nulla alia secta inuenitur. Deniq; (quod etiā validū est contra omnes sectarios & irrefutabile argumentum) miraculorum operatio quæ perpetuò in Ecclesia catholica viget. Vidēt enim etiam hostes nostri per catholicæ Romanæ Ecclesiæ ministros non raro dæmonia pelli è corporibus hominū quod ipsi nec fecerunt vnquam, nec tentare audēt. Dicere tamē audēt id fieri in Beelsebub principe dæmoniorū. Verū respōdit ipsis pro nobis iā dudū iu Euāgelio Christus Dominus. Itē vbicunq; terrarū recēter Cathollica fides per prædicationem inuehitur, vt hoc & superiori sæculo factū in America, India, Iaponia, China &c. experiētia comprobatur, id euenire quod Marci vlt. de prædicatione Apostolica dicitur: *illi autem profecti predicauerunt vbique Domino cooperante & sermonē confirmante sequentibus signis.* De quo si aduersarij studiose vellent inquirere, testes omni exceptione maiores facillimè reperirēt. Sicut & de eo quod etiā nū hodie in ipsa vrbe

Roma viri degant tantæ sanctitatis & austeritatis vitæ, vt creberrima faciant miracula multis sæculis inaudita. Sed ridere potius obstinatis semper hæc libuit, quam num ita se habeant inquirere. Et quid mirum si ista rideant, qui etiam quæ certissima experientia didicerunt facta esse miracula plurima in Colle acuto, & alibi tanquam in sui contumeliam redundantia blasphemare non desinunt. Imo tanquam in cæcitæte prorsus obdurati prodigia quæ frequenter ostendit Deus in medio Belgio non aduertunt, miserrimas dico mortes, & insperatas subitasque depauperationes, eorū qui cum Calvinianæ deformationis essent audivissimi zelatores atque ideo in catholicos cæteris crudelius desæuissent, ex Ecclesiasticis bonis, tanquam Aegypti spolijs immensas sibi diuitias cumulauerant. Qui certè, si gratus Deo zelus eorum fuisset, benedictione sibi potius quam horribiles illas; quas vbiopius fuerit, probare potero & norunt plurimæ misérias & desperationes conciliaissent. Haec omnia aliaque plura quæ de notis veræ Christi Ecclesiæ fufius ab alijs disputantur, non valent apud aduersarios nostros tantum quantum vna Teelingij vltima ratio. Ista præponderat omnibus, contemnit miracula, blasphematur Ecclesiam, rationes veras exhibet, sacris literis quæ vult sēsū obtrudit, & mox *verbum Domini, verbum Domini* clamat. Ergone mirum est

est vacillare homines istos de suę fidei veritate, qui nullā omnino rationē, nullū testimonium, nullam successionem in opinionum suarum fauorem possunt excogitare? Verum ut omnis illis prorsus gloriandi in verbo Dei materies amputetur, paucis præcipua Catholice Ecclesię dogmata quę contra scripturā pugnare simplicioribus ipsi indies nituntur persuadere, hic ad sacrę scripturę normam reuocemus.

CAPVT VIII.

DE SOLIDITATE PRÆCIPVORUM Ecclesię Catholica dogmatum ex
Scriptura sacra

Ræcipua quę aduersarij nostri in nobis calumniari solent, sunt hæc: *Potestas post Christum suprema in Ecclesiā militantis regimine*, quā nos Rom. Pont. conuenire dicimus: *Meritum bonorum operū, Cultus imaginum, Inuocatio Sanctorum, Numerus Sacramentorū & Sacrificiū Missæ*. De potestate Pontificis hætenus pro instituti nostri ratione satis diximus, & procul dubio solidius eam probauimus, quam omnes aduersarij eam ex scriptura infringere possint. De Merito bonorum operū vide quę diximus in fine secundę partis. Vnde facile patebit hostilem esse calumniam vel ignorantiam crassam CATHOLICÆ doctrinæ, cum aduersarii contra nos insurgunt, tanquam si nostris meritis

cruci Christi iniuriam irrogemus, ac viribus nostris cōfisi Christo Domino neglecto, beatitudinem mercari cupiamus. Nihilominus vt magis pateat quam firmiter hæc catholica veritas in Scripturis sacris fundetur, adhuc quædam testimonia proferemus. Primum quidem, Dominum nobiscum pactum seu fœdus inijsse, vt pro nostris operibus per suam gratiam factis daret nobis gloriam perpetuā, patet ex parabola patris familias Matt. 20. qui conduxit operarios pro denario, item ex illo Apo. 2. 10. *Esto fidelis & dabo tibi coronā vitæ*: & alijs similibus locis. Deinde hoc fœdere stāte, nos verè à Deo mereri patet prouerb. 11. v. 18. *seminanti iustitiam merces fidelis*. Nam merces & meritum sunt relata, nec esse merces potest vbi non fuit meritum. Per hoc enim merces differt à Dono, quod Donum nō presupponat meritum sicut merces. Sic Matth. 10. vers. 42. *Quicumq; potum dederit vni ex minimis istis calicem aqua frigida; tamē dico vobis, non perdet mercedem suam*. 1. Corinth. 9. vers. 17. *Si nō loquens euangelizauero, mercedem habeo*. Item 3. 14. *Si cuius opus manserit quod superadijsit, mercedem accipiet*. Apoc. 22. 12. *Ecce venio & merces mea mecum est, reddere vnicuique iuxta opera eius*. Ecclesiast. 16. vers. 15. *Omnis misericordia faciet locum vnicuique secundū meritum operum suorum*. Hinc ergo est quod frequenter vitam

æternam Apostolus Paulus dicat nobis ex iu-
 stitia deberi pro operibus bonis, & Deum
 eam nobis daturum vt iustitiæ coronam &
 præmium laboris & brauium certaminis. vt 2.
 Corinth. 4. 17. id quod in presenti est momentane-
 um, & leue tribulationis nostræ supra modum in sub-
 limitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis
 2. Timoth. 4. ver. 8. Bonum certamen certavi,
 cursum consummaui, fidem seruaui in reliquo reposita
 est mihi corona iustitiæ, quæ reddet mihi Dominus in
 illa die iustus iudex: non solum autem mihi, sed &
 ijs qui diligunt aduentum eius. Hebr. 6. 10. Non
 enim iniustus est Deus vt obliuiscatur operis vestri
 & dilectionis quam ostendistis in nomine ipsius qui
 ministrastis sanctis & ministratis. 1. Corinth.
 9. 24. Nescitis quod ij qui in stadio currunt, omnes
 quidem currunt, sed vnus accipit brauium? sic cur-
 rite vt comprehendatis. Hinc iterum dicimur
 nonnunquam Digni vita æterna: vt 2. Thess. 1.
 v. 4. 5. & 6. ita vt nos ipsi in vobis gloriemur in Ec-
 clesiis Dei pro patientia vestra & fide; & in omni-
 bus persecutionibus vestris & tribulationibus quas
 sustinetis in exemplum iusti iudicij Dei vt digni
 habeamini regno Dei, pro quo & patimini, si tamen
 iustum est apud Deum retribuere tribulationem
 ijs qui vos tribulant, & vobis qui tribulamini, re-
 quietem nobiscum, &c. Apoc. 3. 4. Habes pauca no-
 mina in sardis, qui non inquinauerant vestimenta
 sua: & ambulant mecum in albis quia digni sunt.

Similiter de sententia iudicis ferenda secundum meritum operum. Matth. 16. vers. 27. *Filius enim hominis venturus est in gloria Patris sui cum angelis suis, & tum reddet unicuique secundum opera eius.* Romanorum 2. 6. in d*iv*inatione iusti iudicij Dei, qui reddet unicuique secundum opera eius: ijs quidem qui secundum patientiam boni operis gloriam, & honorem, & incorruptionem quaerunt; vitam aeternam: ijs autem qui sunt ex contentione, &c. 2 Corinth. 5. 10. *Omnes enim nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit, siue bonum siue malum.*

Quid iam gannunt haeretici de sententia sacrae scripturae? Quid dicunt catholici aliud quam quod his alijsque (quae omitto) pluribus scripturae locis dixit Spiritus Sanctus? An ergo Spiritus Sanctus non sciuit quidnam esset merito Christi detrudere? Eritne censendus autem qui negauerit necessitatem communionis sub vtraque specie colligi ex illis verbis Christi: *bibite ex hoc omnes* & non erit ista censura dignus qui meritum & valorem bonorum operum his testimoniis asseri negarit?

Sed confiditis (gannunt) in operibus vestris bonis. Imo vero, inquam, confidimus: & ideo non confidunt in ijs haeretici, quia nulla

nulla bona opera habent. Nos autem idem Spiritus sanctus docuit, veram & solidam confidentiam haberi nisi ex bonis operibus, nullo modo posse, hæreticorum autem confidentiam, quæ vni & soli fidei innititur stultam esse insaniam, quæ ita vt experientia docet, Ecclesiam Dei & quasunque inuasit provincias, deformat. Videatur Tobia 4. ver. 12. *Fiducia magna erit coram summo Deo, elemosyna, omnibus facientibus eam.* Psalm. 131. *Memento Domine David & omnis mansuetudinis eius.* Sic ipse David confidebat in suæ patientiæ seu mansuetudinis exercitio. Similiter Ezechias 4. Reg. 20. cum Vaticinium de sua morte accepisset, sic orat: *Obsecro Domine, memento quæso quomodo ambulauerim coram te in veritate & in corde perfecto, & quod placitum est coram te fecerim.* Hebr. 10. 34. & 35. *Nam & vinctis compassi estis, & rapinam bonorum vestrorum cum gaudio suscepistis: nolite itaque amittere confidentiam vestram, qua magnam habet remunerationem.* 1. Ioan. 3. 21. *Charissimi si cor nostrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum.*

At, inquiunt: *maledictus homo qui confidit in homine, & qui ponit carnem brachium suum, & à Domino recedit cor eius.* Nouimus & nos hoc esse verissimum, imo pueri nostri cū primis

primis fidei rudimentis discunt. Quid ergo? Confidet etiam quilibet infidelis & enormis peccator, se, dum sic viuit, à Deo diligi & ad vitam aeternam prædestinatum esse? Confidet idem hoc isti quos Apostolus Petrus, epist. 2. cap. 2. vocat *magistros mendaces, audaces, sibi placentes, sectas non metuentes introducere blasphemantes*, qui post carnem in concupiscentia immunditiae ambulant? illi, inquam, qui, docentes legem Dei obseruatu esse impossibilem, dixerunt: *Desperauimus: post cogitationes enim nostras ibimus & vnusquisque prauitatem cordis sui mali faciemus* Ier. 18. 12. & Doctores super omnes Doctores à nobis ipsis creati, docebimus populum, vt tantum credant sibi per Christum remissa esse peccata, ne se nimium onerent operibus bonis, hac adeo nihil prodesse vt sint etiam peccata coram Dei oculis aeterna damnatione digna, nisi per vnā solam fidem credantur esse remissa? Itane? Huiusmodi etiam quam diu tales manent, fiduciam habere debebunt vel poterunt de præsentī gratia & futura gloria à Deo sibi donata? Hoc est quod negamus. Veram autem fiduciam ita scimus & docemus ex 1. Tim. 3. 13. *Qui beniuolenter ministraverint, gradum bonum sibi acquirunt & multam fiduciam in fide quae est in Christo Iesu & 2. Pet. 1. 5. & seq. Vos autem curam omnem subiacentes ministrare in fide vestra virtutem, in virtute autem scientiam, in scientia autem abstinentiam*

tiam, in abstinentia autem patientiam, in patientia autem pietatem, in pietate autem amorem fraternitatis, in amore autem fraternitatis charitatem. Hac enim si vobiscum adsint & superent, non vacuos, nec sine fructu vos constituent in Domini nostri Iesu Christi cognitione. Cui enim non præsto sunt hæc, cæcus est & manu tentans obliuionem accipiens purgationis veterum suorum delictorum. Quapropter fratres magis sat agite vt per bona opera certam vestram vocationem faciatis. Hæc enim facientes non peccabitis aliquando.

Hæc ergo sunt quæ docent cum Apostolis catholici; interim bene docti, istiusmodi operum ne initium quidem ex solis naturæ viribus nos præstare posse, sed necessariam ad ea præstanda, esse gratiam Dei, quam Christus Dominus solus & nemo alius nobis promeruit, adeoque peccatorem iustificari nullo modo posse, nisi purè gratuito Diuinæ istius gratiæ dono. Hanc quoque iustificantem gratiam non esse præcise solam fidem sic docet S. Iacob. c. 2. 20. Vis autem scire ô homo inanis quoniã fides sine operibus mortua est? Abraham pater noster nonne ex operibus iustificatus est? &c. & S. Paul. I. Cor. 13. Si habuero omnem fidem ita vt montes transferam charitatem autem non habuero, nihil sum. Vnde quod aliàs dicit idem Apostolus hominem iustificari ex fide sine operibus legis, loquitur de operibus præcedentibus iustificationem,

tionem, ex sola legis cognitione naturæ vi-
rib. factis; opera autem, vel saltem voluntate
operandi, hoc est, promptitudinem ad obe-
diendum omnibus præceptis Diuinis, à fide
iustificante nullatenus excludit. Sic enim se-
psum explicat ad Gal. 5. v. 6. *Nam in Christo Ie-
su neque circumcisio aliquid valet neque preputi-
um, sed fides qua per charitatem operatur.* Ex quibus
fatis apparet; catholicos nec carni & sanguini,
hoc est, solis liberi arbitrij viribus confidere,
nec merito Christi Domini iniuriam irrogare.
Et tamen hoc vnum est quod pertinacissime
adversarij nobis adscribunt, adeo vt sola do-
ctrina de bonorum operum meritis, dicant, à
nobis fundamentum Christianæ religionis ef-
se euersum: ita vt Prædicantes Neomagenes in
suo nuperrimè edito Alloquio ad suos fratres
separatos pag. 5. etiam nū non vereantur ita lo-
qui: *Petrus Martyr significat quidnam attendi te-
beat priusquam ad secessionem aut schisma ve-
niendum sit, vbi nostra à moderna Ecclesia Roma-
na secessionis causam fuisse ait, quod ipsa prius
defecerit ab Apostolorum doctrina, qua summam
in eo consistit: peccatorum scilicet, remissionem
Deo per Christum ex gratia donari credentibus, &
omnesque homines solum per fidem absque operibus
iustificari.* Hoc modo declarans schisma factum
(Reformatores) non fuisse, si hæc doctrina inui-
lataperstitisset. Ita nimirum magistri mandantes
tot animas Christi sanguine redemptas tam
impie

impie seducunt, & ab ouili eius rapaces lupi diripiunt, quibus iudicium iam olim non cessat, & perditio eorum non dormitat. Qui velut irrationalia pecora naturaliter in captionem & in perniciem, in his qua ignorant, blasphemantes, in corruptione sua peribunt. 2. Petr. 2. 3. & 12.

De cultu sacrarum imaginum breuiter sic expedio: Colere per imaginem eum qui cultu vel honore dignus est, non est contra legem naturæ, nec est in noua lege à Christo vel Apostolis prohibitum, ergo est licitum. Prior pars Antecedentis patet quotidiana praxi apud omnes nationes. Honorantur enim principes in statuis, in imaginibus, in sigillis, &c. Quod autem aduersarij dicunt esse contra legem naturæ si cultus sit religiosus, nugatur, & probare non possunt. Quin expresse Deus voluit religiosè coli per arcam veteris testamenti. Et Iosue cap. 7. 6. *pronus cecidit in terram coram arca Domini usque ad vespertum, tam ipse quam omnes senes Israel*, & de propitiatorio seu operculo Arcae dicit Dauid psal. 98. v. 5. *adorate scabellum pedum eius* Siue (vt est in hebræo) *incuruate vos scabello pedum eius*. Quid autem erat arca, nisi lignum representans thronum Dei? Et nostri aduersarij qui in cœna sua panem accipiunt, numquid eundem panem cum religioso cultu tractant & per eum Christi corpus se accipere dicunt?

Quod

1. Cor 10.
16. & cap.
11. 24. &
27.

Quod quid est aliud quam Christum in figuram honorare, præsertim cum cogantur de eodem pane ex Scriptura dicere: *hoc est Corpus Christi*, & fractionem eius esse participationem corporis Christi & si inhonoretur iste panis indigna sumptione, admitti reatum violati corporis Domini. Quid enim est aliquem perfiguram, aut imaginem religiose colere, si hoc non sit? nisi forte Eucharistia non sit tantum figura, sed & vere ipsum Christi corpus. Similiter de sacris literis vide *sup. cap. 5.* Deinde, Christus Matt. 5. 35. prohibet iuramenta per coelum, quia thronus Dei est; per terram, quia scabellum pedum eius, per Ierosolymam, quia est ciuitas magni regis; Quorsum autem hoc præceptum? nisi quia irreuerentia per minus legitimum iuramentum rebus istis illata, redundat in irreuerentiam Dei; sicuti percussit sunt Bethsamitæ ob irreuerentiam erga Arcam Domini commissam 1. Reg. 6. 19. Per quam autem quis inhonoratur per eadem etiam potest imo debet honorari. Altera pars antecedentis patet per se: nusquam enim in toto nouo testamento vel imagines vel earum cultus prohibetur. Porro consequentia fundatur in Christiana libertate, quam aduersarii magni faciunt. Præcepta enim Iudæis data nos non obligant, nisi quatenus sunt legis naturæ; alioquin etiam cum Iudæis oporteret nos diem sabbati sanctificare, quod non minus inter præcepta

cepta decalogi iubetur, quam illud de non faciendis imaginibus. Si tamen Iudæis absolute omnium imaginum usus fuerit eo præcepto prohibitus & non potius idolorum erectio. Quod porro ad periculum idololatriæ attinet, ne scilicet ipsæ imagines Christi absoluto cultu pro Dijs adorentur, fictitium est. Nam licet olim Iudæi fuerint propensi admodum ad idololatriam, ut propterea utile fuerit omnem imaginum usum ipsis prohiberi: illud tamen periculum beneficio incarnationis Verbi sublatum est, demonum oraculis toto orbe silentibus. Quare videmus nec ipsos Iudæos (qui in deserto paucis diebus absente Moyse, vitulum sibi conflauerant) nunc tot sæculis ad idololatriam relabi.

Imo solent aduersarij nostri; cum à nobis audiunt, nos non ipsas imagines ut res quædã sunt arte factæ, sed personas in imaginibus repræsentatas venerari; solent, inquam, dicere sibi non videri credibile, veteres idololatrias in scriptura toties taxatos ipsa arte facta pro Dijs coluisse sed alium quem per ea sibi putabant representari. Si non credant vnquam tam insanos fuisse homines, quid habent causæ cur nunc timeant tales fore? Docuit quoque experientia, maius esse periculum per imaginum sublationem eruendæ ex multorum hominum cordibus memoriæ dominicæ passionis. Visi enim sunt è partibus hæreticis ad solû catholicum

D d

licum

licum appropinquantes & cruci fixi imaginem
in publica via conspicientes admirabuntur
quæsiuisse, quid hoc signum sibi vellet; ac
passione Domini nihil omnino notum habu-
isse. Hinc apparet quam inepte Teelingius
c. 19. lect. 4. ex duobus locis antiqui testam-
enti altero Is. 40. altero Deut. 4. 15. & 16. con-
tur probare catholicos, dum docent licitum
esse humana forma Deum pingere aut repræ-
sentare, contumaciter contra sacras literas se-
ntire & censendos *αὐτοματὰς* Aperte enim
ex textu sacro & iam dictis apparet, illa testi-
monia contra catholicorum doctrinam nihil
omnino facere. Nam alioqui nullas omnino
oporteret nos habere imagines, cum prius
loco omnium rerum imagines prohibeamus
Iudæis. Quis autem est aduersariorum
vel in domo vel in crumena nullas habere
imagines?

*Inuocatio
Sanctorum*

De Inuocatione Sanctorum sic proceditur
Non est contra dignitatem vnici mediatoris
Christi, nec contra rationem, nec contra
potius, secundum scripturam: ergo est licitum
Prima pars patet ex eo, quod si intercessio
Sanctorum argueret insufficientiam intercessio-
nis Christi, ergo nec in hac vita vnus fide-
um pro altero apud Deum posset inter-
cedere, ne præter CHRISTUM
alius, isque ipse adhuc infirmitate carnis

quotidianis defectibus circumdatus; mediator accederet. Sed hoc nō derogat mediationi Christi, vt patet ex Apostolo Eph. 6. 18. *Vigilantes in omni instantia & obsecratione pro omnibus sanctis & pro me; vt detur mihi sermo, &c.* Coloss. 4. 2. *Orantes simul & pro nobis vt Deus aperiat nobis ostium sermonis.* Similiter 1. Thess. 5. 25 2. Thess. 3. 1. 1. Tim. 2. 1. &c. Secunda pars patet: Quia Sancti in cælo tanquam membra corporis Christi gerunt curam nostri tanquam fratrum. Quod autem aduersarij dicunt Sanctos ob beatitudinis plenitudinem omnē nostri curam amittere, falsum esse conuincitur ex eo quod Angeli custodes, licet semper videant faciem Patris, tamen cum Zelo gerāt curam suorum paruulorum, vt patet Matth. 18. 10. *Videte ne contemnatis vnum ex his pusillis: dico enim vobis, quia Angeli eorum semper vident faciem Patris mei, qui in cælis est.* Similiter quod aduersarij blasphemē nonnunquam quærant, an Sancti habeant aures à cælo in terram promissas, vt audire preces nostras possint, ex crasso & animali stupore, quo hoc hominum genus dextrè sopitum *non percipit quæ sunt spiritus Dei*, originem habet. Sancti enim perpau-
ci modo cum suis corporibus sunt in cælo, adeoque plerique nec aures nec oculos corporeos habent, dicant ergo no-

1. Cor. 2.
14. Iuda.
19.

D d 2

stri

stri aduersarij, an etiam se mutuo vel Christum Dominum videre aut audire possint. Dicant quoque quonam modo angeli se mutuo apud Danielelem, in Apocalypsi & alijs as communiter loqui soleant, cum auribus & lingua prorsus sint destituti. Datur ergo inter beatos locutio spiritualis, quæ in voluntatis conceptu intimatione consistens nullis hominum distantijs impediri potest. Præterea perfectionem beatitudinis pertinet, ut Sanctis suis etiam Deus reuelet quicquid ipsorum scire aliquo modo interest. Interest autem tem ipsorum non parum, ut cognoscant suorum fratrum & fidelium amicorum in periculoso huius mundi pelago laborantium conditionem & statum; vnde planè credibile est, Deum ipsis adhuc plura reuelare, quam per alloquia nostra intelligunt. Ex Scripturis denique quod Sancti pro nobis orent, probatur, & primum quidem de Angelis, Zachariae vers. 12. *Et respondit Angelus Domini & dixit Domine exercituum, vsquequo tu non misereberis iherusalem & urbem iuda quibus iratus es? idem septuagesimus annus est.* Hæc manifestissima est oratio: ad quam ibidem Dominus respondit *verba bona, verba consolatoria.* Si Angeli ita nostras curent, cur nobis non liceat sicut alijs hominibus adhuc mortalibus, ita etiam ab ipsis Angelis huiusmodi orationes agitare? Numquid. n. omnes Angeli sunt ad nos

stratorij Spiritus in ministerium missi propter eos qui hereditatem capient salutis Hebr. i. v. 14. Et quomodo melius salutem nostram promovere possunt, quam si, præter id quod ordinariè ipsis non minus in bonum, quam diabolis in malum nostrum à Deo permittitur, etiam hoc faciant de quo Apoc. 8: 3. *Et alius Angelus venit & stetit ante altare habens thuribulum aureum, & data sunt illi incensa multa, ut daret de orationibus sanctorum omnium super altare aureum quod est ante thronum Dei: & ascendit fumus incensorum de orationibus sanctorum de manu Angeli coram Deo.* Quod si cui ænigma videatur, legat eius explicationem Tob. 12. 12. ubi angelus Raphael dicit Tobia: *Quando orabas cum lacrymis, & sepeliebas mortuos, & relinquebas prandium tuum, & mortuos abscondebas per diem in domo tua, & nocte sepeliebas eos, ego obtuli orationem tuam Domino.* Hinc ita concludo: Quod Angeli pro salute nostra licite possunt & volunt facere, hoc licet ab illis ut faciant, petere; sed nostras orationes licite possunt & volunt Deo offerre pro salute nostra, ergo ut hoc faciant, licet nobis petere. Hinc de cæteris Sanctis primum argumentum est à simili. Quod licet petere ab Angelis, etiam licet à cæteris sanctis, qui sunt sicut Angeli Dei in celo, Matth. 22. 30. Deinde Apocalyp. 5. 8. etiam de quatuor animalibus & 24. senioribus idem dicitur quod antea de Angelo ex cap. 8.

citauimus. Terrio: 2. Machab. decimo quinto
versu 14. expresse in visione Machabæi de pro-
 pheta Ieremia iam diu defuncto dicitur: *Hic*
est fratrum amator & populi Israel: hic est qui mul-
tum orat pro populo & vniuersa sancta ciuitate, Je-
remias Propheta Dei. & *versu* 12. idem qui hoc
 Iudæ referebat Onias scilicet, qui in vita sua
 fuerat summus sacerdos visus est *manus proten-*
dere & orare pro omni populo Iudaorum.

Si dicant aduersarij librum illum non esse
 recensendum inter libros sacros, probent ipsi
 Euangelium Sancti Matthæi, epistolas Iaco-
 bi & Ioannis esse scripturas sacras? & seruiet
 nobis idem argumentum pro libris Macha-
 bæorum. Pro bent autem suam partem ex
 verbo Dei si possint? Si verò non possunt ex
 verbo Dei scripto, discant id ex verbo Dei
 per manus in Ecclesia tradito. Licet enim de
 quibusdam libris quidam aliquando, num fa-
 cri essent, dubitauerint, est tamen postea Ec-
 clesiæ iudicio lis hæc terminata: & Macha-
 bæorum quidem duo libri in Concilio Ce-
 thaginensi cui interfuit S. Augustinus pro-
 cri agniti. Vnde & ipse Augustinus *libro*
ra pro mortuis cap. 1. hunc eundem librum
 ex eo testimoniū *capitis duodecimi vers. 43.*
seq. tanquam diuinam scripturam citat. Hæc
 nos pro nobis. Quid habent aduersarij, ve-
 de nos *αὐτοκράτορας* condemnent? Vnum
 locum

locum Isaia 63. 16. Tu enim pater noster & Abraham nesciuit nos, & Israel ignorauit nos. Sed quis non videat hunc locum commodissime intelligi posse ex illo Matth. 25. 12. Amen dico vobis, nescio vos. Scilicet pro meis amicis vel filiis. Non enim dicit Propheta: Abraham non scit de nobis, sed nesciuit nos. Quod idem Phariseis significauit Christus Ioan. 8. 40. Si filij Abrahæ estis, opera Abrahæ facite. Nunc autem queritis me interficere hominem qui veritatem vobis locutus sum, quam audiui à Deo: Hoc Abraham non fecit. Quid ergo mirum si Abraham tales nesciat, hoc est, neget esse suos filios?

His cōuicti aduersarij, ne prorsus taceāt, solēt dicere, melius esse immediatè ad Deū ipsum accedere, præsertim cū Deus nō sit, sicut principes huius mundi, superbus & ita pomposus vt nisi digniores suos amicos audire neminem velit. His occurritur ex Luc. 7. versu 6. & 7. Cum iam (Iesus) non longè esset à domo, misit ad eū Centurio amicos dicens: Domine noli vexari, non enim sum dignus vt sub tectum meum intres: propter quod & memetipsum non sum dignum arbitratu vt venirem ad te, sed dic verbo, &c. Hæc ille. Quid autem mitis & humilis corde Dominus: Numquid ægrè hæc tulit tanquam non satis congrua suæ mansuetudini? Sequitur v. 9. Quando Iesus miratus est & conuersus sequentibus se turbis dixit: Amen dico vobis, nec in Israel tan-

tam fidem inueni. Quid ergo somniant nostri aduersarij de superbia per humiliationem nostram Deo intentata? Equidem si prob e ipsi & vilitatem propriam & maiestatem Dei perspectam haberent, aliter loquerentur & agerent.

Ad Sacramenta quod attinet, æque solide nos ex scripturis probamus esse septem quam
Sacramē. in septē. aduersarij, esse vnum, vel duo, vel tria, &c. Sacramenti enim nec nomen nec definitio in sensu nunc in hac disputatione visitato vsquam in scripturis vlli rei tribuitur nisi forte Matrimonio Ephes. 5. 23. Res autem ipsa quam sacramentum dicimus, habetur in scriptura septem differentijs distincta. Rem enim hanc Catholici definiunt per *signum visibile inuisibile nosq; ad vel per illud signum sanctificantis gratia.* Quæ definito si aduersarijs non placeat, ponant ex scriptura, si possint, meliorem. Porro hanc definitionem conuenire Baptismo & Eucharistiæ non est dubium. Per Baptismum enim abluuntur peccata. Act. 22. 16. *baptizatus & ablue peccata tua.* Per Eucharistiam autem vnimur & coniungimur Christo. Hæc autem sine sanctificante gratia fieri non possunt. Plura de Eucharistia vide infra. Porro conuenire etiam *Confirmationi* qua per impositionem manus episcopi & unctionem Christi roborantur in professione suæ fidei, patet Act. 8. 12. vbi Samaritæ iam baptizati per

*Confir-
matio.*

impositionem manuum accipiunt Spiritū. S. & cap. 19.2. Paulus rogat quosdam an acceperint Spiritum S. putans tamen eos fuisse legitime baptizatos. ex quibus locis satis apparet, præceptum à Domino habuisse Apostolos, vt omnibus per impositionem manuum conferrent Spiritum S. Impositio autem manus est signum visibile, per Spiritum S. vero intelligitur gratia sanctificans plurimis scripturæ locis vt Luc. 1.15. de sanctificatione Ioannis: & *Spiritu sancto replebitur adhuc ex utero matris sue, &c.* Si quærant aduersarij vnde habeamus, Chrisma adhibendum esse; Respondeo hoc nos inde habere, vnde ipsi Euāgelium. S. Matthæi aliosque S. scripturæ libros habent.

De remissione peccatorum per absolutionem Sacerdotis, res non minus est clara quam de baptismo. Sicut enim Matth. vlt. dixit Dominus: *Euntes ergo docete omnes gentes baptizantes eos in nomine Patris & Filij & Spiritus S.* ita Ioan. 20.22. *insufflauit & dixit: Apostolis: Accipite Spiritum S. quorū remiseritis peccata, remittuntur eis, & quorū retinueritis retenta sunt.* Et sicut ex priori loco colligitur, baptizantem debere vti hac forma: *Ego te baptizo in nomine, &c.* ita ex posteriori colligitur, sacerdotem dum peccata remittit, debere vti hac: *Ego auctoritate mihi à Deo concessa remitto tibi peccata tua vel, te absoluo ab omnibus peccatis tuis, &c.* Certum autem est remissionem peccatorum

Pœnitentia.

Dd 5

catorum

catorum absque gratiæ sanctificantis infusione fieri non posse, vel ex illo Rom. 5. 5. *charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum qui datus est nobis.* Hanc gratiam satis clare significant verba sacerdotis absolventis & confessio pœnitentis. ergo habemus clarissimè in Scriptura hoc sacramentum quod Calvinistæ omnes fatentur apud se non esse; & quod pessimè oderunt. Porro contra Lutheranos putantes in pœnitente non requiri; nisi vt generaliter fateatur se peccatorem, in particulari nullos actus suos referendo; stat æque clarè praxis Apostolica Actor. 19. 18. *Multique credentium veniebant confitentes & annunciantes actus suos.* vbi & in græco pro *confitentes* ἐξομολογῶντες est. vnde hoc sacramentum græcis vocatur. ἐξομολογῆσις. De extrema vnctione vide quæ diximus contra Venatorem part. 3. cap. 3.

Ordo,

De sacra ministrorum Ecclesiæ ordinatione quod sit Sacramentum patet: quia Apostoli eam perfecerunt per impositionem manuum, quæ est visibile signum collationis alicuius spiritualis potestatis. Quod porro cum collatione huius potestatis simul detur gratia sanctificans patet 2. Tim. 1. 6. *Propter quam causam dimoneo te vt resuscites gratiam Dei quæ est in te per impositionem manuum mearum.* Ex his ergo manifestè patet tam quod ministrorum Ecclesiæ ordinatio sit sacramentum, quam quod apud

aduersarios nostros non sit Ecclesiæ ministerium à Christo institutum; & ab Apostolis usurpatum.

Matrimonium significat vnionem Christi *Matrimonium.* per amorem cum Ecclesia *Ephes. 5.* Ad hoc autem ritè significandum requiritur in coniugibus *fides & dilectio & sanctificatio cum sobrietate* *1. Tim. 2. 15.* præsertim cum in noua lege sublata sit polygamia & repudium.

Nunc de sacrificio mystico noui testamenti ita rem clarissimè ex scriptura deducimus: Christus Dominus in vltima coena semetipsum mysticè, id est, sub figura seu specie panis & vini pro peccatis nostris obtulit, idemque Apostolis vt facerent potestatem dedit, ergo Missæ sacrificium ipse primus peregit & instituit. Antecedens, quo ad oblationem, patet ex eo quod corpus suum separatim à sanguine, & sanguinè separatim à corpore pro remissione nostrorum peccatorum patri exhibuit, id est, quod se pro peccatis nostris occisum patri præsentauit. Nā sicut externa occisio Christi fuit externum, & visibile sacrificium; ita mystica mors Christi est sacrificiū mysticū. Et sicut de morte externa crucis habemus *Isa. 53. 7. Oblatus est quia ipse voluit.* ita *Ps. 109. de Christo dicitur tu es sacerdos in æternum secundū ordinem Melchisedech,* id est, offeres sacrificium eo modo & ritu quo Melchisedech obtulit. Colligitur autem *Gen. 14. 18. Melchisedech obtulisse panem*

nem

nem & vinum, ergo Christus debet obtulisse aliquod sacrificium per illam oblationem clarius præfiguratum, quam sit crucis cruentum sacrificium. Hoc enim melius est figuratum per cruenta sacrificia Aaronici sacerdotij adeoque ob sacrificium crucis potius Christus dicendus esset sacerdos secundum ordinem Aaronis, quam secundum ordinem Melchisedech. Secundo, Malachiæ 1. 10. vbi Dominus prædicit reprobationem Iudæorum & abrogationem sacerdotij Aaronici, dicens: *Non est mihi voluntas in vobis, & munus non suscipiam de manu vestra*, statim adiungit: *Ab ortu enim solis vsque ad occasum, magnum est nomen meum in gentibus & in omni loco sacrificatur & offertur nomini meo oblatio munda*: vbi in Hebræo sicut pro voce *munus* ita etiam pro voce *oblatio* ponitur hebraicè *מִנְחָה* *mincha*, quod significat oblationem ex farina, vt patet manifestè Leuit. 2. 1. ergo prædicitur hic oblatio aliqua futura inter gentes ex pane, quoad substantiam scilicet mutato, quo ad speciem autem seu accidentia permanēte. Tertio, Act. 13. 2. Habemus de Apostolis: *ministrantibus illis Domino & ieiunantibus*, vbi in græco est *λατρεύοντων ὁ αὐτῶν τῷ κυρίῳ* significat autem *λατρεύειν* publicum ministerium obire, quod cum hic dicatur factum Domino & non populo, patet fuisse tale ministerium quod in Ecclesia Græca hactenus inde dicitur *λατρεῖν* idem

idem scilicet quod nos Missam dicimus. Quarto: Isa. 19. vers. 19. & 20. item cap. 56. v. 7 & 61 v. 6. & 66. v. 21. Ieremiæ quoque 33. vers. 16. & seq. prædicitur expresse, in noua lege futura altaria, sacerdotes quoque & Leuitas selectos à reliqua fidelium turba, vt offerant Deo hostias gratissimas. Quinto; Danielis 12. 11. prædicitur Antichristus in fine mundi ablaturus iuge sacrificium. Quodnam illud sacrificium? An forte spirituale, id est, orationes & vota sanctorum? Sed illa auferri nullo modo per Antichristum poterunt. Manebunt enim saltem aliqui fideles isto tempore fugientes per deserta loca Apoc. 12. 14. qui, quanto persecutio erit sauior, tanto procul dubio ardentioribus votis Domino supplicabunt. Si dicas sacrificium illud esse prædicationem Verbi diuini, conuincitur hoc esse falsum, tum quia nusquam in scriptura prædicatione vocatur sacrificium, tum quia hæc fit populo; est autem idololatria alicui sacrificare præterquàm Deo soli, vt patet ex ratione sacrificij. Denique 1. Corinth. 10. 20 prohibens Apostolus ne fideles participant de immolatis gentilium, opponit mensam, id est, altare idololatrarum mensæ Domini, aitque: *non potestis mensæ Domini participes esse & mensæ Dæmoniorum.* ergo si cut illi fiebant participes dæmoniorum, qui dæmonibus oblata comedebant, sic participes fiebant mensæ Domini, qui comedebant oblata

lata Domino. Ista autem oblatio non est
 alia quam corporis & sanguinis Domini, de
 qua agit Apostolus ibidem. Iam vero quod
 ad rem oblatam attinet; eam vere in vltima
 Domini cœna fuisse ipsum eiusdem corpus
 & sanguinem, tam clare patet ex historia à
 Matth. cap. 26. 26. Marco 14. 22. Luca 22. 19.
 & Paulo. 1. *Corinth.* II. 24. descripta; vt mi-
 rum sit, audere hæreticos mentionem facere
 conuictionis euidentis ex sacra scriptura pos-
 sibilis. Quid enim habent contra hæc testi-
 monia, quod nos cogat ad sensum metapho-
 ricum confugere præter animales quasdam
 ratiunculas, quibus probant partim huius-
 modi panis transmutationem esse Deo im-
 possibilem, in quo blasphemant Dei omni-
 potentiam, & simul sacrilege credere nolunt
 quod dicitur Ioan. 20. 19. *Cum ergo esset sero*
die illo, vna sabbatorum, & fores essent clausæ ubi
erant discipuli congregati propter metum Iudeo-
rum, venit Iesus & stetit in medio eorum. & ite-
 rum vers. 26. *Venit Iesus ianuis clausis & stetit*
in medio. Volunt enim hi Euangelici minime
 Iesum clauso ostio non potuisse intrare ad
 discipulos, ideoque prius aperuisse illud: co-
 ius tamen ex litera contrarium apparet præ-
 sertim cum Luc. c. 24. 36. dicat Dominum
 tam subito in medio Apostolorum collo-
 quentium de eius resurrectione, *eamque se*
& con-

Etiam iam credentium steterit, ut conturbati & conterriti, non ob aduentum, sed ob præsentiam seu assistentiam in medio suorum putauerint se spiritum videre. Certè si diuina mysteria humana ratione curiose diiudicanda sunt, quis SS. Trinitatis mysterium credere poterit, quod ut multò est intellectu difficilior, ita tot aut tam claris testimonijs non faciliè ex sacris literis probabitur. Quare & multis sæculis ante Sacramentarios extiterit in Oriente Antitrinitarij hæretici. Nec minus probabiliter videmus Arianos quondam Catholicorum argumenta pro SS. Trinitate ex scriptura prolata dissoluisse, quam sacramentarij vnquam fecerint in sua causa. Similiter quod partim arguant ex inconuenientia & rei indignitate, etiam est animalis ratio, quali quondam Arrius vsus dixit se bicubitalem Deum non agnoscere. Et quis non plura inconuenientia excogitet circa Dei Incarnationem in vtero B. Virginis, item circa passionem & mortem eiusdem, quam circa manducationem gloriosi & impassibilis Christi corporis sub specie panis. Argumentis autem ex sacra scriptura nihil quod doctrinam clarissimam Catholicorum infirmet allegare aduersarij possunt.

Nam

Nam quod dicunt Eucharistiam esse sacramentum iussu celebrari in memoriam Domini atque adeo esse signum corporis eius, fatemur totum. Negamus tamen esse solum signum. Est enim Eucharistia instituta, à Domino non solum ut sacramentum, sed etiam ut sacrificium, imo etiam ut testamentum. Sacrificium autem nouæ legis non debet consistere in sola umbra & figura mortis Domini, sed in veritate ipsa, ut distinguatur à sacrificijs legis tum naturæ tum Mosaicæ. Testamenta quoque nulla ratione debent explicari per metonymiā aut metaphoram. alioquin enim omnis testatorū liberalitas poterit interverti, ut pro rebus legatis dentur solum rerum imagines vel voces. Porro patet Christum in Eucharistiæ institutione præcipuam habuisse rationem testamenti & sacrificij, & commemorationis sui tantum secundo & quasi per accidens meminisse. De sacrificio patet ex ipsa consecratione, quæ erat positio corporis & sanguinis separatim, id est, occisio seu immolatio ipsius Christi. De testamento patet ex institutione calicis ubi dixit: *Hic est calix noui testamenti in meo sanguine*, vel: *Hic est sanguis meus noui testamenti*. ubi testamenti nomen nullus Euangelistarum nec Apostolus Paulus omisit. De commemoratione autem Matthæus & Marcus omnino tacent, Lucas meminit eius solum in consecratione corporis

fio Christi quæ fit in sacrificio mystico, seu
 Christus à Iudæis sub Pontio Pilato occisus
 ponitur in altari ante conspectum Patris
 mortuus pro peccatis nostris, modo tamen
 alio, scilicet mystico, id est, sub speciebus pa-
 nis & vini, qui modus etiam patitur vt reuer-
 à parte rei & in corpore sit sanguis, & sanguis
 non sine corpore. Potest enim Deus sicut ve-
 num diuersis locis sacramentaliter ponere, ita
 etiam ab aliquo separare & nihilominus ei
 unitum relinquere. Quare Christus in sacrifi-
 cio vi quidem consecrationis *constituitur* in altari
 vt mortuus, re tamen ipsa manet viuus & to-
 tus sub vtraque specie. Ex his quoque facilis
 est solutio dubij, quod moueri potest ex Epi-
 stola ad Hebr. vbi Apostolus ex quotidiana
 repetitione sacrificiorum veteris legis con-
 cludit ea fuisse inefficacia, additque Christum
 vnica oblatione mundasse omnes sanctifica-
 tos in æternum. Vnde videretur sequi etiam
 sacrificium missæ esse inefficax cum repetatur
 quotidie. Diximus enim hoc sacrificium non
 esse secundum rem oblatam nec secundum
 essentialem offerendi actum, diuersum ita
 sacrificio crucis, sed solum secundum modum
 offerendi accidentalem, sicut Christus per
 petuò in cælo idem sacrificium diuerso ta-
 men modo offert. Ex hoc autem modo mis-
 sæ sacrificium vocatur *applicatorium*, non au-
 tem *constitutiuum* pretij redemptionis nostræ
 Aposto

Apostolus autem contra Iudæos tantum intendit probare illos non habere tam perfectum vllum sacrificium quod vi propria possit dare Deo pretium redemptionis totius mundi & arguit ex eo quod Deus sæpe testatus sit eorum sacrificia sibi non placere, sed aliud successurum vnicum, sibi gratissimum, cuius offerens successores nullos habiturus maneat sacerdos in æternum, nec tamen opus habeat idem sacrificium vnquam repetere, sed beneficio vnice oblationis possit omnes accedentes sanctificare, id est, redemptionis pretium ijs applicare. Non autem dicit Apostolus hanc applicationem non posse sæpius repeti, nec disputat ibi quonam medio applicatio ista possit aut debeat fieri. Sicut ergo secundum aduersarios nostros potest nobis hoc vnicum crucis sacrificium quotidianis fidei actibus sæpius applicari, ita nihil impedit nec hic Apostolus negat hanc applicationem sæpius fieri per idem sacrificium diuerso tantum modo patri præsentatum. Ex eo verò quod hæc præsentatio pro pretij statuti applicatione frequenter repetatur, bene inferatur & verum est, præsentatione huiusmodi vnica non applicari toti mundo totum redemptionis pretium.

Hæc itaque præcipua aduersariorum argumenta cum tam congrue secundum rationem & scripturam sacram dissolui possint, patet non ha-

nō habere illos vrgentes causas ob quas con-
 fugiendum sit ad sensum metaphoricum in
 cænæ dominicæ tam clara institutione. Quas
 habent præterea curiosas argutias circa signi-
 ficationem vel veritatem singularum parti-
 cularum verborum consecrationis, prolixa
 iam dudum in scholis discussæ sunt & secun-
 dum naturalem etiam intelligentiam solutæ,
 vt ex scriptis Theologorum nostrorum vide-
 re quilibet potest. Manet ergo pro nobis ip-
 sa clara sacra scripturæ quatuor & pluribus
 locis pronunciata sententia. In quibus & hoc
 notandum, quod B. Lucas versu 20. in insti-
 tutione calicis ita Dominum dixisse scribat
 τὸ τοῦ ποτήριον, ἢ καὶ νῦν διαθήσκω ἐν τῷ αἵματί μου
 ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον, id est: *Hoc poculum (eli-
 nouum testamentum in meo sanguine, quod pro vo-
 bis effunditur.* Inde enim manifestè conuincit-
 tur in poculo fuisse sanguinem Domini & sa-
 lutis nostræ pretium, non enim potest san-
 guinis poculum effundi, si sanguinem non
 contineat. Quis enim non palpet nimis vo-
 lentiam esse torturam, poculum dicere effun-
 di pro nobis, quia illud quod est in poculo
 tantum figura eius quod pro nobis effunditur
 & hoc præsertim in legatione testamenti.
 Nam eodem modo & verius potuisset Chri-
 stus de effuso agni paschalis sanguine ante in-
 stitutionem sui testamenti dixisse Apostolo
ecce iste est sanguis qui pro vobis effunditur, & ita
 verum

verum esset dicere, nos redemptos esse sanguine hircorum: quod enim pro nobis effusum est, eo sumus redempti. Dicant hoc de se, si velint, Sacramentarij. Nos interim dicemus cum Apostolo Heb. 10. 4. *impossibile est sanguine taurorum & hircorum auferri peccata.*

De communione sub vtraque specie ita tripudiant aduersarij, vt putent se iam nos de contumacia conuicisse, & hoc ex eo quia Dominus dixit Apostolis: *Bibite ex hoc omnes.* Interea ipsi maiori & quod certissimam causat animarum perniciem, sacrilegio, non curant id quod dixit Dominus Apostolis Matth. vlt. v. 19. *Euntes ergo docete omnes gentes, Baptizantes eos in nomine, &c.* Docent siquidem plurimi eorum cum primis suis deformatioribus, baptismum non esse predestinatis vel fidelium filijs ad salutem necessarium, & si qui sint qui in eo dissentiant à cæteris tolerabilem errorem æstimant, vt supra parte 3. ca. 4. ex Molinæo vidimus. Nunquid Christus omnes gentes baptizari præcipit? nunquid baptismus est *lauacrum regenerationis & renouationis*? nunquid aliquis *pote est introire in regnum Dei, nisi renatus fuerit ex aqua & spiritu*? Tantam autem calicis Eucharistici necessitatem probare ex scriptura ipsi nō possunt, præsertim si caput 6. Ioan. (vt faciunt) de spiritali manducatione corporis & sanguinis Domini intelligant. Vt autem concedamus ipsis

per verba illa, *bibite ex hoc omnes*, dari Apostolis præceptum, vt præbeant etiam omnibus fidelibus calicem Domini, Numquid etiam. Act. 15. 18. Apostoli omnes ita scribunt: *Visum est spiritui S. & nobis nihil vltra imponere vobis onerum quam hæc necessaria, vt abstineatis vos ab immundis simulacrorum, & sanguine & suffocato?* Si Spiritus S. necessarium iudicauit vt fideles ab animalium sanguine & suffocatis volucibus & feris abstineant, cuiusnam licentia nostri aduersarij & tota Ecclesia nunc ab ijs non abstinent? Numquid quia dantur quædam præcepta, quæ ob particulares quasdam causas lata, vbi vtilia esse desinunt, Ecclesiæ iudicio antiquari possunt? Sic, fuerit in primitiua Ecclesia vtile vt fidelibus calix distribueretur, Nunc certe, si quis æquo iudicio res diiudicet magis censebit esse inconueniens & periculosum quàm proficuum. Maior enim diuini spiritus gratia non datur communione vtriusque quàm vnius speciei, nec minus totus est Christus sub vna quàm sub vtraque specie. Cur ergo præcepti huius dispensatio non censetur Ecclesiæ iudicio subiacere?

Hæc sunt præcipua ob quæ indies Romanati plerique non cessant in Romanam Ecclesiam tanquam rabidi canes latrare, fremere & blasphemare. Ob hæc fundamenta Christianæ religionis per Pontificem eiusque stupidos adultores contumaciter & cum pro-

priæ cōscientiæ condēnatione esse *euerſa* &c.
 Hæc ſūt ob quę Antichriſti regnū oppugnari
 & exterminari toto orbe fūditus debeat, Hu-
 ius regni reliquias quaſdā in cōfœderatis Bel-
 giꝝ prouincijs adhuc relinquere grauiffimum
 eſſe omnium peccatorū, de hoc peccato Or-
 dines libere admonendos, excitandos eorum
 animos ad maiorem Zelum diuini honoris
 propagandi. Ita feruet pacificus ille Cleopas
 Irenæi Philaletij (*de quo 1. parte Anno 1617.*)
 optās vt Miniſtri Reformati oēs audeāt liberè
 negare orationes ſuas pro Magiſtratu Deo of-
 ferre, donec Romanam beſtiam Magiſtratus
 è prouincijs fūditus exterminauerit. Videtur
 hic homo de ſuis Dominis hanc habere opi-
 nionem, quaſi illi, tanquam pueri, dijudicare
 non poſſint vnde tantus in miniſtris ſuis fer-
 uor originem ſumat. Interim nos pro ijs qui
 ratione vt ſe dignum exiſtimant, latratibus i-
 ſtis contemptis, hoc argumento caput iſtud
 concludimus:] *Romana Eccleſia nullius falſæ do-*
ctrinae ex ſacra ſcriptura efficaciter conuinci poteſt
ab aduerſarijs, ergo niſi ad ſacram ſcripturam ac-
cedat authoritas iudicis, qui cum authoritate ve-
rum ſenſum proponat, ita vt partes litigantes eius
explicationi conſentire teneantur, nulla con-
trouerſia circa fidem finire vnquam poſſunt.
 Conſequentia fundatur in eo, quod omnes
 hæretici ſemper clamitare ſoleant, Eccleſiam
 Romanam ſcripturam prorfus contemnere,

salutis fundamentum euertisse, à Christo & salute longissimè aberrare. Si enim hæc ipsi verè vt dicunt sentiunt, & tamen in disputationum congressu adeo Catholici suam doctrinam ex sacris literis tueri probabiliter, vt à nos fecimus, possint, quænam alia secta unquam poterit efficaciter erroris cōuincere? Frustranea est ergo omnis disputatio, inanis omnis collatio, nisi iudex tandem post prudentem causæ discussionem, determinatione sua litibus finem imponat. Hoc iudice quia destituti sunt omnes quotquot ab Apostolica cathedræ petra se separarūt sectarij, sibi metipsis Magistri & discipuli, pastores & oues facti, fieri non potest vt ad longum tempus in fidei unitate vsquam terrarum conueniant. Idem enim ipsis in supernaturalibus diuinæ sapientiæ occultis semitis perscrutandis necessarium est euenire, quod multis in vastissima sylua per inuia & deuia sine duce oberrantibus contingere, & ratione & experientia testibus comprobatur; vt scilicet quisque quam casu conspexerit semitam, quantumuis deuiam, latius suæque fortunæ gratulans arripiat, eo pronus ouās socios vt quātocyus cōuolēt promouet, viāque nōdum satis lustratā immoderatis encomijs imprudenter commendat & celebret. Interim quidam sodalium fortuna simili gaudentes contrarijs clamoribus ad se potius vt omnes festino cursu accelerent, miser-

feros

feros non segnius adhortantur. Tum primò
scinditur incertum studia in contraria vulgus.
 Deinceps verò vbi temerarijs istis prætori-
 bus temerè creduli per obscuras orbitas co-
 mites sese nonnulli coniunxerint, displicere
 paulatim nunc his nunc illis & suspecta esse
 non trita satis itineris incipit obliquitas: cir-
 cumquaque girantur oculi; studiose ac soli-
 cite perquiritur, num fortassis planior alicubi
 ac directior via possit vel à longe reperiri,
 quæ si iterum diuersa diuersis appareat, mox
 denuo per nouum schisma vetus quidem er-
 ror à quibusdam deseritur, nouus autem fru-
 ctu non dissimili affectatur. Ita cum Luthero
 eiusque sectatoribus esse factum, ipse dum
 adhuc in viuis esset, est expertus, & in varijs
 quæ indies ex sectis nouæ cumulantur sectæ;
 plus quam manifesta nos ipsi docemur expe-
 rientia.

Stat ergo diuina per scripturam authorita-
 te fundata, ratione naturali comprobata, &
 experientia luce clariori confirmata conclusi-
 onis nostræ veritas; *vnitatem doctrinæ in con-
 gregatione nulla seruari posse, vbi Romani Pontifi-
 cis pastoralis auctoritas viola. ur*

QVID CAUSAE SIT CUR MULTI
hunc iam probatum controuersiarum iudi-
cem non recipient.

M Iraberis fortasse Lector cum Roma-
ni Pontificis autoritas ita sit clarè in
scriptura fundata, ita etiam Ecclesie
necessaria, & rationi rectæ nequitiam con-
traria; cur tam multi per Germaniam, Belgi-
um, Angliam, & alibi, etiam viri natura pro-
bi & conscientiae suae non negligentes possint
reperiri, qui auctoritatem istam vt in Ponti-
fice agnoscant, adduci se nullo modo patiun-
tur. Quamuis verò ego dubitationi huic
supra cap. primo satisfactum aliquantulum esse
crediderim. Hic tamen paulò pressius rei isti-
us simulque tumultuum, bellorum & motu-
um intestinorum, quæ cum magno Christia-
nitatis damno iam inde à Lutheri inchoata
deformatione vsque in hodiernum diem, in
tota pene Europa, facta sunt atque etiamnum
fiunt, causam paucis explicare, non videtur
ab instituto nostro alienum. Causam dico
non remotam seu meritoriam (illam enim
fatemur facile, fuisse peccata enormia tum
communitè populi, tum præsertim inconti-
nentium & luxuriantium multis in locis Ec-
clesiasticorum & religiosorum) sed causam
proximam & effectricem. Hanc ergo dico
fuisse atque etiamnum esse Lutheri, Caluini,
eorum.

eorumque præcipuorum sociorum & successorum insanam rabiem, & mentiendi crassissima mendacia, effrenam audaciam, conceptam contra eum à quo sciebant se sententia inevitabili & in cælo valida hæresios & Apostasie condemnatos esse, hoc est, contra Romanum Pontificem. Ab hoc enim cum damnati essent, in tota Christianitate sciebant nullum sibi vspiam in quo secure suas libidines exercerent, locum superesse, nisi per calumniosa mendacia quasdam ouilis Christi oues in vicarij pastoris odium concitarent, atque ita ab istis ouiculis per fraudem miserè seductis tanquam veri reformatores & Evangelici viri protectionem & tutelam impetrarent. Hanc assertionem esse verissimam facile iudicabit quisquis historias de actis & gestis horum reformatorum diligenter perlegerit, non eas dico tantum quas nostræ religioni Catholicæ studiosi (inter quos tamen sunt omni exceptione maiores & oculati eorum quæ scripsere testes, qui que reformatoribus istis fideles ad tempus discipuli adhæserant & ob eorum impietatem ad viam redierant) sed etiam eas, quas Catholicæ Ecclesiæ aduersarij cum affectata nimium laudatione in Patrum suorum gratiam sunt commenti. Quantò enim laudant commendantque eorum sanctitatem impensius, tantò ex proprijs illorum quos celebrant etiamnum loquēti-

tis

bus scriptorum monumentis falsitatis conuincuntur facilius. Patet enim ex scriptis Lutheri in primis & Caluini, improbos eos fuisse homines & propriae conscientiae curam penitus abieciſſe. Patet inquam hoc ex his duobus argumētis. 1. ex palpabilibus & veritatis nullam speciem habentibus mendacijs, quae contra Pontificem Romanum, totamque Ecclesiam Catholicam audacissimè sunt commenti. 2. ex putidis & scurrilibus, loquēdi modis quibus passim, praesertim Lutherus, in Pontificem, postquam ab eo excommunicatus fuit, & in Romanam Ecclesiam est inuectus. De mendacijs Lutheri crassissimis vel hoc vnum satis quod diximus arguit, quod scilicet *edit. Iben. si* (quam supra c. 2. citauimus) *Tom. 5. fol. 132.* dicit in Pontificis & omnium Pontificiorum libris nihil prorsus inueniri de Euangelio. Item *Tom. 8. fol. 235.* Pontificem nec intelligere nec scire quid sit peccatum aut vllum Christianae doctrinae membrum. Denique quod *Tom. 4. fol. 13.* ait Doctrinam decastitatem esse doctrinam Diaboli. Cum tamen & naturalis ratio & expressum diuini testimonium 1. Cor. 7. castitatem bonam & Deo gratam doceat. De scurrilibus & homine etiam, ne dicam tanto Reformatore indignis phrasibus omnia passim eius opera testantur. Sic *Tom. 2. fol. 39.* In corde, inquit, Pontificis suprema residet Diaboli potestas & meros

meros excludit iuniores Diabulos. Tom. 1. fol. 424. Pontificem vocat latronem maximum. Tom. 2. fol. 58. totius mundi Archinebulonem & magnum Dei inimicum. Similia & sæuiora passim exhalat in Ecclesiam Romanam. De stercoreis quoque & carnalibus imo impijs & in Deum Sanctosq; blasphemis eius sermonib. videri compendiose potest libellus quidam idiomate Germanico Monasterij in VVestphalia ante aliquot annos editus per M. Conradum Andree, Jacobi Andree professoris olim Tubingensis & Vbiquistarū principis germanū fratrem. Libelli titulus est: *Innocens, humilis, verax, Christianus &c. Lutherus.* ex quo quilibet facile dispiciat in tali vase Spir. S. habitare non potuisse. De Caluino res non est multò obscurior. Lib. 4. institut. cap. sept. §. 27. hoc modo mentitur. *Quasi vero dubium sit qualem religionis speciem professi sint iā pridem Pontifices cum toto Cardinalium collegio, & hodie profiteantur. Primum enim arcana illius Theologia qua inter eos regnat, caput est, nullum esse Deum. Alterum, quacunque de Christo scripta sunt ac docentur, mendacia esse & imposturas. Tertium, Doctrinam de vita futura, & vltima resurrectione, meras esse fabulas.* Hæc ille reformatorum nostræ patriæ Pater & Pontifex. Qui mox timēs (vt videtur) tā horrédū mēdaciū scriptis suis inferere, nec aliquo saltē pallio paululū velare sub-

subiungit paucos quidem esse inter illos qui
 ita loquantur, plures tamen qui ita sentiunt.
 Sed iterum, ne nimium iustus hac limitatio-
 ne fuisse videretur, subiungit: *Iam pridem haec
 ordinaria esse cepit Pontificum religio.* Hic iudi-
 cet æquus lector quid de tali homine statu-
 endum, qui tanta dicit, tam inaudita opinio-
 num monstra de viris tantis, quorum tamen
 ne verbum quidem vnum aut literam pro-
 fert, quibus calumniæ suæ vel minimam ve-
 ritatis speciem prætexat. Verùm ne fortasse
 quis me de mendacijs & calumnijs conque-
 rentem, eadē quæ arguo, committere & Cal-
 uino in fonti iniuriam irrogare suspicetur, en-
 cuius præsto, legem talionis recipio. Libro
 vtor excuso Genevæ anno millesimo, quin-
 gentesimo quinquagesimo nono in Officina
 Roberti Stephani in folio. Ex hoc quæ retuli
 ad verbum me descripsisse depono. Plura ha-
 bet idem Calvinus non multo leuiora in suis
 operibus mendacia; quæ nunc omitto, existi-
 mans vnum hoc instar esse omnium. Demo-
 destia eius, quam fuerit nulla, passim ijsdem
 scriptorum eius testes legentibus manifesta
 præ cæteris verò clarius Antidotum ipsius
 Concilium Tridentinum, vbi non semel Co-
 cilij Patres & Doctores (quorum certe ipse ne
 umbram quidem vel sanctitatis vel doctrinæ
 vspiam ostendit (vocat *stupidos, quif-
 quilias, asinos, porcos, pecudes, crassos boues,
 otiosos*

otiosos ventres, mendicabula, putrida cadauera,
 silicernia, blaterones, Patres cornutos, Tridentinam
 colluiem, exitialia monstra, spurios, degeneres, me-
 retricis filios, Christi hostes, Antichristi legatos, &c.
 Hec plerique filiorum eius predicantium per-
 belle à Patre suo didicere, qui vsque hodie,
 indocti frequenter & nihili homines, probè
 se officio suo functos existimant, vbi pro
 concione Romanum Pontificem Antichristū,
 & Regem Hispaniæ Tyrannum impotenti &
 fœmineo furore vocitauerint. Homines ni-
 mirum de quibus congrue iam olim Iudas
 prædixit Apostolus, qui carnem quidem macu-
 lant, dominationem autem spernunt, maiestatem
 autem blasphemant. Qui quacunque quidem igno-
 rant blasphemant, quacunque autem naturaliter
 tanquam muta animalia, norunt, in his corrumpū-
 tur. Væ illis quia in via Cain abierunt, & errore Ba-
 laam mercede effusi sunt, & in contradictione Co-
 re perierunt.

Hi ergo sunt omnium quæ in populo exo-
 riuntur seditioforum motuum Ministri, pestes
 regnorum & prouinciarum, qui sub verbi
 diuini prædicationis titulo ab vsu sacrilego,
 mendacia, calumnias, blasphemias in eos quos
 iniquo ipsi odio oderunt, verbis & scriptis ef-
 futiunt. Fieri autem qui potest, vt hoc modo
 deceptus populus in veri pastoris odium non
 incitetur? Et certe si prudenter quis per-
 pendat; quibus hoc genus hominum
 quam

quam, inquam, futilibus & nullius ponderis argumentis subnixum tanta, cum nullum vident antagonistam, audendi sumunt animos; flagellandæ res insanix videbitur. Argumenta proferunt communiter ex Bellarmino aut alijs Ecclesiæ nostræ scriptoribus, ea populo obtrudunt, solidissimas interim adiectas pro veritate responsiones falsarij supprimunt: libellos, picturas, rhytmos, quæ ipsi frequenter ob imperitiam facere non possunt, fieri per alios studiosè satagunt, ut is à quo sibi malum imminere sat sciunt, specie quam odiosissima populo repræsentetur.

Quod ad Antichristum attinet, non censui ego calumniam hanc dignam quæ inter præcipuas Catholicorum cum sectarijs cōtrouersias superiori capite recenseretur. Cùm res adeo sit clara ut ij etiam ex aduersarijs, quorum non est extremum in Romanum Pontificem odium, hoc est, qui vel parum rationi in hac re cedendum iudicant, expressis libris fateantur, non posse cum veritate Pontificem nominari singularem illum, quem Scripturæ prædicit nobis, Antichristum. Ad quod vincendum vel vnum hoc argumentum est validum, & apud illos qui aliquem rationi locum relinquunt, omnino controuersia terminatiuū: videlicet: Antichristus negabit Iesum esse Christum, nec quenquam deorum curabit, sed se ipsum dicet ex professo Messiam

stam in lege promissum: Sed hæc Pontifex Romanus nunquam fecit; Ergo non est Antichristus. Maior est clarissima in Scripturis 1. Ioan. 2. Ioan. 5. 43. & Daniel. 11. Et Deum patrum suorum non reputabit, nec quenquam Deorum curabit, quia aduersum vniuersa consurget. Minor est tam clara vt potius, iuxta aduersariorum calumnias Pontifex dici possit omnes Deos, id est, Sanctos curare, quam ex omnibus neminem. Quid potest esse clarius? Et tamen genuini Lutheri & Caluini spirituales filij, contra apertissima scripturæ verba glosas excogitant ridiculas & stultas, & contentiosissimè mox clamitant: *Verbum Domini, Verbum Domini*, Quis ferat? Eodem imbuti spiritu Pharisei & Scribæ Christum Dominum Beelzebub vocarunt: eademque *ratione vltima* id probauerunt. Ob eandem causam Pharisei, Scribæ & Legisperitæ, quia nimirum à Domino damnationis suæ sententiam iam præaccipiebant, *capereunt grauitè insistere & os eius opprimere de multis insidiantes ei & quærentes aliquid capere de ore eius*, Luc. 11. 53. & 54.

Plura sunt argumenta non minus clara pro Pontifice, quam fuit illud quo Christus demonium se non habere Iudæis demonstrauit: quia nimirum honorificabat Patrem suum & regnum diaboli destruere conabatur. Quibus ad finem properans, pro nunc abstineo. Prudentibus (vt credo) satisfactum & volentibus

Ff

capere.

capere. Maleuolis quis satis faciet, cum nec
 se Christus Dominus hoc fecerit? Vnius tam
 hic pro boni publici vtilitate cogor memini-
 se, *Ioannis Auentroot*, qui anno 1615. Amstel-
 redami idiomate belgico libellum edidit
 suis ipse (vt audio) manibus in populum dis-
 traxit; in quo verbis & picturis quid in pectus
 re gerat Christianæ tū veracitatis tum mode-
 stia, perspicuè satis depinxit. Proœmium ad
 lectorem præmittit in quo magnam sibi cum
 Rege Hispaniarum per literas familiaritatem
 annis aliquot intercessisse sic cautus nequam
 simulat, vt populo placerent quas quasi mag-
 nus reipublicæ moderator fecisset fabulas. In
 tractatu totus est blasphemus in Romanum
 Pontificem; Antichristum videlicet eum esse
 luce meridiana clarius se demonstrasse inquit
 gloriatur, ipsumque diem digito omnibus
 monstrasse quo Antichristi regnum incepit
 quo item finitum fuerit. Initium dicit con-
 gisse anno Domini trecentesimo decimo
 tio cum Pontificatu Syluestri, quòd istunc
 ctus sit primus absolutus Pontifex; finem re-
 rò ann. millesimo, quingentesimo quinquies-
 simo quinto sub Paulo I V. quod isto anno ab-
 soluti pontifices esse desierint, facta scilicet in
 Imperio libertate prædicationis Evangelica
 Hoc ait esse tempus mensium 42. & dierum
 1260. sumpto scilicet anno pro quo
 die; detractisque ab annis istis vt pote

daicis, id est, lunaribus, annis 18. remanere annos solares 1242. quod est tempus ab anno 313. vsque ad annum 1555. incluso tamen vtroque anno extremo. Hoc est fundamentum singulare totius libelli eius, ob quod à multis fuit auida curiositate in pretio habitus. Sed non vidit hic argutulus, totam hanc speciosā calumniarum machinam in arena, hoc est, fundamento falso fundatam esse. Non enim S. Syluester Anno Domini 313. Sed 314. iplis *vide. Bb. res.* Calend. Februarij Pontificatum adeptus est. Deinde, quod hominis huius vel ignorātiā crassam vel extremam simplices fallendi libidinem arguit; ante annum 324. S. Syluester non meliori conditione aut commoditate est vsus, quam ceteri pontifices eius prædecessores. Eo enim anno è latebris montis Soractis productus Constantino primum innotuit; adeoque vsque ad illud tempus non magis ille quam vllus prædecessorum Pontificum absolutum pontificatum gessisse fingi potest. Quoniam ergo modo absolutus pontificatus anno. 313. potuit inchoari? Respondeat quæso Auentroot. Tacet ad hæc credo. Et tamen ipse ita confidenter triumphat, ut ipsissima cælitus reuelata diuini verbi mysteria populo se proponere gloriatur. Ego quidem inspecto primum hoc libello, mirabar plurimum authoris (tunc mihi nondum cogniti) in maledicendo promptam

ptam dexteritatem cum ignorantia, tamen
 Cruda coniuncta. Verum ubi deinceps in
 tera, quæ plura scripsit etiam contra secta-
 res sententiæ Arminij, Ioannem Vtenbogart
 & alios, incidi; atque tum ex illis tum certa re-
 latione verum hominis nomen, quod est *Vin-*
centius à Drielenburch eiusque attributa mihi
 innotuerunt, præsertim lecta sententiâ per
 quam ab Ordinibus Ultraiectinæ provincie
 Anno 1613. Nouembris die 25. ciuitate & pro-
 uincia pulsus & proscriptus est, occurrit mihi
 illud prouerbiorum 27. 22. *Si contuderis stultum*
in pila quasi ptisanas feriente de super pilo, non au-
feretur ab eo stultitia eius. Dicit proscriptionis
 sententia hominem hunc in quibusdam (quæ
 sua esse sit confessus) scriptis *magna tumore*
maledicæ & iniuriose inuectum esse in Magistra-
 tum istius provincie & Ecclesiastas eiusdem
 &c. & ideo tanquam rebellem & seditiosum,
 mitigato ob causas iustitiæ rigore, proscrip-
 tum esse. Ille nihilo segnius usque in hodie-
 num diem Amstelredami commorans libellis
 varijs latæ sententiæ authores audacissimè
 perstringit, exilium suum ob fidei confes-
 sionem prædicat, ad constantiam Cōtra-Re-
 strantes omnes hortatur fortiter; in Remon-
 strantes æque ut in Pontificem Romanum
 Antichristi nominis numerum 666. excogi-
 tat: nihil non facit quo ingeniosus stultus &
 belgicorum poetarum, spurius dignosci po-
 test

Vide l.
 parie.

test. Iamdudum varijs suis libellis in detestationem Romani Pontificis barbarum suum inseruit; P A T E R R A D E O. Vbi collecto, ex alphabeto Græco, numero 666. suo modo sugillat illum quem Catholici venerantur tanquam sanctissimum Patrem à Deo sibi datū prout parte prima, Anno 1608. annotauimus. Porro quia geminum illud R. à suarum etiam partiū prudētioribus sugillari atq; adeò totū inuentum stultam potius phantasiā, quam prophetica illustrationem æstimari vidit, nouam quandam eadem authoritate Grammaticæ adiecit regulam, qua liquidarum vna, vbi Vincentio ita libuerit, liquecat in duas. Quantumuis cæteri Grammatici vno ore doceant, liquidas ita dictas esse, quod post mutā positā liquecentes vim consonantium interdum amittant; Tantum scilicet abest, vt duplicis vim consonantis habere possint.

Interim admissa hac Vincentiana regula, aliud in hoc inuento latens mysterium miror hunc prophetam præterisse: Quod nimirum eadem opera parentem ipse suum Antichristi nomine decorarit, nisi fors ei is non à Deo sed à Diabolo datus sit, hoc est, nisi ipse non ex legitimo matrimonio à Deo instituto, sed ex fornicatione aut adulterio natus sit. Certe non parum energię διαβολον, id est, calumniatorem in eum influxisse ex fructibus operū eius liquido comprobatur. Deinde imperite

admodum latinis literis Græcas numerandi formulas applicauit: Cum enim Pater origo sit vox Græca & à Græcis per α non autem per α scribatur, pro hoc charectere non quinque (vt fecit) sed octo notare debuerat. Similiter in voce ablatiui casus (Deo) cum, o, sit in pœsi (si illā didicerit) longū; nō iuxta Græcorum omicron, septuaginta, sed iuxta, u, o. Ettingenta numerare oportuit: atque ita in vna litera multò habuisset amplius quàm omnibus simul quærebat. De *liqueſcentia* autem literæ, R, quod fingit, non tam facile, vt opinor, apud Latinos aut Græcos poetas exemplum inueniet, quàm de litera, N, apud Germanos. Quare multo expeditius ipsummet suum

1. > quod spōte assumpsit nomen in hanc calum-
 200 < niandi palæstram potuisset introducere. Qui
 5. E enim posset falsitatis ipsum, aut saltem male-
 40. N dicentia inſimulare, si ipse clericus Germanus
 40. N aut Belga, ſeruato ordine literarum belgicæ,
 100. T belgicum nomen A V E N T R O O T, 666,
 80. R in ſe concludere adeoque nomen eſſe veri-
 50. O mi & propriè per antonomafiam ſic dictu-
 50. O tichriſti conſtantiffimè aſſeueraret.
 100. H Non plus rationis præ ſe fert nomen belgæ-
 666. cum Roomſch-paep. cuius ita tem prima par-
 te meminimus. Cum enim S. Ioannes Apo-
 lypſin ſuam, vbi de nomine Antichriſti a-
 git, græcè ſcripſerit; & Romanus pontifex nō
 in Belgio, ſed in Italia ſedem ſuam habet
 ridicu-

ridiculum omnino est, quòd hic homo S. Ioannem velit ad linguam Belgicam nec in Italia vſitatam in Antichristi nomine respexiſſe. Ineptum quoque est, quod pro (ch.) 20. numerauerit; qui numerus per Græcorum K. designatur: Cum tamen iſdem Græci noſtrū (ch.) non per (κ) ſed per (χ.) quod in numeris valet 600. exprimant.

Sed tædet hiſce huius peruerſi nebulonis nugis diutius immorari. Hoc ſecum quilibet lector prudenter examinet qualis ab hoc propheta exſpectanda eſſet reformatio, ſi cū authoritate & occasione Lutheri aut Caluini ad populum Eccleſiaſtæ officio ei fungi liceret. Habet tamen hic patronos ſuos & antiſtites viros inter Contra-Remonſtrantes etiam doctrinæ opinionè celebres. Quid ergo mirum Lutherum cum ſuis totū terrarum orbē turbis impleuiſſe? Hæc in tui, qui æqui es iudicij, Lector, cautelam dicta oportuit, vt ſcias etiā nunc inter eos te verſari, de quibus ſuos monuit diſcipulos Dominus Luc. 12. 1. *Attendite vobis à fermento Phariſæorum, quod eſt hypocriſis.* Hypocriſis, inquam, non tam morum quam doctrinæ. Iam enim ita ab iſtis Reformatorib. antiqua, ſi qua fuit, in moribus. hypocriſis reſormata eſt, vt pietatis ſpeciem ipſi maximè frequenter velint, magno tamen conatu induere vix poſſint. Quoad doctrinam verò cū reuera ſint ſtulti & cæci Mat. 23. v. 17. ſacræ tamē

Scripturæ textus, versus & capita ita bellè norunt pro deformatione sua promouenda allegare, ita confidenter fidei negotia iuxta rationes suas ultimas terminare, quasi & ipso Christo Domino cum Apostolis, magistro essent vfi, & quæ pro infallibilitate Rom. Pontificis nos supra protulimus argumenta ipsorum singulis fauere possint.

Verùm hic iterum monendus es, non me omnia quæ hoc aut alijs capitibus acrius in Reformatores dixi, de omnibus ministris aut prædicantibus absque vlllo discrimine dicta velle. Scio enim esse inter eos qui partim infirmitatem illius, quo reformata doctrina nititur, fundamenti, agnoscentes; partim nondum ita instructi vt argumenta quædam ad speciem nobis aduersantia dissoluere valeant, probare quidem doctrinam nostram in conscientia sua non possunt, non tamen tantis, quibus cæteri communiter nos proscindunt, conuitiis & calumniis dignos censent. Inter quos sunt præsertim qui honestis nati parentibus, honestis studijs cum sedula diligentia enutriti desideria carnis non magni faciunt. Tales enim esse quosdam inter illos negare nec possum, nec volo, vt qui in humanioribus quorundam literis honesta cum illis æmulatione, & familiari ac grata secundum naturam conuersatione, id ita se habere didici. De quibus etiam hoc possum confidere, facile suos errores esse

esse agnituros, si vbi nimium creduli suorum doctorum authoritati, de nostræ fidei fundamentis malè sunt instituti, clarior ipsis instructio contingeret. In quorum gratiam vt libellum hunc inchoaui, ita sequenti capite nunc concludam.

CAPVT X.

ARGVMENTO FACILI SED VALIDISSIMO tractatus concluditur.

Quanquam ego quidem existimo hactenus à nobis doctrinæ Catholicæ veritatem, in ijs præsertim articulis quibus aduersarii sustinent religionis Christianæ fundamentum in Ecclesia nostra esse prorsus euersum, ita vt ex necessitate discedere ab eadem fuerint coacti, hoc est, *de bonorum operum meritis, de potestate Romani Pontificis, de Sacramento Eucharistia & Missa sacrificio*; ita clarè & euidenter esse è scriptura deductam, (vt nemo etiam inter illos qui nondum credunt Ecclesiam totam in scripturarū explicatione errare non posse) absque contumacia dissentire à nobis queat. Quoniam tamen scio, multum apud aduersarios valere præiudicium, quod iam à teneris contra conclusiones nostras imbiberunt; ideo mitigato nonnihil illationis rigore, vnum hic adiiciam finale argumentum, quo spero aspirante diuina gratia, omnes qui conscientia suæ curam gerunt, ad veritatis agnitionem

Ff §

onem

onem reduci posse Argumentum est istud: Posito etiam quod scriptura iis in locis, quibus nos pro confirmandis prædictis Catholica fidei articulis vñ sumus, non adeo euidenter eosdem articulos veros esse demonstraret, vt non etiam probabili aut tolerabili explicatione posset in alium sensum verti; saltem nemo (vt eredo) bona conscientia, vbi prudenter rem examinauerit, negare audebit etiam nostram explicationem esse tolerabilem, & non posse euidenter falsitatis redargui: Quo concessio inferitur, Lutherum & Calvinum, quos constat primò fuisse in Ecclesia Catholica, temerè & absque iusta causa ab Ecclesia ista se separasse, adeoque neminem iure posse illorum partes contra Catholicam Ecclesiam tueri. Consequentia fundatur in isto iuris axiomate quo in dubiis melior dicitur esse conditio possidentis. Si ergo non certa & infallibilis demonstratione probari potest Ecclesiam Catholicam fundamenta Christianæ religionis euertisse, aut alioqui intolerabiliter contra Scripturam quippiam euidenter docere, sua neganda ei non est veræ ac Christianæ doctrinæ opinio seu fama quâ antea, etiam cõmune Lutheri, possederat: atque adeo nemo extra Ecclesiæ Catholicæ cõmunionem securus cõsciētia sua esse poterit qui nõ certissimo infallibili argumēto grauē eiusdē Ecclesiæ adeo intolerabilē errorē demonstrare poterit.

Hoc velim, Lector, argumētū sedulò & seriò tecū perpēdas. Certè inter rixas & disputationes facile cuilibet est, vocitare Catholicos idololatrias, & in Christi gratiā iniurios, Pontificē Antichristū & plura huiusmodi contentiosè effutire. Interim rerum natura & veritatis ratio per huiusmodi verba nec mutatur nec infringitur. Porro si quis perpenſis diligenter ijs quæ hoc exiguo libello nos diximus, adhuc certo sibi forte persuadeat intolerabiles ibi errores propugnari & ne probabilibus quidem argumentis probatam esse conclusionum veritatem; is velim coram Deo sibi ipsi respondeat, quam habeat suæ sententiæ rationem infallibilem ob quam ita sententiam nostram censeat. Videat inquam, an non habeat illā vltimā rationē, quā allegavit nimis ineptè Teelingius. Quod si habeat aliā quādā opinionis suæ rationē, illā velim mihi cæterisque Catholicis cōmunicet. Vere enim coram Deo testificor me hætenus nullā huiusmodi rationē à quoquā aduersariorū intelligere vnquā potuisse. Sunt quidem multa quæ indies aduersarij in nobis calūniātur, quæ nos in hoc libello nō mouimus; illa tamen puto esse huiusmodi vt validè improbari à nullo prudenter possint, qui vel paululū cū Catholicę doctrinę propugnatoribus etiam laicis seu plebeis ista disceptare voluerit. Quis enim inter Catholicos adeo penè hoc tempore est rudis, vt proba-

probabili seu tolerabili illatione ex scriptura
 S. defendere non possit 1. omni reprehensio-
 ne iusta carere honorem illum quem Rom-
 no Pontifici deferimus in osculo pedum aut
 similibus alijs obseruantia ritibus? 2. Sancto-
 rum reliquias merito in pretio & veneratio-
 ne haberi. 3. purgatorium quibusdam post hanc
 vitam superesse. 4. dari quasdam in Ecclesia
traditiones à Christo & Apostolis institutas
quæ tamen per calamum & atramentum ab illis
scriptæ non fuerint. 5. Votum castitatis spon-
 te emissum ita obligare in conscientia vt
damnationem sibi acquirant ij, qui deinde vo-
lentes nubere priorem fidem irritam fecerint.
 6. Statutis quibusdam ab Ecclesia diebus pe-
 culiariter ieiunijs & orationibus vacandum
 esse: & si qua sunt alia huiusmodi. Quis, in-
 quam, hæc non facile à iusta redargutione
 vindicet coram illis, qui veritatis inuestigan-
 dæ studium habuerint, aduersarijs? Ideo ego
 nunc de horum longiori tractatione abstinere
 Solum pro solutione alicuius argumenti quo
 quidam maiestatem Pontificis odiosè nomi-
 quam comparare solent cū humilitate Chri-
 sti patientis & coronam spineam in in capite
 gestantis, Notandum censeo, Christum Do-
 minum dupliciter considerari posse: 1. vt ob-
 iectum iræ Patris pro peccatis nostris, de quo
 respectu dicit apud Isaiam ipse Deus Pater:
propter scelus populi mei percussi eum. Iuxta quem
 etiam

Isa. 55.
 Psal. 18.

etiam respectum Filius Dei Deus humiliavit
 semetipsum factus obediens usque ad mortem, mortē
 autem crucis. 2. quasi receptum cum suis mem-
 bris in gratiam Patris propter plenariam satis-
 factionem. Non quod Christus Dñs vnquam
 extra patris sui aut suæ diuinitatis gratiam fu-
 erit, (absit blasphemia impossibilis!) Sed
 quod pñam ex iusto Dei in peccatores odio
 profectam ipse peccatorum nomine in se
 susceperit; Ac deinde ea peracta, non ampli-
 us pñam sed obedientiæ præmium sit adeptus;
 iuxta quem respectum Pater exaltauit illū
 & dedit illi nomen quod est super omne nomen,
 item dedit illi omnem potestatem in cælo &
 in terra ordinandi & statuendi media, quibus
 gratiam in cruce promeritam suis membris
 id est, electis & fidelibus applicaret.

Illi ergo quos Christus Dñs vice sua posuit
 hic in terris pastores & rectores Ecclesiæ nõ
 sustinent personā Christi in prima conside-
 ratione, quæ est humiliationis eius, sed in se-
 cunda quæ est magnificæ gloriæ.

Patet hoc ex missione Apostolorum desi-
 gnata Matth. ult. *Dara est mihi omnis potestas
 in cælo & in terra. Euntes ergo docete omnes gen-
 tes baptizantes eos, &c.* Sic ergo Petrus qui à
 Domino est constitutus Vicarius pastor ou-
 lis sui hic in terra militantis, repræsentat in
 officio eundem Dominum suum. Quocirca
 sicut

sicut Legati honore afficiuntur propter eum
à quo missi sunt, & sicut Apostolus Paulus
passus est immo laudauit quod sibi fecissent
Galatas cap. 4. 14. & 15. Sicut angelum Dei
cepistis me, sicut Christum Iesum. Testimonium
vobis perhibeo, quia, si fieri posset, oculos visum
eruissetis & dedissetis mihi. Cur ita B. Petrus
usque successores non ferent in officio suo ho-
norari eum cuius in terra vices gerunt? Di-
modo non obliuiscantur suo loco & tempore
coram Deo, agere personam suam priuatam
castigantes corpus suum & in seruitutem redigen-
tes, ne forte cum alijs predicauerint, ipsi reprobi
efficiantur. 1. Cor. 9. 27. Huiusmodi plura sunt
quæ in alijs articulis contra nos vel malitiam
effingere, vel ignorantia suggerere solet. Quia
omnia prosequi immensi esset operis. Quia
cum difficiliora nos hic attigerimus, requiritur
mans Lector ex dictis de cæteris iudicet, &
laborem nostrum eo quo offertur animo ex-
cipiat. Porro si per festinationem aliquid
minus Methodicè aut Atticè scri-
pserimus, facili censurâ
donet.

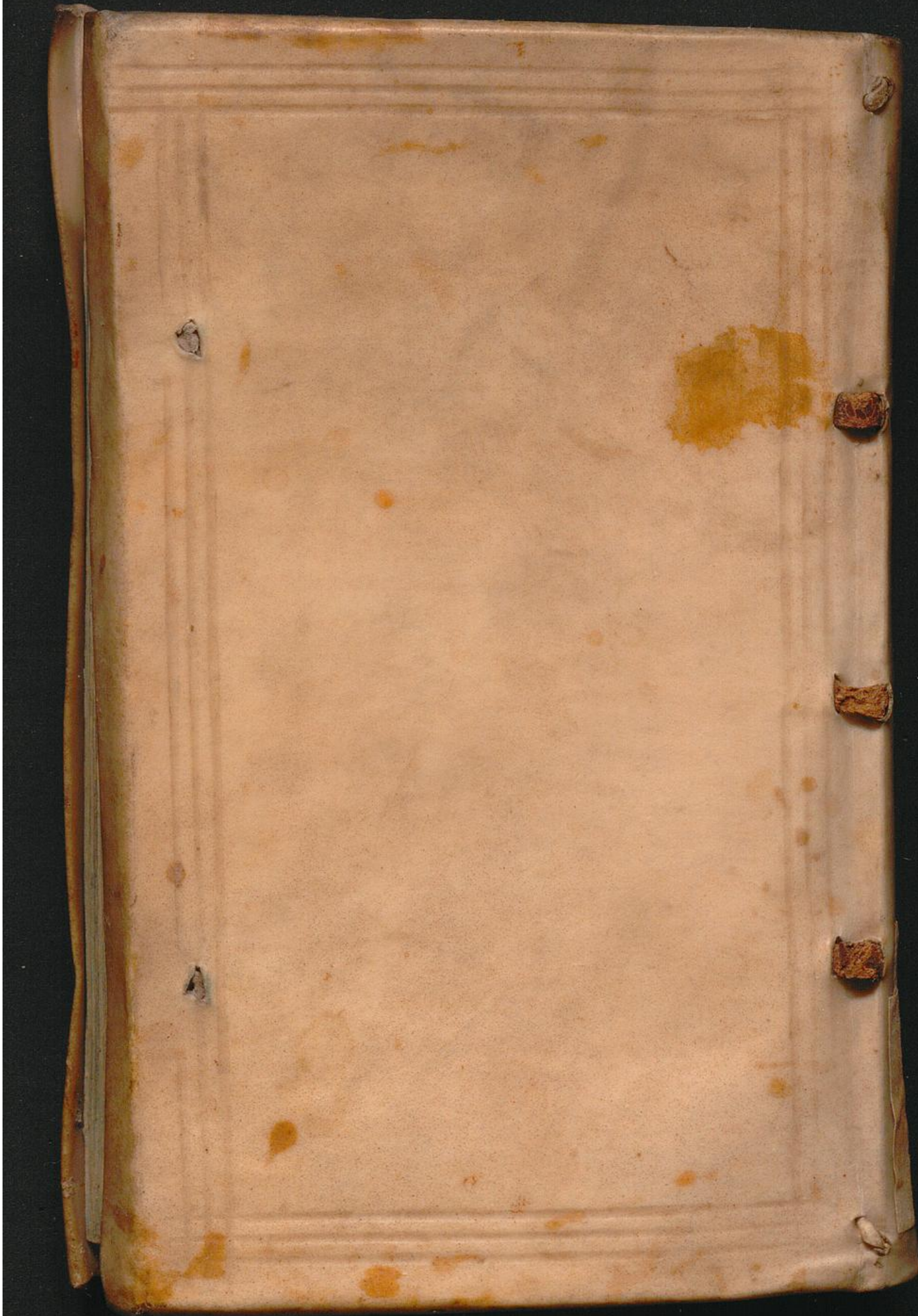
So. th Febr Badenb.

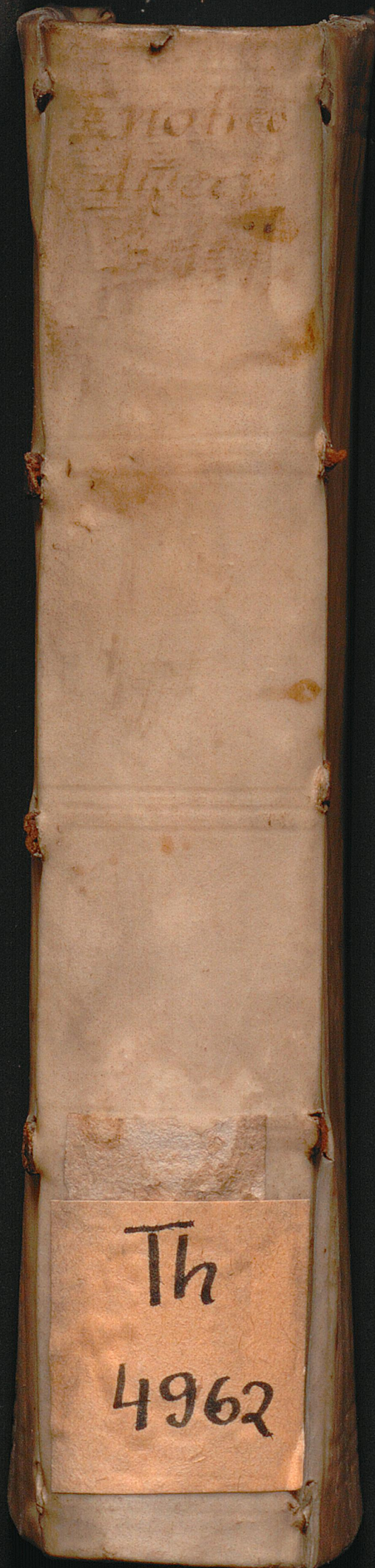
F I N I S.

Erata quædam sic corrigenda.

P 48. 23. linea 17. lege nebulam. pag. 26. lin. 21.
 lege Roomsche. pag. 30. lin. 17. cogantur p. 74.
 lin. 23. prodiderunt. p. 106. l. 5. hallucinatio-
 nū. l. 7. Declaratio. p. 108. l. 11. cōfutarat. p. 116. l. 11.
 significes. p. 126. l. 11. cauterio. p. 127. l. 14. Hornanæ
 p. 166. l. 4. aquæ. p. 180. l. 24. timerentur. p. 196. l. vlt.
 necessitas. p. 210. l. 24. vocis p. 220. l. 26. in malo.
 p. 227. l. 13. det. p. 239. l. 21 viā. p. 241. l. 2. δικαιόσθαι p.
 249. l. 9. adsciscendis. p. 317. l. 22. πολύσημα. p. 332. l.
 4. noluerit. p. 333. in margine vlt. l. 22. obiectio. p.
 350. l. 14. scribit. p. 367. l. 7. singulis p. 405. l. 8. vitæ.
 p. 446. l. 5. ordinaria. p. 447. l. 24. abusu.

Th

4962